

« ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΚΑΙ Η
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΑΥΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ »

ΥΠΕΥΘΥΝΕΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΕΣ

ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ ΕΥΜΟΡΦΙΑ
ΠΑΚΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΔΡ. ΔΡΙΤΣΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Πτυχιακή Εργασία, για τη λήψη του Πτυχίου της Κοινωνικής Εργασίας του
Γμήματος Κοινωνικής Εργασίας, της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και
Πρόνοιας, του Ανωτάτου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Α.Τ.Ε.Ι.)
Πάτρας.

ΠΑΤΡΑ 2005

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Μετά την ολοκλήρωση της Πτυχιακής Μελέτης έχουμε την υποχρέωση να εκφράσουμε τις εγκάρδιες ευχαριστίες μας στον εποπτεύων Καθηγητή κ. Δρίτσα Ιωάννη για την καθοριστική και ουσιαστική συμβολή του στην διεκπεραίωση της μελέτης, μέσα από την παροχή των εξειδικευμένων γνώσεών του στο θέμα αλλά και της ηθικής στήριξης.

**Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ
ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ένα από τα κυριότερα προβλήματα της εποχής μας, ανά τον κόσμο, είναι η ανήλικη παραβατικότητα. Χαρακτηρίζεται πολυδιάστατο πρόβλημα με ψυχοκοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις. Φαίνεται να υπάρχει κατά το πέρασμα των χρόνων και να εμφανίζεται με διάφορες μορφές. Έτσι αντιλαμβανόμαστε πως όσο εξελίσσεται η ανθρωπότητα και αλλάζει ο τρόπος, η σκέψη, η κουλτούρα του ανθρώπου, εμφανίζονται διάφορα προβλήματα είτε με κλασσική μορφή είτε με σύγχρονες μορφές.

Το πρόβλημα της ανήλικης παραβατικότητας είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με όλο το σύστημα των αξιών μιας κοινωνίας. Κατά καιρούς έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες για την αντιμετώπισή της, έχουν δοκιμαστεί και πειραματιστεί διάφορες θεωρίες από επιστήμονες μα δεν κατάφεραν να βρουν λύση.

Κατέληξαν πως είναι ένα σύνθετο και πολυδιάστατο πρόβλημα που τα αίτιά του συνδέονται με βιολογικούς, ατομικούς, οικογενειακούς καθώς και άλλους παράγοντες (προσωπικότητα, οικογένεια, σχολείο, Μ.Μ.Ε.) και έτσι δεν μπορεί να εξεταστεί αλλά ούτε να θεραπευτεί μονόπλευρα. Είναι αναγκαία η συνεργασία πολλών ειδικών διαφόρων ειδικοτήτων έτσι ώστε να υπάρχει εξέταση όλων ή των περισσότερων πλευρών και διαστάσεων του προβλήματος για να δοθεί τρόπος και σχέδιο θεραπείας.

Η ελληνική νομοθεσία άργησε να υιοθετήσει νέες πολιτικές για την αντιμετώπιση της παραβατικότητας των νέων.

Όπως όλος ο κόσμος έτσι και η ελληνική κοινωνία έχει προοδεύσει και εξελίσσεται. Από μελέτες και έρευνες που έχουν γίνει βλέπουμε τις σύγχρονες μορφές παραβατικότητας των νέων στην Ελλάδα και την αδυναμία που έχει ως κοινωνία να τις αντιμετωπίσει.

Οι ανήλικοι παραβάτες αντιμετωπίζουν αρκετά προβλήματα κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού τους μέσα σε σωφρονιστικά καταστήματα αλλά και στην συνέχεια, στη προσαρμογή τους στο κοινωνικό περιβάλλον. Προβλήματα όπως ρατσιστική αντιμετώπιση, στιγματισμό έλλειψη επαγγελματικής αποκατάστασης κ.α. Αυτά τα προβλήματα δημιουργούνται πιθανόν γιατί δεν υπάρχει υποδομή αλλά και νομοθεσία που να προστατεύει τα δικαιώματά τους έτσι έχουμε ως

αποτέλεσμα να οδηγούνται στη παρανομία ξανά γιατί δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στο νέο τρόπο συμπεριφοράς στην κοινωνία.

Τονίζουμε τη σημαντικότητα της πρόληψης της παραβατικότητας, η οποία πρέπει να γίνεται από τα πρώτα χρόνια της ζωής του ατόμου. Η προσωπικότητα είναι ένας παράγοντας που είναι συνδεδεμένος με το πρόβλημα. Αυτός ο παράγοντας μας οδηγεί στο σημαντικό ρόλο που παίζουν η οικογένεια και το σχολείο στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ανθρώπου. Δυο περιβάλλοντα από τα οποία το άτομο γνωρίζει και κερδίζει την αναγνώριση, την επιτυχία, νιώθει ασφάλεια και αναλαμβάνει πρωτοβουλίες.

Το νομικό πλαίσιο και οι μεταβατικές διατάξεις στην Ελλάδα περιλαμβάνουν μέτρα καταστολής, αναμορφωτικά μέτρα και μέτρα μεταχείρισης των ανήλικων παραβατών. Εμφανίζονται και προτάσσονται νέα μέτρα με στόχο την εξάλειψη της φοβίας και της αντίστασης που προβάλλουν οι ανήλικοι παραβάτες. Προτείνονται εκπαιδευόμενα όργανα ασφαλείας με ειδική εκπαίδευση και γνώση ψυχολογίας του ανήλικου έτσι ώστε να έχουν καλή επικοινωνία όταν έρχονται σε επαφή. Υπηρεσίες που μπορούν να στηριχθούν και να βοηθηθούν οι ανήλικοι παραβάτες.

Κατά καιρούς έχουν μελετηθεί και προταθεί νέες μορφές παρέμβασης και προσέγγισης της ανήλικης παραβατικότητας για την αντιμετώπισή της. Σημαντικές είναι οι γνωστικο-συμπεριφοριστικές θεραπευτικές προσεγγίσεις που είναι βασισμένες στη θεωρία του καθορισμού της συμπεριφοράς και των συναισθημάτων από τις σκέψεις και τις πεποιθήσεις. Ακόμα η πολυσυστημική προσέγγιση που εξετάζει τους παράγοντες που οδηγούν τους ανήλικους σε κοινωνικό αποκλεισμό και έχει στόχο την ενδυνάμωση των σχέσεων του ατόμου με την οικογένεια, τη συνεργασία με τις υπηρεσίες και την προσαρμογή στο σχολείο.

Σε πολλά προγράμματα πρόληψης και αποκατάστασης έχουν χρησιμοποιηθεί θεραπευτικές μέθοδοι αντιμετώπισης των ανήλικων παραβατών, στις περιπτώσεις αυτές γίνεται κλινική παρέμβαση όπως ψυχοθεραπεία, θεραπεία ομάδας, εργασία κοινωνικής ομάδας, συμπεριφοριστικές συμβάσεις κ.α.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: «ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ»

1. Εισαγωγή – Το Πρόβλημα.....	σελ. 1
2. Ιστορική Αναδρομή Παραβατικότητας.....	σελ. 2
3. Ορισμοί και Ανάλυση Χρήσιμων Όρων.....	σελ. 4
4. Σύντομη αναφορά των κεφαλαίων.....	σελ. 7
Ανακεφαλαίωση.....	σελ. 9

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: «ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΙΤΙΑ
ΤΗΣ ΑΝΗΛΙΚΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ »**

2.1. Εισαγωγή.....	σελ. 10
2.2. Σύγχρονες Μορφές Παραβατικότητας των Ανηλίκων στη Χώρα μας.....	σελ. 14
2.2.1. Κατά Περιουσίας.....	σελ. 14
2.2.2. Οργανωμένο Έγκλημα.....	σελ. 15
2.2.3. Διαπροσωπικής Βίας.....	σελ. 15
2.2.4. Δημόσια Εγκλήματα.....	σελ. 16
2.3. Τα Αίτια.....	σελ. 18
2.3.1. Ατομικοί Παράγοντες.....	σελ. 20
2.3.2. Κοινωνικοί Παράγοντες.....	σελ. 23
2.3.3. Αλληλεπίδραση Ατομικών και Κοινωνικών Παραγόντων.....	σελ. 36
Ανακεφαλαίωση.....	σελ. 36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: « ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΔΥΣΧΕΡΑΙΝΟΥΝ ΤΗΝ ΟΜΑΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΠΑΡΑΒΑΤΩΝ »

3.1. Εισαγωγή.....	σελ. 38
3.2. Ο Στιγματισμός – Η Ετικετοποίηση.....	σελ. 38
3.3. Το Φαινόμενο του Εγκλεισμού.....	σελ. 44
3.4. Η Πορεία Μετά την Αποφυλάκιση.....	σελ. 52
Ανακεφαλαίωση.....	σελ. 54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: «ΠΡΟΛΗΨΗ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ»

4.1. Εισαγωγή.....	σελ. 56
4.2. Μέτρα Πρόληψης Ανήλικης Παραβατικότητας.....	σελ. 56
4.3. Σύγχρονες Βασικές Τάσεις Αντιμετώπισης Ανηλικών Δραστών.....	σελ. 60
4.3.1. Πρόληψη Παραβατικότητας στο Σχολείο.....	σελ. 63
4.3.2. Πρόληψη στο Πλαίσιο της Οικογένειας.....	σελ. 67
4.3.2.1 Πρόγραμμα Πρόληψης – Οικογενειακό Πρόγραμμα.....	σελ. 69
4.3.2.2. Σχολές Γονέων – Οικογενειακή Θεραπεία.....	σελ. 69
4.4. Αρχές Πρόληψης Ανήλικης Παραβατικότητας.....	σελ. 70
4.5. Πρόληψη Ανήλικης Παραβατικότητας.....	σελ. 73
4.5.1. Παράγοντες Κινδύνου και Προστατευτικοί Παράγοντες.....	σελ. 76
Ανακεφαλαίωση.....	σελ. 78

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: «ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

5.1. Εισαγωγή.....	σελ. 80
5.2. Μέτρα Καταστολής της Παραβατικότητας των Ανηλικών στην Ελλάδα.....	σελ. 81
5.3. Μεταχείριση Ανηλικών Σύμφωνα με το Υπάρχων Νομικό Πλαίσιο.....	σελ. 83
5.4. Αναμορφωτικά Μέτρα.....	σελ. 84
5.5. Νέα Μέτρα Μεταχείρισης των Ανηλικών Παραβατών που έχουν Προταθεί και Ισχύουν Μερικώς στην Ελλάδα Σήμερα.....	σελ. 93

Ανακεφαλαίωση.....σελ. 108

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: «ΝΕΕΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΗΛΙΚΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ»

6.1. Εισαγωγή.....	σελ. 110
6.2. Γνωστική – Συμπεριφοριστική Προσέγγιση.....	σελ. 111
6.2.1. Ιστορική Αναδρομή – Φιλοσοφία.....	σελ. 111
6.2.2. Γενικά Χαρακτηριστικά των Μεθόδων Γνωστικής – Συμπεριφοριστικής Θεραπείας.....	σελ. 112
6.2.3. Η Γνωστική – Συμπεριφοριστική Θεραπεία στην Αντιμετώπιση της Παραβατικότητας.....	σελ. 113
6.2.4. Λύσεις Βασισμένες στη Γνώση: Σύντομο Περιεχόμενο Δεξιοτήτων.....	σελ. 116
6.2.5. Γνωστικές Δεξιότητες: Ένα Γνωστικό Κινητήριο Πρόγραμμα για τους Παραβάτες στη Φυλακή και στους Υπό Αστυνομική Επιτήρηση.....	σελ. 122
6.3. Πολυσυστημική Θεραπεία.....	σελ. 131
6.3.1. Ενωσιολογικό Πλαίσιο.....	σελ. 132
6.3.2. Σκοποί και Μετρήσιμοι Στόχοι.....	σελ. 133
6.3.3. Συνοπτική Περιγραφή της Επέμβασης.....	σελ. 137
6.3.4. Πληθυσμός – Στόχος.....	σελ. 139
6.3.5. Θεωρία Θεραπείας.....	σελ. 140
6.3.6. Προδιαγραφή Θεραπείας και Κλινικές Διαδικασίες.....	σελ. 141
6.3.7. Στοιχεία Προγράμματος Πυρήνων Πολυσυστημικής Θεραπείας και οι Οκτώ Αρχές του.....	σελ. 146
6.3.8. Ο Ρόλος του Θεράποντος και της Οικογένειας στην Πολυσυστημική Θεραπεία.....	σελ. 151
6.3.9. Εκβάσεις Προγράμματος.....	σελ. 152
6.3.10. Στοιχεία της Αποτελεσματικότητας του Προγράμματος.....	σελ. 154
6.4. Κλινικές Παρεμβάσεις.....	σελ. 155
6.4.1. Ψυχοθεραπεία.....	σελ. 156

6.4.2. Κοινωνική Εξέταση Κατά Περίπτωση.....σελ. 156	σελ. 156
6.4.3. Θεραπεία Πραγματικότητας.....σελ. 157	σελ. 157
6.4.4. Ανάλυση Συναλλαγών.....σελ. 158	σελ. 158
6.4.5. Επαγγελματική Παροχή Συμβούλων.....σελ. 158	σελ. 158
6.4.6. Συμπεριφοριστικές Συμβάσεις.....σελ. 159	σελ. 159
6.4.7. Επέμβαση Κρίσης.....σελ. 160	σελ. 160
6.4.8. Συμβουλευτική Ατόμων και Ομάδων.....σελ. 160	σελ. 160
6.4.9. Θεραπεία Ομάδας.....σελ. 161	σελ. 161
6.4.10. Εργασία Κοινωνικής Ομάδας.....σελ. 162	σελ. 162
6.4.11. Εργοθεραπεία.....σελ. 163	σελ. 163
6.4.12. Καθοδηγημένη Αλληλεπίδραση Ομάδας.....σελ. 164	σελ. 164
6.4.13. Θεραπεία Περιβάλλοντος.....σελ. 164	σελ. 164
5.5. Χαρακτηριστικά κλινικών παρεμβάσεων.....σελ. 165	σελ. 165
5.6. Κριτική Αξιολόγηση Κλινικών Παρεμβάσεων.....σελ. 167	σελ. 167
Ανακεφαλαίωση.....σελ. 170	σελ. 170

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: «ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ».....σελ. 173	σελ. 173
--	----------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Νέοι νόμοι για την αντιμετώπιση της παραβατικότητας από την Υπηρεσία Επιμελητών
Ανηλίκων Πάτρας

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Στατιστικά στοιχεία για τις μορφές της παραβατικότητας από τη Γενική Γραμματεία
Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: «ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ»

1.1. Εισαγωγή-Το Πρόβλημα

Η έξαρση της παραβατικότητας των ανηλίκων ανά τον κόσμο συναντάται τα τελευταία χρόνια με διάφορες μορφές και στη χώρα μας, όχι βέβαια στην έκταση που παρατηρείται στα άλλα κράτη, του δυτικού κυρίως κόσμου, του οποίου όμως τις επιρροές δεχόμαστε. Η παραβατικότητα των ανηλίκων είναι ταυτόχρονα ψυχολογικό και κοινωνικό πρόβλημα. Τα περιστατικά είναι περισσότερα σε κοινωνικά ανοργάνωτες οικονομικά αποστερημένες περιοχές. Σε τέτοιο περιβάλλον η παραβατικότητα είναι μια παράδοση και οι συμμορίες των εφήβων πολύ κοινό φαινόμενο. Όμως πολλές φορές συναντάμε τέτοιες παραβατικές συμπεριφορές και σε πιο εύπορες περιοχές. Οι διάφοροι φορείς του κρατικού μηχανισμού αναζητούν συχνά νέους τρόπους αντιμετώπισης του προβλήματος με την εισαγωγή νέων μεθόδων και πρακτικών. Επίσης μέσω μελετών και διαφόρων ερευνών παρουσιάζονται στοιχεία σχετικά με την συχνότητα της παραβατικότητας, την έκτασή της, την ηλικία των παραβατών. Η ελληνική νομοθεσία είναι γεγονός ότι άργησε πολύ να υιοθετήσει μια πολιτική σωφρονισμού σε αντίθεση με τις άλλες χώρες. Η χώρα μας πρέπει να αντιμετωπίσει την παραβατικότητα δίνοντας έμφαση στις ανάγκες των εφήβων τόσο για εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση. Ο βασικός στόχος θα πρέπει να είναι η ανάπτυξη καλύτερων πρακτικών στο επίπεδο της πρόληψης, ενός τομέα λιγότερου αναπτυγμένου στην χώρα μας.

1.2. Ιστορική Αναδρομή Παραβατικότητας

Ιστορικά το κοινωνικό περιθώριο, αποτελούμενο από κοινωνικές δυνάμεις, δεν έλειψε από καμία κοινωνία. Από την εποχή που ήκμαζαν ακόμη οι αρχαίες κοινωνίες, υπήρχε το φαινόμενο της οικονομικό-πολιτιστικής περιθωριοποίησης σημαντικών κοινωνικών δυνάμεων που διαβίωναν κάτω από άθλιες συνθήκες αποτελώντας το τελευταίο σκαλοπάτι της κοινωνικής διάρθρωσης.

Τα αποτελέσματα της περιθωριοποίησης, ιδιαιτέρως της νεολαίας, φάνηκαν άμεσα τόσο σε ατομικό όσο και σε ομαδικό επίπεδο. Η εμφάνιση της «αλλοτρίωσης» είναι το στοιχείο που φαίνεται να συμπληρώνει το κενό που δημιουργήσε η έλλειψη ενδιαφέροντος για τα κοινά, η συλλογική προσπάθεια, η αγάπη για τη ζωή. Αλλοτρίωση, περιγράφεται ως η απώλεια κάθε δεσμού και συγγένειας του ανθρώπου με το περιβάλλον του, τη θεώρηση της κοινωνίας σαν εχθρικής ή αδιάφορης για την ύπαρξη και τα προϊόντα της εργασίας του, καθώς και τη βαθμιαία απόκτηση της πεποίθησης πως ότι και αν πει ή πράξει επηρεάζει τον κοινωνικό του περίγυρο. Αυτόματα ο δρόμος είναι ανοικτός σε ακραίες συναισθηματικές αντιδράσεις ή στην πλήρη αδιαφορία. Στην αναζήτηση δρόμων φυγής από το κοινωνικό αδιέξοδο μέσω των οιοπνευματώδων, ναρκωτικών ή αυτοκτονίας στη στροφή προς το έγκλημα, την αλητεία, την πορνεία και κάποιες φορές στην επαναστατική σύγκρουση.

Η πρώτη μορφή οργανωμένης ομαδικής νεανικής εγκληματικότητας, εμφανίστηκε στην Αγγλία το 1949 (μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο) με το κίνημα των teddy-boys που γρήγορα εξαπλώθηκε και σε άλλες χώρες. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του teddy-boys εκτός του νεαρού της ηλικίας του (14-20 ετών περίπου), είναι η εξωτερική του εμφάνιση (μαύρο δερμάτινο σακάκι και μπλου-τζην

παντελόνη) και το φύλλο του (δεν αναφέρθηκαν ποτέ γυναίκες). Οι επιδεικτικές και θορυβώδεις εκδηλώσεις τους, με τις οποίες προσπάθησαν να δείξουν την αντίθεσή τους σε κάποια κοινωνικά στερεότυπα συμπεριφοράς και διαβίωσης, σύντομα κατέληξαν σε μια ιδιόμορφη εγκληματική συμπεριφορά, που μπορεί να μην κατέχουν πρωτεύουσα θέση από άποψη ποινικής αξιολόγησης, αλλά αποδείχτηκε ιδιαίτερα ενοχλητική για το κοινωνικό σύνολο.

Ο «τεντιμποϊσμός» εμφανίστηκε στην Ελλάδα τη δεκαετία του 50 με πιο ήπια μορφή. Η έντονη αντίδραση όμως της κοινής γνώμης έκανε την πολιτεία να μην περιοριστεί στην αντιμετώπιση των λίγων teddy boy μέσω της σκληρής αστυνομικής πρακτικής (ατιμωτικό κούρεμα, διαπόμπευση κλπ) αλλά να προχωρήσει το 1959 στη θέσπιση του Ν.Δ. 4000 το οποίο περιείχε πολλές ατέλειες και αποτυχημένες από άποψη αντεγκληματικής πολιτικής, λύσεις.

Τελείως διαφορετικό παρουσιάστηκε στη δεκαετία του '60 το κίνημα των hippys. Τα αποκαλούμενα «παιδιά των λουλουδιών» είχαν διαμορφώσει μια πιο ολοκληρωμένη και ώριμη ιδεολογία με έντονα ειρηνιστικά στοιχεία απορρίπτοντας παράλληλα, την πολιτικής ως μέσω κοινωνικής παρέμβασης. Το ενδιαφέρον που παρουσιάζουν από άποψη εγκληματικότητας, είναι μάλλον ανύπαρκτο αν εξαιρέσει κανείς την κατοχή και χρήση ναρκωτικών ουσιών, που χρησιμοποιήθηκαν κατά κόρον στα πλαίσια της ψυχεδελικής αναζήτησης.

Ιδιαίτερα σοβαρή από εγκληματική άποψη εμφανίζεται η ύπαρξη συμμοριών από νέους στις μεγαλουπόλεις κυρίως της Αμερικής και της Ευρώπης.

Στα μέσα της δεκαετίας του '70 στην Αγγλία εμφανίστηκε το κίνημα των punk «αλήτης» που συνδέθηκε μ' ένα ιδιαίτερο είδος μουσικής. Το κίνημα αυτό δεν παρουσίασε ιδιαίτερη τυπική εγκληματικότητα. Και έγινε γρήγορα πασίγνωστο χάρη στον

αυτοσαρκασμό του, την άγρια απελπισία του στίχου και της μουσικής του και τη διακωμώδηση έως και εξευτελισμό του αστικού τρόπου εμφάνισης με εκκεντρικά ρούχα και χτενίσματα.

Παραπλήσιο είναι το φαινόμενο των λεγόμενων «ροκάδων» όπως έχει διαπλαστεί σήμερα η έννοια. Η μόνη διαφορά είναι ότι κάποια παρεμφερή φαινόμενα υπάρχουν ήδη από τη δεκαετία του '60, ενώ η σχετική εγκληματικότητα παραμένει από τότε αμετάβλητη, περιλαμβάνοντας βασικά φθορές ξένης ιδιοκτησία και σωματικές βλάβες σε βάρος τρίτων ή αστυνομικών οργάνων, τελουμένων κυρίως μετά από μουσικές συναυλίες.

Την ίδια εποχή εμφανίστηκε στην Αγγλία το φαινόμενο του «χουλιγκανισμού», δηλαδή το φαινόμενο της βίας στα γήπεδα.

Τέλος, καυτό και σχεδόν πάντα επίκαιρο παρουσιάζεται το πρόβλημα της σύγκρουσης αναρχικών νέων με την έννομη τάξη. Έχοντας ένα ιδεολογικό πλαίσιο πιο σαφές από άλλες ομάδες που πιθανόν χρησιμοποιούν τα ίδια μέσα, οι ομάδες αναρχικών αμφισβητούν σε κάθε ευκαιρία κατεστημένες πολιτικές και κοινωνικές αξίες χρησιμοποιώντας μια μάλλον βίαιη μεθοδολογία διαιρώντας την κοινή γνώμη.

1.3. Ορισμοί και Ανάλυση Χρήσιμων Όρων

Η **παραβατικότητα** έχει οριστεί τόσο ως κοινωνικό, όσο και ως νομικό πρόβλημα και αφορά στη γενικότερη περιοχή της παρέκκλισης. Η **παρέκκλιση** αποτελεί έκφραση συμπεριφοράς, η οποία αντιτίθεται στους ισχύοντες κοινωνικούς κανόνες, εξεγείροντας το κοινωνικό αλλά και το ατομικό συμφέρον. Πιο συγκεκριμένα η παραβατική πράξη ορίζεται από δύο στοιχεία α) τη συμπεριφορά του παραβάτη και β) την κρίση των εκπροσώπων της Δικαιοσύνης που εκφράζεται όταν παραβιάζονται νόμιμες κοινωνικές καταστάσεις.

Πιο ειδικά η παραβατικότητα αποτελεί έκφραση αντικοινωνικότητας εκφάνσεις της οποίας στις μέρες μας αποτελούν η αναρχία, τα ναρκωτικά, οι τρομοκρατικές ενέργειες. Η αντικοινωνική συμπεριφορά περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα εκδηλώσεων αλλά κυρίως αναφέρεται σε: α) κάθε εκδήλωση ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων ενάντια στη ζωή και την ιδιοκτησία των συνανθρώπων του, β) κάθε εκδήλωση που αποτελεί αδικία και ζημία στο ίδιο το άτομο και την κοινωνία. Η έννοια της παραβατικότητας επιδέχεται πολυπρισματική ερμηνεία λόγω της διεπιστημονικότητας του θέματος. Ιδιαίτερα, από την οπτική της Νομικής επιστήμης θεωρείται παράβαση του νόμου, από την πλευρά της κοινωνιολογίας εκλαμβάνεται ως δυσπροσαρμοστία και από την σκοπιά της ψυχοπαθολογίας ερμηνεύεται ως ψυχοπαθολογική διαταραχή της προσωπικότητας.

Ο όρος **εγκληματικότητα** είναι τεχνητός και αποτελεί νομική κατηγορία που ορίζει συμπεριφορές, των οποίων η πραγμάτωση, επισύρει κοινωνική αντίδραση στη θέση αυτού έχουν προταθεί ηπιότεροι όροι όπως «παραβατικότητα» και «δυσκοινωνικότητα».

Ανήλικοι σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει ο ποινικός κώδικας ορίζεται ο νέος που διατρέχει το 7ο έτος της ηλικίας του μέχρι το 17^ο έτος της συμπληρωμένο. (Ποινικός Κώδικας άρθρο 121, 1).

Δίκαιο ανηλίκων, σύμφωνα με τον Γαρδίκι (1951), είναι ένα σύνολο κανόνων δικαίου που ρυθμίζουν τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις και την προστασία των ανηλίκων αλλά και της κοινωνίας γενικότερα, στο μέτρο που η διατήρηση και εξέλιξή τους συναρτάται με την διαφύλαξη των νεώτερων μελών της.

Αντικείμενο του δικαίου ανηλίκων, όπως αναφέρουν οι Σπινέλλη – Τρωϊάνου (1992), είναι η συμπεριφορά των ανηλίκων που παραβαίνουν το νόμο, αλλά και αυτών που παρουσιάζουν ηθική παρεκτροπή καθώς και η απάντηση της Πολιτείας σε αυτές τις συμπεριφορές.

Για να θεωρηθεί ένας ανήλικος ότι βρίσκεται σε κίνδυνο **ηθικής παρεκτροπής**, σύμφωνα με τις Σπινέλλη – Τρωϊάνου (1992), θα πρέπει α) να είναι χωρίς κατάλληλο κατάλυμα και νόμιμους πόρους ζωής ή β) οι γονείς του, τα συγγενικά ή άλλα κατάλληλα άτομα να μην είναι σε θέση να δημιουργήσουν θετικές σχέσεις μαζί του και να εμποδίσουν τη συμπεριφορά του που εξακολουθητικά βλάπτει την υγεία ή την ασφάλεια τη δική του ή άλλων προσώπων. Θα πρέπει δηλαδή να έχει προβεί σε μια σειρά εκδηλώσεων όπως φυγές, αλητεία, ανεπιθύμητες συναναστροφές, ασέβεια, ανυπακοή, παραμέληση του σχολείου και απουσίες, και άλλα.

Σύμφωνα με τον Μελανίτη, ο όρος **αδίκημα** είναι η εκτροπή σε εκδηλώσεις που έρχονται σε σύγκρουση με τους νόμους και **παράπτωμα** είναι η εκτροπή σε εκδηλώσεις που έρχονται σε σύγκρουση με τις ηθικές αντιλήψεις μιας κοινωνίας. Τα παραπτώματα και τα αδικήματα είναι ποικίλων ειδών και βαθμών και είναι ένας από τους κινδύνους που απειλούν τους εφήβους.

Τα **Σωφρονιστικά Καταστήματα Ανηλίκων** αποτελούν τους ιδρυματικούς χώρους όπου εισάγονται ανήλικοι, ηλικίας από 13 ετών όταν τους έχει επιβληθεί περιορισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα. Πρόκειται για την ιδιάζουσα μεταχείριση των εφήβων, η οποία αποκαλείται ποινικός σωφρονισμός και η οποία επιβάλλεται όταν κρίνεται απ' το δικαστήριο ότι χρειάζεται να συγκρατηθεί ο έφηβος από την τέλεση άλλων (νέων) αξιόποινων πράξεων. Η διάρκεια του περιορισμού είναι σχετικά αόριστη, αφού στην απόφαση ορίζεται το ελάχιστο και το μέγιστο όριο παραμονής του εφήβου στο κατάστημα μέσα στα όρια που προβλέπονται για το εν λόγω μέτρο. Ο έντονα πολιτικός χαρακτήρα των πράξεων τους αποτελεί ένα επιπλέον πρόβλημα, καθώς φέρνει πολλές φορές εμπόδια στην πλήρη εφαρμογή του γράμματος του νόμου, ενώ παράλληλα να οδηγεί σε αδιέξοδη πορεία,

τουλάχιστον με βάση τις σημερινές οικονομικές πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες (Φρατζεσκάκης, 1987).

1.4. Σύνοψη Αναφορά των Κεφαλαίων

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας αναφέρεται το πρόβλημα της ανήλικης παραβατικότητας το οποίο είναι ταυτόχρονα ψυχολογικό και κοινωνικό. Από τη σύντομη ιστορική αναδρομή φαίνεται πως η ελληνική κοινωνία αργεί να υιοθετήσει νέες πολιτικές για την αντιμετώπιση της παραβατικότητας των ανηλίκων. Στη συνέχεια αναλύονται χρήσιμοι όροι για την ευκολότερη κατανόηση και εξήγηση του προβλήματος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι σύγχρονες μορφές παραβατικότητας των ανηλίκων στη χώρα μας. Συνήθως υπάρχει οικονομικό κίνητρο για την εκδήλωση ορισμένης συμπεριφοράς και στη συνέχεια η επιτέλεση της ποινικής πράξης. Σύγχρονες μορφές χαρακτηρίζονται τα εγκλήματα: α) κατά περιουσίας, β) οργανωμένο έγκλημα, γ) διαπροσωπικής βίας και δ) δημόσια εγκλήματα. Στη συνέχεια του κεφαλαίου παρουσιάζονται στατιστικά στοιχεία για την εξέλιξη και την πορεία της ανήλικης παραβατικότητας. Ακόμη παρουσιάζονται οι παράγοντες και τα αίτια που οδηγούν τους νέους στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς. Φαίνεται η αλληλεπίδραση των ατομικών και κοινωνικών παραγόντων που έχουν ως αποτέλεσμα τον χαρακτηρισμό του προβλήματος ως σύνθετο και πολυδιάστατο.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι παράγοντες που δυσχεραίνουν την ομαλή κοινωνική επανένταξη των ανήλικων παραβατών. Η έλλειψη υποδομής, υπηρεσιών και κέντρων, όπου θα μπορούσαν να απευθύνονται οι νέοι παραβάτες για να στηριχτούν και να αντιμετωπίσουν τις συνθήκες της κοινωνίας, τους οδηγεί στην παρανομία ξανά. Ένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι ο στιγματισμός.

Η κοινωνία δεν είναι ευαισθητοποιημένη και ενημερωμένη και έτσι τους αντιμετωπίζει με ρατσισμό. Ακόμη ο εγκλεισμός σε σωφρονιστικά ιδρύματα προκαλεί στους ανήλικους επιθετικότητα και αντίσταση για υιοθεσία νέας συμπεριφοράς. Μεγάλο πρόβλημα αντιμετωπίζουν και στην πορεία μετά την αποφυλάκισή τους. Παρουσιάζεται έντονη μη επαγγελματική κάλυψη και εκπαίδευση.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται διάφορα μέτρα πρόληψης της ανήλικης παραβατικότητας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον παράγοντα προσωπικότητα. Μέσα από αυτό φαίνεται ο σημαντικός ρόλος που παίζουν η οικογένεια και το σχολείο στη διαμόρφωση της προσωπικότητας. Σε αυτό τον παράγοντα στηρίζονται και οι σύγχρονες βασικές τάσεις αντιμετώπισης των ανήλικων παραβατών. Σε αυτό το κεφάλαιο αναφέρονται οι αρχές πρόληψης όπως και οι παράγοντες κινδύνου και οι προστατευτικοί παράγοντες.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναφέρεται η αντιμετώπιση της ανήλικης παραβατικότητας ποινικά. Παρουσιάζονται τα μέτρα καταστολής παραβατικότητας στην Ελλάδα. Στη συνέχεια παρουσιάζεται από το υπάρχον νομικό πλαίσιο η μεταχείριση που πρέπει να έχουν οι ανήλικοι παραβάτες. Επίσης νέα μέτρα που έχουν προταθεί ή ισχύουν μερικώς για την μεταχείριση των ανήλικων παραβατών λόγω εξέλιξης και προόδου της κοινωνίας μας. Προτάσεις που γίνονται προσπάθειες για την υιοθέτησή τους και στον Ελλαδικό χώρο.

Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται νέες θεραπευτικές προσεγγίσεις της ανήλικης παραβατικότητας όπως και διάφορες κλινικές παρεμβάσεις που έχουν χρησιμοποιηθεί κατά καιρούς σε αρκετά προγράμματα πρόληψης και αποκατάστασης και τα χαρακτηριστικά αυτών. Πιο διαδεδομένες θεραπευτικές προσεγγίσεις είναι: α) Η γνωστική-συμπεριφοριστική προσέγγιση. Γίνεται σύντομη αναφορά στη φιλοσοφία και στα χαρακτηριστικά των μεθόδων της συμπεριφοριστικής

θεραπείας. Επίσης πώς χρησιμοποιείται για την αντιμετώπιση της παραβατικότητας των νέων. Παρουσιάζεται ένα σύντομο περιεχόμενο δεξιοτήτων ακόμα και γνωστικές δεξιότητες για τη λειτουργία των σωφρονιστικών καταστημάτων, β) Πολυσυστημική θεραπεία. Παρουσιάζεται συνοπτικά η επέμβαση, το εννοιολογικό πλαίσιο και οι στόχοι. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι αρχές της πολυσυστημικής θεραπείας. Ακόμη αναφέρονται ο ρόλος του θεράποντος και της οικογένειας. Ακόμη αναφέρονται οι εκβάσεις και διάφορα στοιχεία της αποτελεσματικότητας του προγράμματος της θεραπείας αυτής. Στο τέλος του κεφαλαίου γίνεται αναφορά σε διάφορες κλινικές παρεμβάσεις, στα χαρακτηριστικά τους και πώς αξιολογούνται.

Στο έβδομο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματά μας από τη μελέτη αυτή και γίνονται προτάσεις για την καλύτερη αντιμετώπιση της παραβατικότητας των ανηλίκων.

Ανακεφαλαίωση

Στο πρώτο κεφάλαιο της πτυχιακής εργασίας μας αναφερθήκαμε στο πρόβλημα της παραβατικότητας των ανηλίκων ανά τον κόσμο το οποίο είναι ταυτόχρονα ψυχολογικό και κοινωνικό πρόβλημα.

Η ελληνική νομοθεσία άργησε πολύ να υιοθετήσει μια πολιτική σωφρονισμού σε αντίθεση με τις άλλες χώρες. Η χώρα μας πρέπει να αντιμετωπίσει την παραβατικότητα δίνοντας έμφαση στις ανάγκες των εφήβων τόσο για εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση.

Τέλος, μελετήσαμε την ιστορική αναδρομή της παραβατικότητας από το 1949 έως και σήμερα και αναλύσαμε χρήσιμους όρους για την ευκολότερη κατανόηση του προβλήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: «ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΑΝΗΛΙΚΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ»

2.1. Εισαγωγή

Η παραβατικότητα των ανηλίκων αποτελεί ένα από τα κυριότερα προβλήματα της εποχής μας. Με τον όρο αυτό εννοούμε το ξεπέρασμα των κοινωνικά αποδεκτών ορίων, οποιαδήποτε πράξη δηλαδή παραβαίνει τους νόμους οι οποίοι ισχύουν σε μια συγκεκριμένη εποχή και σε ένα ορισμένο χώρο.

Το φαινόμενο της παραβατικότητας των ανηλίκων, είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το όλο σύστημα αξιών της κοινωνίας, με ένα ολόκληρο δομικό – θεσμικό πλαίσιο. Πολλές συζητήσεις ειδικών έχουν γίνει γύρω από αυτό το φαινόμενο, πολλά είναι αυτά που έχουν γραφτεί. Δεν είναι φαινόμενο μιας μόνο κοινωνίας* είναι σχετικά πρόσφατο και αποδίδεται στις συνθήκες ζωής που χαρακτηρίζουν την αστικοβιομηχανική κοινωνία.

Η νεανική παραβατικότητα επιμένει να υπάρχει παρά τις διάφορες στρατηγικές που έχουν χρησιμοποιηθεί κατά καιρούς για την καταπολέμησή της. Παρόλο που ο τύπος και ο αριθμός των περιπτώσεων ποικίλλει, καμία κοινωνία δεν έχει βρει κάποια «θεραπεία». Στο μόνο πράγμα που συμφωνούν όλοι όσοι δουλεύουν σε αυτόν τον τομέα, είναι ότι δεν υπάρχουν εύκολες και γρήγορες λύσεις.

Από τις πλέον σημαντικότερες έρευνες που έχουν γίνει είναι οι κλινικές έρευνες και οι έρευνες της αυτοομολογούμενης εγκληματικότητας.

Οι μεν πρώτες κατέρριψαν τις προκαταλήψεις που ήθελαν τον ανήλικο παραβάτη να μην έχει τίποτα κοινό με τους ομαλά διάγοντες, ενώ οι έρευνες της αυτοομολογούμενης εγκληματικότητας απομυθο-

ποίησαν το φαινόμενο της νεανικής παραβατικότητας• κατέδειξαν ότι και μόνο αυτό το γεγονός της παράβασης δεν χαρακτηρίζει την κοινωνική υπόσταση ενός νεαρού ατόμου.

Παράλληλα, η αιτιολογία της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς, αποτέλεσε και αποτελεί αντικείμενο εμπειρικών αναλύσεων. Οι εμπειρικές έρευνες προσπαθούν να ανιχνεύσουν και να αναλύσουν τα ενδεχόμενα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν τους παραβατικούς από τους μη παραβατικούς ανήλικους καθώς και τους περιβαλλοντολογικούς παράγοντες που βοηθούν στη γένεση και εμφάνιση της παραβατικής συμπεριφοράς.

Εκτός όμως από τις έρευνες που έχουν γίνει γύρω από αυτόν τον τομέα πολλές είναι και οι θεωρίες που έχουν προταθεί κατά καιρούς• πολλές από αυτές μάλιστα έχουν δοκιμαστεί και εμπειρικά.

Σε αυτό το σημείο θα αναφερθούμε επιγραμματικά, στις κύριες τοποθετήσεις των πλέον γνωστών θεωρητικών κατευθύνσεων :

1. Η σχολή της κοινωνικής αποδιοργάνωσης η οποία επιχειρεί να δώσει μια νατουραλιστική απεικόνιση της ζωής των ανηλικών παραβατών.

2. Η λειτουργική σχολή της οποίας οι υποστηρικτές ξεχνούν ή αδιαφορούν για τα ανθρώπινα συστατικά του ανήλικου παραβάτη.

3. Η σχολή της ανομίας η οποία σύμφωνα με τον Επίκ. Καθηγητή Τάτση Νικόλαο « ...στρέφει την προσοχή της στη δομική ένταση και στους τρόπους προσαρμογής των ατόμων στην εφιαλτικά ασκούμενη πίεση του κυρίαρχου συστήματος αξιών. Το κοινωνικό σύστημα, ενώ διατηρεί την καθολικότητα επιβολής συγκεκριμένων σκοπών, αρνείται στη συνέχεια να παράσχει τα μέσα υλοποίησής τους »

4. Η σχολή της υποκουλτούρας η οποία θεωρεί τον ανήλικο παραβάτη έναν κομφορμιστή στις επιταγές της όποιας πολιτισμικής ενότητας αποτελεί συστατικό στοιχείο.

5. Η σχολή του διαφορικού συγχρονισμού, η οποία στηρίζεται στην επιρροή των σχέσεων που καθορίζουν την ατομική συμπεριφορά.

6. Η σχολή του χαρακτηρισμού η οποία επιρρίπτει κυριολεκτικά την ευθύνη της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς στο κοινωνικό σύστημα.

7. Η ριζοσπαστική σχολή η οποία κατηγορεί το οικονομικό σύστημα του καπιταλισμού και θεωρεί ως αιτία των παραβατικών καταστάσεων την ταξική κοινωνία.

8. Η σχολή του κοινωνικού ελέγχου η οποία επανέφερε το ζήτημα αιτιολόγησης της ύπαρξης μη παραβατικών ανηλίκων.

9. Η σχολή της φαινομενολογίας η οποία δίνει έμφαση στη σημασία που έχει η κατανόηση της συμπεριφοράς.

10. Η σχολή της εθνομεθοδολογίας η οποία θέλησε να εξετάσει την καθημερινότητα σαν μια δυναμική διαπραγμάτευση πρακτικών επιλογών.

Εύκολα διαπιστώνουμε ότι η κάθε σχολή συλλαμβάνει και ερμηνεύει μόνο μερικές από τις διαστάσεις του ανηλικού παραβάτη, οι οποίες είναι ανάλογες με το ιδεολογικό υπόβαθρο της κάθε σχολής.

Τελικά όμως ποιος είναι ο ανήλικος παραβάτης, αφού κάθε θεωρητική σχολή τον αντιμετωπίζει διαφορετικά; Πώς μπορεί να γίνει κατανοητή η σκέψη και η δράση του; Ποιο είναι το κριτήριο αντικειμενικής αξιολόγησης της παραβατικής συμπεριφοράς του ανηλικού;

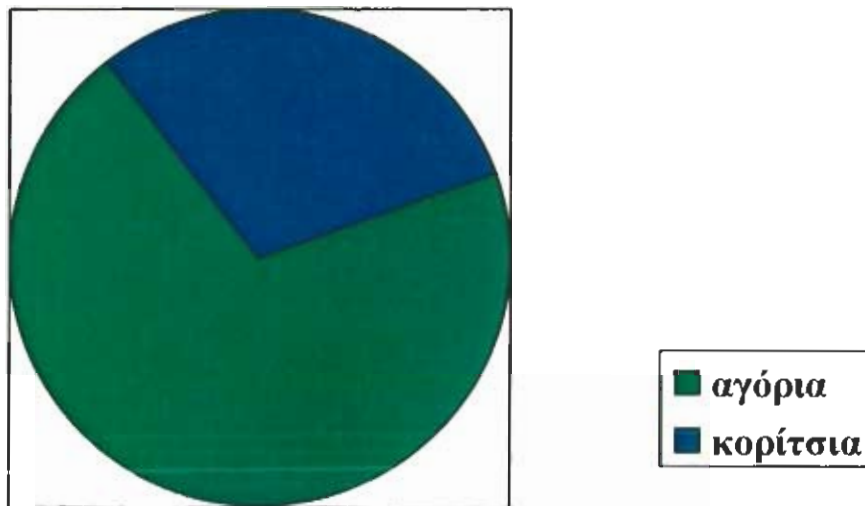
Όλα αυτά είναι ερωτήματα τα οποία θα γίνει προσπάθεια να απαντηθούν στο σημείο όπου εξετάζονται αναλυτικά τα αίτια της παραβατικής συμπεριφοράς των ανηλίκων.

Ένα όμως είναι σίγουρο* ότι η θεωρία πρέπει να είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την πράξη.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα το γενικό ποσοστό της εγκληματικότητας των ανηλίκων κυμαίνεται σε αισθητά χαμηλότερα

επίπεδα από τα ανάλογα στις περισσότερες Δυτικές χώρες. Πρέπει ακόμα να πούμε ότι από τους νέους που παρουσιάζουν παραπρωματική συμπεριφορά το μεγαλύτερο ποσοστό 70% είναι αγόρια και μόνο το 30% κορίτσια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Δελτίο Τύπου Στατιστικής Δικαιοσύνης (1995) από τη Γενική Γραμματεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας στην Ελλάδα.

Το 1994 οι ανήλικοι τρόφιμοι στα 3 Ιδρύματα Αγωγής της χώρας μας ήταν 291, από τους οποίους 218 ήταν άρρενες και 73 θήλεις. Ως προς τους λόγους εισόδου, 38 εισήλθαν στο Ίδρυμα Αγωγής για κλοπή, 3 για αλητεία, 7 για αντικοινωνική συμπεριφορά και 8 για άλλους λόγους, ενώ κανένας δεν εισήλθε για αποπλάνηση παιδιού.

2.2. Σύγχρονες Μορφές Παραβατικότητας των Ανηλίκων στη Χώρα μας

Από κύριες πηγές ανάλυσης του φαινομένου της ανήλικης παραβατικότητας φαίνεται, στις περιπτώσεις που δεν είναι σαφή τα κίνητρα ή δεν υπάρχει συνειδητότητα από την πλευρά του δράστη, η δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι νέοι να προσαρμοστούν στους κοινωνικούς θεσμούς και ο βαθμός σύγκρουσης της ιδεολογίας τους με τα «πρέπει» του εκάστοτε κοινωνικού περιβάλλοντος.

Παρατηρούμε νέες μορφές παραβατικότητας ή αύξηση της συχνότητας ορισμένων αδικημάτων όπου τη συνδυάζουμε με την κρίση τα τελευταία χρόνια ο θεσμός της οικογένειας.

Σύμφωνα με τη νομοθεσία μορφές εγκλήματος που παρουσιάζουν αύξηση σε πράξη από ανήλικους έχοντας οικονομικό κίνητρο ή προσωπικό όφελος είναι τα εγκλήματα: α) Κατά περιουσίας, β) Οργανωμένο έγκλημα, γ) Διαπροσωπικής βίας και δ) Δημόσια εγκλήματα.

2.2.1. Κατά Περιουσίας :

Ληστεία : Είναι το έγκλημα κατά της περιουσίας κάποιου στο οποίο υπάρχει άμεση σχέση δράστη και θύματος. Το κίνητρο επί το πλείστον είναι το οικονομικό όφελος μέσω της βίας.

Διάρρηξη – Κλοπή : Η πρώτη αφορά την παράνομη είσοδο σε οικία, γραφείο κ.α. Υπάρχει άμεση επαφή δράστη και θύματος. Το κίνητρο αποτελεί το οικονομικό όφελος. Η δεύτερη αφορά στην παράνομη αφαίρεση από τον ίδιο τον κτήτη της.

Εμπρησμός : Είναι η καταστροφή ξένης ιδιοκτησίας με συνέπειες τραυματισμούς τους.

Χαρακτηρίζονται από το ότι : ο δράστης και το θύμα είναι συνήθως ξένοι μεταξύ τους, δεν υπάρχει άμεση επαφή, υπερισχύει το προσωπικό όφελος, αλλά και ότι συμβαίνουν από ότι τις διαπροσωπικής βίας.

2.2.2. Οργανωμένο Έγκλημα

Λαθρεμπόριο (ναρκωτικών, όπλων)

Σωματεμπόριο

Τρομοκρατία

Το οργανωμένο έγκλημα αποτελούν σύνδεσμοι ατόμων που δημιουργούνται και συνεργούν για τη διεξαγωγή παράνομων επιχειρήσεων με σκοπό το κέρδος. Παρέχουν παράνομα είδη και υπηρεσίες που η κοινωνία αναζητά συνεχώς. Αφορά ακόμη τη συμμετοχή και τις διασυνδέσεις με « υψηλά πρόσωπα » και το όφελος παραμένει προσωπικό.

2.2.3. Διαπροσωπικής Βίας

Βιασμός: Οι μορφές που περιλαμβάνει είναι η σωματική χρήση βίας, ο προσωπικός εξαναγκασμός (χωρίς απειλές και βία), κοινωνικό εξαναγκασμό, αποπλάνηση.

Βία στην οικογένεια (ξυλοδαρμός, κακοποίηση, αμομιξία, απαγωγή) :

Οι γυναίκες βιάζονται σωματικά και λεκτικά.

Τα παιδιά μέσω εσκεμμένων ενεργειών του γονέα και μπορεί να καταλήξουν σε νοητική ή συναισθηματική βλάβη ή αναπηρία του παιδιού.

Σεξουαλική παρενόχληση : Περιλαμβάνει συμπεριφορά που ποικίλλει (σεξιστική, προσωπικός εξαναγκασμός, βιασμός).

Χαρακτηριστικά της κατηγορίας αυτής αποτελούν ο φόβος για τους νέους, το γεγονός επικαλούνται και από τα Μ.Μ.Ε., το ότι είναι λιγότερο ή περισσότερο αθέατα από το κοινό, θύτης και θύμα είναι συνήθως γνωστοί, φίλοι ή και συγγενείς και ότι υπάρχει άμεση σχέση δράστη και θύματος.

2.2.4. Δημόσια Εγκλήματα

Επαιτεία – Αλητεία

Άστεγοι

Ναρκωτικά

Πορνογραφία – Πορνεία – Άμβλωση : Η πορνεία συγκεκριμένα δημιουργεί το να αυξάνει τον έλεγχο των αντρών στην κοινωνία προς τις γυναίκες, αλλά και αύξηση της πράξης του βιασμού.

Χουλιγκανισμός

Τυχερά Παίγνια

Από μόνα τους δεν αποτελούν εγκλήματα αλλά μπορεί να προκαλέσουν εγκληματική – παράνομη συμπεριφορά και γενικότερο κακό στην κοινωνία, π.χ. ο εθισμός στα ναρκωτικά : μέσω της μεγάλης ζήτησης αυξάνονται οι τιμές, δημιουργούνται τα οργανωμένα κυκλώματα που καταλήγουν στις παραπτωματικές πράξεις για την απόκτησή τους. Άλλα χαρακτηριστικά των εγκλημάτων αυτών αποτελούν : το ότι δεν είναι βέβαιη η ύπαρξη θύματος ή δράστη ή ότι κάτι κακό έχει συμβεί. Αμφισβητείται επίσης η ποινικοποίησή τους και πολλοί τα θεωρούν ως « εγκλήματα χωρίς θύματα », αφού για να συμβούν απαιτείται συναίνεση και των δυο πλευρών. Ο σκοπός των ποινών είναι η διατήρηση της δημόσιας ηθικής τάξης ενώ σε αυτά το κράτος είναι εκείνο που καθορίζει και επιβάλλει το τι είναι ηθικό και τι ανήθικο.

Γενική αναφορά στο ποσοστό υποτροπής

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία των ετών 1998-2003 της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Αθηνών και των ετών 2001-2003 της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων Αθηνών, οι ηλικίες των 13-17 αποτελούν το 54,25% του συνόλου των ανηλίκων ενώ τα αγόρια αποτελούν συντριπτική πλειοψηφία (96,8 %). Στο σύνολο των καταδικασθέντων στο Μονομελές και Τριμελές Δικαστήριο Ανηλίκων οι καταδικασθέντες σε αναμορφωτικά μέτρα αποτελούν το 85,45% ενώ γίνονται δεκτές η συντριπτική πλειοψηφία των μετατροπών, δεδομένου ότι πρυτανεύει η αναμόρφωση και επανένταξη ανηλίκων. Παρατηρείται μια πλουραλιστική συμμετοχή των ανηλίκων από πλευράς εθνικότητας στην επιβολή των αναμορφωτικών μέτρων. Οι παραβάσεις του Κ.Ο.Κ ανέρχονται στο 54%, ενώ παρατηρείται πλασματική μείωση των καταδικασθέντων ανήλικων για ναρκωτικά τόσο λόγω των σκόπιμων αναβολών για παρακολούθηση της πορείας τους όσο και των ιδιαίτερων κοινωνικών - πολιτικών συνθηκών όπως π.χ. συλλήψεις τρομοκρατικών ομάδων, εκλογές, έλεγχος γηπέδων, κλπ., που δεν ενεργοποίησαν τους μηχανισμούς καταστολής στη διενέργεια συστηματικών ελέγχων - συλλήψεων ανηλίκων οι οποίες αποβαίνουν σωτήριες για τους ανήλικους γιατί όπως έχει παρατηρηθεί όταν η παρέμβαση γίνει έγκαιρα, στην αρχή της χρήσης, αφυπνίζεται ο ανήλικος και η οικογένεια, συνειδητοποιείται ο κίνδυνος και ανακόπτεται η χρήση. Τα ποσοστά υποτροπής των ανηλίκων στην τέλεση των αξιόποινων πράξεων είναι μάλλον χαμηλά, επισημαίνεται όμως ότι το χαμηλό ποσοστό υποτροπής στη χρήση ουσιών είναι μάλλον πλασματικό, δεδομένου ότι πολλοί παράγοντες επενεργούν, όπως η μακρόχρονη παρακολούθηση προγραμμάτων απεξάρτησης, το γεγονός ότι οι εξαρτημένοι ανήλικοι κάνουν χρήση χωρίς να εντοπίζεται από τα διωκτικά όργανα ως και η θέληση του

ανηλικίου να κινητοποιηθεί, να αλλάξει τρόπο ζωής. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλικίων Αθηνών αυτό που διαφαίνεται από την καθημερινή επαφή με τους ανηλικούς και ειδικά σε εκείνες τις περιπτώσεις όπου δεν είναι σαφή τα κίνητρα ή δεν υπάρχει συνειδητότητα από την πλευρά του δράστη, είναι η δυσαρμονία μεταξύ του έσω και του έξω, ήτοι η δοκιμασία των κοινωνικοποιητικών μηχανισμών προς το περιβάλλον. Είναι σαφές ότι αυτή η «δοκιμασία» περνά μέσα από τη σημερινή κρίση της οικογένειας, η οποία όχι μόνο εδράζεται στην ευρύτερη κρίση της κοινωνίας, αλλά και η ίδια η οικογένεια αναπαράγει την κρίση της συνολικής κοινωνίας.*

2.3. Τα Αίτια

Τα αίτια της παραβατικής συμπεριφοράς των ανηλικίων είναι πολυδιάστατα και σύνθετα* συνδέονται δε με βιολογικούς, ατομικούς, οικογενειακούς καθώς και άλλους παράγοντες.

Για πάρα πολλά χρόνια διάφοροι επιστημονικοί κλάδοι έκαναν προσπάθειες προς αναζήτηση των αιτιών της αντικοινωνικής δραστηριότητας των νεαρών ατόμων.

Επειδή όμως κάθε επιστημονικός κλάδος εξέταζε μόνο από τη σκοπιά του το φαινόμενο τα νεανικής παραβατικότητας έφτασαν σε αφορισμούς της μορφής : «Φταίει η οικογένεια», «Φταίει το σχολείο» ή «Φταίνε τα μέσα μαζικής ενημέρωσης». Παλαιότερα μάλιστα είχαν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ο εγκληματίας γεννιέται* με αυτόν τον τρόπο απέβαλλαν τις ευθύνες τους απέναντι στο φαινόμενο αυτό, διαχωρίζοντας έτσι τον ρόλο της κοινωνίας.

Με την πάροδο όμως οι απόψεις αυτές αναθεωρήθηκαν και αναπτύχθηκε όχι μόνο η έρευνα αλλά και η επικοινωνία μεταξύ των

* Στατιστικά στοιχεία για τις μορφές παραβατικότητας φαίνονται αναλυτικά στο Παράρτημα 2

διαφόρων επιστημονικών κλάδων. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να δημιουργηθούν ρήγματα σε αυτόν τον κλασικό τρόπο αντιμετώπισης και να προσεγγιστεί το φαινόμενο της νεανικής παραβατικότητας περισσότερο σφαιρικά και όχι μονόπλευρα.

Είναι πολύ σημαντικό, πριν προχωρήσουμε στην εξέταση των αιτιών, να διευκρινιστεί ότι οι κοινωνικές επιστήμες, δεν έχουν την δυνατότητα να προβλέψουν ότι όταν συντρέχουν ορισμένοι παράγοντες θα επακολουθήσουν ορισμένοι τρόποι συμπεριφοράς.

Μιλάμε λοιπόν για την πιθανότητα και όχι τη βεβαιότητα, ότι ένα παιδί θα στραφεί προς την αντικοινωνική συμπεριφορά, όταν ένας από αυτούς του παράγοντες ή συνδυασμούς παραγόντων δε λειτουργεί ευνοϊκά. Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί ότι δε μιλάμε για μια βασική αιτία στην οποία οφείλεται η παραβατική συμπεριφορά, αλλά για μια αιτιώδη διαδικασία που οδηγεί στην παρέκκλιση.

Η προσαρμογή του ατόμου εξαρτάται από την προσωπικότητά του και το περιβάλλον μέσα στο οποίο μεγαλώνει. Η προσαρμογή του ανήλικου δεν είναι μόνο δικό του έργο* είναι και έργο της οικογένειάς του, των φίλων του, του σχολικού του περιβάλλοντος, της κοινωνίας γενικότερα. Αν αυτοί οι παράγοντες δεν ασκήσουν στον ανήλικο θετική επιρροή τότε είναι πολύ πιθανό να τον καταστήσουν κοινωνικά απροσάρμοστο και πιθανώς εγκληματία.

Η επίδραση του περιβάλλοντος στην ανάπτυξη της προσωπικότητας, αλλά και στον τρόπο που αντιδρούν οι ανήλικοι, είναι ιδιαίτερα σημαντική και καθοριστική, ανεξάρτητα αν έχουν επιλέξει οι ίδιοι ή όχι, το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν.

2.3.1. Ατομικοί Παράγοντες Παραβατικής Συμπεριφοράς

α. Βιολογικοί και Ψυχολογικοί Παράγοντες

Η ηλικία κάθε ατόμου παίζει ένα σπουδαίο ρόλο στην διαμόρφωση του χαρακτήρα και αν υπάρξουν κι' άλλες δυσμενείς προϋποθέσεις μπορεί να οδηγήσουν εύκολα το άτομο στο έγκλημα. Το πέρασμα από την παιδική στην εφηβική ηλικία συνοδεύεται από πάμπολλες ψυχικές και βιολογικές μεταβολές.

Τους νέους τους διακρίνει ασθενείς θέληση (έλλειψη ισχυρής βούλησης), μιμητισμός, παρορμητικότητα, αντιδραστικότητα, έντονο θυμικό και οξυθυμία, ευσυγκινησία, άρνηση προσαρμογής σε παρεδεδειγμένους κοινωνικούς κανόνες και εκδηλώσεις αντίθεσης στα πρότυπα ομαλότητας. Έτσι οι έφηβοι χαρακτηρίζονται από ραγδαίες και εμφανείς μεταβολές, πνευματικές μεταλλαγές και ψυχικούς κλονισμούς.

Όσον αφορά τις σωματικές τους επιθυμίες, οδηγούνται πολλές φορές σ' αυτές από τη σεξουαλική τους ορμή που βρίσκεται σε μεγάλη έκταση σ' αυτή την ηλικία, ενώ δεν έχουν να αντιτάξουν σ' αυτή την ορμή ανάλογη πνευματική ωριμότητα. Επίσης είναι θερμοί από τη φύση τους κι έτσι αγαπούν και μισούν πολύ και δύσκολα ανέχονται την περιφρόνηση των άλλων, διότι ο εγωκεντρισμός τους κυριαρχεί σε τέτοιο βαθμό που τους κάνει εύκολα να χάνουν την αυτοκυριαρχία τους, να οργίζονται και να παραφέρονται. Στο στάδιο αυτής της ηλικίας σπάνια συναντούμε κακοήθεια, αλλά και ευκολοπιστία απέναντι στα απατηλά κηρύγματα ηθικά διεφθαρμένων ατόμων. Βέβαια ο νεαρός αντάρτης δεν είναι πάντοτε και ο νεαρός παραβάτης. Αναμφιβόλως όμως το άτομο της ηλικίας αυτής κινδυνεύει να φτάσει στην αντικοινωνική συμπεριφορά, αν

η πολιτεία, η κοινωνία και η οικογένεια όπου ζουν δε λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για την αποτροπή του αποτελέσματος αυτού.

β. Παθολογικές Σωματικές και Ψυχικές Καταστάσεις

Οι παθολογικοί βιολογικοί και ψυχικοί παράγοντες, όπως λ.χ. οι ανωμαλίες των αδένων, οι διάφορες ψυχικές ασθένειες και ανωμαλίες, επιδρούν δυσμενώς στον χαρακτήρα και στη συμπεριφορά των ατόμων και κυρίως εκείνων που διανύουν το στάδιο της νεαρής ηλικίας, που δεν έχουν την πνευματική ωριμότητα των ενηλίκων* οι παράγοντες αυτοί σε συνδυασμό με άλλες δυσμενείς για το άτομο εξωτερικές συνθήκες ζωής γίνονται έμμεσα γενεσιουργοί λόγοι αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Η άποψη αυτή υποστηρίζεται από τους Γάλλους εγκληματολόγους Voisin και Leaute στο βιβλίο τους Droit Penal – Criminology (I. Φρατζεσκάκης, 1987).

γ. Επίκτητοι Συναισθηματικοί Τραυματισμοί

Οι τραυματισμοί αυτοί όταν συμβούν κατά το στάδιο της νηπιακής και παιδικής ηλικίας, αφήνουν βαθιά τα ίχνη τους στην ψυχή των ατόμων και εκδηλώνονται με δυστροπία και με τάσεις επιθετικότητας και απόδρασης. Τα άτομα αυτά διαφεύγουν συνήθως από την επίβλεψη των γονέων και κηδεμόνων τους και όταν αυτοί ακόμη επιδεικνύουν υπομονή, προσοχή και διορατικότητα κατά την επίβλεψη των νεαρών αυτών ατόμων που τελούν υπό την προστασία τους.

δ. Προσωπικότητα

Προσωπικότητα είναι η οργάνωση στάσεων που αναπτύσσονται και χρησιμοποιούνται από ένα συγκεκριμένο πρόσωπο στη συναλλαγή με το περιβάλλον του και ιδιαίτερα σε σχέση με διαπροσωπικές σχέσεις και με το «χειρισμό των δικών του εσωτερικών εντάσεων ή πιέσεων».

Σε ορισμένες περιπτώσεις οι ανώτερες λειτουργίες ελέγχου (συνείδηση των καταστάσεων, βουλευτικές ικανότητες) είναι ελαττωματικές, ατελείς, αποναρκωμένες, ακαλλιέργητες ή ακόμα συναντούν εμπόδια. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις η απουσία ελέγχου προέρχεται από κακή διάρθρωση ή έλλειψη επεξεργασίας των ηθικών αξιών, στην περιοχή της συναισθηματικότητας.

Η πραγμάτωση του «εγώ» συνδέεται με μια φάση αυτονόμησης του νέου και πολλές φορές το πέρασμα στην αντικοινωνική πράξη αποτελεί έναν ηθικό «επιδειξισμό» που στοχεύει στην αναγνώριση – από τρίτους – της ύπαρξής του. Το έγκλημα «μεταφράζεται» σε μια κοινωνική πράξη που αντιστράφηκε λόγω τη αποτυχίας να δημιουργηθούν θετικές σχέσεις. Ο παραβάτης μη έχοντας ακόμα πλήρη συνείδηση του «καλού» και του «κακού» υιοθετεί μια προσωπική «κοινωνική συμπεριφορά» χωρίς να μπορεί να ελέγξει την ηθική της βάση. Ο εγωκεντρισμός ή ο ναρκισσισμός της ηλικίας αποτρέπουν κάθε προσφυγή σε ηθικές αναστολές. Η επιθυμία αποκτά απόλυτη κυριαρχία και η αυτοκριτική είναι αδύνατη.

Η «αλήθεια του δράστη είναι καταχωνιασμένη στο βάθος της συναισθηματικής του ιστορίας. Το έγκλημα αποτελεί και για τον ίδιο μια αποκάλυψη. Είναι ταυτόχρονα και η αντικειμενική πραγματικότητα αλλά και το ζωντανό σύμβολο της προσωπικότητάς του.

2.3.2. Κοινωνικοί Παράγοντες Παραβατικής Συμπεριφοράς

α. Οικογένεια

Το άτομο αναπτύσσεται μέσα στην οικογένεια όπου και πραγματοποιείται η προετοιμασία του ως υπεύθυνου ενήλικα.

Η επίδραση του οικογενειακού περιβάλλοντος αποτελεί ίσως τον σημαντικότερο παράγοντα για την εξήγηση της παραβατικότητας. Η αγωγή που δίνεται στο παιδί από την οικογένειά του, πρέπει να αποβλέπει στην ισόρροπη ανάπτυξη όλων των δεξιοτήτων του, έτσι ώστε να γίνει ανεξάρτητο, να χειρισθεί υπεύθυνα τις αντιξοότητες που πρόκειται να αντιμετωπίσει και να γίνει υπεύθυνο απέναντι στον εαυτό του, στην οικογένειά του και στην κοινωνία γενικότερα. Χρέος των γονιών είναι να μάθουν στο παιδί να σέβεται τον εαυτό του και τους άλλους, να γνωρίζει τις υποχρεώσεις αλλά και τα δικαιώματα που έχει στη ζωή, να αποκτήσει ευσυνειδησία και αυτενέργεια καθώς και να παίρνει πρωτοβουλίες. Αυτό που έχει ανάγκη το παιδί είναι αν αγαπηθεί και να αγαπήσει, να αισθανθεί συναισθηματική ζεστασιά.

Έχει διαπιστωθεί ότι το οικογενειακό περιβάλλον του ανηλικού παραβάτη χαρακτηρίζεται από έλλειψη ισορροπίας και από ένταση. Όταν το παιδί έχει δοκιμάσει απογοητεύσεις, από τη μη ικανοποίηση των βασικών αναγκών του, θέλοντας να ξεφύγει από αυτή την κατάσταση συναισθηματικής ανισορροπίας, θα ανακαλύψει την παραβατικότητα ή θα καταλήξει στην νεύρωση.

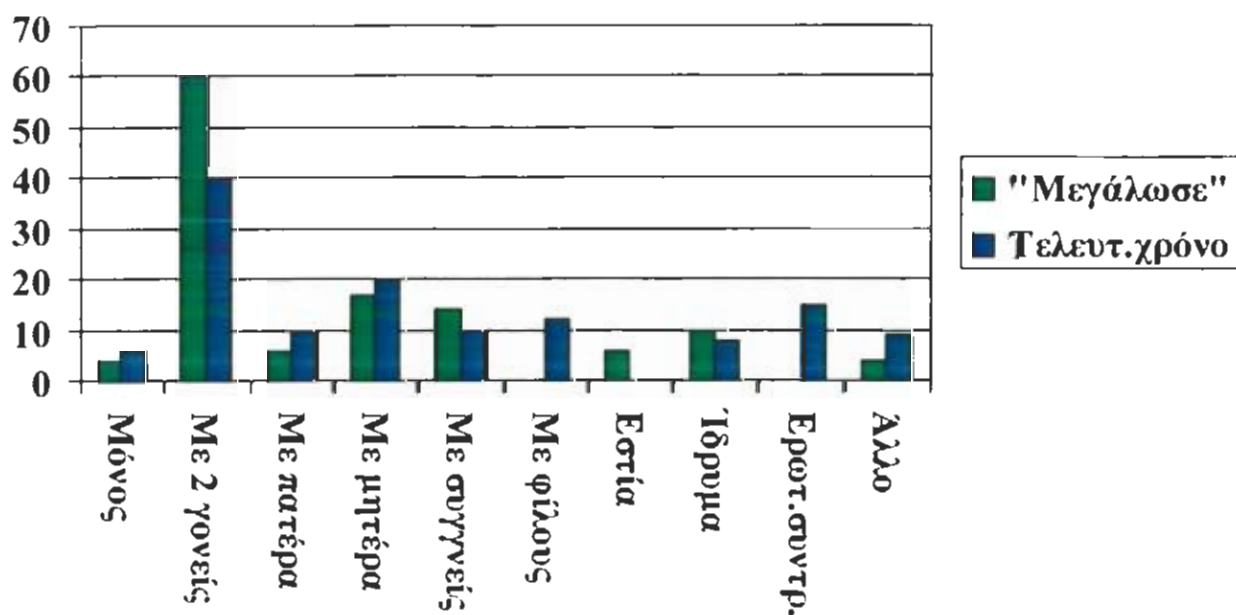
Από έρευνες που έχουν γίνει, έχει διαπιστωθεί ότι στις περισσότερες περιπτώσεις ανήλικων παραβατών, η ατμόσφαιρα του οικογενειακού τους περιβάλλοντος, αλλά και οι σχέσεις με τους γονείς τους είναι ταραγμένες. Τα άτομα αυτά έχουν γονείς αυστηρούς και διαταραγμένους με χαρακτήρα νευρωτικό ή ψυχωσικό.

Η σκληρή απόρριψη που δείχνουν συστηματικά οι γονείς στο παιδί ή ακόμα και η εξωπραγματική προστασία είναι αιτίες που μπορούν να οδηγήσουν σε διαταραχές αγωγής.

Ένας μεγάλος αριθμός ανηλίκων παραβατών, προέρχονται από διαλυμένες οικογένειες. Όταν το νεαρό άτομο μεγαλώνει μέσα σε μια διαλυμένη οικογένεια (η διάλυση αυτή μπορεί να προέρχεται από χωρισμό των γονιών από το παιδί, από θάνατο ενός απ' τους δύο γονείς ή και των δύο, από διαζύγιο), τότε η επιρροή που ασκείται από τον ψυχισμό και κατ' επέκταση στη συμπεριφορά του ανήλικου είναι καθοριστική και οδηγείται πολλές φορές στην παραβατικότητα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

«ΜΕ ΠΟΙΟΥΣ ΜΕΓΑΛΩΣΕ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΠΟΙΟΥΣ ΕΖΗΣΕ ΤΟΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΧΡΟΝΟ»

Μπουμπιώτη Ελευθερία, « Γενικά Δημογραφικά Στοιχεία Εφήβων Ιδρυμάτων Αγωγής και Σωφρονιστικών Καταστημάτων », Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1990 (Πτυχιακή).

Οι καταστάσεις που προαναφέρθηκαν δεν οδηγούν το νέο άμεσα στην παραβατικότητα, αλλά καλλιεργούν τις ανάλογες συνθήκες, όπως έλλειψη προτύπων για ρόλους που έχουν σχέση με την ευθύνη των ενηλίκων απέναντι στα παιδιά τους, ενδοοικογενειακές συγκρούσεις, έλλειψη επικοινωνίας, ασθενείς σχέσεις γονέων – παιδιών, ατμόσφαιρα μίσους και αντιδικίας. Η διάλυση είναι ενδεχόμενο να συνεπάγεται ελλιπή γονική επίβλεψη.

Οι διεφθαρμένες οικογένειες παράγουν επίσης με μεγαλύτερη συχνότητα παραβατικά παιδιά. Τα παιδιά με γονείς υπότροπους εγκληματίες, επιδίδονται στην εκμάθηση της επιθετικότητας με τις άμεσες εμπειρίες που αποκτούν ή με την παρατήρηση προσώπων μέσα στο οικογενειακό τους περιβάλλον.

« Η κακοποίηση (πνευματική, ψυχική, σωματική) των παιδιών και η εγκληματική συμπεριφορά των μεγάλων απέναντί τους, οδηγεί συχνά και αυτά στο μιμητισμό, στη βίαιη συμπεριφορά τους αργότερα αφού δεν υπάρχει επιλογή προτύπων ή άλλου παραδείγματος από την ίδια την οικογένεια » (Κατ. Τζαννουε – Τζώρτζη, 1990).

Έχει παρατηρηθεί επίσης ότι οι γονείς των παραβατικών παιδιών, μεταχειρίζονται τις περισσότερες φορές τις σωματικές τιμωρίες παρά τις συναισθηματικές ανταμοιβές. Η λήψη εσφαλμένων μέτρων τιμώρησης για να επιτύχουν την πειθάρχηση του ανηλίκου είναι πολλές φορές χαρακτηριστικό αυτών των γονιών. Πρόκειται λοιπόν για γονείς παράλογα αυστηρούς που καταδυναστεύουν τα παιδιά τους.

Ένα ακόμη είδος οικογενειακής ευθύνης είναι η αδυναμία των γονιών για τα παιδιά τους. Όταν παραιτούνται απ' την άσκηση της φυσικής εξουσίας τους και δείχνονται εγωιστές μες στην αγάπη τους. Οι γονείς αυτοί φοβούνται τις συγκρούσεις, προσπαθούν να εξασφαλίσουν την ησυχία τους. Δεν μπορούν να συνδυάσουν την τρυφερότητα με τη σταθερότητα και με αυτό τον τρόπο αναπτύσσεται στο παιδί ένας

υπερβολικός εγωκεντρισμός, όπου το παιδί νομίζει πως έχει μόνο δικαιώματα, εκμεταλλεύεται την αδυναμία των γονιών του, πιστεύει πως όλος ο κόσμος είναι υπηρέτης του* ξεσπά σε καπρίτσια και έξαλλους θυμούς όταν βρίσκει αντίσταση στις επιθυμίες του. Μπαίνει στο δρόμο της εύκολης ζωής και η παραβίαση, γενικότερα, των κανόνων του κοινωνικού παιχνιδιού, γίνεται γι' αυτόν το νέο ένα πρόχειρο μέσο για να αποκτήσει αυτό που θέλει.

Το Σχολείο

Το σχολείο, θεωρείται ένας σημαντικός στίβος που κερδίζει κανείς το « κοινωνικό status » και την επιτυχία. Οι νέοι που αποτυγχάνουν να το κερδίσουν προσπαθούν να βρουν άλλους τρόπους « επιτυχίας ».

Στα σχολεία πολύ συχνά οι μαθητές κρίνονται και κατατάσσονται με κριτήρια όπως η εξωτερική εμφάνιση, η ευχέρεια λόγου και οι κρίσεις των προηγούμενων δασκάλων. Το αποτέλεσμα είναι να γίνεται η κατάταξη των μαθητών σε δυο κατηγορίες εκπαίδευσης που μπορούν να περιγραφούν ως εξής :

α. Καλή σχολική επίδοση – επιτυχία – υψηλό κύρος – προετοιμασία για Ανώτερες σπουδές – προσανατολισμός προς επιστημονική απασχόληση.

β. Χαμηλή σχολική επίδοση – αποτυχία – χαμηλό κύρος – μη προετοιμασία για Ανώτερες σπουδές – προσανατολισμός προς εργατική απασχόληση.

Το σχολείο είναι οργανωμένο κατά τέτοιο τρόπο ώστε να εμποδίζει τους μαθητές που ανήκουν στη δεύτερη κατηγορία να έχουν τις ίδιες δυνατότητες εκπαίδευσης με τους μαθητές που ανήκουν στην πρώτη κατηγορία.

Η ευθύνη που φέρει το σχολείο σε ότι αφορά την αδυναμία προσαρμογής των παιδιών στην κοινωνία, είναι ιδιαίτερα σημαντική. Είναι λάθος να πιστεύουμε πως ο ρόλος του δασκάλου είναι μόνο η μεταβίβαση των γνώσεων. Η αποστολή του είναι και ανθρωπιστική.

Ίσως να μην μπορεί κανείς να ισχυρισθεί ότι υπάρχει μη φυσιολογική – αιτιολογική σχέση μεταξύ σχολικής μόρφωσης και αποκλίνουσας συμπεριφοράς, είναι όμως γεγονός ότι το είδος σχολικού απολυτηρίου έχει ιδιαίτερη σημασία όχι μόνο για την επαγγελματική εξέλιξη των νέων αλλά και για τη θέση του στην κοινωνία και τον κοινωνικό του περίγυρο.

Ο συναγωνισμός που μετατρέπεται σε ανταγωνισμό, η έλλειψη συνοχής που υπάρχει στο οικογενειακό και σχολικό περιβάλλον, η φόρτιση η διδακτική που είναι τόσο μεγάλη ώστε δεν αφήνονται χρονικά περιθώρια στο μαθητή να εκτονωθεί με το παιχνίδι, το γεγονός ότι η μαθησιακή απόδοση γίνεται το κύριο χαρακτηριστικό κρίσης των μαθητών και όχι η συναισθηματική σύνδεση και η κοινωνικότητα που παίζουν δευτερεύοντα ρόλο* όλα αυτά οδηγούν στην εμφάνιση υπαρξιακού άγχους.

Το σχολικό stress αυξάνεται με την απαίτηση υψηλών μαθησιακών επιδόσεων. Οι μαθητές θέλοντας να ικανοποιήσουν στιγμιαίες ανάγκες χάνονται στην αδιαφορία και στην **επιθετικότητα**. Η παραβατικότητα είναι πολλές φορές το επακόλουθο αυτής της αλυσίδας των αντιδράσεων.

Έρευνες έχουν δείξει ότι οι γονείς των παραβατικών παιδιών έχουν την τάση να μην έχουν φιλοδοξίες για τα παιδιά τους* αντίθετα έχουν την τάση να υποτιμούν το σχολείο. Ασχολούνται περισσότερο με τα δικά τους προβλήματα και όχι με τα σχολικά προβλήματα του παιδιού τους. Το παιδί λοιπόν δεν βρίσκει την αναγκαία οικογενειακή υποστήριξη.

Είναι διαπιστωμένο ότι η θετική ατμόσφαιρα που δημιουργούν οι δάσκαλοι στο σχολικό περιβάλλον μπορεί να οδηγήσει στον περιορισμό

τις πραγματικότητας, ενώ αντίθετα οι τιμωρίες, οι αποβολές, οι απορρίψεις συντελούν στην επιδείνωση των προβλημάτων.

Είναι σαφές ότι το σχολείο αποτελεί σημαντικό παράγοντα στη διαμόρφωση του μαθητή. Το είδος του ανθρώπου και οι ικανότητες που αυτός αποκτά είναι απόρροια του τύπου της εκπαίδευσης που δημιουργεί το σχολείο.

Συνομηλικοί

Η επίδραση των συνομηλίκων θεωρήθηκε μεταβλητή ιδιαίτερα σημαντική, εφ' όσον γίνεται λόγος για νεαρά άτομα που διανύουν την εφηβεία τους και μέσα από τις παρέες των συνομηλίκων αναζητούν την ταυτότητά τους και προσπαθούν να στηρίζουν και να ανυψώσουν την αυτοεικόνα τους.

Το παιδί «κολυμπάει» σ' ένα περιβάλλον οικογενειακό, περιβάλλον συντροφικό, ομάδες νέων, συμμορίες. Μοιράζεται μαζί με άλλα πρόσωπα διάφορες συγκινήσεις, συμμερίζεται ανάγκες και ιδέες και καταστρώνει σχέδια. Η επικοινωνία και η συμμετοχή διαποτίζουν τον ανήλικο από το περιβάλλον σε εξαιρετικό βαθμό και ο τρόπος της ζωής του αφομοιώνει προοδευτικό το «ύφος» του περιβάλλοντος. Η ενδεχόμενη εξωκοινωνικότητα ή αντικοινωνικότητα του περιβάλλοντος επιδρά κι αυτή πάνω στο παιδί.

Συχνά, οι μηχανισμοί αυτοί «διαπότισης» ενισχύονται από καινούργιους μηχανισμούς εξομοίωσης, αντλώντας δυνάμεις από την ίδια τη ζωή της ομάδας, εξομοίωση λ.χ. των μελών μιας συμμορίας με το δυνατότερο ή πονηρότερο απ' όλους ή ακόμα και μ' όποιον έχει το χάρισμα της «επιβολής».

Οι συμμορίες αυτές σχετίζονται από αγόρια που μέσα στη συνένωση και τη συντροφικότητα ζητούν να βρουν αντιστάθμισμα για τις

ελλείψεις του οικογενειακού περιβάλλοντος και στις στερήσεις της φτώχειας. Η συμμορία αντιπροσωπεύει γι' αυτά την ισχύ και τη δύναμη, ικανοποιώντας ταυτόχρονα την ανάγκη τους για ασφάλεια και αυτοπεποίθηση. Νιώθουν να συνδέονται ο ένας με τον άλλον, αποτελώντας τα στοιχεία ενός συνόλου. Γίνονται τολμηρότερα σε μια εξωκοινωνικότητα που επιδεινώνει η ανάγκη της άμιλλας και το αίσθημα ότι ανήκαν στη συμμορία, κάνει να ατονούν τα συναισθήματα ενοχής, οι ανησυχίες και οι ηθικοί δισταγμοί. Μέσα στις περιπέτειες βρίσκει καθένας τους την ευκαιρία να νιώσει την δύναμη ενός εγώ που το στηρίζει το συλλογικό εγώ της συμμορίας. Και είναι ασφαλής επειδή οι έφηβοι αυτοί συσπειρώνονται για να ικανοποιήσουν ανάγκες που καταπολεμήθηκαν και καταπνίγηκαν και επινοούν γρήγορα «ηθικούς κανόνες» της συμμορίας που διαμορφώνουν μια ορισμένη έννοια της τιμής.

Οι νεανικές συμμορίες συσχετίζονται με τη βία και την αντικοινωνική συμπεριφορά. Εδώ λειτουργεί ένα στερεότυπο. Οι συμμορίες κατώτερης τάξης τείνουν να χαρακτηρίζονται ως παραβατικές λόγω του στυλ συμπεριφοράς τους. Ανάλογες πράξεις από ομάδες μέσης ή ανώτερης τάξης δεν χαρακτηρίζονται ως παραβατικές. Βέβαια η βία που εκφράζουν οι ομάδες αυτές, δεν ξεκινά συνήθως, όσο από την προσπάθεια να κερδίσουν σεβασμό, να επιβεβαιωθούν.

Οικονομικές και Κοινωνικές Συνθήκες

Άποψη της κοινωνιολογίας είναι ότι οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες της ζωής κάθε ατόμου ασκούν επιρροή στη διαμόρφωση της ανθρώπινης προσωπικότητας. Ο Ι. Φρατζεσκάκης, στο βιβλίο του « Αντικοινωνική Συμπεριφορά των Νέων », δεν αποδέχεται τη θεωρία που υποστηρίζουν ορισμένοι επιστήμονες, κατά την οποία αποκλειστικά

και μόνο οι δυσμενέστατοι για το άτομο κοινωνικοί και οικονομικοί όροι κατέχουν την μοναδική σχεδόν θέση ως προς την αντικοινωνική συμπεριφορά των ανθρώπων αυτών. Απεναντίας δεν παραγνωρίζουμε το γεγονός, ότι η σωματική και ψυχική ιδιοσυστασία κάθε ατόμου, οι λεγόμενοι δηλ. ατομικοί παράγοντες θα παίζουν το ρόλο τους στη δημιουργία της συμπεριφοράς αυτής. Συγκεκριμένα οι άθλιες κοινωνικές, οικονομικές και οικογενειακές συνθήκες διαβίωσης των ατόμων τότε μόνο θα γίνουν εγκληματογόνοι παράγοντες εάν υπάρχει στο άτομο η κατάλληλη προδιάθεση προς το έγκλημα, που στηρίζεται σε λόγους που ανάγονται στους ατομικούς παράγοντες. Η άποψη αυτή μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο εάν υποτεθεί ότι τα τρία άτομα που ζουν όλα κάτω από άθλιες κοινωνικο – οικονομικο – οικογενειακές συνθήκες αλλά έχουν ξεχωριστή ο καθένας τους σωματική και ψυχική ιδιοσυστασία.

Τα άτομα αυτά θα αντιδράσουν κατά τρόπο διάφορο στις άθλιες συνθήκες διαβίωσής τους. Το ένα από αυτά που έχει ανώμαλη ψυχική και σωματική ιδιοσυστασία για να μπορέσει να ανταπεξέλθει στο δύσκολο αγώνα και να εξασφαλίσει την επιβίωσή του, να εγκλιματιστεί, το άλλο με το δυνατό χαρακτήρα θα παλέψει και με την τίμια ευσυνείδητη εργασία του να αντισταχθεί στις άθλιες συνθήκες διαβίωσης και το τρίτο με τον δυνατό χαρακτήρα θα σηκώσει τα χέρια του ψηλά στον αγώνα για την επιβίωση και μπορεί να φτάσει μέχρι και την αυτοκτονία, διότι δεν μπορεί να ζήσει κάτω από αυτές τις συνθήκες.

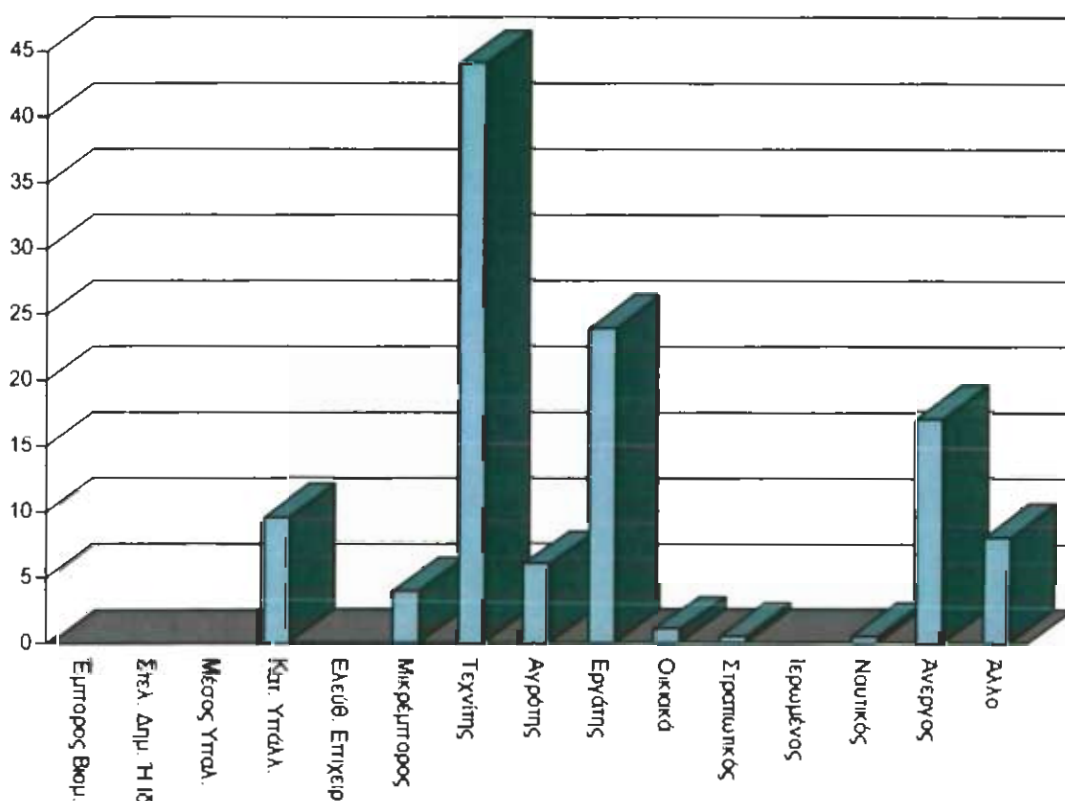
Οικονομικοί Παράγοντες

Η ανεργία, οι δυσμενείς οικονομικές συνθήκες, η έλλειψη σταθερής εργασίας δεν οδηγούν το νέο άμεσα στην παραβατικότητα.

Τον οδηγούν όμως σε στέρηση πνευματικής και ηθικής μόρφωσης που έχει ως συνέπεια τη μη ανάπτυξη του συστήματος αναστολών.

Έμμεσα ο ανήλικος οδηγείται στην παραβατικότητα μιας και δημιουργείται κλίμα ανασφάλειας και αβεβαιότητας που οδηγούν στην αστάθεια και στην αποπροσαρμοστικότητα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙ % ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Παπαδάτος Γιάννης, Στογιαννίδου Ιωάννα, « Γενικά Δημογραφικά Στοιχεία Εφήβων Ιδρυματικής Αγωγής και Σωφρονιστικών Καταστημάτων », Εκδόσεις Σάκκουλα, 1990.

Λένε ότι το παιδί που ζει μέσα στη φτώχεια κλέβει από ανάγκη. Σωστά, κάτω όμως, απ' το φανερό αυτό ελατήριο, υπάρχει κάποιος ισχυρότερος παράγοντας που το σπρώχνει στην εγκληματικότητα : η επιθετικότητα που έχει για στόχο τα υλικά αγαθά και, πολλές φορές τα

ανθρώπινα πρόσωπα, αποτελεί την έκφραση μιας έντονης συναισθηματικής διαμαρτυρίας για τη θλιβερή του κατάσταση.

Αστικοποίηση

Η παραβατικότητα ποικίλλει ανάλογα με τη γεωγραφική περιοχή. Το κατώτατο ποσοστό νεανικής παραβατικότητας εμφανίζεται στις οικονομικά εύπορες περιοχές της υπαίθρου, ενώ το ανώτατο ποσοστό εμφανίζεται στις φτωχικές πολυκατοικημένες περιοχές των βιομηχανικών πόλεων που κατοικούνται από άτομα χαμηλού κοινωνικού STATUS. Το γεγονός ότι η παραβατικότητα είναι αυξημένη στην πόλη παρά στην ύπαιθρο, δικαιολογείται από το ότι στις πόλεις τα αγαθά αλλά και οι ευκαιρίες είναι περισσότερα.

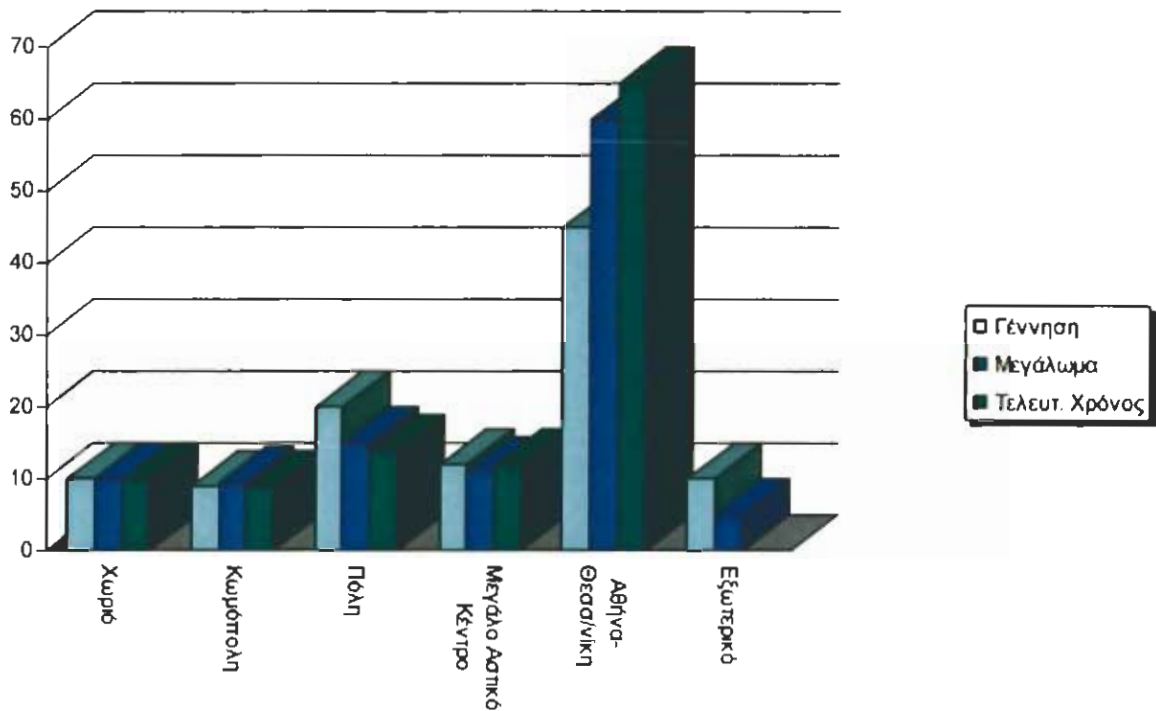
Οι ανθρώπινες επαφές στην πόλη είναι πολύπλοκες και αυτό έχει ως συνέπεια να αυξάνονται οι πιθανότητες δημιουργίας συγκρούσεων.

Επιπλέον το πρόβλημα γίνεται οξύτερο από τη μεγάλη ανασφάλεια και αστάθεια των κοινωνικών θεσμών, από τις πιέσεις των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών που επικρατούν στις πόλεις.

Οι γονείς θέλοντας να καλυτερεύσουν τη ζωή τους στην πόλη, εργάζονται όλη την ημέρα και τα παιδιά μένουν μόνα και ανεπίβλεπτα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΑΝΑΛΟΓΙΑ % ΤΟΠΟΥ ΓΕΝΝΗΣΗΣ – ΜΕΓΑΛΩΜΑΤΟΣ – ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ ΤΟΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΧΡΟΝΟ

Μπουμπιώτη Ελευθερία, Παπαδάτος Γιάννης, « Γενικά Δημογραφικά Στοιχεία Εφήβων Ιδρυμάτων Αγωγής και Σωφρονιστικών Καταστημάτων », Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1990.

Στις σύγχρονες πόλεις επίσης δεν υπάρχουν τρόποι αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου δημιουργικά, ψυχαγωγικά και μορφωτικά. Τα μέσα αξιοποίησεως του ελεύθερου χρόνου είναι ανεπαρκή ή απροσπέλαστα, γιατί συνήθως πωλούνται αντί να προσφέρονται.

Στην ύπαιθρο χώρα η οικιακή οικονομία είναι περισσότερο αυτάρκης, και οι πηγές του εισοδήματος έχουν συνήθως την εναλλακτική λύση, έστω και λύση ανάγκης. Επίσης είναι ευκολότερη η αναπροσαρμογή του τρόπου ζωής σε λιτότητα. Αντιθέτως στις πόλεις οι εναλλακτικές πηγές εισοδήματος είναι δυσεύρετες.

Επίσης, αντίθετα με τις σύγχρονες πόλεις, στην ύπαιθρο οι ανταγωνισμοί που πηγάζουν από την κοινωνική τάξη λείπουν, οι κάτοικοι είναι περισσότερο ομοιόμορφοι και δεν έχουν αποξενωθεί μεταξύ τους. Επιπλέον ο κοινωνικός έλεγχος στην ύπαιθρο είναι αυστηρότερος.

Μετανάστευση

Η αποκλίνουσα συμπεριφορά των παιδιών των μεταναστών οφείλεται στις δύσκολες και προβληματικές συνθήκες κοινωνικοποίησής τους• οι ανισότητες και οι διακρίσεις σε βάρος τους, τους δημιουργούν συναισθήματα αδυναμίας, αποστέρησης και απογοήτευσης από τη μη πραγματοποίηση των επιθυμιών τους. Η παραβατικότητα που παρουσιάζουν αυτοί οι νέοι αποτελεί μια διέξοδο στο να ξεφεύγουν από τη φτώχεια και την απομόνωση• θέλουν να αποκτήσουν έστω και με παράνομα μέσα αυτά που οι χώρες υποδοχής τους στερούν. Η περιθωριοποίηση αυτών των νέων μπορεί να αποτελέσει προοίμιο για την εγκληματικότητα.

Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Η τηλεόραση και ο κινηματογράφος ασκούν στο νεαρό άτομο μια εξαιρετική επιβολή. Του επιβάλλονται με ισχυρό τρόπο. Πολλοί είναι αυτοί που ισχυρίζονται ότι ορισμένες ταινίες εξάπτουν στον ανήλικο την επιθετικότητα ή τον σεξουαλισμό που μόλις αρχίζει να γεννιέται. Ο νέος έχει άλλωστε την τάση να εξομοιώνεται με ορισμένους κινηματογραφικούς ήρωες οι οποίοι αν και ζουν αποκηρυγμένοι από την κοινωνία, είναι συμπαθητικοί για τη δύναμη, τη μεγαλοπρέπεια, ίσως και για τη δυστυχισμένη τους ζωή.

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αρκετές φορές ηρωποιούν άτομα με αντικοινωνική συμπεριφορά, με βίαιες δραστηριότητες και έτσι οδηγούνται οι ανήλικοι σε μιμητισμό. Ταυτίζουν τον εαυτό τους με τον δήθεν ήρωα και η ηρωοποίηση του κακού γίνεται βίωμά τους.

Ωστόσο δεν είναι δυνατόν να καταδικάσουμε γενικά τον κινηματογράφο ή την τηλεόραση παρά μόνο ένα είδος, ιδιαίτερα βλαβερό για τον ανήλικο.

Παραπλήσιοι με τους ψυχολογικούς μηχανισμούς που ασκεί ο κινηματογράφος και η τηλεόραση, είναι και αυτοί του Τύπου. Τα τελευταία όμως χρόνια παρατηρούμε ότι γίνεται έλεγχος του τύπου που προορίζεται για την νεολαία, αν και τα περίπτερα είναι γεμάτα από σκανδαλοθηρικά περιοδικά.

Τα Όργανα της Τάξης

Αν και ο ρόλος τους είναι κατασταλτικός έναντι στην βία και στο έγκλημα, στην πραγματικότητα, με την έλλειψη σωστής εκπαίδευσης αλλά και με τη βία που ασκούν, προκαλούν την οργή της νεολαίας που αντιδρά στο κατεστημένο σύστημα.

Ακόμα όμως κι' αυτή η δικαιοσύνη έχει απομυθοποιηθεί και προκαλεί με τη σειρά της την αντίδραση μιας μερίδας της νεολαίας, διότι άλλοτε « επιβραβεύει » και άλλοτε καταδικάζει για τα ίδια πράγματα διαφορετικούς ανθρώπους, που τυγχάνει να ανήκουν σε διαφορετικές κοινωνικές θέσεις.

Η κοινωνία η ίδια έχει δημιουργήσει την αντικοινωνία της* έχει προάγει το έγκλημα μέσα από την ίδια την αντίφαση της διάχυσης ηθικών κηρυγμάτων από τη μία, της εικόνας της υποκριτικής, ανειλικρινούς, ψεύτικης, ατομιστικής νοοτροπίας της από την άλλη.

2.3.3. Αλληλεπίδραση Ατομικών και Κοινωνικών Παραγόντων

1. Όσο περισσότερο διαταράσσεται η προσωπικότητα του ατόμου από την επίδραση βιολογικών ή ψυχολογικών παραγόντων, τόσο περισσότερο επιζήμιες γίνονται οι συνθήκες του περιβάλλοντος. Έτσι σε κατάσταση οικογενειακών συγκρούσεων, οι αντιδράσεις ενός ατόμου που συγκινείται εύκολα είναι περισσότερο ανησυχητικές από εκείνες ενός άλλου με υγιή ψυχισμό.

2. Όσο περισσότερο δυσμενείς είναι οι οικογενειακές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, τόσο περισσότερο παρασύρονται στην παραβατικότητα τα άτομα τα οποία, αν ζούσαν σε κοινωνικές συνθήκες ζωής δεν θα εξελίσσονταν σε εγκληματίες.

3. Στην αδυναμία και αστάθεια της προσωπικότητας των ανηλίκων αντιστοιχεί η αστάθεια και η αδυναμία του οικογενειακού περιβάλλοντος στο οποίο ζουν.

4. Εκείνος ο οποίος ζει σ' ένα οικογενειακό και εξωοικογενειακό περιβάλλον, συνδέεται και διαπλάθεται με το περιβάλλον αυτό ούτως ώστε, εάν απομακρυνθεί απ' αυτό, αναζητεί άλλο παρόμοιο. Η προσήλωση, άλλωστε σ' ένα απογοητευτικό περιβάλλον συντηρείται με τις αποκτημένες πλέον συνήθειες και τούτο οφείλεται στο ότι τα ανθρώπινα πλάσματα καθλώνονται σε κάποιο αίσθημα μαζοχισμού που τα βασανίζει. (Ι. Φρατζεσκάκης, 1987).

Ανακεφαλαίωση

Ένα από τα κυριότερα προβλήματα της εποχής μας είναι η παραβατικότητα των ανηλίκων. Είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με όλο το σύστημα αξιών μιας κοινωνίας.

Παρόλο που ο τόπος και ο αριθμός των περιπτώσεων ποικίλλει, καμία κοινωνία δεν έχει βρει κάποια «θεραπεία» για την άμεση αντιμετώπισή της.

Κατά καιρούς έχουν προταθεί αρκετές θεωρίες όπου πολλές από αυτές έχουν δοκιμαστεί και εμπειρικά. Μέσα από αυτές διαπιστώνουμε πως κάθε μια από αυτές τις σχολές ερμηνεύουν μερικές από τις διαστάσεις του ανήλικου παραβάτη χωρίς να τον αντιμετωπίζουν ως σύνολο.

Τα αίτια της παραβατικής συμπεριφοράς είναι πολυδιάστατα και σύνθετα, συνδέονται με βιολογικούς, ατομικούς, οικογενειακούς καθώς και άλλους παράγοντες όπως η προσωπικότητα, οι συναισθηματικοί τραυματισμοί, ψυχολογικοί παράγοντες, η οικογένεια, το σχολείο, οι οικονομικοκοινωνικές συνθήκες, τα Μ.Μ.Ε. κ.α. Όπως μας δείχνουν βασικές αρχές, οι ατομικοί με τους κοινωνικούς παράγοντες βρίσκονται σε αλληλεπίδραση. Μιλάμε λοιπόν για την πιθανότητα και όχι για βεβαιότητα, ότι ένα παιδί θα στραφεί προς την αντικοινωνική συμπεριφορά εάν ένας παράγοντας ή συνδυασμός αυτών δεν λειτουργεί ευνοϊκά.

Με την πρόοδο και την εξέλιξη της κοινωνίας μας παρουσιάζονται νέες μορφές παραβατικότητας όπως: κατά της περιουσίας, διαπροσωπικής βίας, δημόσια εγκλήματα, οργανωμένο έγκλημα, πολιτικά εγκλήματα. Έτσι φαίνεται πως η θεραπεία δεν είναι σταθερή σε όλες τις περιόδους αλλά, πρέπει να προσαρμόζεται στις νέες ανάγκες και μορφές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: «ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΔΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥΣ ΠΑΡΑΒΑΤΕΣ»

3.1. Εισαγωγή

Η αναμορφωτική διαδικασία είναι η επανεκπαίδευση και η κοινωνική επανένταξη του ανήλικου παραβάτη. Ωστόσο σε αυτή η διαδικασία εμπλέκονται μηχανισμοί περιθωριοποίησης και στιγματισμού. Η στέρηση της ελευθερίας ενός ατόμου και η φυλάκισή του σε ένα κλειστό και ιδρυματικό περιβάλλον στην πραγματική λειτουργία του συστήματος ανεξάρτητα από την πρόθεση του νομοθέτη, είναι μέσο κοινωνικής απόρριψης και περιθωριοποίησης. Μέσα από αυτή τη διαδικασία και τον τρόπο διεξαγωγής της επανεκπαίδευσης του ανήλικου εμφανίζονται ορισμένοι παράγοντες που δυσκολεύουν τους ανήλικους παραβάτες να επανενταχθούν ομαλά και χωρίς προβλήματα στην κοινωνία.

- α). Το φαινόμενο του εγκλεισμού
- β). Ο στιγματισμός – Η ετικετοποίηση
- γ). Ο κοινωνικός αποκλεισμός
- δ). Η πορεία μετά την αποφυλάκιση

3.2. Ο Στιγματισμός – Η Ετικετοποίηση

Το σκεπτικό για τη στιγματιστική λειτουργία του θεσμού μέσα από την ορολογία επιβεβαιώνεται διαχρονικά από βιβλιογραφικές αναφορές, νομοθετικές επιλογές και πολιτικές πράξεις.

Γενικά φαίνεται ότι κυριαρχεί μια γενικότερη αντίληψη στιγματισμού, η οποία διαφαίνεται μέσα από διάφορες εκφράσεις απολυτότητας σε κείμενα παλαιότερων εποχών.

Ωστόσο, χαρακτηριστικά έχουμε και αναφορά στον στιγματισμό του ανηλίκου από τις συνέπειες που ακολουθούν μετά την « κοινολόγηση και την γενίκευση της φήμης του ως κλέφτη, αλήτη, ανήθικου κ.λ.π. » και το πώς το γεγονός του στιγματισμού συντελεί στην καθοριστική εξώθηση του ανήλικου στο παραστράτημα.

Το κράτος, σε μια προσπάθεια αποφυγής στιγματισμού των ανηλίκων που εγκλείονται σε ιδρύματα και επίτευξης της επαγγελματικής αποκατάστασης και της κοινωνικής τους ένταξης, έχει εκδώσει εγκυκλίους με σκοπό την διευκόλυνση των στόχων αυτών από τις Αρχές. Σε εγκύκλιο της 23.9.1958 αναφέρεται η παράλειψη της αναγραφής στα πιστοποιητικά ή τις βεβαιώσεις που εκδίδονται από την Αστυνομία, σχετικά με το θέμα των αναμορφωτικών μέτρων σε ανήλικους που σημείωσαν ροπή σε αντικοινωνικές εκδηλώσεις. Ωστόσο, τονίζεται η προϋπόθεση της πλήρους αναμόρφωσης και της κοινωνικής αναπροσαρμογής των ανηλίκων. Και βέβαια παρουσιάζει ενδιαφέρον η αναφορά στους όρους αναμόρφωση και αναπροσαρμογή, εφόσον η αναμόρφωση της προσωπικότητας του ανηλίκου και η κοινωνική του αναπροσαρμογή λειτουργούν ως προϋπόθεση της επαγγελματικής και κοινωνικής τους επανένταξης. Βρισκόμαστε, βέβαια, υπό το πνεύμα της προνοιακής/θεραπευτικής αντίληψης, όπου κυριαρχεί η ιδέα της ηθικής βελτίωσης του κρατουμένου και η διάπλαση – αναμόρφωση μιας πειθαρχημένης στα κοινωνικά πρότυπα προσωπικότητας. Σύμφωνα με το ν.δ. 71/1973 οι τίτλοι που χορηγούνται από τα Αναμορφωτικά Καταστήματα δεν πρέπει να φέρουν καμία ένδειξη ως « Αναμορφωτικά Σχολεία ». Επίσης, σε μια εγκύκλιο του 1989 δίδεται η εντολή, «...στα πλαίσια στιγματοποίησης των τροφίμων των Ιδρυμάτων Αγωγής

Ανηλίκων και της προστασίας της προσωπικότητας των ίδιων αλλά και του οικογενειακού τους περιβάλλοντος », να μην δημοσιεύονται φωτογραφίες, στοιχεία της προσωπικής ζωής των ανηλίκων και τα ονοματεπώνυμά τους.

Στόχος της συνολικής αναμορφωτικής διαδικασίας είναι η (επαν)εκπαίδευση και η κοινωνική (επαν)ένταξη του ανήλικου παραβάτη. Ωστόσο, σε αυτή τη διαδικασία εμπλέκονται μηχανισμοί περιθωριοποίησης και στιγματισμού. Και αυτό έχει τις ρίζες του στη φιλοσοφία του ίδιου ως σωφρονιστικού συστήματος. Η στέρηση της ελευθερίας ενός ατόμου και η φυλάκισή του σε ένα κλειστό και ιδρυματικό περιβάλλον, στην πραγματική λειτουργία του συστήματος, ανεξάρτητα από την πρόθεση του νομοθέτη, είναι μέσο κοινωνικής απόρριψης και περιθωριοποίησης.

Επομένως, ο ιδρυματισμός, η επερχόμενη στιγματοποίηση και η σταδιακή περιθωριοποίηση οδηγούν μεν στην επανένταξη του ανήλικου παραβάτη, μέσα όμως από μια αναδόμηση της εικόνας του Εγώ. Με άλλα λόγια, αρχίζει να δομείται η αρνητική εικόνα του Εγώ, με τον υποβιβασμό και την απομόνωση που φέρει το ιδρυματικό περιβάλλον, το οποίο στερεί την επαφή με το κοινωνικό σύνολο και « γδύνει » τον ανήλικο από τους όποιους κοινωνικούς ρόλους είχε μέχρι εκείνη την ώρα. Ο ανήλικος αποκτά καινούργια ταυτότητα μέσω της ιδρυματικής του θέσης, η οποία όμως συνεπάγεται και την εγκαθίδρυση στίγματος από την πλευρά του κοινωνικού συνόλου.

Η συγκεκριμένη θεωρία εμφανίσθηκε λίγο μετά τα μέσα του αιώνα μας στις Η.Π.Α. και αργότερα στην Ευρώπη, μέσα σε ένα γενικότερο ρεύμα κοινωνικής ευαισθητοποίησης για το άτομο των περιθωριοποιημένων κοινωνικών ομάδων. Κύριος εκπρόσωπός της είναι ο Becker, ιδίως από το 1963.

Η θεωρία της ετικέτας λειτουργεί ως ευρύτερο μοντέλο εξήγησης των κοινωνικών παραγόντων, οι οποίοι ευθύνονται για τη δημιουργία χαρακτηριστικών στιγματισμού στο άτομο που σε κάποια φάση της ζωής του παρέκκλινε από το κοινωνικά καθιερωμένο και νόμιμο, και του τρόπου με τον οποίο ο στιγματισμός αυτός λειτουργεί ως αίτιο για την ψυχολογική αποξένωση και την περιθωριοποίηση του ατόμου από την υπόλοιπη κοινωνική ομάδα. Συστηματική αναφορά στη θεωρία της ετικέτας γίνεται στις έννοιες αλληλεπίδραση, προκατάληψη και στερεότυπο. Ωστόσο, το κεντρικό ενδιαφέρον κατέχει η λέξη *αλληλεπίδραση*. Και αυτό, διότι η σχεσιοδυναμική ατόμου και κοινωνίας είναι μια άρρηκτη διαδικασία συνεχούς αλληλεπίδρασης μεταξύ του υποκειμένου και των κοινωνικών, πολιτισμικών όρων. Σε αυτή τη σχέση καθοριστικό ρόλο κατέχουν οι στερεότυπες αντιλήψεις και τάσεις, οι οποίες αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο κάθε πολιτισμού.

Επακόλουθο των στερεότυπων τάσεων είναι η προκατάληψη, η αρνητική δηλαδή συναισθηματική φόρτιση που αποκτά ένα στερεότυπο. Και τα δυο μαζί αποτελούν μέσα κατηγοριοποίησης και κοινωνικής αξιολόγησης. Τόσο τα στερεότυπα όσο και οι προκαταλήψεις αποτελούν πολύπλοκα κοινωνικά φαινόμενα τα οποία εκδηλώνονται ως σχηματισμοί στάσεων που απορρέουν από αισθήματα αποδοχής ή απόρριψης ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων. Ξεκινούν από μια βάση συγκινησιακή, φορτισμένη συναισθηματικά, και γενικεύονται σε γνωστικές διεργασίες με αυθαίρετες κατηγοριοποιήσεις και γενικεύσεις, πράγμα που δυσκολεύει τις σχέσεις των ατόμων σε επίπεδο ομάδας ή κοινωνικού συνόλου και διαστρεβλώνει την κοινωνική αντίληψη και γνώση. Εντούτοις, δεν είναι τυχαίο ότι αυτού του είδους οι κοινωνικές διακρίσεις αποτελούν εσωτερίκευση αξιών, που όμως ξεκινούν από το μικρόκοσμο του οικογενειακού και του σχολικού περιβάλλοντος και απεικονίζουν τη συνολικότερη δομή και οργάνωση του ψυχοκοινωνικού περιβάλλοντος.

Οι όροι *παρέκκλιση*, *παράβαση* και *έγκλημα* είναι ορισμοί που η ίδια η αντίδραση του κοινωνικού συνόλου επιθέτει. Επίσημοι, ανεπίσημοι μηχανισμοί του κοινωνικού ελέγχου αξιολογούν μια συμπεριφορά ως εγκληματική προσδίδοντας, κατ' αυτόν τον τρόπο και την ανάλογη κοινωνική, ταυτότητα του ατόμου. Το ποινικό σύστημα μέσα από επίσημες και ανεπίσημες διόδους προσδιορίζει, περιγράφει και διαχωρίζει το φορέα της αποκλίνουσας κοινωνικά συμπεριφοράς, υποκινώντας και προσδίδοντας χαρακτηριστικά μομφής. Η έμφαση σε αρνητικώς αξιολογούμενα χαρακτηριστικά αλλοτριώνει το άτομο και το αποξενώνει από την υπόλοιπη κοινωνική ομάδα, κοινωνικοποιώντας το σε ένα άλλο σύστημα παραδοχής αρχών και αξιών, το αντικοινωνικό.

Αναλυτικότερα, η αντικοινωνική συμπεριφορά, εκτός από νομική κατηγορία αξιόποινης πράξης, είναι μορφή συναισθηματικής και ψυχολογικής δυσλειτουργίας του ατόμου, και δη και του νέου, η οποία δεν σημαίνει απαραίτητα και αντικοινωνική συνείδηση. Το στίγμα όμως, το οποίο επιβάλλουν οι μηχανισμοί του κοινωνικού ελέγχου με το ετικετάρισμα των ατομικών συμπεριφορών ως εγκληματικών, συμβάλλει στη δημιουργία αντικοινωνικής συνείδησης μέσω ψυχολογικών διεργασιών.

Η ιδιαιτερότητα και η μοναδικότητα της ανθρώπινης φύσης οριοθετείται από την παγίωση στοιχείων μομφής και στιγματίζεται από μια εξελισσόμενη βίωση αρνητικής αυτοαξιολόγησης και αυτοεκτίμησης. Αυτομάτως, δηλαδή, δημιουργείται συνειδησιακά, σε προσωπικό επίπεδο, και κοινωνικά, σε συλλογικό επίπεδο, ένα διακριτικό στοιχείο, το οποίο θα λειτουργήσει στο εξής ως « *επικόλληση ετικέτας* ». Η κοινωνία, δηλαδή, με την απόδοση αρνητικής κοινωνικής ταυτότητας στο άτομο – παραβάτη λειτουργεί ως « παράγοντας αντικοινωνικότητας και παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς », μέσω της συναισθηματικής του απομάκρυνσης από το δεδομένο κοινωνικό σύστημα αξιών και της

σταδιακής έκπτωσης όλων των κοινωνικών ρόλων του, προσδίδοντάς του μόνο το ρόλο του εγκληματία.

Είναι σαφές ότι η μεταλλαγή της κοινωνικής στάσης και νοοτροπίας απέναντι στο άτομο που διέπραξε ποινικό παράπτωμα ή υπέπεσε σε ηθικό ψυχικό αδίκημα επιφέρει και μια παράλληλη μεταλλαγή της ατομικότητάς του. Και εδώ το λόγο αναλαμβάνει η ποινική διαδικασία, η παρέμβαση της οποίας, λειτουργεί πολυδιάστατα και μετά την εκτέλεση της ποινής. Το αξιόποινο της πράξης του ατόμου δεν εξαφανίζεται με την κατασταλτική εφαρμογή του ποινικού μηχανισμού. Το τίμημα της ποινής του παραβάτη θα είναι βαρύτερο από αυτήν την ίδια την ποινή που του επέβαλε η Πολιτεία, διότι, και όταν το άτομο θα έχει αποπερατώσει την ποινή του, θα εξακολουθεί να είναι παραβάτης υπό το στίγμα του κλέφτη, του φονιά κ.ο.κ. Στο μεταξύ θα έχει παρέμβει η κοινωνική αντίδραση πλήττοντας το κοινωνικό μέρος της προσωπικότητάς του και διαμορφώνοντας την ανάλογη κοινωνική αντίληψη, διότι «...οι άνθρωποι αντιδρούν στο περιεχόμενο της ετικέτας και όχι στην πραγματική συμπεριφορά του ατόμου».

Επιδιωκόμενος στόχος της θεωρίας της ετικέτας είναι η διερεύνηση των κοινωνικών και των ψυχολογικών κριτηρίων, που ευθύνονται για την ψυχολογική και τη συναισθηματική διαδικασία της εσωτερίκευσης του στίγματος με όλες τις αρνητικές συνέπειες που αυτό επιφέρει στην κοινωνική προοπτική του ατόμου. Το αίσθημα κοινωνικότητας αποτελεί ενυπάρχουσα κοινωνικο – ψυχολογική υπόσταση στο άτομο. Βάσει αυτού προσδιορίζεται η προσωπική ολοκλήρωση του ατόμου, η επιτυχία και η αποτυχία του στη ζωή, η αυτοεικόνα του και η αξιοπρεπής προβολή αυτής στην κοινωνία καθώς και το αξιολογικό του σύστημα. Έτσι, η θεωρία της ετικέτας προσδιορίζει τον κίνδυνο που υπάρχει σε επίπεδο στιγματιστικής πρακτικής στη σχέση του ατόμου και ιδιαίτερα του ανηλίκου με την ποινική δικαιοσύνη.

3.3. Το Φαινόμενο του Εγκλεισμού

Όταν ένα άτομο ή μια ομάδα εισδύει σε μια άλλη ομάδα και συγχωνεύεται με αυτήν, τότε μπορεί να ειπωθεί ότι έχει λάβει χώρα αφομοίωση. Ο όρος είναι πλέον κατάλληλος για μεταναστευτικές ομάδες, αλλά ίσως δεν είναι ο καλύτερος για να περιγραφούν διαδικασίες ανάλογες με αυτές που συμβαίνουν στην φυλακή. Με τον όρο «αφομοίωση» υπονοείται ότι μια διαδικασία επιπολιτισμού (acculturation) λαμβάνει χώρα σε μια ομάδα της οποίας τα μέλη ως προς την καταγωγή είναι αρκετά διαφορετικά από αυτά της ομάδας με την οποία προσμειγνύονται. Υπονοείται επίσης ότι αυτός που έχει αφομοιωθεί καταλήγει να μοιράζεται τα αισθήματα, τις αναμνήσεις και τις παραδόσεις της στατικής ομάδας. Ο όρος εκφράζει μια αργή, σταδιακή, περισσότερο ή λιγότερο ασυνείδητη (ακούσια) διαδικασία, κατά τη διάρκεια της οποίας ένα άτομο υιοθετεί αρκετά στοιχεία από την κουλτούρα μιας κοινωνικής ομάδας στην οποία έχει τοποθετηθεί ώστε να αποκτήσει τα χαρακτηριστικά της.

Κάθε άτομο που μπαίνει στη φυλακή υφίσταται σε κάποιο βαθμό την **ιδρυματοποίηση** της φυλακής.

Οι φράσεις της ιδρυματοποίησης στη φυλακή που μας ενδιαφέρουν περισσότερο, είναι οι επιδράσεις οι οποίες διευρύνουν την εγκληματικότητα και την αντικοινωνικότητα και καθιστούν τον εγκλειστο χαρακτηριστικό εκπρόσωπο της εγκληματικής ιδεολογίας στην κοινωνία της φυλακής.

Το αν θα λάβει χώρα πλήρης ιδρυματοποίηση στη φυλακή ή όχι εξαρτάται καταρχήν από το ίδιο το άτομο, δηλαδή από την προσαρμοστικότητά του σε μια κουλτούρα, η οποία εξαρτάται κατά ένα μέρος από το είδος των σχέσεων που είχε πριν από τη φυλάκιση ή για παράδειγμα, από την προσωπικότητά του. Ένας δεύτερος προσαρμοστικός

παράγοντας αφορά το είδος και την έκταση των σχέσεων τις οποίες ένας εγκλειστος έχει με άτομα εκτός των τειχών. Ένας τρίτος παράγοντας αναφέρεται στην ένταξη του ατόμου σε πρωτοβάθμιες ή δευτεροβάθμιες ομάδες. Ένας επόμενος, τέταρτος παράγοντας αναφέρεται στην απλή τύχη, σε ότι δηλαδή αφορά την τοποθέτηση σε εργασία, κελί κ.λ.π. Ένας πέμπτος παράγοντας αφορά το εάν το άτομο δέχεται ή όχι τα δόγματα ή τους κώδικες της κουλτούρας της φυλακής. Άλλοι παράγοντες είναι η ηλικία, η εγκληματικότητα, η εθνικότητα, η φυλή, οι συνθήκες διαβίωσης στην ευρύτερη περιοχή, ενώ κάθε παράγοντας είναι περισσότερο ή λιγότερο συσχετιζόμενος με κάθε άλλο.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται υποθετικές σχηματοποιήσεις που καταδεικνύουν τα δυο ακραία σημεία της ιδρυματοποίησης στη φυλακή. Στο χαμηλότερο βαθμό της μπορεί να θεωρηθεί ότι συντελούν οι παρακάτω παράγοντες :

1. Η σύντομη ποινή και επομένως η σύντομη έκθεση στους καθολικούς παράγοντες της ιδρυματοποίησης στη φυλακή.

2. Μια αρκούντως σταθερή προσωπικότητα η οποία είναι σταθερή λόγω της απόκτησης θετικών και « κοινωνικοποιητικών » σχέσεων κατά τη διάρκεια της προ-ποινικής διαβίωσης.

3. Η διατήρηση θετικών σχέσεων με άτομα εκτός των τειχών.

4. Άρνηση ή ανικανότητα συμμετοχής σε μια πρωτοβάθμια ή ημι-πρωτοβάθμια ομάδα, ενώ ήδη διατηρείται μια συμβιωτική ισοστάθμιση σε σχέσεις με άλλα άτομα.

5. Άρνηση στην τυφλή αποδοχή δογμάτων και κωδικών του πληθυσμού και επιθυμία, κάτω από συγκεκριμένες περιστάσεις, για βοήθεια του προσωπικού, καθώς και προσδιορισμός της ταυτότητας με σημείο αναφοράς την ελεύθερη κοινότητα.

6. Η τυχαία τοποθέτηση με ένα συγκρατούμενο ή συνεργάτη (στη θέση εργασίας) ο οποίος δεν έχει ηγετικά χαρακτηριστικά και ο οποίος δεν είναι επίσης πλήρως ενταγμένος στην κουλτούρα της φυλακής.

7. Άρνηση για μη φυσιολογική γενετήσια συμπεριφορά και εκτεταμένα « παίγνια », καθώς και προϋπάρχουσα επιθυμία για σοβαρή συμμετοχή στην εργασία και τις δημιουργικές δραστηριότητες.

Στον αντίποδα, στον υψηλότερο ή μεγαλύτερο βαθμό της ιδρυματοποίησης στη φυλακή μπορεί να θεωρηθεί ότι συντελούν οι ακόλουθοι παράγοντες :

1. Η μακροχρόνια ποινή και επομένως η μεγάλη έκθεση στους καθολικούς παράγοντες της ιδρυματοποίησης στη φυλακή.

2. Μια κάπως ασταθής προσωπικότητα που έγινε ασταθής λόγω της έλλειψης « κοινωνικοποιητικών » σχέσεων πριν από την (εγκληματική) πράξη που έχει όμως την ικανότητα για ισχυρές πεποιθήσεις και ένα συγκεκριμένο είδος νομιμότητας.

3. Έλλειψη θετικών σχέσεων με άτομα εκτός των τειχών.

4. Διάθεση και ικανότητα για συμμετοχή σε μια πρωτοβάθμια ομάδα της φυλακής.

5. Η τυφλή ή σχεδόν τυφλή αποδοχή των δογμάτων και των ηθών της πρωτογενούς ομάδας και του γενικού ποινικού πληθυσμού.

6. Η τυχαία τοποθέτηση με άλλα άτομα ανάλογης κατεύθυνσης.

7. Η διάθεση για συμμετοχή σε « παίγνια » και μη φυσιολογική γενετήσια συμπεριφορά.

Παρά τον αριθμό και την διαφοροποίηση των πληθυσμών των φυλάκων, οι παρατηρητές τέτοιων ομάδων έχουν αναφέρει την ύπαρξη μόνο ενός εντυπωσιακού διαδεδομένου συστήματος αξιών. Αυτό το σύστημα των κρατουμένων συνήθως παίρνει τη μορφή ενός ρητού κώδικα, στον οποίο οι σύντομες κανονιστικές επιταγές λειτουργούν ως οδηγοί για τη συμπεριφορά του κρατούμενου στη σχέση του με τους

συγκρατούμενους και τους φρουρούς. Τα αξιώματα συνήθως υποστηρίζονται πολύ έντονα από τον πληθυσμό των έγκλειστων και οι παραβιάσεις τους επιφέρουν μια ποικιλία κυρώσεων, που ξεκινούν από τον οστρακισμό (αποβολή από την κοινότητα των ομοίων) και φτάνουν μέχρι τη φυσική βία.

Οι βασικές κατευθύνσεις του κώδικα των κρατουμένων μπορούν να διακριθούν σε πέντε κατηγορίες :

α. Υπάρχουν τα αξιώματα που προειδοποιούν : *μην ανακατεύεσαι στα ενδιαφέροντα, στις δουλείες των εγκλείστων*, το οποίο επικεντρώνεται φυσικά στην έκτιση του λιγότερου δυνατού χρόνου (ποινής) και στη λήψη του μεγαλύτερου δυνατού αριθμού ικανοποιήσεων και ευεργετημάτων κατά την παραμονή στη φυλακή. Η περισσότερο ανελαστική επιταγή αυτής της κατηγορίας αφορά την προδοσία ενός συγκρατούμενου στο προσωπικό του ιδρύματος. Γενικά δεν αναγνωρίζεται η διαφοροποίηση ή η ελαφρυντική περίπτωση. Οι κρατούμενοι οφείλουν να παρουσιάζουν μια ενότητα απέναντι στους φρουρούς, ανεξάρτητα από το πόσο θα κοστίζει αυτό με όρους ανθρώπινης θυσίας.

β. Υπάρχουν ρητές εντολές για την αποφυγή συμπλοκών και διαπληκτισμών με συγκρατούμενους. Έχει δοθεί έμφαση στη μείωση του συναισθήματος. Οι συναισθηματικές τριβές πρέπει να ελαχιστοποιηθούν και τα ερεθίσματα της καθημερινότητας να αγνοηθούν. Δίνεται σαφής προτεραιότητα στη συγκράτηση αντεκδικήσεων και εχθροτήτων.

γ. Οι κρατούμενοι υποστηρίζουν ότι οι έγκλειστοι δεν πρέπει να εκμεταλλεύονται ο ένας τον άλλον χρησιμοποιώντας ως μέσο τη δύναμη, την κλοπή ή την απάτη.

δ. Υπάρχουν κανόνες οι οποίοι έχουν ως κεντρικό τους θέμα τη διατήρηση του εαυτού σε καλή κατάσταση. Ο κρατούμενος πρέπει να είναι ικανός να υπομένει και να διατηρεί την ακεραιότητά του απέναντι στη

στέρηση. Όταν συναντά λαθεμένα λανθασμένα επιθετική συμπεριφορά είτε από κρατούμενους είτε από το προσωπικό, πρέπει να επιδεικνύει δύναμη.

ε. Οι κρατούμενοι εκφράζουν μια ποικιλία αξιωμάτων, τα οποία απαγορεύουν την επίδειξη εκτίμησης ή σεβασμού στους φύλακες ή στον κόσμο που αυτοί εκφράζουν. Οι φύλακες είναι « καρφιά » και πρέπει να αντιμετωπίζονται με ανάλογη καχυποψία και έλλειψη εμπιστοσύνης. Σε κάθε περίπτωση σύγκρουσης ανάμεσα στο προσωπικό και τους κρατούμενους, οι οποίοι αυτόματα θεωρούνται αδικοπραγούντες.

Η βίωση της εμπειρίας της εμπλοκής στο ποινικό σύστημα από έναν κρατούμενο μπορεί να εκληφθεί ως μια σειρά από τελετουργίες υποβάθμισης του *status*, οι οποίες ξεκινούν από την στιγμή της επαφής του με την αστυνομία και ολοκληρώνονται με την εκπνοή της εκτιθείσας ποινής. Σύμφωνα με τον Cloward δυο όψεις αυτών των τελετουργιών είναι κρίσιμες : α) η υποβάθμιση του *status* περιλαμβάνει την τελετουργική εξάλειψη της ατομικής ταυτότητας. Έτσι, όπως χαρακτηριστικά γράφει ο Garfinkel [« στον κοινωνικό υπολογισμό των αναπαραστάσεων της πραγματικότητας.....η προηγούμενη ταυτότητα φαίνεται ατυχής. Η νέα ταυτότητα αποτελεί τη «θεμελιώδη αλήθεια»], β) η νέα ταυτότητα που αποδίδεται στο άτομο είναι πάντοτε κατώτερης τάξης στην κοινωνική κλίμακα. Ορίζεται σαν να έχει υπάρξει πάντοτε κατ' ουσία κατώτερης ποιότητας.

Κυρίαρχη ανάμεσα στους μηχανισμούς που αναπτύσσουν οι κρατούμενοι για την προσωπική τους ανασυγκρότηση είναι η οργάνωση μιας κουλτούρας των εγκλειστών, ένα σύστημα κοινωνικών σχέσεων που οργανώνεται με βάση τους κανόνες που κατά μεγάλο μέρος αντιτίθενται σε αυτούς του επίσημου συστήματος της φυλακής. Με άλλα λόγια, οι κρατούμενοι, μέσω αυτής της οργάνωσης αναζητούν αυτού που τους έχουν τελετουργικά αφαιρέσει : το κύρος.

Το σύστημα των προνομίων κατά τον Goffman

Ο Hoffman (1984), συναρτά το σύστημα των προνομίων, όπως το αποκαλεί, με μια προηγούμενη φάση που αφορά κάθε νεοεισερχόμενο σε καθεμιά από τις κατηγορίες των ολοκληρωτικών ιδρυμάτων, τη διαδικασία του ευτελισμού, η οποία αποτελεί μια διαδικασία υποβάθμισης (degradation).

Από την στιγμή λοιπόν που η προσήλωση του εγκλειστού έχει κλονιστεί από τις απογυμνωτικές διαδικασίες του ιδρύματος, αυτό το σύστημα των προνομίων του παρέχει ένα πλαίσιο για προσωπική αναδιοργάνωση.

Ο Goffman αναφέρει τρία βασικά στοιχεία του ιδρύματος :

1. Οι « εσωτερικοί κανόνες », ένα σύνολο σχετικά τηρών και τυπικών υπαγορεύσεων και απαγορεύσεων που εκθέτουν τις βασικές απαιτήσεις σε σχέση με τη διαγωγή του εγκλειστού. Οι κανόνες αυτοί διατυπώνουν με σαφήνεια και λεπτομέρειες την ασκητική καθημερινή ρουτίνα του εγκλειστού. Οι διαδικασίες εισδοχής, που απογυμνώνουν το νεοεισερχόμενο από τα προγενέστερα στηρίγματά του, μπορούν να θεωρηθούν ο τρόπος του ιδρύματος να τον προετοιμάσει για να αρχίσει να ζει σύμφωνα με τους εσωτερικούς κανόνες.

2. Σε αντίθεση με αυτό το άτεγκτο κλίμα, προσφέρονται λιγοστές αλλά σαφώς προσδιορισμένες ανταμοιβές ή προνόμια σε αντάλλαγμα για την υπακοή στο προσωπικό, τόσο πρακτικά όσο και πνευματικά. Πολλές από τις δυνητικές αυτές ικανοποιήσεις αφορούν δυνατότητες που ο εγκλειστος θεωρούσε προηγουμένως αυτονόητες. Οι ελάχιστες αυτές ανακτήσεις, προσφερόμενες ως δυνατότητες, φαίνεται ότι έχουν ως αποτέλεσμα την επανενσωμάτωση, εγκαθιδρύοντας ξανά σχέσεις με ολόκληρο το χαμένο κόσμο και κατευνάζοντας τα συμπτώματα της απόσυρσης από αυτόν, καθώς και από το χαμένο εαυτό.

3. Το τρίτο στοιχείο είναι οι τιμωρίες. Αυτές χαρακτηρίζονται ως συνέπειες της μη τήρησης των κανόνων. Συνίστανται στην προσωρινή ή οριστική αφαίρεση προνομίων ή στην κατάργηση του δικαιώματος να προσπαθείς να τα κερδίσεις. Αυτό το σύστημα των προνομίων εντάσσεται μέσα στο άλλο σύστημα διαβίωσης του ολοκληρωτικού ιδρύματος, αποκτώντας εργαλειακό χαρακτήρα, και γίνεται μια σκοπούμενη λειτουργική δράση, τέτοια που εύστοχα ο Baratta την αποκαλεί « τεχνολογία του φόβου », σύμφωνα με την οποία ο φόβος της στέρησης γίνεται το αρνητικό ισοδύναμο της συναίνεσης την οποία φυσικά επιδιώκει. Οι τιμωρίες που μπορεί να επιβληθούν στον κρατούμενο είναι η κατάργηση όλων των προνομίων, ψυχολογική κακομεταχείριση, όπως γελοιοποίηση, ελαφρές και κάποιες φορές βαριές σωματικές τιμωρίες ή απειλές για τέτοιες τιμωρίες, εγκλεισμό σε απομονωμένο δωμάτιο.

Τη διαδικασία ενσωμάτωσης του κρατούμενου στο « σύστημα των κρατουμένων », στη λειτουργία της φυλάκισης αλλά και στον επώδυνο χαρακτήρα της σκιαγραφεί, αναφερόμενη στις σύγχρονες συνθήκες η κοινωνική λειτουργός Τσιλιμιγκάκη :

- Κατά το πρώτο στάδιο της φυλάκισης η απότομη αποκοπή από το κοινωνικό περιβάλλον είναι ένα σοκ το οποίο εξακολουθεί να βιώνει το άτομο μέσω της προσπάθειάς του να προσαρμοστεί σε μια κοινωνία που έχει τη δική της κουλτούρα, νόμους και αξίες. Η ένταξή του σε αυτήν και η υπακοή του στους νόμους της του δίνει ένα αίσθημα αυτασφάλειας και απαλύνει τα αισθήματα της απομόνωσης, της απόρριψης και της περιθωριοποίησης. Ταυτόχρονα όμως υποχρεώνει το άτομο να αποδεχτεί μια καινούργια ταυτότητα, την ταυτότητα του « εγκληματία ».

- Αυτή η προσαρμογή στους νόμους της κοινωνίας της φυλακής οδηγεί σε πλήρη αναδιοργάνωση και αυτοκαταστροφή της προσωπικότητάς του. Έτσι, αφού δεν μπορεί να « καταργήσει » τη φυλακή, πνίγει

τις προσωπικές του δυνατότητες και επιθυμίες και αφήνεται στον εξευτελισμό, τον αυνανισμό, τις ψυχοπάθειες που αργότερα θα εξελιχθούν σε ψύχωση και αυτοκτονία ή άλλες αυτοκαταστροφικές εκδηλώσεις.

- Η κοινωνία της φυλακής δεν είναι αταξική. Υπάρχουν άρχοντες και δούλοι, καθηγητές και μαθητές, πόρνες και πελάτες. Υπάρχουν όμως όχι μόνο ταξικές διαφορές αλλά και έντονη βία και συνήθως ισχύει το δίκαιο του ισχυρότερου. Οι κρατούμενοι που είναι πιο ισχυροί «επιστρέφουν» αυτή τη βία που αποτελεί συστατικό της φυλακής στους πιο αδύναμους, οι οποίοι τελικά είναι αυτοί που πρέπει να την υποστούν.

- Μέσα στη φυλακή ο κρατούμενος αισθάνεται ότι δεν είναι τίποτα, ότι δεν αξίζει, οι άλλοι αποφασίζουν γι' αυτόν, για τις απλές καθημερινές τους ανάγκες έως τις πιο σημαντικές ευθύνες και αποφάσεις που τον αφορούν. Η εξάρτηση είναι έντονη και η απόσυρση μια μορφή άμυνας.

- Η συναισθηματική αδιαφορία, η απάθεια, η μείωση της διανοητικής απόδοσης είναι το αποτέλεσμα της καθημερινής ρουτίνας, της έλλειψης ερεθισμάτων και ενδιαφερόντων, ενώ πολλές φορές ο εγκλεισμός φέρνει στην επιφάνεια λανθάνουσες ψυχικές διαταραχές.

- Οι σχέσεις του κρατούμενου με το οικογενειακό του περιβάλλον κλονίζονται και πολλές φορές διαλύονται, αυξάνοντας έτσι το άγχος του, τα αισθήματα ενοχής και απόρριψης.

- Η επαγγελματική και οικονομική κατάρρευση είναι σχεδόν αναπόφευκτη και αυτό δημιουργεί προβλήματα όχι μόνο στον κρατούμενο, αλλά και στην οικογένειά του. Αν μάλιστα σκεφτούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των κρατουμένων προέρχεται από τις ασθενέστερες οικονομικά τάξεις, οι επιπτώσεις των οικονομικών προβλημάτων είναι έντονες και η οικονομική στέρηση που τους εμποδίζει να καλύψουν στοιχειώδεις ανάγκες μπορεί να τους οδηγήσει σε κάθε είδους

υποχωρήσεις και σχέσεις εξάρτησης και να τους κάνει θύματα εκμετάλλευσης.

- Μέλη της οικογένειάς του παρουσιάζουν πολλές φορές αντικοινωνική συμπεριφορά, εξαιτίας της κοινωνικής απόρριψης και απομόνωσης που υφίσταται μετά τη φυλάκιση.

- Η έλλειψη οποιασδήποτε προοπτικής για επαγγελματική και κοινωνική αποκατάσταση, καθώς και το οικογενειακό – κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο θα επιστρέψουν δεν είναι βοηθητικό και το στίγμα της φυλάκισης θα τους ακολουθεί στην προσπάθεια εξεύρεσης εργασίας.

- Η σεξουαλική αποστέρηση είναι πολλή έντονη εξ' αιτίας της έλλειψης σεξουαλικής ζωής, με συνέπεια διάφορες παρεκκλίσεις και ψυχικές διαταραχές.

Ο κρατούμενος μέσα στο ίδρυμα έχει ανάγκη ψυχοκοινωνικής υποστήριξης στην προσπάθεια αντιμετώπισης των πρακτικών ή των συναισθηματικών του προβλημάτων, η οποία όμως θα πρέπει να προσφερθεί με απόλυτο σεβασμό στην προσωπικότητά του και εφόσον ο ίδιος το επιθυμεί.

3.4. Η Πορεία μετά την Αποφυλάκιση

Η έλλειψη συμβουλευτικών κέντρων και υπηρεσιών στήριξης δεν υφίσταται μόνο μέσα στις φυλακές. Όταν οι κρατούμενοι βγουν έξω, ως αποφυλακισμένοι, δεν έχουν πουθενά να απευθυνθούν.

Οι εταιρείες αποφυλακιζομένων ατόμων λειτουργούν στα κατά τόπους πρωτοδικεία, υπό την εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Αν υπάρχει κάποια φυλακή στον τόπο που βρίσκονται, μπορεί να υπολειτουργούν, αλλιώς είναι ανύπαρκτες. Οι αποφυλακιζόμενοι απευθύνονται στην εταιρεία και εκείνη ενεργεί ανάλογα με το αίτημά

τους. Συνήθως καλύπτει τα πρώτα έξοδα για να συνεχίσει ο πρώην κρατούμενος το ταξίδι στον προορισμό του.

Στο πλαίσιο της απορρόφησης των πρώην κρατουμένων από την αγορά εργασίας, άρχισε από το 1984 το πρόγραμμα του Ο.Α.Ε.Δ. για την επιχορήγηση εργοδοτών που προσλαμβάνουν αποφυλακιζόμενα άτομα. Το πρόγραμμα στην αρχή λειτούργησε ικανοποιητικά και φάνηκε να σπάει την προκατάληψη και τη δυσπιστία τόσο των εργοδοτών, όσο και των υπαλλήλων που κλήθηκαν να το υλοποιήσουν. Οι αρμόδιοι του Ο.Α.Ε.Δ. αποδίδουν τα επιτυχημένα αποτελέσματα α) στην εκτεταμένη πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση του κόσμου μέσω της τηλεόρασης και γενικά των ΜΜΕ και β) στην ένθερμη υποστήριξη με την οποία περιέβαλαν οι υπάλληλοι του Ο.Α.Ε.Δ. το νέο θεσμό, επιχειρώντας με οργανωμένες προσπάθειες να τον προωθήσουν.

Τα οργανωτικά προβλήματα των σωφρονιστικών ιδρυμάτων έπαιξαν και εδώ αρνητικό ρόλο.

Η διαφορά στόχων μεταξύ κοινωνικών λειτουργών και διοικητικών υπαλλήλων και η πρόσθετη εργασία που αυτοί επιφορτίζονταν με τα προγράμματα αύξησαν τα εμπόδια. Η κοινωνική λειτουργός του καταστήματος είχε να επιλέξει τους πλέον οικονομικά αδύναμους κρατούμενους, ώστε αυτοί να επιδοτηθούν, και άφηνε πίσω τους άλλους πιθανούς στόχους που είχε θέσει. Όμως, αν δεν είχε προηγηθεί κοινωνική εργασία μέσα στο κατάστημα με κατευθύνσεις που να προετοιμάζουν τον κρατούμενο για να αναλάβει εργασία έξω, αυτός καλείται να περάσει το κρίσιμο αυτό στάδιο προσαρμογής αφήμενος στην τύχη του. Η συνεργασία με το ίδρυμα είναι απαραίτητη για να λειτουργήσουν τα προγράμματα. Άλλο τόσο χρειάζεται και η στήριξη λειτουργών που θα παρακολουθούν και θα συνεργάζονται με τον εργοδότη για την εξομάλυνση των προβλημάτων που τυχόν θα προκύψουν.

Εδώ φαίνεται η ανάγκη ύπαρξης και συνεργασίας εταιριών αποφυλακισμένων ατόμων. Δηλαδή ο συντονισμός του Υπουργείου Δικαιοσύνης και του ΟΑΕΔ μέσω των εταιριών αυτών οι οποίες αναβαθμισμένες σε συμβουλευτικά κέντρα μετασφρονιστικής στήριξης, θα μεσολαβούν ανταλλάσσοντας πληροφορίες σχετικά με τη ζήτηση και προσφορά εργασίας. Οι μηχανισμοί όμως παραμένουν οι ίδιοι και δεν έχουν εκσυγχρονισθεί αρκετά, ώστε να ευδοκιμήσουν νέοι θεσμοί. Οι υπεύθυνοι του ΟΑΕΔ ισχυρίζονται ότι, αν υπήρχε καλύτερη οργάνωση, θα υπήρχε μεγαλύτερη ζήτηση και προσφορά εργασίας από τους εργοδότες. Αν υπήρχε παρακολούθηση του προγράμματος με καταγραφή στοιχείων για την πορεία του σε σχέση με τον εργοδότη, θα μπορούσαν να βγουν προσθετά συμπεράσματα για τη λειτουργία του και να γίνουν προτάσεις για βελτίωση.

Γενικά το πρόγραμμα επαφίεται στην κοινωνική ευαισθησία και στο ρίσκο που είναι διατεθειμένος να πάρει, μια και οι επιδοτήσεις υπάρχουν και για άλλες κατηγορίες ανέργων. Το γενικότερο πρόβλημα της ανεργίας πλήττει επίσης την επιτυχία του προγράμματος.

Ανακεφαλαίωση

Οι ανήλικοι παραβάτες αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες και εμπόδια τα οποία τους επηρεάζουν και τους σηματοδοτούν τόσο κατά την πορεία τους εντός των ιδρυμάτων όσο και κατά την πορεία μετά την αποφυλάκισή τους.

Έντονη δυσκολία παρουσιάζεται στην ακούσια προσαρμογή τους μέσα στα σφρονιστικά καταστήματα. Η προσπάθεια αφομοίωσης των στοιχείων της κουλτούρας μιας κοινωνικής ομάδας στην οποία έχουν τοποθετηθεί ώστε να αποκτήσουν τα χαρακτηριστικά της. Ακόμη ο στιγματισμός είναι μεγάλο πρόβλημα για την πορεία τους. Αποδίδονται

στους παραβάτες σκληροί χαρακτηρισμοί όπως «ανήθικος», «αλήτης» κ.α. Η κοινωνία τους αντιμετωπίζει με ρατσισμό λόγω της ελλιπούς ενημέρωσης και των φόβων που επικρατούν.

Η κοινωνική απόκλιση που αντιμετωπίζουν οι παραβάτες είναι μεγάλη δυσκολία για την εξέλιξή τους. Τώρα πια εμφανίζονται νέες μορφές αποστέρησης σε διάφορους τομείς όπως η εκπαίδευση, στέγαση, απασχόληση κ.α.

Η έλλειψη κέντρων και υπηρεσιών στήριξης δημιουργούν πρόβλημα στην πορεία των παραβατών μετά την αποφυλάκιση. Δεν έχουν που να απευθυνθούν, να στηριχτούν και έτσι οδηγούνται πάλι στην παρανομία, διότι παρουσιάζουν δυσκολία να αντιμετωπίσουν τις συνθήκες που επικρατούν στην κοινωνία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: «ΠΡΟΛΗΨΗ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ»

4.1. Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο 3 παρουσιάζεται η πρόληψη της ανήλικης παραβατικότητας. Αναφέρεται η σημαντικότητά της στο περιβάλλον του παιδιού τόσο στο χώρο του σχολείου, όσο και στην οικογένεια, αναπτύσσονται οι στρατηγικές πρόληψης, οι αρχές πρόληψης της ανήλικης παραβατικότητας και τα μέτρα για την πρόληψη. Τέλος ακολουθούν διάφορα προγράμματα πρόληψης στην οικογένεια.

4.2. Μέτρα Πρόληψης Ανήλικης Παραβατικότητας (άρθρα του Βασίλη Βενιζέλου, Αυγή 8-6-2001)

- I. Να μειωθούν οι καταδίκες, να ενισχυθεί η πρόνοια
- II. Να αποποινικοποιηθούν πράξεις που δεν προκαλούν βλάβη
- III. Να υποστηριχθεί η αποϊδρυματοποίηση
- IV. Τα σωφρονιστικά καταστήματα καλλιεργούν την υποκουλτούρα του εγκλεισμού
- V. Να φύγουμε επιτέλους από τη λογική του σωφρονιστηρίου

I. Να μειωθούν οι καταδίκες, να ενισχυθεί η πρόνοια

Η εγκατάλειψη όλων των εξωιδρυματικών υπηρεσιών που έχουν ως αποστολή τους την πρόληψη και την αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας, καθώς και την συνολική κοινωνική αποκατάσταση και επανένταξη των ανηλικών παραβατών.

Επίσης η ανάγκη να ενισχυθεί άμεσα η Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλικών, μία πολύτιμη υπηρεσία που δείχνει να έχει εγκαταλειφθεί από

την πολιτεία και αποδυναμώνεται διαρκώς από πλευράς προσωπικού, παρά το γεγονός ότι είναι η μόνη υπηρεσία που ασχολείται με την εξωιδρυματική αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας

Η αναποτελεσματικότητα του εγκλεισμού των ανηλίκων παραβατών, την εξουδετέρωση της λειτουργικότητας των επεικέστερων ποινών εξαιτίας της ανυπαρξίας θεσμών και δομών για την κοινωνικοψυχολογική υποστήριξη και αποκατάσταση των ανηλίκων.

II. Να αποποινικοποιηθούν πράξεις που δεν προκαλούν βλάβη

Χρειάζεται να τροποποιηθεί το Δίκαιο των ανηλίκων προκειμένου να αποποινικοποιηθούν μορφές της συμπεριφοράς των ανηλίκων που δεν προκαλούν βλάβη στην ανάπτυξη της προσωπικότητας τους ή βλάβη σε τρίτους. Η εγκατάλειψη της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων δημιουργεί σοβαρά προβλήματα τόσο σε βάρος της λειτουργίας του δικαστηρίου ανηλίκων όσο και σε βάρος των προβλεπόμενων δικονομικών εγγυήσεων υπέρ του ανηλίκου. Εισάγονται υποθέσεις στο δικαστήριο, χωρίς οι επιμελητές ανηλίκων να έχουν προλάβει να σκιαγραφήσουν την προσωπικότητα του ανηλίκου. Αυτό δημιουργεί πρόβλημα στην εύρυθμη λειτουργία του δικαστηρίου, σε βάρος του ανηλίκου. Όσο ο χρόνος περνάει χωρίς να εκδικάζεται η υπόθεση, τόσο ο ~~ανήλικος~~ ανήλικος δυσκολεύεται να συσχετίσει την πράξη του με τη δικαστηριακή διαδικασία και την απόφαση παρατηρείται αύξηση των πράξεων ανηλίκων με μικρότερη ηλικία που αφορούν σοβαρότερες μορφές παραβατικής συμπεριφοράς, όπως επιθέσεις, χρήση ναρκωτικών, συμμορία κ.ά. ενώ πρέπει να βελτιωθεί η πολύ κακή κτιριακή υποδομή του δικαστηρίου ανηλίκων Αθήνας, να ενισχυθεί η Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων σε προσωπικό, καθώς και να υποστηριχθεί η κρίσιμη αυτή υπηρεσία με παιδοψυχολόγους και ψυχιάτρους.

III. Να υποστηριχθεί η αποϊδρυματοποίηση

Οι ρυθμίσεις που αφορούν τον εγκλεισμό σε σωφρονιστικό κατάστημα οδηγούν σε κατάφωρες αδικίες σε βάρος του ανηλίκου σε σχέση με τα ισχύοντα για τους ενήλικους κρατούμενους και καταλήγουν στην ακύρωση της αρχής της επιεικέστερης μεταχείρισης των ανηλίκων".

Απαιτούνται σύνθετες πολιτικές της πολιτείας κατά του κοινωνικού αποκλεισμού για να περιοριστεί η νεανική παραβατικότητα.

Ο θεσμός της ημιελεύθερης διαβίωσης δεν εφαρμόζεται, κι αυτό είναι χαρακτηριστικό δείγμα της αδράνειας της πολιτείας να υλοποιήσει ακόμη και κάτι που η ίδια έχει θεσπίσει.

Τραγική είναι η εγκατάλειψη των προνοιακών δομών που έχουν ως αποστολή την παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, επαγγελματικού προσανατολισμού και προοπτικών κοινωνικής επανένταξης σε ανηλίκους.

Πεντακόσια εξήντα τρία παιδιά φιλοξενούνται σήμερα στα 13 Κέντρα Παιδικής Μέριμνας του Εθνικού Οργανισμού Προνοίας (ΕΟΠ), ενώ άλλα 241 παιδιά, κυρίως «παιδιά των φαναριών», φιλοξενούνται στις 8 Παιδουπόλεις του Οργανισμού προέρχονται από ιδιαίτερα προβληματικό οικογενειακό περιβάλλον, δηλαδή έχουν γονείς με ψυχικά προβλήματα ή είναι κακοποιημένα ή έχουν γονείς που κάνουν χρήση ουσιών ή είναι ανάπηροι ή έχουν προβλήματα με το νόμο. Στην συντριπτική πλειονότητα των παιδιών, λοιπόν, δεν μπορεί να υπάρξει υποστηρικτικό περιβάλλον από τους γονείς ή την ευρύτερη οικογένεια. Το 43,5% των παιδιών είναι αλλοδαπά, κυρίως αλβανάκια, οι οικογένειες των οποίων δεν βρίσκονται στην Ελλάδα, ενώ το 20% του συνόλου εμφανίζει προβλήματα ψυχικής ή σωματικής υγείας.

IV. Τα σωφρονιστικά καταστήματα καλλιεργούν την υποκοουλτούρα του εγκλεισμού

Τα σωφρονιστικά καταστήματα ανηλίκων δίνουν έμφαση στην ασφαλή κράτηση και καλλιεργούν την υποκοουλτούρα του εγκλεισμού, με αποτέλεσμα να αδυνατούν να παράσχουν στήριξη, διαπαιδαγώγηση και επαγγελματικό-κοινωνικό προσανατολισμό στους ανήλικους παραβάτες. Τα αναμορφωτικά μέτρα, η επίπληξη και οι επιμέλειες, εκλαμβάνονται ως αθώωση από τους ανήλικους, καθώς δεν υπάρχουν ή έχουν αποδυναμωθεί οι θεσμοί και οι δομές εξωιδρυματικής στήριξης, προσανατολισμού και επανένταξης των ανηλίκων παραβατών.

Η διαρκής στελεχιακή αποδυνάμωση της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων καθιστά την υπηρεσία ανίκανη να ανταποκριθεί με αποτελεσματικότητα στην αποστολή της.

Η Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων, αλλά και η εισαγγελία ανηλίκων, στερείται ειδικών ψυχολόγων, κοινωνιολόγων και κοινωνικών λειτουργών, ενώ οι στέγες φιλοξενίας ανηλίκων βρίσκονται σε κρίση και δεν υπάρχουν κατάλληλες δομές στις οποίες ήταν δυνατό να παραπέμπονται ανήλικοι για επαγγελματικό προσανατολισμό και ψυχοκοινωνική στήριξη. Υπάρχει ανάγκη να δημιουργηθούν ξενώνες για τη φιλοξενία ανηλίκων οι οποίοι βρίσκονται σε κρίση ή έχουν εγκαταλειφθεί ή κινδυνεύουν να κακοποιηθούν.

Πρέπει να δοθεί νομοθετικά η δυνατότητα στον εισαγγελέα να διατάσσει την απομάκρυνση κακοποιημένου παιδιού από την οικογένεια - θύτη. Η απομάκρυνση πρέπει να διαρκεί έως ότου αποκατασταθούν οι συνθήκες ομαλής συμβίωσης στην οικογένεια.

V. Να φύγουμε επιτέλους από τη λογική του σωφρονιστηρίου

Η πολιτεία πρέπει να αρχίσει να διερευνά πια πώς θα μπορούσε να σωφρονιστεί ο ανήλικος έξω από τη λογική του σωφρονιστηρίου. Το να καταδικάζεις «παραδειγματικά» έναν ανήλικο, ενώ γνωρίζεις ότι το σωφρονιστικό σύστημα δεν ανταποκρίνεται στους σκοπούς για τους οποίους δημιουργήθηκε, ισοδυναμεί με εκδικητικό εγκλεισμό που οδηγεί στον στιγματισμό και τον κοινωνικό αποκλεισμό του ανηλίκου. Με αυτόν τον τρόπο, ο δικαστής συμβάλει στην ανακύκλωση της νεανικής παραβατικότητας.

Ο προσδοκώμενος σωφρονισμός των ανηλίκων ακυρώνεται μέσα από τις ανεπάρκειες του προσωπικού και τις άθλιες κτιριακές υποδομές.

Μία κοινωνία δικαίου, δημοκρατική, κρίνεται από τη δυνατότητά της να ενσωματώνει, κι όχι να εξοστρακίζει, τα αδύναμα και ευπαθή μέλη της.

Όσοι αγωνίζονται για ένα πιο ανθρώπινο σωφρονιστικό σύστημα συναντώνται με εκείνους οι οποίοι αγωνίζονται κατά του «τροχονόμου», με εκείνους οι οποίοι εκδηλώνουν αγωνιστική πρακτική για το μεταναστευτικό και το ασφαλιστικό. Όλοι αυτοί συγκλίνουν στον αγώνα για μία δικαιότερη και ομορφότερη πολιτεία, στον αγώνα για τη διάσωση της αλληλεγγύης και της συλλογικότητας.

4.3. Οι Σύγχρονες Βασικές Τάσεις Αντιμετώπισης Ανηλίκων Δραστήων

I. Η αξιολόγηση της πράξης έχει προτεραιότητα από την αξιολόγηση της προσωπικότητας του δράστη. Το σύστημα απονομής δικαιοσύνης σε ανηλίκους πρέπει να επικεντρώνει την προσοχή του πρωτεύοντος στην

εγκληματική πράξη και δευτερευόντως στη προσωπικότητα του ανηλίκου.

II. Η διαπαιδαγώγηση έχει προτεραιότητα από την ποινή. Η εφαρμογή υποστηρικτικών μέτρων σε ανηλίκους αποτελεί ουσιώδη κατευθυντήρια αρχή της εγκληματοπροληπτικής πολιτικής και πρέπει να πραγματοποιηθεί πρωτίστως κατά την ποινική τους αντιμετώπιση. Ισχύει η θεμελιώδης αρχή όσο είναι δυνατόν περισσότερη βοήθεια και όσο είναι αναγκαίο λιγότερο ποινή.

III. Οι εξωιδρυματικές ή οι χωρίς στέρηση της ελευθερίας κυρώσεις της πολιτείας (υποκατάστατα ή εναλλακτικά μέτρα), έχουν προτεραιότητα από τις ιδρυματικές ή τις στερητικές της ελευθερίας κυρώσεις. Δεν έχει επαληθευτεί εμπειρικά ότι η πιθανότητα υποτροπής μέσω εξωιδρυματικών κυρώσεων είναι μεγαλύτερη από ό,τι μέσω των ιδρυματικών. Τα ερευνητικά αποτελέσματα δεν υποστηρίζουν ούτε την εικασία της υπεροχής των ιδρυματικών κυρώσεων σε σχέση με τις εξωιδρυματικές ούτε εκείνη της υπεροχής των αυστηρότερων κυρώσεων σε σχέση με τις πιο επιεικείς. Η αρχή του ανθρωπισμού, ως μία βασική αρχή της αντεγκληματικής πολιτικής στο φιλελεύθερο και κοινωνικό κράτος δικαίου, επιβάλλει να προκαλεί η κρατική αντίδραση όσο το δυνατό λιγότερη ταλαιπωρία και οδύνη, ενώ οικονομικοί λόγοι αναγκάζουν να επιφέρει αυτή όσο το δυνατό λιγότερο κοινωνικό κόστος όσο είναι αναγκαίο για την επιτυχία της ατομικής πρόληψης.

IV. Οι άτυπες κυρώσεις έχουν προτεραιότητα από τις τυπικές. Η διάταξη εξωιδρυματικών αναμορφωτικών μέτρων από την αστυνομία με την έγκριση του εισαγγελέα ή τον εισαγγελέα ανηλίκων πριν από την κίνηση της ποινικής δίωξης ή μετά την κίνηση της ποινικής δίωξης από το δικαστικό συμβούλιο ή και από το δικαστήριο ανηλίκων πριν από την έκδοση δικαστικής απόφασης στο ακροατήριο δεν υστερούν, αντίθετα

υπερτερούν από αντεγκληματική άποψη σε σύγκριση με τις κυρώσεις που επιβάλλονται μετά την ακροαματική διαδικασία από το δικαστήριο ανηλίκων όσον αφορά την πρόληψη της υποτροπής.

V. Αναγκαία είναι η μέριμνα της πολιτείας για απόλυτο σεβασμό στα από το σύνταγμα και τις διεθνείς συμβάσεις αναγνωρισμένα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και στις νόμιμες εγγυήσεις κατά την αντιμετώπιση της παραβατικότητας των ανηλίκων. Επιβάλλεται η ενίσχυση της νομικής θέσης του ανηλίκου στο σύστημα δικαιοσύνης έτσι ώστε να προσομοιάζει με εκείνη των ενηλίκων.

VI. Στόχος πρέπει να είναι η αφύπνιση και ενδυνάμωση της συναίσθησης του ανηλίκου για την πράξη του. Την τελευταία δεκαετία κέρδισε έδαφος στην αντεγκληματική πολιτική κυρίως των δυτικοευρωπαϊκών κοινωνιών το θεωρητικό ενδιαφέρον και η πρακτική συμπαράσταση στα προβλήματα των θυμάτων εγκλήματος: Άψογη μεταχείρισή τους από τις δημόσιες αρχές και υπηρεσίες, εμπειριστατωμένη πληροφόρηση για τα δικαιώματά τους, προσήκουσα υποστήριξη και βοήθεια, καθώς και πλήρη ενημέρωση για τις δυνατότητες επιτυχίας των αξιώσεών τους για επανόρθωση και αποκατάσταση της ζημίας. Με αυτό το επίτευγμα συμβαδίζει και η αξίωση για ανάπτυξη μίας υπεύθυνης και με κοινωνική συνείδηση προσωπικότητας των νεαρών δραστών, στο στάδιο εκείνο της ζωής που καταβάλλονται προσπάθειες αυτοπροσδιορισμού τους. Η συνειδητοποίηση και ανάληψη της ευθύνης για την πράξη, καθώς και η οργανωμένη και πολυεπίπεδη στήριξή τους ως ατόμων με κοινωνική συνείδηση ενεργεί αποτρεπτικά όσον αφορά την τέλεση εγκληματικών πράξεων. Το γεγονός ότι ο δράστης συνειδητοποιεί και αναλαμβάνει αυτοβούλως τη ευθύνη για την πράξη του αφενός συμβάλλει στον αποτελεσματικό έλεγχο της εγκληματικότητας και αφετέρου τυγχάνει ευρείας αποδοχής από το κοινωνικό σύνολο.

VII. Η αρχή της διαπαιδαγώγησης πρέπει να αποτελεί την αποκλειστική κατευθυντήρια αρχή για τον καθορισμό του στόχου και τη διαμόρφωση των βασικών αρχών του περιορισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα κατά τον χρόνο της έκτισης. Αναγκαία είναι η νομοθετική κατοχύρωση κυρίως των δικαιωμάτων των φυλακισμένων και η διαμόρφωσή τους ως αγωγικών αξιώσεων. Αποκέντρωση των ειδικών καταστημάτων κράτησης ανηλίκων, μικρές μονάδες από άποψη δυναμικότητας και ίδρυση καταστημάτων ημιελεύθερης διαβίωσης είναι κατεξοχήν πρόσφορα μέτρα για τις ανάγκες των νεαρών κρατουμένων. Η γειτνίαση των εγκαταστάσεων κράτησης, στο μέτρο του δυνατού, με την ιδιαίτερη πατρίδα των κρατουμένων για τη διατήρηση και καλλιέργεια της επαφής και επικοινωνίας με την οικογένειά τους, αλλά και η ίδρυση και λειτουργία αυτών των εγκαταστάσεων κοντά σε μεγαλύτερες πόλεις λόγω της προσφοράς θέσεων εκπαίδευσης, κατάρτισης και εργασίας αποτελούν πρωταρχικής σημασίας επιλογές για την ικανοποίηση των ζωτικών αναγκών των νεαρών ανθρώπων.

4.3.1. Πρόληψη Παραβατικότητας Στο Σχολείο

Το σχολείο είναι ένας απ' τους σπουδαιότερους παράγοντες που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου. Θεωρείται ένας σημαντικός χώρος όπου τα άτομα κερδίζουν κοινωνική αναγνώριση και επιτυχία.

Το πρώτο σημαντικό βήμα κοινωνικοποίησης, μετά από εκείνο της οικογένειας, γίνεται στο δημοτικό.

Δυστυχώς όμως το σύγχρονο ελληνικό σύστημα χαρακτηρίζεται σαν ανταγωνιστικό και ατομικιστικό. Σύμφωνα με την Α. Φραγκουδάκη, το σχολείο οξύνει, αντί να αμβλύνει την κοινωνική ανισότητα, και εξηγεί «η σχολική επίδοση καθορίζεται πριν από όλα από την κοινωνική

προέλευση». Οι μαθητές ανάλογα με την κοινωνική τους τάξη είναι άριστη μέτριοι ή κακοί.

Δυστυχώς η πίεση που ασκεί το σχολείο στους μαθητές τους δημιουργεί τάσεις φυγής και αποξένωσης, συμπεριφορές όπως θυμός, αντίδραση και συσπείρωση σε ομάδες αντικοινωνικής δράσης. Οι σχέσεις μεταξύ μαθητών και δασκάλων γίνονται ανταγωνιστικές, οι μαθητές νιώθουν ότι οι καθηγητές τους δεν ενδιαφέρονται για το άτομό τους και δρουν ανταγωνιστικά.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας HBSC-WHO του ερευνητικού πανεπιστημιακού ινστιτούτου ψυχικής υγιεινής στην Ελλάδα:

-ένας στους τρεις μαθητές πιστεύει ότι δεν ζητείται η συμμετοχή των παιδιών στην διαμόρφωση του σχολικού κανονισμού, τον οποίο ένας στους τρεις τον θεωρεί άδικο,

-ένας στους τρεις θεωρεί ότι το σχολείο είναι αυστηρό απέναντι στους μαθητές,

-ένας στους τρεις μαθητές πιστεύουν ότι οι καθηγητές είναι άδικοι, ότι δεν προσφέρουν πρόθυμα τη βοήθεια τους όπου την χρειάζονται και δεν ενδιαφέρονται για τους μαθητές ως άτομα.

Μεγάλος αριθμός μαθητών φαίνεται να βρίσκει διέξοδο στο σκασιαρχείο το 62% των αγοριών και το 56% των κοριτσιών, ηλικίας 15 ετών, το έχουν σκάσει από το σχολείο τουλάχιστον μια φορά το τρίμηνο, ενώ το 44% και το 31% αντίστοιχα, δηλώνουν σκασιαρχείο πάνω από δυο φορές στο ίδιο διάστημα.

Επίσης υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός μαθητών που δηλώνουν ότι έχουν υποστεί βίαιη συμπεριφορά από άλλους, κυρίως μεγαλύτερους μαθητές. Το 50% των μαθητών έχουν δοκιμάσει να καπνίσουν, ενώ το 30% καπνίζουν συστηματικά. Στην έρευνα αυτή, για πρώτη φορά ανιχνεύτηκε το κάπνισμα και η χρήση αλκοόλ στην ηλικία των έντεκα

επικοινωνίας, την αντιμετώπιση του άγχους, την εξεύρεση εναλλακτικών λύσεων στα καθημερινά προβλήματα. Στόχος των μελών της Πρότασης που εφαρμόστηκε στα σχολεία της Πάτρας ήταν να μπορεί ο δάσκαλος ύστερα από εκπαίδευση να εφαρμόσει το πρόγραμμα μέσα στην τάξη με την βοήθεια του παιχνιδιού και ιδιαίτερα του θεατρικού (role playing). Τα παιδιά έτσι βοηθούνται να εκφράσουν τα συναισθήματά τους να αποκτούν αυτοπεποίθηση, να επικοινωνούν και να αναπτύξουν την παρατηρητικότητά τους.

Δυστυχώς το υπουργείο παιδείας δεν έχει εκτιμήσει σωστά την χρησιμότητα των σχολικών συμβούλων στα σχολεία όλων των βαθμίδων. Τέλος όσα προγράμματα πραγματοποιούνται σήμερα γίνονται στα μεγάλα αστικά κέντρα και για περιορισμένο χρονικό διάστημα. Στις μικρές πόλεις τα προγράμματα περιορίζονται μόνο σε αυτά της περιβαλλοντικής αγωγής. Σε αυτά τα σχολεία πραγματοποιούνται ημερίδες μια με δυο φορές το χρόνο με θέμα την παραβατική συμπεριφορά.

4.3.2. Πρόληψη στο Πλαίσιο της Οικογένειας

Η μελέτη για την ανήλικη παραβατικότητα δεν περιορίζεται μόνο στο άτομο που έχει τέτοιου είδους συμπεριφορές, αλλά και σε άλλους παράγοντες όπως το οικογενειακό περιβάλλον, η εκπαίδευση, τα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα κ. α.

Η οικογένεια είναι σε μεγάλο ποσοστό υπεύθυνη για παραβατικές συμπεριφορές και αυτό γιατί αυτή αποτελεί τη θεμελιώδη κοινωνική ομάδα και το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και ευημερία όλων των μελών και ιδιαίτερα των παιδιών της. Η οικογένεια είναι αυτή που μεταδίδει τρόπους, ήθη, έθιμα και αξίες στα παιδιά. Η οικογένεια είναι αυτή που πρέπει να προσφέρει ασφάλεια, στοργή και αγάπη στα παιδιά.

Η οικογένεια είναι αυτή που ρυθμίζει τα ενδιαφέροντα του παιδιού, τις συναναστροφές του, που σε μεγάλο βαθμό συμβάλουν στη διαμόρφωση της προσωπικότητας αυτού.

Πολλές είναι οι οικογένειες οι οποίες δεν ενδιαφέρονται για τις ανάγκες των παιδιών τους, με αποτέλεσμα αυτά να μην είναι σε θέση να ενσωματώσουν αξίες, στάσεις και σωστούς κανόνες συμπεριφοράς. Βρίσκονται συνήθως αναποφάσιστοι ανάμεσα στην υπερβολική ελευθερία και την παραδοσιακή αυστηρότητα με αποτέλεσμα να μην γνωρίζουν πότε πρέπει να πούνε ναι ή όχι. Η Jane Bluestein αναφέρει στο κεφάλαιο του βιβλίου της «Η πρόκληση του να θέτουμε όρια» ότι οι περισσότεροι από εμάς έχουμε ανατραφεί έτσι ώστε να μην θέτουμε όρια, για να αποφεύγουμε τις αρνητικές αντιδράσεις των άλλων. Η ικανότητα του να θέτουμε όρια αρχίζει όταν πιστεύουμε ότι ο εαυτός μας αξίζει να προστατευθεί. Αν έχουμε μάθει ότι η φροντίδα του εαυτού μας θα έχει σαν αποτέλεσμα, τη διαμάχη, την απόρριψη ή την εγκατάλειψη, τότε όποτε χρειαστεί να θέσουμε κάποιο όριο, προτιμούμε να το αποφύγουμε παρά να πάρουμε το ρίσκο.

Οι γονείς προκειμένου να διατηρήσουν την ισορροπία μέσα στην οικογένεια ή καλοπιάνουν τα παιδιά τους κάνοντας πράγματα για λογαριασμό αυτών ή είναι αυταρχικοί προσπαθώντας με τον τρόπο αυτό να κάνουν τα παιδιά να συμμορφωθούν. Αυτοί οι τρόποι αντιμετώπισης δεν είναι κατάλληλοι για την διαμόρφωση της προσωπικότητας των παιδιών γιατί τόσο η αυστηρότητα όσο και ο πειθαναγκασμός χρειάζεται να αντικατασταθούν από τεχνικές που να προάγουν τον σεβασμό.

Μια ακόμα παράμετρος που επιδρά αρνητικά στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού είναι οι διάφορες συγκρούσεις των γονιών και όταν αυτές οδηγούν στο διαζύγιο τότε το παιδί έρχεται αντιμέτωπο με μια οδυνηρή πραγματικότητα που επιβάλλει όχι μόνο αλλαγές στον τρόπο ζωής του ατόμου αλλά και σε ολόκληρη την ψυχοσυναισθηματική

του κατάσταση. Κοινωνιολόγοι, ψυχίατροι και ψυχολόγοι επιμένουν στη σημασία της οικογενειακής γαλήνης για τη φυσιολογική ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού. Οι γονείς από την άλλη μεριά πρέπει να διαπαιδαγωγήσουν τα παιδιά τους χωρίς κανέναν να τους έχει εκπαιδεύσει για αυτό. Οι γονείς συνήθως αντιδρούν με το ένστικτο και την αγάπη τους όμως αυτό δεν είναι αρκετό. Θα πρέπει να γνωρίζουν για τις ανάγκες του παιδιού σε κάθε ηλικία και να αποτελούν πρότυπο για τα παιδιά τους.

4.3.2.1. Πρόγραμμα Πρόληψης-Οικογενειακό Πρόγραμμα

Τα προγράμματα πρόληψης που βασίζονται στην οικογένεια πρέπει να ενισχύσουν την οικογενειακή σύνδεση και τις σχέσεις και να χρησιμοποιήσουν τις δεξιότητες πρακτική στην ανάπτυξη, τη συζήτηση, και την επιβολή των οικογενειακών πολιτικών για την κατάχρηση ουσιών και κατάρτιση στην εκπαίδευση και τις πληροφορίες φαρμάκων. Η οικογενειακή σύνδεση είναι πολύ σημαντική για όλα τα μέλη της οικογένειας. Η σύνδεση μπορεί να ενισχυθεί μέσω των οικογενειακών συμβούλων, ειδικών ατόμων που προσφέρουν συμβουλές σε σημαντικά ερωτήματα τόσο των γονέων αλλά και των παιδιών.

4.3.2.2. Σχολές Γονέων – Οικογενειακή Θεραπεία

Στα τέλη του περασμένου αιώνα, χώρες βιομηχανικά ανεπτυγμένες άρχισαν να προσεγγίζουν τους γονείς διαμέσου της επιστήμης. Δημιουργήθηκαν τότε συμβουλευτικά κέντρα για γονείς που έδιναν συμβουλές αλλά δεν διαφοροποιούσαν τη στάση των γονιών με αποτέλεσμα να κριθούν ανεπαρκή. Σήμερα λειτουργούν σε όλες τις χώρες Σχολές Γονέων με στόχο την πληροφόρηση ως προς τις ανάγκες

των παιδιών ιδιαίτερα κατά την διάρκεια της εφηβείας. Καθώς η πληροφόρηση δεν μπορεί από μόνη της να βοηθήσει στο επίπεδο γνώσεων του ατόμου, οι Σχολές Γονέων συμπληρώνουν αυτά τα κενά. Επίσης μεγάλη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην σημαντικότητα της οικογενειακής θεραπείας κατά την οποία όλα τα μέλη αυτής μπορούν να βοηθηθούν βελτιώνοντας τους τρόπους επικοινωνίας και απελευθερώνοντας τις αναστολές σε ότι αφορά την έκφραση των συναισθημάτων, στόχων και επιθυμιών. Επίσης βοηθά την οικογένεια να κατανοήσει καλύτερα τους ρόλους της και να εξετάσει και να εκφράσει λεκτικά τις δυνάμεις της. Έτσι λύνονται οι διαφορές της οικογένειας και η οικογένεια αναπτύσσει νέους τρόπους έκφρασης ώστε η επικοινωνία μεταξύ των μελών να γίνεται πιο άμεση και αυθόρμητη.

Ο γονικός έλεγχος και η επίβλεψη των γονέων είναι πολύ σημαντική για την αποφυγή παραβατικών συμπεριφορών. Οι γονείς θα πρέπει να επαινούν τις κατάλληλες συμπεριφορές των παιδιών τους, να εκπαιδεύουν τα παιδιά για τα επιβλαβή αποτελέσματα των ναρκωτικών και να συζητούν με τα παιδιά τους για οποιοδήποτε πρόβλημα έχουν.

4.4. Αρχές Πρόληψης Ανήλικης Παραβατικότητας

Αυτές οι αναθεωρημένες αρχές πρόληψης έχουν προκύψει από τις ερευνητικές μελέτες που χρηματοδοτούνται από την N.I.D.A. (National Institute on Drug Abuse) στην προέλευση των συμπεριφορών κατάχρησης ναρκωτικών ουσιών και τα κοινά στοιχεία που βρίσκονται στην έρευνα για τα αποτελεσματικά προγράμματα πρόληψης. Οι γονείς, οι εκπαιδευτικοί, και οι κοινοτικοί ηγέτες μπορούν να χρησιμοποιήσουν αυτές τις αρχές για να βοηθήσουν να καθοδηγήσουν τη σκέψη τους, τον προγραμματισμό, την επιλογή, και την παράδοση των προγραμμάτων

πρόληψης κατάχρησης ναρκωτικών ουσιών στο κοινοτικό επίπεδο. Οι αρχές πρόληψης είναι:

I. Τα κύρια προγράμματα θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των ατόμων, να σέβονται τις πολιτιστικές διαφοροποιήσεις. Τα άτομα θα πρέπει να μαθαίνουν για τα προγράμματα που συμμετέχουν για το πώς προσαρμόζεται το πρόγραμμα, πώς εκτελείται και πώς αξιολογείται. Τα κύρια προγράμματα πρόληψης πρέπει να είναι μακροπρόθεσμα με τις επαναλαμβανόμενες επεμβάσεις (δηλ. συμπληρωματικά προγράμματα) για να ενισχύσουν τους αρχικούς στόχους πρόληψης. Η έρευνα δείχνει ότι τα οφέλη από τα μέσα προγράμματα σχολικής πρόληψης μικραίνουν χωρίς προγράμματα συνέχισης στο γυμνάσιο.

II. Τα κύρια προγράμματα πρέπει να εξετάσουν τον τύπο του προβλήματος στην τοπική κοινότητα, να στοχεύσουν στους τροποποιήσιμους παράγοντες κινδύνου, και να ενισχύσουν τους προσδιορισμένους προστατευτικούς παράγοντες. Τα κύρια προγράμματα θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους την ηλικία, το φύλο, το έθνος για να επιτύχουν βελτίωση του προγράμματος.

III. Τα κύρια προγράμματα σχολικών προγραμμάτων μπορούν να έχουν ως σκοπό να επέμβουν από τον παιδικό σταθμό για να εξετάσουν τους παράγοντες κινδύνου, όπως η επιθετική συμπεριφορά, οι φτωχές κοινωνικές δεξιότητες, και οι ακαδημαϊκές δυσκολίες..

IV. Τα κύρια προγράμματα για τα παιδιά δημοτικών σχολείων πρέπει να στοχεύσουν στη βελτίωση της ακαδημαϊκής και κοινωνικό-συναισθηματικής εκμάθησης να εξετάζονται οι παράγοντες κινδύνου για την κατάχρηση ναρκωτικών ουσιών, όπως η πρόωρη επιθετικότητα, η

ακαδημαϊκή αποτυχία, και η σχολική εγκατάλειψη. Η εκπαίδευση πρέπει να εστιάσει στις ακόλουθες δεξιότητες.

- Συναισθηματική αυτογνωσία
- Επικοινωνία
- Κοινωνική επίλυση του προβλήματος
- Αυτοέλεγχος

V. Τα κύρια προγράμματα για τους σπουδαστές γυμνασίου πρέπει να αυξήσουν την ακαδημαϊκή και κοινωνική ικανότητα με τις ακόλουθες δεξιότητες:

- Ακαδημαϊκή υποστήριξη
- Επικοινωνία, σχέσεις ανάμεσα στους μαθητές
- Ικανότητα αντίστασης στα ναρκωτικά και στα λοιπά φάρμακα

VI. Τα κοινοτικά κύρια προγράμματα που στοχεύουν στους γενικούς πληθυσμούς μπορούν να παραγάγουν τα ευεργετικά αποτελέσματα ακόμη και μεταξύ των υψηλού κινδύνου οικογενειών και των παιδιών. Τέτοιες επεμβάσεις δεν επιλέγουν τους πληθυσμούς κινδύνου και, επομένως, μειώνουν το μαρκάρισμα και προωθούν τη σύνδεση στο σχολείο και την κοινότητα.

VII. Τα κύρια προγράμματα πρόληψης που συνδυάζουν δύο ή περισσότερα, μπορούν να είναι αποτελεσματικότερα από ένα ενιαίο πρόγραμμα μόνο.

VIII. Τα προγράμματα πρόληψης πρέπει να περιλάβουν την κατάρτιση εκπαιδευτικών σε θέματα που αφορούν τα παιδιά και να γνωρίσουν τεχνικές που βοηθούν τα παιδιά όπως το να ανταμείβουν τις κατάλληλες

συμπεριφορές. Τέτοιες τεχνικές βοηθούν να ενθαρρύνουν τους μαθητές να έχουν θετική συμπεριφορά, ακαδημαϊκό κίνητρο, και σχολική σύνδεση. Τα προγράμματα πρόληψης είναι τα αποτελεσματικότερα όταν υιοθετούν τις διαλογικές τεχνικές, όπως ομάδες συζήτησης παιδιών και γονέων, οι οποίες επιτρέπουν την ενεργό συμμετοχή στην εκμάθηση για την χρησιμοποίηση της κατάλληλης συμπεριφοράς και την ενίσχυση δεξιοτήτων.

4.5. Πρόληψη Ανήλικης Παραβατικότητας

Σήμερα που ο μύθος της εγκληματικής προσωπικότητας του «γεννημένου» εγκληματία με προδιαθέσεις γεννητικά προκαθορισμένες, έχει πια καταρριφθεί, είναι πια ευρέως αποδεκτό ότι η παραβατική συμπεριφορά σχετίζεται άμεσα με τους όρους ζωής του ατόμου, είναι προϊόν του περιβάλλοντός του και «ατυχών» συγκυριών. Σε όλους μας, παραβάτες και μη, αλλά πολύ περισσότερο στους ανηλίκους, τους εκφραστές της δυναμικής μιας κοινωνίας, θα έπρεπε λοιπόν, να παρέχεται κάθε δυνατότητα, κάθε ευκαιρία για καλύτερευση αυτών των όρων ζωής, για επιλογή άλλου μέλλοντος απ' αυτό που το περιβάλλον τους προδιαγράφει.

Παρ' όλα αυτά η πρακτική που το ελληνικό κράτος υιοθέτησε για την αντιμετώπιση της παραβατικότητας των ανηλίκων, που ολοένα και αυξάνεται, εκπορεύεται και σαφώς εξυπηρετεί την ιδεολογία της περιθωριοποίησης, του στιγματισμού και τελικά του εγκλεισμού των «κακών» προς «προστασία του κοινωνικού συνόλου». Η κοινωνική ένταξη των ανηλίκων παραβατών, η προετοιμασία τους για τον «έξω κόσμο» πραγματοποιείται κάτω από συνθήκες στέρησης ελευθερίας, μέσα σε ιδρυματικό περιβάλλον και με χρήση μέτρων περισσότερο κατασταλτικών παρά «αναμορφωτικών».

Μέσα σ' ένα καθεστώς εγκλεισμού και κοινωνικής απομόνωσης που χαρακτηρίζεται κι απ' τη σχεδόν παντελή ανυπαρξία ερεθισμάτων, τα παιδιά αυτά καλούνται, παραμένοντας στο μικρό τους «γκέτο», να μάθουν ν' αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις της «αληθινής» ζωής, να αναπτύξουν τις καλύτερες πλευρές της προσωπικότητάς τους, να μορφωθούν να επανενταχθούν και να μας «εκπλήξουν». Το θέμα της πρόληψης στην κοινωνία είναι τόσο σύνθετο όσο και το ίδιο το φαινόμενο της νεανικής παραβατικότητας. Ο καθηγητής Εγκληματολογίας Παν/μιου Αθηνών Ν. Κουράκης αναφέρει χαρακτηριστικά: «Η ριζική αντιμετώπιση του προβλήματος της εγκληματικότητας στη χώρα μας προϋποθέτει αντίστοιχα ριζικές αλλαγές στον γενικότερο τρόπο ζωής μας και συνδέεται κυρίως με τη χάραξη και εφαρμογή μιας μακροπρόθεσμης αποτελεσματικής πολιτικής στο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό τομέα» (Κουράκης, 1998).

Κατά την τελευταία εικοσαετία, ο αριθμός των ανηλίκων που φέρεται να εκδηλώνει παραβατική συμπεριφορά, αυξάνεται σταδιακά και σταθερά. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Στατιστικής της Δικαιοσύνης ενώ το 1973, 20.000 περίπου άτομα ηλικίας 7 έως 21 ετών, φέρονταν ως δράστες παραβατικών πράξεων, το 1984 ο αριθμός αυτός αυξήθηκε στις 38.000, το 1990 στις 40.000 και το 1993 στις 46.000 περίπου. Κατά την ίδια εικοσαετία παρατηρείται μια αύξηση της καταγραμμένης παραβατικότητας των νέων που είναι πολύ μεγαλύτερη απ' την αύξηση της εγκληματικότητας των ενηλίκων.

Εντύπωση επίσης προκαλεί το πολύ υψηλό ποσοστό υποτροπής που παρατηρείται σε δράστες μετεφηβικής ηλικίας και το οποίο φθάνει στο 80% επί του συνόλου. Όσο επιφυλακτικοί κι αν σταθούμε μπροστά στα αποτελέσματα αυτά των ερευνών, τα προαναφερθέντα στατιστικά στοιχεία και ιδιαίτερα το υψηλότερο ποσοστό των υποτροπών δεν μπορεί παρά να μας προβληματίσει για την αποτελεσματικότητα του

σωφρονιστικού μας συστήματος και την επιτυχία της «αναμορφωτικής» διαδικασίας που λαμβάνει χώρα στα ιδρύματα αγωγής και σωφρονιστικά καταστήματα για ανηλίκους.

Η επιτυχής πρόληψη της παραβατικότητας των ανηλίκων απαιτεί προσπάθειες απ' ολόκληρη την κοινωνία και πρέπει να αρχίσει από τα πρώτα χρόνια της παιδικής ηλικίας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ρητή μνεία των μέσων μαζικής ενημέρωσης ανάμεσα στους φορείς της κοινωνικοποίησης ή κοινωνικοποιητικούς θεσμούς μαζί με την οικογένεια, την ομάδα των συνομηλίκων, το σχολείο, την επαγγελματική εκπαίδευση τον κόσμο της εργασίας, τις εθελοντικές οργανώσεις και την τοπική κοινότητα. Υιοθετείται ένας παιδοκεντρικός προσανατολισμός, υπογραμμίζεται η ανάγκη ανάληψης από τους νέους ενός δυναμικού και ισότιμου ρόλου στην κοινωνία, η αποδοχή τους ως πλήρων και ισότιμων μελών στις διαδικασίες κοινωνικοποίησης και ένταξης ιδίως ενασχόληση τους ως δραστήριων και αποτελεσματικών συμμετοχών στην εκπαιδευτική διαδικασία και η αποφυγή της αντιμετώπισης τους απλώς ως αντικειμένων κοινωνικοποίησης ή ελέγχου. Τονίζεται επίσης, η σημασία της συμμετοχής των νέων ανθρώπων σε τακτικές και διαδικασίες πρόληψης τη παραβατικότητας. Εφιστάται η προσοχή στη μείωση των κινήτρων, αναγκών και ευκαιριών διάπραξης παραβάσεων και προτείνεται η μέγιστη δυνατή χρησιμοποίηση προγραμμάτων για την αποχή από την τυπική ποινική διαδικασία

Οι στρατηγικές πρόληψης της νεανικής παραβατικότητας απαιτούν μηχανισμούς για το κατάλληλο συντονισμό των προσπαθειών πρόληψης μεταξύ κυβερνητικών και μη κυβερνητικών οργανισμών, κοινοτική συμμετοχή, στενή συνεργασία των κυβερνητικών οργάνων σε εθνικό περιφερειακό, επαρχιακό και επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης, με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, του οργανισμού απασχόλησης

εργατικού δυναμικού, των υπηρεσιών μέριμνας του παιδιού, των κέντρων υγείας, των σταθμών κοινωνικής πρόνοιας, των αρχών εφαρμογής των νόμων και των δικαστικών ενώσεων, και ειδικευμένο προσωπικό σε όλα τα επίπεδα. Ειδική προσοχή δίνεται σε παιδιά οικογενειών που έχουν θιγεί από προβλήματα που δημιουργήθηκαν από απότομη και άστατη οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική αλλαγή, ιδίως στα παιδιά που κατάγονται από οικογένειες εγχώριων μειονοτήτων μεταναστών και προσφύγων. Η επιτυχής κοινωνική ένταξη των νέων ανθρώπων χρειάζεται ανάπτυξη πρωτοβουλιών και δραστηριοτήτων από τη τοπική κοινότητα. Οι κοινότητες πρέπει να ενθαρρυνθούν για να δημιουργήσουν ένα ευρύ φάσμα υποστήριξης, όπως παροχή στέγης σε άστεγα παιδιά του δρόμου, ειδικά προγράμματα για νεαρούς χρήστες ναρκωτικών, οργανώσεις νεολαίας, εθελοντικές οργανώσεις, ψυχαγωγικές εγκαταστάσεις και υπηρεσίες που να ανταποκρίνονται στα ειδικά προβλήματα των παιδιών στον κοινωνικό κίνδυνο.

4.5.1. Παράγοντες Κινδύνου και Προστατευτικοί Παράγοντες

Οι κύριοι παράγοντες που έχουν συνδεθεί με την εκδήλωση της νεανικής παραβατικότητας (Rains, 1992) είναι:

- Βιολογικοί παράγοντες. Γενετικές επιρροές και η λειτουργία των στεροειδών ορμονών νευρομεταβιβαστών, ισχυρίζονται οι οπαδοί της βιολογικής σχολής, μπορούν να έχουν ως απόρροια την παραβατικότητα. Αν και ένα τμήμα βίαιης και αντικοινωνικής νεανικής συμπεριφοράς μπορεί να οφείλετε σε οργανικές και νευρολογικές δυσλειτουργίες, η επιστημονική κατανόηση όμως αυτών των καταστάσεων και διαδικασιών και ιδιαίτερα της σχέσης μεταξύ των βιολογικών και κοινωνικό-ψυχολογικών παραμέτρων είναι ιδιαίτερα περιορισμένη (Rains, 1992).

- Παράγοντες σχετική με την γέννηση. Πρόωρος τοκετός, μικρό βάρος, ανοξία και σχετικές ιατρικές καταστάσεις σχετίζονται με προβλήματα συμπεριφοράς με αποκορύφωμα την εμφάνιση παραβατικότητας εφόσον βέβαια συνδυάζονται με οικογενειακά προβλήματα.

- Προβλήματα στις οικογενειακές σχέσεις, παραμέληση, ασάφεια στην οριοθέτηση της συμπεριφοράς και γονείς οι οποίοι έχουν οι ίδιοι υιοθετήσει αντικοινωνικές στάσεις και συμπεριφορές αποτελούν παράγοντες κινδύνου.

- Κοινότητες που χαρακτηρίζονται από συχνή εναλλαγή πληθυσμού, χαμηλό κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο και χαμηλή συμμετοχή των κατοίκων στις τοπικές υποθέσεις παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά παραβατικότητας.

- Γνωσιακές ανεπάρκειες και χαμηλή νοητική ικανότητα. Οι χρόνιοι νεαροί παραβάτες έχουν δυσλειτουργικές διεργασίες σκέψης και περιορισμένες ικανότητες στην αντιμετώπιση προβλημάτων, στην λήψη αποφάσεων και στην (συχνά αρνητική) αξιολόγηση ουδέτερων καταστάσεων. Χαμηλό IQ δυσκολίες στην λεκτική επικοινωνία και φτωχή απόδοση στο σχολείο μπορούν επίσης να οδηγήσουν σε αντικοινωνική και ποινικά παραβατική συμπεριφορά.

Αυτή η τελευταία ομάδα των παραγόντων ελκύει το ενδιαφέρον θεωρητικών και κοινωνικών ερευνητών στην αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας. Πάντοτε υπήρχαν συγγραφείς οι οποίοι ισχυρίζονταν ότι η θεραπεία των παραβατών δεν ήταν ένας απραγματοποίητος στόχος και μάλιστα ανέφεραν συγκεκριμένα παραδείγματα επιτυχίας.

Το πρόβλημα που αντιμετώπιζαν οι υποστηρικτές της αποτελεσματικής θεραπείας, είναι ότι η νεανική παραβατικότητα είναι πολυδιάστατο και πολύ-παραγοντικό φαινόμενο αλλά και η θεραπεία έχει

πολλές μορφές, διεξάγεται σε διαφορετικές συνθήκες, για διαφορετικούς πληθυσμούς και υπάρχουν πολλαπλά κριτήρια της αποτελεσματικότητας.

Την δεκαετία του '90 η ανάπτυξη της στατιστικής τεχνικής, της μετά- ανάλυσης έχει σε κάποιο βαθμό αντιμετωπίσει αυτές τις δυσκολίες καθώς επιτρέπει την παρουσίαση μιας συνολικής εικόνας ενός μεγάλου αριθμού εμπειρικών ερευνών. Με την βοήθεια της συγκεκριμένης τεχνικής άρχισαν να εμφανίζονται θετικότερα αποτελέσματα που με την σειρά τους έχουν αρχίσει να επηρεάζουν τόσο την ευρύτερη πολιτική όσο και την καθημερινή θεραπευτική πρακτική στην αντιμετώπιση της παραβατικής συμπεριφοράς.

Σήμερα υπάρχουν τουλάχιστον 18 μετά-αναλυτικές έρευνες που περιλαμβάνουν περισσότερες από 2000 αξιολογήσεις για το χρονικό διάστημα 1985–2000 οι περισσότερες από αυτές τις μελέτες έχουν πραγματοποιηθεί στην βόρεια Αμερική.

Ανακεφαλαίωση

Στο παραπάνω κεφάλαιο αναφερθήκαμε στην πρόληψη της παραβατικότητας των ανηλίκων και στη σημαντικότητά της από τα πρώτα χρόνια της ζωής του ανήλικου παιδιού. Αναφερθήκαμε στην οικογένεια, η οποία παίζει σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού και στην διαπαιδαγώγησή του. Οι γονείς, θα πρέπει να είναι κοντά στα παιδιά τους, να τους προσφέρουν αγάπη, στοργή και σιγουριά. Επίσης το σχολείο, είναι εξίσου ένας από τους κύριους παράγοντες και θεωρείται ένας σημαντικός χώρος όπου τα άτομα κερδίζουν κοινωνική αναγνώριση και επιτυχία.

Τονίσαμε τις αρχές της πρόληψης της παραβατικότητας των ανηλίκων, η οποία απαιτεί προσπάθειες απ' ολόκληρη την κοινωνία και η οποία θα πρέπει να ξεκινήσει από πολύ νωρίς και καταλήξαμε στο

συμπέρασμα ότι σημαντικό ρόλο παίζουν εξίσου τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η ομάδα των συνομηλίκων, το σχολείο, η επαγγελματική εκπαίδευση στον κόσμο της εργασίας, οι εθελοντικές οργανώσεις και η τοπική κοινότητα.

Επίσης αναφερθήκαμε στους παράγοντες κινδύνου και στους προστατευτικούς παράγοντες αλλά και στις σύγχρονες βασικές τάσεις αντιμετώπισης των ανήλικων δραστών.

Δώσαμε ιδιαίτερη έμφαση πρώτον στην πρόληψη στο χώρο του σχολείου, το οποίο θα πρέπει να βοηθά τους νέους να πιστεύουν στον εαυτό τους να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες να θέτουν στόχους και να είναι ένας χώρος όπου τα άτομα θα νιώθουν ασφάλεια και οι δάσκαλοι θα ενδιαφέρονται για αυτούς, και δεύτερον στην πρόληψη στο πλαίσιο της οικογένειας όπου είναι σε μεγάλο ποσοστό υπεύθυνη για παραβατικές συμπεριφορές και θα πρέπει προκειμένου να συμβάλει στην πρόληψη να προσφέρει ασφάλεια, στοργή και αγάπη στα παιδιά.

Τέλος αναφερθήκαμε σε δυο προγράμματα α) πρόληψη-οικογενειακό πρόγραμμα το οποίο συνδέει και ενισχύει την οικογενειακή σύνδεση και τις σχέσεις και β) στις σχολές γονέων-οικογενειακή θεραπεία όπου στόχο έχουν την πληροφόρηση ως προς τις ανάγκες των παιδιών ιδιαίτερα κατά την διάρκεια της εφηβείας και δώσαμε όλο το βάρος του κεφαλαίου στα μέτρα πρόληψης της παραβατικότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: «ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

5.1. Εισαγωγή

Η αποτελεσματικότητα των κλινικών παρεμβάσεων κατά τις προηγούμενες δεκαετίες χαρακτηρίζονται από απαισιοδοξία και αναποτελεσματικότητα.

Οι προσεγγίσεις προηγούμενων εποχών υποστήριζαν πως αιτία για εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς είναι οι άλυτες ενδοψυχικές συγκρούσεις του ατόμου, στηριζόμενες σ' αυτή την ιδέα στόχος της θεραπείας ήταν η επαναπροσαρμογή του παραβάτη στο κοινωνικό σύνολο. Η μέθοδος που χρησιμοποιούσαν ήταν συμβουλευτική – ψυχολογική στήριξη.

Μετά από έρευνες που πραγματοποιήθηκαν, οδηγηθήκαμε στο συμπέρασμα πως με τα μέχρι τότε δεδομένα δεν είχαν καταφέρει να ανακαλύψουν ένα σίγουρο τρόπο για την αντιμετώπιση και τη μείωση της παραβατικότητας.

Στη συνέχεια οι απόψεις των ερευνητών άλλαξαν, υποστήριζαν πως δεν είναι αποτελεσματική μόνο η τροποποίηση συμπεριφοράς του παραβάτη αλλά στόχος ήταν η αλλαγή των κοινωνικο – πολιτικο – οικονομικών συνθηκών που επικράτησαν διότι αυτές ήταν οι αιτίες για εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς.

Υποστηρίχτηκε στη συνέχεια η αποτελεσματικότητα της τιμωρίας. Έρευνες έχουν δείξει ότι η τιμωρία μπορεί να οδηγήσει σε αλλαγή συμπεριφοράς μόνο κάτω από ορισμένες συνθήκες όπως όταν αυτή η τιμωρία είναι άμεσα επιβαλλόμενη και αναπόφευκτη και όταν το άτομο – παραβάτης έχει την επιλογή άλλων μη παραβατικών συμπεριφορών. Αυτές οι συνθήκες είναι δύσκολο να βρεθούν στη πραγματικότητα γι'

αυτό η τιμωρία κατά αυτή την άποψη αποφάνθηκε επίσης αναποτελεσματική.

Χρησιμοποιώντας τη θεωρία της περιορισμένης λογικής δηλ. το τι σκέφτονται οι παραβάτες λίγο πριν την παράβαση σε συνδυασμό με διάφορες έρευνες που εξετάζουν τη σχέση της τιμωρίας με το ποσοστό υποτροπής καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως ο εγκλεισμός, η αυστηρότητα, η πειθαρχία προκαλούν μεγαλύτερο αριθμό υποτροπών.

Αυτό συμβαίνει γιατί συλλαμβάνεται και τιμωρείται μικρό ποσοστό παραβατών που πολλές φορές η τιμωρία είναι ελάχιστη σε σχέση με το αδίκημα που έχουν εκτελέσει. Ακόμη οι παραβάτες δεν υπολογίζουν τις συνέπειες των πράξεών τους αφού δεν σκέφτονται και την πιθανότατη σύλληψή τους.

Κατόπιν μεγάλων ερευνών που πραγματοποιήθηκαν κατά τη δεκαετία του '90 καταλήγουμε πως η νεανική παραβατικότητα είναι πολυδιάστατο και πολυσύνθετο φαινόμενο και για την αποτελεσματική θεραπεία πρέπει να ληφθούν υπόψη πολλοί παράγοντες συνδυαστικά.

5.2. Μέτρα Καταστολής της Παραβατικότητας των Ανηλίκων στην Ελλάδα

Ιστορική Αναδρομή

Ρίχνοντας μια ματιά στο παρελθόν μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι παλιότεροι ποινικοί κώδικες δεν εκδήλωσαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους ανηλίκους. Μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα το παιδί εθεωρείτο από την κοινωνία ποινικώς ενήλικος από το έβδομο έτος της ηλικίας του.

Με μια γενική ανασκόπηση του νέου Ποινικού Δικαίου ανήλικων προβλημάτων διαπιστώνουμε πως η μεταρρυθμιστική κίνηση άρχισε στην Ελλάδα μετά τον πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ειδικότερα με τη

μικρασιατική καταστροφή (1922) η Ελλάδα αναγκάστηκε να πάρει ειδικά μέτρα για την προστασία των προσφυγοπαιδών. Το 1924 με Υπουργό Δικαιοσύνης τον Τσασεκλή έγινε απόπειρα ιδρύσεως ειδικών δικαστηρίων ανηλίκων μέσα στα όρια της νομοθεσίας που ίσχυε, αλλά δυστυχώς απέτυχε.

Προσδοκώντας την θετική ωφέλεια των ανηλίκων πρότειναν κάποια αναμορφωτικά μέτρα, τα οποία είναι:

- α). Την τοποθέτηση του ανηλίκου υπό την ευθύνη και την επιμέλεια του σχολείου.
- β). Την τοποθέτηση του ανηλίκου υπό την ευθύνη και την επιμέλεια της Εκκλησίας
- γ). Την τοποθέτηση του ανηλίκου σε ανάδοχες οικογένειες.

Στην συνέχεια όμως, εξαιτίας της θλιβερής διαπίστωσης σύμφωνα με την οποία όλη η φύση έκλινε προς την εγκληματικότητα, την πορνεία και προς οποιαδήποτε άλλη κοινωνική πληγή θεωρεί σαν αναγκαίο εκτός από τα αναμορφωτικά μέτρα να παρθούν και κάποια θεραπευτικά.

Μετά από συχνές και στενές επαφές με τους νέους, οι δικαστές θεωρούσαν άξιους για βοήθεια παιδιά και εφήβους, οι οποίοι παρουσίαζαν συμπτώματα φοβίας, συναισθήματα κατωτερότητας, θρασύτητα, οκνηρία, νεύρα καθώς επίσης και σε νέους ψευδολόγους και πορνομανείς.

Τελικό συμπέρασμα με βάση το άρθρο 360 του Ποινικού Κώδικα, έγκλημα της παραμελήσεως της εποπτείας ανηλίκου είναι ότι στην αρχαιότητα πολλές σημαντικές περιπτώσεις για την ηθική ζωή των νέων έμεναν ακάλυπτες.

5.3. Μεταχείριση Ανηλίκων Σύμφωνα με το Υπάρχον Νομικό

Πλαίσιο

Το δικαστήριο ανηλίκων κατέχει πολύ σημαντική θέση στο σύστημα της Ελληνικής Δικαιοσύνης ανηλίκων. Τα περιστατικά που φτάνουν στο δικαστήριο χειρίζονται ο δικαστής, ο εισαγγελέας και ο επιμελητής ανηλίκων μέσα στα περιθώρια που έχει θέσει ο νομοθέτης. Πρέπει, λοιπόν, να εξεταστεί:

- α). Η συχνότητα με την οποία επιλέγονται τα διάφορα αναμορφωτικά και θεραπευτικά μέτρα.
- β). Η συχνότητα με την οποία επιβάλλεται σε εφήβους η ιδιαίτερη ποινή του περιορισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα, και σε μετεφήβους η ελαττωμένη ποινή.
- γ). Η αποδοτικότητα των διαφόρων τρόπων μεταχείρισης ανηλίκων και μεθόδων μεταχείρισης ανηλίκων.

Η εξέταση αυτή πρέπει να γίνεται πάντοτε με την ανάλογη συχνότητα, προσοχή και επιμέλεια, που απαιτούν τέτοιες καταστάσεις. Τα αναμορφωτικά και θεραπευτικά μέτρα και συνεπώς η μεταχείριση ανηλίκων είναι διαχρονική. Πρέπει να προσαρμόζεται ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε εποχής. Και αν τελικά επιλεγούν κάποια καινούργια μέτρα δεν σημαίνει ότι το «έργο» έφτασε στο τέλος του. Καθετί καινούργιο πρέπει να δοκιμάζεται.

Από καθημερινά παραδείγματα και μαρτυρίες ατόμων φαίνεται καθαρά ότι η εξέταση δεν έχει πάρει τις ανάλογες διαστάσεις για αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη μεταχείριση των ανηλίκων. Διαφορετικά θα ήταν λιγότερο εκτεταμένος ο λόγος που γίνεται για τις άσχημες συνθήκες όσων αφορά την αντιμετώπισή τους.

5.4. Τα Αναμορφωτικά Μέτρα

Για ανηλίκους που εισάγονται σε δίκη και αθωώνονται, ο Ελληνικός Ποινικός Κώδικας ορίζει ως αναμορφωτικά μέτρα την επίπληξη του ανηλίκου, την υπεύθυνη μεταχείριση του ανηλίκου από τους γονείς, επιτρόπους ή κηδεμόνες, την επιμέλεια της Υπηρεσίας Επιμελητών ανηλίκων, την τοποθέτηση ανηλίκου σε κατάστημα ή ίδρυμα αγωγής και τον περιορισμό σε σωφρονιστικό κατάστημα.

Πρώτο σε συχνότητα από τα προβλεπόμενα αναμορφωτικά μέτρα είναι η συμβολική κύρωση της επίπληξης. Επιβάλλεται σε περισσότερες από τις μισές περιπτώσεις, σύμφωνα με τα στοιχεία του δικαστηρίου ανηλίκων Αθηνών. Η συχνότητα εφαρμογής της επίπληξης εξαρτάται από την ηλικία του ανηλίκου και παρατηρείται ότι στα παιδιά δεν εφαρμόζεται πολύ συχνά. Αυτό γίνεται γιατί ο δικαστής ανηλίκων πιστεύει ότι το μέτρο αυτό προϋποθέτει μια δυνατότητα διαλόγου με τον ανήλικο, και, κυρίως, ικανότητα να αντιληφθεί το κατεξοχήν επιλεγόμενο μέτρο για τους εφήβους, ενώ στους μετέφηβους επιβάλλεται σπάνια. Το αναμορφωτικό μέτρο της επίπληξης επιλέγεται από τους δικαστές κυρίως για τις τροχαίες παραβάσεις ανηλίκων από 13 έως 17 ετών, αλλά και 18 ως 20 ετών. Επίσης αυτό το μέτρο επιδιώκει να προσφέρει κάποια διαπαιδαγώγηση στους ανηλίκους της ίδιας ηλικίας που συχνάζουν σε μέρη που λειτουργούν ηλεκτρονικά ή άλλα είδη ψυχαγωγίας.

Η επίπληξη δεν έχει γίνει αντικείμενο ιδιαίτερης ανάλυσης. Το μέτρο προβλέπεται ρητά σε πολλές νομοθεσίες και εφαρμόζεται στα περισσότερα Δίκαια ανηλίκων. Στην Ελλάδα, η επιβολή αυτού του μέτρου γίνεται προφορικά από το δικαστή ανηλίκων.

Η επίπληξη είναι το ευχερέστερο στην εφαρμογή του αναμορφωτικό μέτρο. Σημειώνεται ότι η Ελληνική νομοθεσία προβλέπει

ειδικό τμήμα της Υπηρεσίας Ανηλίκων για την παρακολούθηση της εξέλιξης των ανηλίκων στους οποίους έχει επιβληθεί το μέτρο της επίπληξης.

Δεύτερο μέτρο που προβλέπεται από τον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα για τη μεταχείριση ανηλίκων είναι η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου, που τέλεσε μια αξιόποινη πράξη, στους γονείς, τους επιτρόπους ή κηδεμόνες. Η ανάθεση στον ένα συνήθως από τους δύο γονείς, και σπάνια σε συγγενικό πρόσωπο επιβάλλεται κατά κανόνα για τους ανήλικους που τελούν κάποια τροχαία. Παράβαση, καθώς επίσης και για αυτούς που παραβαίνουν τις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα, και στις οποίες προστατεύουν τα έννομα αγαθά της ιδιοκτησίας, θεωρείται, τέλος, το δεύτερο σε συχνότητα χρησιμοποιούμενο μέτρο.

Ανεξάρτητα όμως από τη συχνότητά του, τίθεται το εξής ερώτημα: Η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας ενός ανηλίκου σε άτομα που την έχουν ήδη και αποδεδειγμένα δεν την άσκησαν αποτελεσματικά πως είναι δυνατό να αναμένεται ότι θα βοηθήσει το συγκεκριμένο ανήλικο;

Ο δικαστής με τη βοήθεια του επιμελητή ανηλίκων μπορεί να διαγνώσει τους πιο ικανούς γονείς να αναλάβουν υπεύθυνα το έργο της επιμέλειας του παιδιού τους. Το μέτρο αυτό θα είχε πιο θετικά αποτελέσματα αν με την πλημμελή άσκηση της επιμέλειας οι γονείς ενθαρρύνονταν να ζητούν συμβουλές ή υποστηρικτική θεραπεία από σχολές γονέων, ιατροπαιδαγωγικούς σταθμούς και Κέντρα κοινωνικής πολιτικής.

Ένα τρίτο μέτρο είναι τα θεραπευτικά μέτρα, τα οποία χρησιμοποιούνται σπάνια. Πιο συγκεκριμένα, το δικαστήριο ανηλίκων σπάνια διατάσσει θεραπευτικά μέτρα, και αν τύχει να διατάξει, συνίστανται στην παραπομπή του ανηλίκου σε θεραπευτικό ή άλλο κατάλληλο κατάστημα ύστερα από γνωμοδότηση ειδικού γιατρού.

Οι ανήλικοι που παρουσιάζουν το διπλό πρόβλημα της ψυχικής ή σωματικής ή νοητικής καθυστέρησης ή κάποιας διαταραχής της προσωπικότητας, και της παραβίασης μιας ποινικής διάταξης – συνήθως απ' αυτές που αφορούν την ιδιοκτησία – είναι πολλοί. Ιδιαίτερα, αν ληφθούν υπόψη τα παρακάτω δυο στοιχεία:

- α). μεταξύ των παραπάνω καταστάσεων του δράστη και της πράξης που τέλεσε δεν απαιτείται η διαπίστωση ουσιώδους συνάφειας,
- β). το σχετικό άρθρο του Π.Κ. αναφέρεται ρητά και στη χρήση οινόπνευματών ουσιών σε συνδυασμό ποτών και βαρβιτουρικών ή άλλων ουσιών που παρατηρείται με κάποια συχνότητα στους νέους σήμερα.

Η σποραδική, όμως, χρησιμοποίηση του μέτρου οφείλεται στους εξής λόγους:

- α). την έλλειψη ειδικών ιδρυμάτων, και
- β). την άρνηση των διευθυντών των ειδικών σχολείων να φιλοξενήσουν τους ανήλικους παραβάτες. Σύμφωνα, βέβαια, με τις σύγχρονες ψυχιατρικές αντιλήψεις η αποφυγή της ιδρυματοποίησης ενδείκνυται σε πολλές περιπτώσεις. Αρκεί, όμως, η απόφαση του δικαστή να αποτελεί ορθή επιλογή και όχι λύση ανάγκης. Για τις περιπτώσεις εξωιδρυματικής μεταχείρισης πρέπει η πολιτεία να ιδρύσει κέντρα ημερήσιας θεραπείας ή ημιελεύθερης διαβίωσης, και να καθοδηγούνται και να υποστηρίζονται ψυχολογικά οι γονείς.

Η ανάθεση της επιμέλειας ανηλίκων σε ειδικούς επιμελητές ανηλίκων είναι το σημαντικότερο απ' τα προβλεπόμενα αναμορφωτικά μέτρα που «αναπληρώνουν την ποινική μεταχείριση». Η «δοκιμασία», όπως έχει ορθά ονομαστεί, αποτέλεσε το ζητούμενο μηχανισμό για την υλοποίηση της ειδικής εξατομικευμένης μεταχείρισης των ανηλίκων στα πλαίσια του νέου δικαστηρίου.

Πρωτοεμφανίστηκε σε ενήλικους, συνήθως μέθυσους, των οποίων η φυλάκιση, έκρινε το δικαστήριο, ότι ήταν δυνατό ν' αντικατασταθεί με την εγγύηση και επίβλεψη ενός εθελοντή. Ωστόσο η επιτυχία της πρακτικής αυτής, η ευελιξία και κυρίως η διαπροσωπική σχέση μεταξύ του επιβλεπόμενου και του επιβλέποντος θεωρήθηκαν στοιχεία ιδανικά για τη μεταχείριση των ανηλίκων. Σήμερα η «δοκιμασία» παρουσιάζεται με παραλλαγές και διαφορετικά ονόματα στο δίκαιο ανηλίκων διαφόρων χώρων.

Ειδικότερα στην Ελλάδα, οι επιμελητές ανηλίκων, όπως και σ' άλλα κράτη οι αντίστοιχοι λειτουργοί, στόχο έχουν:

- τη διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας στο οικογενειακό και ευρύτερο περιβάλλον του ανηλίκου.
- συζητούν με τον ανήλικο, που φέρεται ως δράστης ή βρίσκεται σε «ηθικό κίνδυνο» και σε «συνέντευξη» μαζί του προσπαθούν να διαγνώσουν τις ανάγκες και τα αίτια της αντικοινωνικής συμπεριφοράς.
- συντάσσουν «έκθεση» και συμπληρώνουν «δελτίο» με βάση τα στοιχεία που έχουν συμπληρώσει.
- προτείνουν στον δικαστή εγγράφως στην «έκθεση» την ενδεικνυόμενη μεταχείριση για το συγκεκριμένο ανήλικο.
- παρέχουν συνδρομή στο δικαστή ανηλίκων κατά τη διάρκεια της δίκης.
- συλλέγουν στατιστικά στοιχεία για τις υποθέσεις που εκδικάζονται και τις «επιμέλειες» που επιβάλλονται.
- επιβλέπουν, καθοδηγούν και διαπαιδαγωγούν τον ανήλικο, στον οποίο έχει επιβληθεί το μέτρο της επιμέλειας.

Η επιμέλεια επιλέγεται περισσότερο για τα παιδιά, λιγότερο για εφήβους, και ελάχιστα για μετέφηβους. Η εξέλιξη του ανηλίκου που βρίσκεται σε «δοκιμασία» ή «επιμέλεια» κατά το Ελληνικό Δίκαιο εξαρτάται από:

- την ηλικία του επιβλεπόμενου,

- τον αριθμό και το είδος των προηγούμενων αξιόποινων πράξεων που έχει τελέσει ο ανήλικος,
- το βαθμό συνεργασίας του οικογενειακού περιβάλλοντος,
- το είδος των όρων που θέτει ο δικαστής στον ανήλικο κατά τη διάρκεια της επιμέλειας,
- τον ορισμό της αποτυχίας και της δυσμενούς εξέλιξης,
- το χρόνο, στον οποίο διερευνάται η έκβαση της «δοκιμασίας»,
- τον αριθμό των επιβλέψεων που έχουν ανατεθεί σε κάθε επιμελητή ανηλίκων,
- τις ικανότητες και τα προσόντα του επιβλέποντος,
- τη συχνότητα και ποιότητα επικοινωνίας επιβλέποντος– επιβλεπόμενου, και τις ακολουθούμενες μεθόδους και τεχνικές,
- το βαθμό υποστήριξης του επιβλεπόμενου απ' την ευρύτερη κοινωνία.

Απ' όλα αυτά δεν προκύπτει αν το μέτρο αυτό αποτελεί αποτελεσματική μέθοδο εξωιδρυματικής μεταχείρισης. Πάντως το μέτρο επιβάλλεται περισσότερο απ' το δικαστήριο ανηλίκων Αθηνών.

Η στέρηση της ελευθερίας αποτελεί αναμφισβήτητα για τους ανήλικους και ενήλικους παραβάτες του νόμου την τελευταία εναλλακτική λύση του δικαστή. Η τοποθέτηση ανηλίκου σε κατάστημα ή ίδρυμα αγωγής θεωρείται το τέταρτο σε συχνότητα χρησιμοποιούμενο μέτρο από το δικαστήριο ανηλίκων. Η τοποθέτηση ανηλίκων σε ιδρύματα αγωγής μειώνεται σημαντικά από χρόνο σε χρόνο. Το 1985 λειτούργησαν στην Ελλάδα τρία ιδρύματα αγωγής για αγόρια (δυο στοιχειώδους και ένα επαγγελματικής εκπαίδευσης).

Οι βασικότεροι παράγοντες που ωθούν τους δικαστές να επιλέγουν ηπιότερα αναμορφωτικά μέτρα που δεν διασπών οικογενειακούς δεσμούς είναι:

Η απουσία μικρών μονάδων στις κυριότερες πόλεις, η ακαταλληλότητα των κτιριακών εγκαταστάσεων, η έλλειψη ειδικά

εκπαιδευμένου φυλακτικού προσωπικού και η απουσία συστηματικού κοινωνικοθεραπευτικού προγράμματος από τις τελούμενες αξιόποινες πράξεις (προσβολές κατά της ιδιοκτησίας, κλοπές, φθορές, παραβιάσεις διατάξεων για τα τυχερά παιχνίδια) δε δικαιολογεί κυρώσεις στερητικές της ελευθερίας. Η αποτελεσματικότητα της ιδρυματικής μεταχείρισης των ανηλίκων στην Ελλάδα δεν είναι γνωστή. Δεν υπάρχουν συστηματικές και εμπειριστατωμένες έρευνες και σ' αυτό τον τομέα εγκληματολογικής έρευνας. Στα ιδρύματα αυτά απομονώνονται οι πιο δύσκολες περιπτώσεις, όπως ανήλικοι:

- στους οποίους δεν επέδρασαν άλλα «κλασσικά» εξωιδρυματικά αναμορφωτικά μέτρα,
- που τέλεσαν σοβαρή αξιόποινη πράξη,
- που διαπράττουν λιγότερο σοβαρές, αλλά εξακολουθητικά αξιόποινες πράξεις,
- των οποίων οι οικογενειακές συνθήκες διαβίωσης είναι βλαπτικές,
- που τελικά α) συναναστρέφονται με αρνητικά πρότυπα συμπεριφοράς,
β) αντιλαμβάνονται ως «τιμωρία» τη μεταχείρισή τους κι' έτσι επιτείνεται η επιθετικότητά τους, και
γ) στιγματίζονται, και κατά συνέπεια δυσχεραίνεται η κοινωνική τους επανένταξη.

Από δογματική άποψη η στέρηση ελευθερίας ανηλίκων ως 17 ετών ως αντιμορφωτικό διαπαιδαγωγικό και προστατευτικό μέτρο με τοποθέτηση σε ίδρυμα αγωγής διαφέρει από τη στέρηση ελευθερίας ανηλίκων της ίδιας ηλικίας ως ιδιάζουσα ποινή που εκτελείται με περιορισμό σε σωφρονιστικό κατάστημα. Επειδή και στις δυο περιπτώσεις περιορίζεται η ελευθερία αντιμετωπίζονται από κοινού τα θέματα της εξάλειψης ή ελαχιστοποίησης των μειονεκτημάτων των δύο αυτών μεθόδων διαχείρισης.

συμμετοχή κατά τη διάρκεια και κυρίως μετά την έκτιση της ποινής σε υπολογίσιμα κέρδη.

Δυστυχώς, ούτε και αυτό το αναμορφωτικό μέτρο θεωρείται και τόσο αποτελεσματικό αφού υπάρχουν πολλοί που επιδιώκουν την πλήρη κατάργηση της κλειστής, ιδρυματικής μεταχείρισης για τους ανήλικους. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να αναζητούνται και να δοκιμάζονται νέες μέθοδοι εξωιδρυματικής μεταχείρισης.

Ελαστικός παρατηρείται σε γενικές γραμμές ο νόμος όσον αφορά τις παραβάσεις των ανηλίκων. Αυτό είναι φυσικό επακόλουθο, γιατί οι ανήλικοι στην πλειοψηφία τους σπάνια διαπράττουν σοβαρές παραβάσεις ώστε να απαιτείται αυστηρός και καταδικαστικός νόμος. Εξάλλου οι ανήλικοι βρίσκονται στο στάδιο της εκμάθησης όσον αφορά τη συμπεριφορά τους απέναντι στην κοινωνία. Όπως επίσης και σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους. Γι' αυτό βλέπουμε να εφαρμόζονται μέτρα όπως αυτό της επίπληξης. Λειτουργεί σαν ένα απαγορευτικό φράγμα που κρατάει τους ανήλικους μακριά από τα μέρη που φέρουν ταμπέλες: «Απαγορεύεται η είσοδος κάτω των δέκα εφτά ετών».

Οι νέοι κάτω των 17 ετών συνήθως δε ζουν μόνοι τους. Σύμφωνα με το νόμο και το δίκαιο, σαν ένοχος άλλοτε εξ' ολοκλήρου και άλλοτε κατά το ήμισυ, ανάλογα με την ηλικία, είναι ο κηδεμόνας ο οποίος αφού ο προστατευόμενος του διαπράξει αδίκημα είναι υπεύθυνος για την επιμέλειά του.

Για να μη βρεθεί, λοιπόν, ένοχος χωρίς αιτία θα πρέπει να φροντίσει ώστε να διαπαιδαγωγήσει τον ανήλικο όταν ακόμα αυτός είναι «αρκετά ανήλικος» κατά της παράβασης και του άδικου.

Οι παραβάσεις, όμως, δεν γίνονται πάντα χωρίς λόγο. Συχνά κάποιος από τους παραβάτες μπορεί να παρουσιάζει ένα ψυχολογικό πρόβλημα, που τον ώθησε να διαπράξει μια αξιόποινη πράξη. Η

περίπτωση αυτή απαιτεί ιδιαίτερη αντιμετώπιση, και δε θα πρέπει να παραμελείται, από τη μια γιατί δεν υπάρχουν τα κατάλληλα ιδρύματα, και από την άλλη γιατί η σύγχρονη σκέψη αποφεύγει τον ιδρυματισμό. Θα πρέπει να εφαρμοστεί αυτό που αποτελεί τη μέση λύση και είναι, όπως αναφέρθηκε, η ίδρυση κέντρων ημερήσιας θεραπείας ή ημιελεύθερης διαβίωσης. Βρίσκω πολύ σωστή μια τέτοια πολιτική στον ευαίσθητο αυτό χώρο. Γιατί το άτομο θα αισθανθεί τη βοήθεια, τη στήριξη και τη φροντίδα των άλλων που τους έχει ανάγκη. Εξ' άλλου θ' αποφύγει την ταμπέλα του ιδρύματος, που θα τον επηρέαζε αρνητικά στην ψυχολογία του για την υπόλοιπη ζωή του.

Πιστεύω ότι η ανάθεση της επιμέλειας των ανηλίκων σε ειδικούς επιμελητές δεν έχει τα' αποτελέσματα που θα έπρεπε να έχει τουλάχιστον με τη μορφή που παρουσιάστηκε. Γιατί έχει περισσότερο διαδικαστική και τυπική σημασία παρά ουσιαστική. Παρατηρώ ότι είναι τόσα τα γραφειοκρατικά θέματα που έχουν ν' ασχοληθούν οι επιμελητές, ώστε, νομίζω, ότι δεν τους μένει πολύς χρόνος ν' ασχοληθούν με την ουσία του προβλήματος.

Ίσως βέβαια ο ρόλος τους δεν είναι τόσο για ηθική υποστήριξη όσο για γενικότερη υποστήριξη. Εάν, όμως, είναι έτσι, πιστεύω ότι δε βοηθούν αρκετά. Τελικά, δεν απομακρύνουν το έγκλημα.

Είναι δύσκολο και επίπονο να προσπαθείς να στερήσεις από ένα νέο των 17 σχεδόν χρόνων την ελευθερία του κλείνοντάς τον σ' ένα ίδρυμα αγωγής ή σ' ένα σωφρονιστικό κατάστημα. Ελπίζοντας έτσι στην αγωγή και στον σωφρονισμό στόχος είναι η βοήθεια. Πόσο όμως είναι εφικτός με τις συνθήκες που επικρατούν; Διαπιστώνεται ότι δεν είναι και τόσο. Έτσι, γεννιέται επιτακτικά και η ανάγκη για τους αναμορφωτές του Ποινικού Κώδικα να συστηματικοποιήσουν τις ενέργειές τους για τη δημιουργία νέων τρόπων αντιμετώπισης των ανηλίκων παραβατών.

Τρόποι που θα αναπτερώσουν το ηθικό τους, θα μυήσουν στο δίκαιο και θα τους απομακρύνουν από το έγκλημα οποιασδήποτε μορφής.

5.5. Νέα Μέτρα Μεταχείρισης των Ανηλικών Παραβατών που Έχουν Προταθεί και Ισχύουν Μερικώς στην Ελλάδα Σήμερα

Επειδή τα υπάρχοντα μέτρα αντιμετώπισης της παραβατικότητας των ανηλικών δεν φαίνονται να έχουν πάντα τα αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα και ιδίως το μέτρο του ποινικού σωφρονισμού, που συνεπάγεται άμεση στέρηση της ελευθερίας τους, έχουν προταθεί ή ισχύουν άλλα μέτρα που αναπτύχθηκαν και δοκιμάστηκαν σε πολλές χώρες. Μερικά από αυτά είναι η απεγκληματοποίηση, η αποδικαστηριοποίηση και η αποϊδρυματοποίηση. Η «απεγκληματοποίηση» είναι η νομοθετική ενέργεια με την οποία καταργείται το αξιόποινο μιας μορφής συμπεριφοράς. Αυτός ο θεσμός θα μπορούσε να εφαρμοστεί και στο ελληνικό δίκαιο ανηλικών. Π.χ. ορισμένες παραβάσεις του Κ.Ο.Κ θα ήταν ευκαταίω να διευθετούνται με διοικητικό πρόστιμο ή άλλες κυρώσεις από αρμόδια όργανα και να μην παραπέμπονται σε δικαστήρια ανηλικών παρά μόνο κατ' εξαίρεση. Η «αποδικαστηριοποίηση» ή «εκτροπή» από το δικαστήριο ανηλικών περιλαμβάνει κάθε παρέκκλιση από μια κανονική σειρά πράξεων στο πεδίο της διαδικασίας πριν να εκδοθεί η απόφαση (αποχή από δίωξη συνδυασμένη με αποκατάσταση ζημιάς ή θεραπεία ή συμφιλίωση κ.τ.λ.). Ο θεσμός της «εκτροπής» θα μπορούσε να μεταφυτευθεί και στην Ελλάδα για τις εξής περιπτώσεις π.χ. κλοπές ευτελούς αξίας. Έτσι μπορεί να αποφευχθεί ο στιγματισμός των ανηλικών, ο οποίος και μετά την ίδρυση των δικαστηρίων ανηλικών δεν έχει τελείως αποτραπεί.

Η «αποϊδρυματοποίηση» αποτελεί σε σημαντικό βαθμό την υποκατάσταση των παραδοσιακών τρόπων μεταχείρισης ανηλικών σε

κλειστά ιδρύματα με νέα ανοικτής περιθαλψης. Αυτός ο θεσμός εφαρμόζεται ήδη με επιτυχία σε πολλά κράτη. Τα κυριότερα νέα μέτρα είναι :

Η επίβλεψη του ανήλικου δράστη (κάτω των 14 ετών) από κάποια κοινωνική υπηρεσία, εκτός του δικαστηρίου ανηλίκων

Η αποζημίωση του θύματος, εάν ο ανήλικος εργάζεται ή είναι σε θέση να εργαστεί

Η αποκατάσταση της βλάβης που προξένησε ο ανήλικος με προσωπική εργασία

Η υποχρέωση του να εργαστεί χωρίς αμοιβή για κάποιο κοινωφελή σκοπό (δενδροφύτευση κ.λ.π.)

Η παρακολούθηση ορισμένων μαθημάτων π.χ. οδήγησης

Η συμμετοχή ανήλικου σε ομάδα συμβουλευτικής, ψυχοθεραπείας, αποτοξίνωσης κ.τ.λ.

Η προσωρινή τοποθέτηση του ανήλικου σε ανάδοχη οικογένεια κ.τ.λ.

Η διαδικασία της «αποϊδρυματοποίησης» ενισχύεται με δυο ακόμη θεσμούς που συντέμνουν το χρόνο της ιδρυματικής μεταχείρισης. Αυτοί είναι:

Η ταχεία απόλυση με όρους ή με δοκιμαστική άδεια, πάντα όμως με την επίβλεψη από αρμόδια αρχή και υποστήριξη από την κοινότητα.

Η χρησιμοποίηση ημιελεύθερης διαβίωσης είτε μόνο κατά τη διάρκεια της ημέρας για εκπαιδευτικούς λόγους είτε μόνο κατά τη διάρκεια της νύχτας για εργαζόμενους ανήλικους ή μαθητές, οι οποίοι είναι σκόπιμο να συμμετάσχουν σε ειδικά προγράμματα κοινωνικής επανένταξης.

Στην Ελλάδα εφαρμόζεται ο πρώτος θεσμός (της απόλυσης με όρους ή με δοκιμαστική άδεια) αλλά χωρίς τη σημαντική βοήθεια που προσφέρει στον ανήλικο η λεγόμενη μετα-ιδρυματική αρωγή. Ο δεύτερος

θεσμός, των ομάδων ημιελεύθερης διαβίωσης, δεν εφαρμόζεται στη χώρα μας.

Σίγουρα είναι πάρα πολύ σημαντικό να χρησιμοποιηθούν και στη χώρα μας τέτοιοι θεσμοί, οι οποίοι μπορούν να συντελέσουν ικανοποιητικά τόσο στην αποφυγή του «στιγματισμού» του νεαρού παραβάτη, όσο και στο να προσφερθεί ουσιαστική βοήθεια ώστε να επιτευχθεί η υγιής επανένταξη του στην κοινωνία. Άλλωστε δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι οι ανήλικοι του σήμερα θα αποτελέσουν την κοινωνία του αύριο. Επομένως πρέπει να τους δοθεί από τη σημερινή κοινωνία κάθε δυνατή βοήθεια ώστε να προσφέρουν ό,τι μπορούν καλύτερο σ' αυτή.

Για πολλές μορφές συμπεριφοράς είναι δυνατόν να καταργηθεί το αξιόποιο μέσο του θεσμού της «απεγκληματοποίησης». Ας πάρουμε ως παράδειγμα την οδήγηση ενός αυτοκινήτου από ανήλικο που δεν έχει δίπλωμα οδήγησης. Σε τέτοιες περιπτώσεις προβλέπεται κατάσχεση του οχήματος, χρηματικό πρόστιμο στον κηδεμόνα του αλλά και παραπομπή του νέου σε δικαστήριο ανηλίκων. Ενώ θα μπορούσε να επιβληθεί ένα μικρό χρηματικό πρόστιμο στον κηδεμόνα και να του υποδειχθεί η επιτήρηση του νέου. Μπορεί να συνδυαστεί και με το θεσμό της «εκτροπής» από το δικαστήριο ανηλίκων ώστε να αποφευχθεί ο «στιγματισμός» του ανηλίκου, που όσο κι αν δε θέλει το δικαστήριο να συμβεί, συμβαίνει. Επίσης κάθε άλλο παρά ωφελεί τα νεαρά παιδιά το να σύρονται στο δικαστήριο για όχι και τόσο σημαντικούς λόγους όπως μια μικροκλοπή. Αντί να γίνεται κάτι τέτοιο θα έπρεπε να τους δίνεται κάποια άλλη βοήθεια (π.χ. βοήθεια από κοινωνική υπηρεσία που θα ερευνήσει τις αιτίες εμφάνισης αυτής της συμπεριφοράς).

Τέλος είναι αναγκαίο και ο θεσμός της «αποϊδρυματοποίησης» να εφαρμοστεί σύντομα και στη χώρα μας. Γιατί, όπως είδαμε, οι ανήλικοι που τοποθετούνται σε κλειστά ιδρύματα σωφρονισμού και στα ιδρύματα αγωγής ανηλίκων, που αποτελούν μέτρο μερικής στέρησης της

ελευθερίας, δεν παρουσιάζουν σημαντικά ίχνη σώφρονισμού. Βέβαια σε αυτό δεν είναι υπεύθυνα μόνο τα ιδρύματα αλλά κι η έλλειψη μετα-ιδρυματικής αρωγής από αρμόδιες αρχές ικανή να αναπτύξει ό,τι θετικό αποκόμισαν από το ίδρυμα και να μειώσουν την ύπαρξη εξωτερικών συνθηκών που τους εμποδίζουν να επανενταχθούν. Έτσι πρέπει να αναπτυχθεί κάθε πρόγραμμα ανοιχτής περίθαλψης κατάλληλο για την ελληνική πραγματικότητα σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της μετα-ιδρυματικής αγωγής.

Στην Ελλάδα παρουσιάστηκε το 1984 ένα σχέδιο νόμου, το οποίο περιλάμβανε ορισμένες διατάξεις που αφορούσαν νέα μέτρα αντιμετώπισης της παραβατικότητας των ανηλίκων. Το συγκεκριμένο σχέδιο νόμου πρόβλεπε την ίδρυση «Μονάδων μέριμνας και αγωγής νεότητας», κέντρων δηλαδή τα οποία σα βασικό σκοπό θα είχαν την παιδαγωγική και θεραπευτική αντιμετώπιση των νεαρών ατόμων καθώς και την επανεκπαίδευση τους όταν παρουσιάσουν στη συμπεριφορά τους δυσχέρειες κοινωνικής προσαρμογής με απώτερο στόχο την ομαλή επανένταξή τους στην κοινωνία και επιπλέον την επαγγελματική τους ανέλιξη.

Βεβαίως, οι προβλεπόμενες μονάδες θα χρησιμοποιούνταν εφόσον είχαν ελεγχθεί και απορριφθεί από όλες οι δυνατότητες παραμονής των νέων στο φυσικό οικογενειακό και κοινωνικό τους περιβάλλον ή εφόσον το δικαστήριο ανηλίκων θεωρούσε απαραίτητη την εισαγωγή τους στις μονάδες αυτές.

Σύμφωνα με αυτό το σχέδιο νόμου, «Μονάδες μέριμνας και αγωγής νεότητας» υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Δικαιοσύνης και διακρίνονται σε:

Α. Μονάδες Πρόληψης και Θεραπείας:

Κέντρα παρατήρησης και θεραπείας παιδιών και νέων

Στέγες φιλοξενίας

Στέγες εργαζόμενων και μαθητευόμενων νέων

B. Μονάδες Αποκατάστασης

Μονάδες κοινωνικής αποκατάστασης νέων

Μονάδες κοινωνικής αποκατάστασης εφήβων και μετεφήβων.

Με ειδικές διατάξεις του ίδιου σχεδίου δόθηκαν κάποιες εκτενέστερες αναφορές για τη λειτουργία του κάθε ιδρύματος χωριστά. Σύμφωνα λοιπόν με αυτή, οφείλουμε να σημειώσουμε, όσον αφορά τις μονάδες πρόληψης και θεραπείας, τα εξής:

Τα κέντρα παρατήρησης και θεραπείας ιδρύονται στην Αττική και τη Θεσσαλονίκη· προβλέπεται όμως να ιδρυθούν και σε άλλες πόλεις της χώρας. Αφού ελέγξουν και μελετήσουν την προσωπικότητα καθώς και το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον των ανήλικων παραβατών, συντάσσουν σχετικές εκθέσεις και στη συνέχεια βάζουν σε εφαρμογή τα θεραπευτικά τους προγράμματα. Λειτουργούν ως κέντρο ημέρας και διανυκτέρευσης με δυναμικότητα μέχρι 30 κρεβάτια το καθένα. Όσοι παραπέμπονται στα κέντρα αυτά για παρατήρηση, είτε απλά τα επισκέπτονται είτε μένουν σε αυτά ως εσωτερικοί με καθεστώς ημιελεύθερης διαβίωσης. Αυτού του είδους η παραμονή μπορεί να διαρκέσει από 1 ημέρα μέχρι 4εβδομάδες και σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να διαρκέσει και τρεις μήνες. Οι νέοι, βέβαια, με έντονα ψυχοκοινωνικά και οικογενειακά προβλήματα εντάσσονται σε ειδικά θεραπευτικά προγράμματα διάρκειας 3-24 μηνών. Λειτουργεί επίσης και αυτόνομο τμήμα αποτοξίνωσης και θεραπείας για όσους αντιμετωπίζουν προβλήματα χρήσης τοξικών ουσιών.

Οι Στέγες φιλοξενίας παιδιών και νέων αποτελούν ανοικτές μονάδες διαβίωσης που λειτουργούν ως Σταθμοί Πρώτων Κοινωνικών Βοηθειών. Προσφέρουν στέγη και διατροφή προσωρινά σε νέους έως 19 χρόνων που έχουν διακόψει τις σχέσεις τους με τις οικογένειές τους ή που είναι πιθανόν για διάφορους λόγους να παρουσιάσουν στο άμεσο

μέλλον παραβατική συμπεριφορά. Οι μονάδες αυτές ιδρύονται στις μεγάλες πόλεις της χώρας, όπως Αθήνα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Λάρισα, Ηράκλειο και Ρόδο. Στις Στέγες φιλοξενίας μπορεί να καταφύγει μόνος του ο νέος και να εισαχθεί σε αυτές αν κάνει δεκτό το αίτημά του, αφού μελετήσει την περίπτωση του, η κοινωνική υπηρεσία της Στέγης, είτε με πράξη του δικαστή ανηλίκων ή του Εισαγγελέα Ανηλίκων μετά από πρόταση της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων του τόπου λειτουργίας της Στέγης. Η παραμονή των νέων που διαρκεί συνήθως από 1-30 ημέρες μπορεί να παραταθεί σε ειδικές περιπτώσεις και μέχρι 60 μέρες. Οι Στέγες φιλοξενίας παιδιών και νέων είναι δυναμικότητας μέχρι 20 θέσεων.

Οι Στέγες εργαζόμενων και μαθητευόμενων νέων είναι μονάδες ανοικτές επιβλεπόμενης διαβίωσης που λειτουργούν ως οικοτροφεία. Ιδρύονται στις μεγάλες πόλεις της χώρας, όπως Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Βόλος, Ηράκλειο και είναι δυναμικότητας μέχρι 40 θέσεων. Οι νέοι που εισάγονται στα συγκεκριμένα κέντρα με απόφαση του Δικαστηρίου ή του Δικαστή Ανηλίκων είναι ηλικίας 13-18 χρόνων και βρίσκονται σε σοβαρό και άμεσο κίνδυνο εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς. Τα νεαρά άτομα παραμένουν στις στέγες τουλάχιστον για 6 μήνες και ανάλογα με την εξέλιξη της κατάστασης τους, ο χρόνος παραμονής τους μπορεί να συντμηθεί ή αυξηθεί με απόφαση του Δικαστηρίου Ανηλίκων.

Για τις μονάδες πρόληψης και θεραπείας προβλέπεται η στελέχωση τους από επιλεγμένα επιστημονικά στελέχη και το απαραίτητο διοικητικό, εκπαιδευτικό και βοηθητικό προσωπικό. Ειδικότερα για τα Κέντρα Παρατήρησης και Θεραπείας η στελέχωση θα γίνει από 1 Διευθυντή-Ψυχίατρο, κατά προτίμηση Παιδοψυχίατρο, 1-2 Παιδοψυχιάτρους, 1-2 Ψυχολόγους, 2-4 Κοινωνικούς Λειτουργούς, 4-5 ειδικά εκπαιδευμένους νοσοκόμους ή νοσοκόμες και το απαραίτητο

Οι νέοι έχουν πλήρη και τακτική ιατρική παρακολούθηση και περίθαλψη, αν υπάρξει ανάγκη. Η παρακολούθηση γίνεται μέσα στη Μονάδα από ειδικούς γιατρούς της Μονάδας ή σε εξωτερικούς ύστερα από επίσκεψη. Η περίθαλψη γίνεται σε Κρατικά Νοσοκομεία και Κέντρα Υγείας. Λαμβάνεται πρόνοια για την ολοκλήρωση της θεραπείας και την παραμονή των νέων στο Νοσηλευτικό ίδρυμα. Κατά τη διάρκεια της νοσηλείας παρέχεται αναρρωτική άδεια από τη Διεύθυνση της Μονάδας.

Οι νέοι μπορούν να επισκεφθούν την οικογένειά τους, να πάνε διακοπές ή να λείψουν για κάποιον άλλο λόγο από τη Μονάδα αφού τους χορηγηθεί άδεια απουσίας μετά από εξέταση της κάθε περίπτωσης από το Επιστημονικό Συμβούλιο της Μονάδας. Οι άδειες δε μπορούν να υπερβούν τις 20 μέρες και σε έκτακτες περιπτώσεις 1 μήνα. Οι καλοκαιρινές διακοπές διαρκούν όσο και οι σχολικές. Για όσο βρίσκονται έξω από τη Μονάδα έχουν τη συμπαράσταση και τη βοήθεια της Κοινωνικής Υπηρεσίας των Μονάδων ή των Επιμελητών Ανηλίκων της έδρας, στην οποία βρίσκεται ο ανήλικος.

Για όλο το χρονικό διάστημα, κατά το οποίο ο ανήλικος βρίσκεται μέσα σ' αυτές τις Μονάδες, η γονική μέριμνα αναστέλλεται και ασκείται από τον Διευθυντή της Μονάδας.

Τέλος, οι Μονάδες αυτές στελεχώνονται από 1 Διευθυντή (με πτυχίο Εγκληματολογίας, Ψυχολογίας, Ψυχιατρικής, Νομικής, Π.Α.Σ.Π.Ε., Κοινωνιολογίας ή Κοινωνικής Εργασίας και επιπλέον ειδίκευση σε θέματα ή ιδρύματα μεταχείρισης ανηλίκων), 1 Ψυχολόγο, 4-6 Κοινωνικούς Λειτουργούς, 12 Παιδονόμους, το αναγκαίο προσωπικό για προεπαγγελματική απασχολησιοθεραπεία και το απαραίτητο διοικητικό και βοηθητικό προσωπικό. Αυτό το προσωπικό προβλέπεται για μονάδες δυναμικότητας 50 θέσεων. Επίσης το Επιστημονικό Συμβούλιο της Μονάδας απαρτίζεται από το Διευθυντή, τον Ψυχολόγο,

τον Προϊστάμενο της Κοινωνικής Υπηρεσίας και τον Κοινωνικό Λειτουργό υπεύθυνο για τη συγκεκριμένη περίπτωση.

Επίσης σ' αυτό το σχέδιο νόμου ορίζεται και η ίδρυση Μονάδων Κοινωνικής Αποκατάστασης εφήβων και μετεφήβων. Και αυτές οι Μονάδες έχουν σα σκοπό την διαπαιδαγώγηση και αναμόρφωση εφήβων και μετεφήβων ηλικίας 14-21 ετών. Οι Μονάδες αυτές ιδρύονται στην περιοχή της Αττικής και της Μαγνησίας αλλά και σε άλλες περιοχές ανάλογα με τις ανάγκες. Διαθέτουν όλα τα κατάλληλα μέσα για την επίτευξη του σκοπού μας, κυρίως εκπαίδευση σχολική και επαγγελματική και εργασία.

Για να εισαχθούν οι νέοι σε αυτές τις μονάδες θα πρέπει να τους έχει επιβληθεί ποινικός σωφρονισμός ή φυλάκιση. Όσοι απ' αυτούς εισάγονται για πρώτη φορά και οι αρμόδιοι των Μονάδων δεν έχουν προηγούμενη έκθεση για αυτούς ή η νέα κρίνεται αναγκαία, παραπέμπονται στο Κέντρο Παρατήρησης. Οι υπόδικοι ανήλικοι κρατούνται σε χωριστά τμήματα των Μονάδων, κατά κανόνα, ενώ σε εξαιρετικές περιπτώσεις κρατούνται στο κλειστό τμήμα των Μονάδων Κοινωνικής Αποκατάστασης νέων ημιελεύθερης διαβίωσης ή στο Κέντρο Παρατήρησης.

Όσον αφορά την μεταχείριση των ανηλίκων στις Μονάδες αυτές εξαρτάται από την ηλικία και το φύλο τους. Προτιμάται δηλαδή τα αγόρια να είναι σε ξεχωριστά Καταστήματα από τα κορίτσια καθώς και οι νέοι από 14-17 χρόνων σε χωριστά Καταστήματα από τους μετεφήβους. Η μεταχείριση γίνεται κατά προτίμηση σε αγροκτήματα ή άλλα κατάλληλα οικήματα.

Όσοι από τους ανηλίκους παρουσιάσουν καλή προσαρμογή και επίδοση στα μαθήματα και την εργασία τους, τότε έχουν ορισμένα πλεονεκτήματα όπως τμηματική έκτιση του ποινικού σωφρονισμού, άδειες εξόδου για να επισκεφτούν την οικογένειά τους ή να

παρακολουθήσουν μαθήματα ή να εργαστούν έξω από τη Μονάδα. Όταν γίνεται λόγος για τμηματική έκτιση του ποινικού σωφρονισμού εννοείται η δυνατότητα της παραμονής του νέου έξω από τη Μονάδα του για να παρακολουθήσει και να συμμετάσχει σε διάφορες δραστηριότητες που θεωρούνται απαραίτητες για την κοινωνική του αποκατάσταση. Αυτό το πλεονέκτημα δίνεται στους νέους ύστερα από πράξη του Δικαστή Ανηλίκων της περιφέρειας, που βρίσκεται η Μονάδα, όταν το προτείνει με την ανάλογη αιτιολόγηση το Επιστημονικό Συμβούλιο της Μονάδας. Επίσης ο υπεύθυνος Κοινωνικός Λειτουργός της Μονάδας, ο οποίος παρακολουθεί την περίπτωση, μπορεί να εισηγηθεί ώστε ο χρόνος παραμονής του ανηλίκου έξω από την Μονάδα να υπολογιστεί ως χρόνος έκτισης του ποινικού σωφρονισμού, αν ο ανήλικος επιδεικνύει καλή διαγωγή κατά τη διάρκεια της ελεύθερης διαβίωσης του. Αν στον τόπο διαμονής του δεν λειτουργούν τέτοιου είδους Μονάδες, την ευθύνη της παρακολούθησης του έχει ο Επιμελητής Ανηλίκων του τόπου διαμονής του, ο οποίος έρχεται σε επαφή με τη Μονάδα του.

Ιδιαίτερη μεταχείριση έχουν, όμως, και όσοι δεν δέχονται να προσαρμοστούν στις συνθήκες των Μονάδων και δημιουργούν προβλήματα που παρεμποδίζουν τη σωστή λειτουργία αυτών των χώρων. Έτσι σε αυτούς επιβάλλονται διάφορες κυρώσεις: α) επίπληξη (επιβάλλεται από το Διευθυντή της Μονάδας), β) περιορισμός παρακολούθησης ψυχαγωγικών προγραμμάτων (και αυτή επιβάλλεται από το Διευθυντή), γ) περιορισμός των αδειών εξόδου (επιβάλλεται από το Επιστημονικό Συμβούλιο), δ) προσωρινή διακοπή του ευεργετικού υπολογισμού των ημερών εργασίας (επιβάλλεται από το Επιστημονικό Συμβούλιο), ε) προστατευτικός περιορισμός (επιβάλλεται και αυτή από το Επιστημονικό Συμβούλιο). Ο προστατευτικός περιορισμός δε μπορεί να υπερβαίνει τις 5 ημέρες και πρέπει να εκτελείται σε υγιεινό χώρο κατάλληλα διαμορφωμένο.

Σημαντικό ρόλο και σε αυτές τις Μονάδες, όπως είδαμε, έχει το επιστημονικό Συμβούλιο, το οποίο απαρτίζεται από το Διευθυντή, τον ιατρό-Ψυχολόγο, τον Προϊστάμενο της Κοινωνικής Υπηρεσίας και τον Κοινωνικό Λειτουργό, που είναι υπεύθυνος για τη συγκεκριμένη περίπτωση. Είναι αρμόδιο να προτείνει την τμηματική έκταση του ποινικοί σωφρονισμού με αιτιολογημένη έκθεση και να αποφασίζει για :

- α) την τοποθέτηση σε εργασία ανάλογα με την περίπτωση, β) τη χορήγηση αδειών εξόδου, γ) τη στέρηση των προνομίων, δ) την επιβολή κυρώσεων, ύστερα από εισήγηση του αρμόδιου οργάνου και ε) σε κάθε άλλη περίπτωση σχετική με τη διαβίωση, εξέλιξη και αποκατάσταση των νέων, που φιλοξενούνται σ' αυτές τις Μονάδες.

Οι Μονάδες είναι δυναμικότητας 50 θέσεων, εκτός αν λειτουργούν σε αγροτικές περιοχές όπου μπορεί να είναι δυναμικότητας μέχρι 100 θέσεων. Στελεχώνονται από 1 Διευθυντή (με τα ίδια προσόντα που πρέπει να έχει ο Διευθυντής των), 1 Ψυχολόγο, 4-6 Κοινωνικούς Λειτουργούς, 12 Παιδονόμους, το αναγκαίο προσωπικό για προεπαγγελματική απασχολησιοθεραπεία και το απαραίτητο διοικητικό και βοηθητικό προσωπικό. Αυτό το προσωπικό προβλέπεται για μονάδες δυναμικότητας 50 θέσεων. Επίσης το Επιστημονικό Συμβούλιο της Μονάδας απαρτίζεται από το Διευθυντή, τον Ψυχολόγο, τον Προϊστάμενο της Κοινωνικής Υπηρεσίας και τον Κοινωνικό Λειτουργό υπεύθυνο για τη συγκεκριμένη περίπτωση.

Επίσης σ' αυτό το σχέδιο νόμου ορίζεται και η ίδρυση Μονάδων Κοινωνικής Αποκατάστασης νέων ημιελεύθερης διαβίωσης), 4-6 Κοινωνικούς Λειτουργούς, 1 Ψυχολόγο, προσωπικό επίβλεψης (κατά προτίμηση να είναι απόφοιτοι Λυκείου με ειδική εκπαίδευση για τις Μονάδες και να συμμετέχουν σε περιοδικά σεμινάρια), το αναγκαίο προσωπικό για επαγγελματική-εκπαιδευτική απασχολησιοθεραπεία και το απαραίτητο διοικητικό και βοηθητικό προσωπικό. Επίσης το

προσωπικό επίβλεψης αποκλείεται να προέρχεται από το προσωπικό φύλαξης των φυλακών.

Επιπλέον αυτό το σχέδιο νόμου περιλάμβανε και τις απαιτούμενες μεταβατικές διατάξεις. Ορισμένες από αυτές είναι:

Παρόμοιες Μονάδες μπορεί να ιδρύονται από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, εκτός από τις Μονάδες Κοινωνικής Αποκατάστασης εφήβων και μετεφήβων.

Αποκλείεται η ίδρυση ή λειτουργία των πιο πάνω ή παρόμοιων Μονάδων από την ιδιωτική πρωτοβουλία.

Όπου προβλέπεται σχολική εκπαίδευση, το έργο αυτό το αναλαμβάνουν τα δημόσια σχολεία της περιοχής και αποκλείεται ο χαρακτηρισμός ή η δημιουργία ειδικών σχολείων μέσα στις Μονάδες.

Τα Ιδρύματα Αγωγής Ανηλίκων και τα σωφρονιστικά Καταστήματα Ανηλίκων, που λειτουργούν τώρα, αναδιοργανώνονται και μετονομάζονται σύμφωνα με τις διατάξεις αυτού του νόμου.

Όπου ο Ποινικός Κώδικας αναφέρει αναμορφωτικό μέτρο εισαγωγής σε Ίδρυμα, εννοείται η εισαγωγή σε Μονάδες Κοινωνικής Αποκατάστασης νέων ημιελεύθερης διαβίωσης και όπου αναφέρει ποινικό σωφρονισμό εννοείται η εισαγωγή σε Μονάδες Κοινωνικής Αποκατάστασης εφήβων και μετεφήβων.

Οι μετακινήσεις του ανηλίκου σχετικά με την εκδίκαση της υπόθεσης ~~του~~ και την εκτέλεση της απόφασης γίνεται από ειδικά εκπαιδευμένα όργανα ασφαλείας κατά τρόπο που να μην προκαλεί τραυματικές εμπειρίες στον ανήλικο.

Τέλος η έναρξη ισχύος αυτού του νόμου θα έδινε τέλος στην ισχύ του Α.Ν.2724/40, εκτός των διατάξεων του άρθρου 12, όπως και σε άλλη γενική ή ειδική διάταξη αντίθετη με το νόμο. Έτσι πολλά θα άλλαζαν στο σύστημα αντιμετώπισης των ανήλικων παραβατών προς δικό τους όφελος. Όμως βρισκόμαστε πια στο 1991, από το 1984 που εμφανίστηκε

αυτό το σχέδιο νόμου έχουν περάσει 7 χρόνια και για άγνωστους σε μας λόγους δεν έχει εφαρμοστεί ακόμα. Ενώ σε άλλες χώρες εδώ και αρκετά χρόνια έχουν εφαρμοστεί νέα μέτρα αντιμετώπισης ανηλικών παραβατών ή ανηλικών που βρίσκονται σε κίνδυνο να εμφανίσουν αντικοινωνική συμπεριφορά σύντομα, τα οποία έχουν παρουσιάσει τα αποτελέσματα τους (αρνητικά και, κυρίως, θετικά). Είναι αυτό ένα αρνητικό στοιχείο για τη δικαιοσύνη της χώρας στην οποία γεννήθηκαν και διακηρύχθηκαν η δημοκρατία και ο σεβασμός στην ανθρώπινη προσωπικότητα ανεξάρτητα από την ηλικία.

Ας δούμε, λοιπόν, πιο αναλυτικά τα σπουδαιότερα σημεία του σχεδίου νόμου, που πιστεύουμε ότι όταν εφαρμοστεί (με την απαραίτητη για μας προϋπόθεση να υλοποιηθεί σωστά) θα βοηθήσει σημαντικά τους νέους-παραβάτες αλλά και όσους νέους κινδυνεύουν για διάφορους λόγους σύντομα να παραβούν τους υπάρχοντες νόμους. Προβλέπεται η ίδρυση Μονάδων μέριμνας και αγωγής νεότητας, οι οποίες με κατάλληλα στελέχη και σωστή λειτουργία μπορούσαν να προσφέρουν σημαντική βοήθεια σε νεαρά άτομα που σε μια δεδομένη στιγμή της ζωής τους θα την είχαν μεγάλη ανάγκη. Πολύ σωστή η προϋπόθεση εισαγωγής στις Μονάδες αυτές η εξάντληση κάθε περιθωρίου παραμονής των νέων στο φυσικό οικογενειακό τους περιβάλλον ή σε κάποιο άλλο οικογενειακό περιβάλλον. Γιατί δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η λύση ακόμα και της χειρότερης οικογένειας είναι πάντα προτιμότερη από την παραμονή του νέου στο καλύτερο ίδρυμα.

Η διάκριση των Μονάδων σε Μονάδες πρόληψης και θεραπείας και σε Μονάδες αποκατάστασης είναι κάτι καινούργιο στη ελληνική πραγματικότητα και παράλληλα θετικό και χρήσιμο. Γιατί η πρόληψη θεωρείται πάντα ως η καλύτερη θεραπεία για ένα πρόβλημα και μέχρι τώρα ελάχιστες προσπάθειες έχουν γίνει για την σωστή πρόληψη της παραβατικότητας των ανηλικών. Έτσι τα Κέντρα Παρατήρησης και

θεραπείας και οι Στέγες φιλοξενίας σα σκοπό τους έχουν να εντοπίσουν τα πραγματικά αίτια της εμφάνισης αντικοινωνικής συμπεριφοράς από τους νέους μελετώντας το οικογενειακό και κοινωνικό ιστορικό των νέων έχοντας έτσι τη δυνατότητα να τους προσφέρουν ουσιαστική βοήθεια εκεί ακριβώς που τη χρειάζονται (Κέντρα Παρατήρησης και θεραπείας) και παράλληλα να προσφέρουν μια προσωρινή στέγη στους νέους που είναι αδύνατη η παραμονή τους στο οικογενειακό τους περιβάλλον μέχρι να δοθεί μια λύση θετική στο πρόβλημά τους (Στέγες φιλοξενίας).

Η ίδρυση ειδικού τμήματος για αποτοξίνωση και θεραπεία εξαρτημένων νέων από διάφορες τοξικές ουσίες που προβλέπεται στο σχέδιο νόμου είναι ένα πολύ σημαντικό νέο μέτρο που μπορεί να βοηθήσει αν λειτουργήσει σωστά τα εξαρτημένα νεαρά άτομα από τοξικές ουσίες. Γιατί αυτό που επικρατεί τώρα είναι μάλλον η υποτροπή αυτών των ατόμων μια και δεν τους παρέχεται κάποια ουσιαστική βοήθεια από τη Πολιτεία ιδίως όταν τοποθετούνται ύστερα από επιβολή της ποινής του ποινικού σωφρονισμού στα υπάρχοντα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας μας, όπως γνωρίζουμε.

Οι Στέγες φιλοξενίας παιδιών και νέων μπορούν να προσφέρουν σημαντική βοήθεια στο νέο που σ' αυτή την ηλικία περνάει μια δύσκολη περίοδο της ζωής του (εφηβεία και μετεφηβική περίοδο) φιλοξενώντας τον αφού έχει διακόψει για διάφορους λόγους τις σχέσεις του με την οικογένειά του. Έτσι μπορούν να προλάβουν την εμφάνιση παραπτωματικής συμπεριφοράς απ' αυτόν γιατί μένοντας σ' αυτές καλύπτει τις βιοτικές του ανάγκες (φαγητό και ύπνο) χωρίς να χρειάζεται να παρανομήσει για να επιβιώσει και από την Κοινωνική Υπηρεσία ώστε να επιστρέψει πάλι στο σπίτι του.

Οι Μονάδες Κοινωνικής Αποκατάστασης εφήβων και μετεφήβων αποτελούν το νέο μέτρο που μπορεί να αντικαταστήσει τα Σωφρονιστικά καταστήματα που λειτουργούν τώρα στη χώρα μας χωρίς σημαντικά

θετικά αποτελέσματα μέχρι σήμερα. Δεν έχουμε πια στέρηση της ελευθερίας σε κτίρια φυλακών αλλά ειδικά οικήματα και αγροκτήματα όπου εκπαιδεύονται σχολικά και επαγγελματικά και εργάζονται σε χωριστά τμήματα οι έφηβοι από τους μετεφήβους και τα κορίτσια από τα αγόρια. Η στέρηση της ελευθερίας τους μπορεί να είναι ήπιας μορφής, δηλαδή μπορούν να βγαίνουν μα άδει έξω, αν παρουσιάζουν καλή διαγωγή.

Η στελέχωση των Μονάδων, των Κέντρων και των Στεγών προβλέπει να γίνεται από επιστημονικό προσωπικό άλλων ειδικοτήτων (εκπαιδευτές, προσωπικό επίβλεψης κ.α.) με κατάλληλη εκπαίδευση για να εξυπηρετήσουν τους σκοπούς αυτών. Μόνο έτσι μπορεί να προσφερθεί σωστή βοήθεια που τόσο μεγάλη ανάγκη έχουν οι ανήλικοι παραβάτες αλλά και όσα νεαρά άτομα βρίσκονται σε κίνδυνο εμφάνισης παραπτωματικής συμπεριφοράς. Γιατί μέχρι σήμερα οι χώροι όπου τοποθετούνται οι ανήλικοι παραβάτες και μη έχουν ελάχιστα στελέχη ικανά να προσφέρουν κάτι θετικό σ' αυτούς.

Ανακεφαλαίωση

Όπως είδαμε στις μεταβατικές διατάξεις, αναφέρεται ότι ειδικά εκπαιδευμένα όργανα ασφαλείας θα είναι υπεύθυνα για τις αναγκαίες μετακινήσεις ανηλίκων. Μέχρι τώρα δεν υπάρχει Αστυνομία Ανηλίκων με ειδική εκπαίδευση και γνώσεις ψυχολογίας ανηλίκου που όταν ένα έρχονται σε επαφή μαζί τους να μην έχουν τραυματικές εμπειρίες. Κάθε άλλο παρά κάτι τέτοιο συμβαίνει. Πρέπει λοιπόν να γίνει το βήμα προόδου που προβλέπει αυτό το σχέδιο νόμου μια και η Αστυνομία αποτελεί τον πρώτο φορέα του συστήματος επιβολής των νόμων και αν οι ανήλικοι έχουν θετικές εμπειρίες απ' αυτούς τότε θα αντιμετωπίσουν

πιο θετικά και τους άλλους φορείς και θα δεχθούν την βοήθεια που τους προσφέρουν χωρίς φόβο και αντιστάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: «ΝΕΕΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΗΛΙΚΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ»

6.1. Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί παρουσιάζονται οι πλέον διαδεδομένες θεραπευτικές προσεγγίσεις της ανήλικης παραβατικότητας: **α.** Γνωστική Συμπεριφοριστική προσέγγιση, **β.** Πολυσυστημική προσέγγιση. Στην πρώτη ενότητα παρουσιάζεται η Γνωστική-Συμπεριφοριστική προσέγγιση, η ιστορική αναδρομή και η φιλοσοφία της, τα χαρακτηριστικά των μεθόδων, οι προσεγγίσεις της ανήλικης παραβατικότητας και τα θεραπευτικά προγράμματα. Στη δεύτερη ενότητα παρουσιάζεται η Πολυσυστημική προσέγγιση, οι σκοποί και οι στόχοι της, οι επιπτώσεις των παραγόντων κινδύνου, ο πληθυσμός στον οποίο απευθύνεται, τα χαρακτηριστικά της και ο ρόλος του θεράποντος και της οικογένειας στην θεραπεία.

Στην τρίτη ενότητα παρατίθενται συγκεκριμένες θεραπευτικές μέθοδοι αντιμετώπισης των νέων, που χρησιμοποιούνται και στα προγράμματα πρόληψης και αποκατάστασης, καθώς επίσης και στα προγράμματα παρεκτροπής όπως και από τους υπευθύνους που ασχολούνται με την υψηλού κινδύνου νεολαία της κοινότητας. Πρόκειται για στρατηγικές που επιχειρούν να μετατρέψουν εκείνες τις συνθήκες που θεωρούνται αιτιολογικοί παράγοντες στη νεανική εγκληματικότητα.

Στην τέταρτη ενότητα τέλος, πραγματοποιείται η κριτική αξιολόγηση των κλινικών παρεμβάσεων.

6.2. Γνωστική - Συμπεριφοριστική Προσέγγιση

6.2.1. Ιστορική Αναδρομή-Φιλοσοφία

Η Συμπεριφοριστική και Γνωστική θεραπεία αναπτύχθηκε τα τελευταία 30 χρόνια (John Watson 1876-1958), ενώ στην Ελλάδα έγινε γνωστή τα τελευταία 20 χρόνια. Η γενική ιδέα πίσω από τις γνωστικές-συμπεριφοριστικές παρεμβάσεις συνεπάγεται την επίγνωση του χαρακτήρα και τη γνώση της αιτιολογίας της αντίδρασης σε συγκεκριμένες καταστάσεις. Η θεωρία ασχολείται με τις σκέψεις που υποκινούν τις πράξεις αλλά και τις συνέπειες αυτών. Μελέτες έδειξαν ότι η συμπεριφορά κάποιου επηρεάζεται από τον τρόπο που σκέφτεται και ότι η εγκληματική συμπεριφορά είναι συχνά αποτέλεσμα ενός λανθασμένου τρόπου σκέψης. Η Γνωστική συμπεριφοριστική εκπαίδευση μπορεί να προκαλέσει αλλαγές στον εγκληματικό τρόπο σκέψης, προωθώντας μια κοινωνικά πιο αποδεκτή συμπεριφορά (Sullivan E. Nicole, Cognitive Behavioral Interventions - Changing Offender Behavior, πηγή διαδικτύου).

Η Γνωστική-Συμπεριφοριστική προσέγγιση θεωρεί ότι η συμπεριφορά ενός ατόμου είναι αποτέλεσμα μάθησης που έγινε σε προηγούμενα στάδια ζωής. Βάσει αυτού του ισχυρισμού η προβληματική συμπεριφορά εκλαμβάνεται ως «μαθημένη δυσπροσαρμοστική αντιμετώπιση» που καθορίζεται από προσωπικές εμπειρίες όπως σχέσεις του ατόμου με το κοινωνικό, πολιτισμικό, οικογενειακό και εργασιακό περιβάλλον του. Καθώς κυρίαρχο ρόλο στη διαμόρφωση της οποιασδήποτε συμπεριφοράς παίζει η μάθηση, το συμπεριφοριστικό μοντέλο αποσκοπεί, χρησιμοποιώντας τους νόμους της μάθησης, στην τροποποίηση της συμπεριφοράς ή στη διδασχά νέων τρόπων συμπεριφοράς.

6.2.2. Γενικά Χαρακτηριστικά των Μεθόδων Γνωστικής-Συμπεριφοριστικής Θεραπείας

Ο Robinson Ken, (MRT Treatment Significantly Reduces Recidivism, πηγή διαδικτύου), σημειώνει επτά χαρακτηριστικά των μεθόδων της Γνωστικής - Συμπεριφοριστικής θεραπείας :

1. Οι προσεγγίσεις της Γνωστικής - Συμπεριφοριστικής θεραπείας βασίζονται στις επιστημονικές αρχές της μάθησης.

2. Οι προσεγγίσεις της Γνωστικής - Συμπεριφοριστικής θεραπείας στοχεύουν στην αλλαγή του τρόπου σκέψης και δράσης του πελάτη. Η επικέντρωση γίνεται στα πιστεύω και στην συμπεριφορά του και όχι στα συναισθήματα.

3. Οι παρεμβάσεις της Γνωστικής - Συμπεριφοριστικής θεραπείας αναφέρονται ξεκάθαρα στα προβλήματα και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο πελάτης. Οι θεραπευτές δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην παρούσα συμπεριφορά του πελάτη και δεν αναζητούν άλλα συμπτώματα.

4. Οι προσεγγίσεις της Γνωστικής - Συμπεριφοριστικής θεραπείας είναι συστηματικές. Όλες οι μέθοδοι που βασίζονται σ' αυτήν την θεωρία έχουν γίνει με μια προσχεδιασμένη σειρά από παρεμβάσεις, σε καθορισμένο χρόνο και κάτω από συγκεκριμένες οδηγίες.

5. Οι προσεγγίσεις της Γνωστικής - Συμπεριφοριστικής θεραπείας είναι μικρής χρονικής διάρκειας, συγκριτικά με άλλες προσεγγίσεις.

6. Οι προσεγγίσεις της Γνωστικής - Συμπεριφοριστικής θεραπείας, χρησιμοποιούν ως εργαλεία διάφορες ασκήσεις, όπως δουλειές για το σπίτι (πραγματοποίηση στόχων) εργασίες και δράσεις για ανάπτυξη. Τονίζουν τα ενεργητικά συστατικά της θεραπείας έναντι τη παθητικής στάσης. Όλες οι δραστηριότητες της θεραπείας στοχεύουν στα

προβλήματα που αντιμετωπίζει ο πελάτης.

7. Οι επαγγελματίες που ασχολούνται με την Γνωστική - Συμπεριφοριστική θεραπεία διεξάγουν ερευνητικά αποτελέσματα. Τονίζουν και βασίζονται πάνω σε στοιχεία επιστημονικών ερευνών σε αντίθεση με τις περισσότερες προσεγγίσεις αποκατάστασης οι οποίες κατηγορούν τον πελάτη για τις αποτυχίες του, αγνοώντας τα συμπεράσματα των ερευνών.

6.2.3. Η Γνωστική - Συμπεριφοριστική Θεραπεία στην Αντιμετώπιση της Παραβατικότητας

Σύμφωνα με ερευνητικά στοιχεία (Fabiano E., Porporino F., Robinson D. Rehabilitation Through Clearer Thinking : A Cognitive Model of Correction Intervention πηγή διαδικτύου) έχει διαπιστωθεί ότι πολλοί παραβάτες δεν έχουν αποκτήσει έναν μεγάλο αριθμό από γνωστικές ικανότητες που είναι απαραίτητες για την κοινωνική προσαρμογή τους. Πολλοί από τους παραβάτες: δεν έχουν αυτοέλεγχο και αυτοεκτίμηση, αποτυγχάνουν στην ρύθμιση της συμπεριφοράς τους και ελέγχονται εξ ολοκλήρου από τις ορμές τους. Συχνά φαίνονται ανίκανοι να δουν την πραγματικότητα με τον τρόπο που την αντιμετωπίζει ένα άτομο με μη παραβατική συμπεριφορά, ενώ δυσκολεύονται να διαχωρίσουν τα προσωπικά τους συναισθήματα και τις σκέψεις τους. Στερούνται των ικανοτήτων για επίλυση διαπροσωπικών προβλημάτων. Δεν έχουν αποκτήσει ικανοποιητικά τις ικανότητες κριτικής σκέψης και σχεδιασμού. Στερούνται αξιών και πεποιθήσεων. Τους είναι ιδιαίτερα δύσκολο να σκέπτονται τα προβλήματα τους και να υπολογίζουν τις συνέπειες των πράξεών τους.

Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω είναι η παγίδευση των παραβατών σ' ένα φαύλο κύκλο λανθασμένων σκέψεων.

Το πιο σύνηθες σφάλμα στο οποίο υποπίπτουν είναι να μεταθέτουν τις εσφαλμένες πράξεις τους σε άλλους ανθρώπους και κατά συνέπεια να θεωρούν ότι άλλοι φταίνε για τη δική τους συμπεριφορά.

Το γνωστικό μοντέλο επιχειρεί, μέσω της κοινωνικής μάθησης και της εκπαίδευσης, να διδάξει στους παραβάτες ικανότητες όπως, το να σκέφτονται λογικά, αντικειμενικά και με επιχειρήματα, χωρίς αοριστίες και γενικεύσεις και χωρίς να επιρρίπτουν τις ευθύνες τους σε άλλους. Επειδή το μοντέλο στοχεύει απευθείας στον τρόπο σκέψης, που φαίνεται να είναι υπεύθυνος για την διατήρηση της εγκληματικής συμπεριφοράς, εκτιμάται ότι είναι ένα μοντέλο πολλά υποσχόμενο για την ανάπτυξη της αποδοτικότητας του σωφρονισμού.

Από το 1980, γνωστικές προσεγγίσεις χρησιμοποιούνταν για τους παραβάτες σε μια προσπάθεια ν' αλλάξουν την διαδικασία σκέψης και τον τρόπο με τον οποίο έπαιρναν αποφάσεις. Οι περισσότεροι παραβάτες, (περίπου 2 στους 3) είχαν διαγνωσθεί ως αντικοινωνικοί, γεγονός το οποίο κατέστησε τις παραδοσιακές θεραπείες ακατάλληλες και προέβαλε επιτακτικά την ανάγκη για καινοτομίες στο χώρο της θεραπείας (Robinson Ken, MRT Treatment Significantly Reduces Recidivism, πηγή διαδικτύου).

Τα προγράμματα που βασίζονται στην Γνωστική - Συμπεριφοριστική Προσέγγιση προσφέρουν στους παραβάτες την ευκαιρία να αλλάξουν τον τρόπο σκέψης τους, ο οποίος στο παρελθόν τους οδήγησε σε παραβατική συμπεριφορά. Η Γνωστική - Συμπεριφοριστική Εκπαίδευση χρησιμοποιείται στη διαδικασία αποκατάστασης της παραβατικής συμπεριφοράς, έχοντας ως σκοπό να βοηθήσει τους παραβάτες να κατανοήσουν τις στάσεις τους και τις προσδοκίες τους καθώς και τις κοινωνικές προοπτικές τους. παράλληλα όμως η εκπαίδευση πάνω στις γνωστικές συμπεριφοριστικές ικανότητες βοηθά τους παραβάτες να κατανοήσουν εκτός από τα αίτια και τις

συνέπειες των προσβλητικών τους πράξεων. Όλες οι παραπάνω γνωστικές διαδικασίες αποσκοπούν στην αλλαγή της συμπεριφοράς του παραβάτη μέσω της συνειδητοποίησης : α) των σκέψεων που προηγούνται των παραβατικών τους πράξεων αλλά και β) των συνεπειών που έχουν αυτές τόσο για τους ίδιους όσο και για τους άλλους (Sullivan E. Nicole, Cognitive Behavioral Interventions Changing Offender Behavior, πηγή διαδικτύου).

Δυο κυρίως γνωσιακές κλινικές προσεγγίσεις στοχεύουν στην αντιμετώπιση των γνωσιακών δυσλειτουργιών που χαρακτηρίζουν τους νεαρούς παραβάτες (Δρίτσας, 2003): **Εκπαίδευση στην ενίσχυση της επικοινωνίας και στην αναδόμηση του συστήματος αξιών.** Η βασική υπόθεση εδώ είναι ότι η δυσπροσάρμοστη συμπεριφορά αποτελεί συνέπεια δυσλειτουργικών τρόπων σκέψης και συναισθημάτων που με τη σειρά τους απορρέουν από ένα σύστημα αξιών και πεποιθήσεων αντίθετο από τα αντίστοιχα συστήματα της πλειονότητας του κοινωνικού συνόλου. Οι νεαροί παραβάτες ενθαρρύνονται να διερευνήσουν τις προσωπικές τους πεποιθήσεις, αξίες και στάσεις που καταλήγουν σε εξωπραγματικές αξιώσεις (π. χ. «η ζωή αξίζει μόνο αν έχεις πολλά λεφτά» ή «έτσι και αλλιώς μόνο οι πονηροί επιβιώνουν»). Στη συνέχεια διδάσκονται να αναγνωρίζουν αρνητικές σκέψεις ή εκείνες που μπορεί να τους οδηγήσουν σε σύγκρουση με το νόμο, και μαθαίνουν να χρησιμοποιούν εναλλακτικούς τρόπους σκέψης.

Εκπαίδευση στη λύση προβλημάτων και στη λήψη αποφάσεων σε καθημερινές καταστάσεις. Τέτοιες προσεγγίσεις βασισμένες στη δουλειά των Spivack et al. (1978) εστιάζουν στη σφαιρική επεξεργασία κοινωνικών προβλημάτων και διλημμάτων. Αυτή η θεραπευτική πρακτική συμπεριλαμβάνει την αναγνώριση διαφορετικών διαστάσεων του προβλήματος και την εκπαίδευση σε μια σειρά τεχνικών, όπως η εναλλακτική σκέψη και η διαδικασία λήψης αποφάσεων λαμβάνοντας

υπ' όψη τις πιθανές συνέπειες για τον παραβάτη και τα σχετιζόμενα πρόσωπα, διαφορετικούς τρόπους αιτιολόγησης ενός δεδομένου προβλήματος. Ερευνητικά αποτελέσματα δηλώνουν ότι σημαντικός αριθμός των θεραπευομένων μπορεί να χρησιμοποιήσει αυτές τις δεξιότητες σε γενικότερα διλήμματα για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Ένα ιδιαίτερα αντιπροσωπευτικό πρόγραμμα για ανήλικους παραβάτες είναι αυτό των Ross et al. (1988) από τον Καναδά. Οι 36 δίωρες και δομημένες συνεδρίες στοχεύουν στην ενίσχυση γνωστικών δεξιοτήτων προχωρώντας τους παραβάτες στα στάδια της αλλαγής, όπως αποδοχή της ύπαρξης του προβλήματος, αποφασίζοντας ποια θεραπευτική παρέμβαση είναι κατάλληλη, πειραματική εφαρμογή της υπό μάθηση νέας συμπεριφορά, διατήρηση και σταδιακή επέκταση τη συμπεριφοράς και τέλος, πρόληψη των υποτροπών μέσα από μια εκπαιδευτική διαδικασία αυτοελέγχου των γνωσιακών διεργασιών σε νέες καταστάσεις.

Άλλα παρόμοια και νεότερα προγράμματα είναι το « Σκέψου πρώτα» του James McGuire, το « Ένας προς έναν παραβατική συμπεριφορά » του Philip Priestley στις Ηνωμένες Πολιτείες, και το «Εκπαίδευση στην αντιμετώπιση της επιθετικότητας» του Arnold Goldstein στις Ηνωμένες Πολιτείες.

6.2.4. Λύσεις Βασισμένες στη Γνώση: Σύντομο Περιεχόμενο Δεξιοτήτων

Η αποκατάσταση γνωστικών λειτουργιών είναι, για αρκετές δεκαετίες ένα μέρος της ποινικής δικαιοσύνης. Οι πρόσφατες εργασίες των Arnold Goldstein, Aaron Beck, Judith Beck, Ross, Fabiano & Ross και του National Institute of Connections έχουν επαναφέρει τις γνωστικό-συμπεριφοριστικές προσεγγίσεις στο προσκήνιο.

Είναι σχεδόν παγκοσμίως αναγνωρισμένη η σύνδεση της έλλειψης κοινωνικών δεξιοτήτων με τα ποινικά αδικήματα. Οι παραβάτες είτε δεν έμαθαν ποτέ αυτές τις δεξιότητες είτε έμαθαν μη λειτουργικές δεξιότητες. Αυτές οι δεξιότητες πρέπει να προσδιοριστούν με στόχο την μείωση της ενδεχόμενης παραβατικότητας. Οι βασισμένες στη γνώση λύσεις για την ικανοποίηση αυτού του στόχου, έχουν αναπτύξει και εφαρμόσει τις γνωστικό-συμπεριφοριστικές προσεγγίσεις.

Οι Quick Skills σχεδιάζουν εκπαιδευτικά προγράμματα βασισμένα σε 12 μορφές δεξιοτήτων. Κάθε σειρά μαθημάτων μπορεί να ολοκληρωθεί σε έναν μήνα. Οι σειρές μαθημάτων μπορούν να διδαχθούν ανεξάρτητα ή σε συνδυασμό για τη διαμόρφωση περιεκτικότερων θεραπευτικών μονάδων. Οι παραβάτες μπορούν να παρακολουθήσουν έως δύο κεφάλαια σ' ένα μήνα ανάλογα με το προγραμματικό σχέδιο. Οι σειρές μαθημάτων σχεδιάζονται προσεκτικά με στόχο οι παραβάτες να αποκτήσουν ή να επαναποκτήσουν δεξιότητες. Ακολουθεί μια συνοπτική περιγραφή του περιεχομένου κάθε εκπαιδευτικού προγράμματος.

Επίλυση Προβλήματος: οι παραβάτες μαθαίνουν να συγκεντρώνονται και να σκέφτονται πριν προβούν σε δράσεις, να προσδιορίζουν το πρόβλημα, να επιδιώκουν τις εναλλακτικές λύσεις και να προγραμματίζουν ένα σχέδιο δράσης.

1. τι είναι ένα πρόβλημα
2. αναζητώντας το πρόβλημα
3. καθορισμός ενός προβλήματος
4. αμφίπλευρη εξέταση του προβλήματος
5. αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων
6. στοχεύοντας σε συγκεκριμένες εναλλακτικές λύσεις
7. πρόβλεψη-πρόληψη

Γνωστικές παγίδες: οι παραβάτες μαθαίνουν να προσδιορίζουν και να αντιδρούν στην πριν την παράβαση, αυτοματική σκέψη.

1. το πρότυπο των σκέψεων «παγίδα»
2. αναλογισμός των σκέψεων
3. προσδιορισμός των καταγραφών της σκέψης
4. αξιολόγηση και μετατροπή των καταγραφών
5. ειδικές καταγραφές σκέψεων των παραβατών

Αντικατάσταση της επιθετικής συμπεριφοράς: οι παραβάτες διδάσκονται τη διαφορά μεταξύ της διεκδίκησης και της επιθετικότητας. Η επιθετική συμπεριφορά αντικαθίσταται με τεσσάρων μηνών καταγγελιών.

1. μορφές συσχετισμού, τρόποι επικοινωνίας
2. αποτελεσματική επικοινωνία
3. παραγωγή μιας καταγγελίας 4 μερών
4. προετοιμασία για μια αγχωτική κατάσταση
5. ενασχόληση με την σύγκρουση
6. ενασχόληση με τις κατηγορίες
7. ενασχόληση με την αποτυχία
8. ενασχόληση με την πρόκληση

Έλεγχος του θυμού: περιλαμβάνει συγκαλυμμένα συνθήματα, ωθήσεις και τη γνωστική δομή του θυμού. Επίδοση στην εκμάθηση μετρίασης του προκλητικού παράγοντα και της έντασης του θυμού.

1. αναλύοντας την αντίδραση του θυμού
2. τα συνθήματα πρόκλησης του θυμού
3. τον παράγοντα πρόκλησης του θυμού
4. την διαδικασία παραγωγής της αντίδρασης του θυμού
5. τον χρόνο αποχής

6. τους ενισχυτικούς παράγοντες του θυμού

7. τις μορφές θυμού

Πατερναλιστικές δραστηριότητες: οι πελάτες αναπτύσσουν και εξασκούν τις κατάλληλες ηλικιακά πατρικές δεξιότητες από την γέννηση ως την εφηβεία.

1. σχέσεις με το παιδί

2. βοηθώντας το παιδί στην ανάπτυξη αυτοεκτίμησης

3. εναλλαγή συμπεριφοράς και αντιμετώπισης ανάλογα με την ηλικία του παιδιού

4. κατανόηση της διαμορφωμένης συμπεριφοράς

5. δημιουργία ενός περιβάλλοντος ενθαρρυντικού της επιτυχίας του παιδιού

6. παρακολουθώντας και συμβουλεύοντας το παιδί

7. εκπαιδύοντας τα παιδιά στην επίλυση των διαφωνιών

Οικονομική διαχείριση: οι πελάτες εκπαιδεύονται στην καθιέρωση και διαχείριση του προϋπολογισμού για την τροφή, την κατοικία, των αναγκών, του ελεύθερου χρόνου, των πιστώσεων και της διαχείρισης των χρημάτων.

1. σχέδιο πληρωμών

2. προϋπολογισμός σπιτιού

3. προϋπολογισμός τροφίμων

4. ανάπτυξη και χρησιμοποίηση ενός προϋπολογισμού

5. πιστωτικό κόστος

Δεξιότητες απασχόλησης: περιλαμβάνεται ένας πρακτικός και αποτελεσματικός οδηγός για την αναζήτηση εργασίας, αιτήσεις απασχόλησης, δεξιότητες συνέντευξης και διατήρησης μιας καλής

εργασίας.

1. ανάδειξη δεξιοτήτων
2. έρευνα των πιθανών εργοδοτών
3. προσωπική προετοιμασία
4. προβολή της προσωπικής αξίας
5. επίδειξη της αξίας

Εξέταση των δύσκολων καταστάσεων: οι πελάτες μαθαίνουν να εξετάζουν

την πίεση, την αμηχανία, και την πρόκληση

1. εκμάθηση των βασικών τεχνικών
2. εξέταση της πρόκλησης
3. εξέταση των κατηγοριών
4. εξετάζοντας τα προκληθέντα συναισθήματα από την απόρριψη

και την στενοχώρια

5. εξέταση της αποτυχίας και της μη αποδοχής
6. εξέταση των αντιφατικών μηνυμάτων

Προσωπικοί ισχυρισμοί: η σειρά μαθημάτων διδάσκει τους παραβάτες να είναι κατηγορηματικοί χωρίς επιθετική συμπεριφορά. Παράτίθεται ευρισκόμενο υλικό στην αντικατάσταση της επιθετικότητας.

1. μορφές συσχετισμού, τρόποι επικοινωνίας
2. αποτελεσματική επικοινωνία
3. παραγωγή μιας καταγγελίας 4 μερών
4. προετοιμασία συμμετοχής σε αγχωτική συνομιλία
5. έξι βήματα για την κατάκτηση της συμπεριφοράς της διεκδίκησης
6. διαπραγμάτευση

Εξέταση των συναισθημάτων: οι παραβάτες μαθαίνουν να αναγνωρίζουν, να προσδιορίζουν και να καταλαβαίνουν τα συναισθήματα.

1. γνώση των συναισθημάτων
2. έκφραση των συναισθημάτων
3. αναγνώριση των συναισθημάτων του άλλου
4. κατανόηση των συναισθημάτων του άλλου
5. εξέταση του θυμού
6. εξέταση του θυμού του άλλου
7. έκφραση της αγάπης
8. εξέταση του φόβου
9. εξέταση της πλήξης

Βασικές δεξιότητες εκμάθησης: μια βασική εισαγωγή στις δεξιότητες της εκμάθησης. Η σειρά μαθημάτων καλύπτει ένα ευρύ φάσμα της εκμάθησης των δεξιοτήτων από την θεωρία στην ακολουθία των κατευθύνσεων. Η σειρά μαθημάτων είναι «θεραπευτικής» φύσης.

1. παρακολούθηση θεωρητικού μέρους
2. υποβολή ερωτήσεων
3. προετοιμασία και ολοκλήρωση των αναθέσεων
4. εφαρμογή των οδηγιών
5. συμμετοχή στις συζητήσεις
6. προσφορά βοήθειας
7. αγνόηση των αποσπάσεων της προσοχής

Βασικές κοινωνικές δεξιότητες: μια βασική εισαγωγή στις κοινωνικές δεξιότητες. Η σειρά μαθημάτων καλύπτει όλες τις βασικές κοινωνικές δεξιότητες από τις εισαγωγές στην ενεργητική παρακολούθηση. Η σειρά μαθημάτων είναι «θεραπευτικής» φύσης.

1. παρουσίαση του εαυτού
2. έναρξη και ενεργητική συμμετοχή σε μια συνομιλία
3. απόσπαση εύνοιας
4. προσφορά της βοήθειας
5. συμμετοχή
6. δόσιμο και αποδοχή των φιλοφρονήσεων
7. συγγνώμη και μοίρασμα (Knowledge Based Solutions, Quick Skills Contents, πηγή διαδικτύου).

6.2.5. Γνωστικές Δεξιότητες: Ένα Γνωστικό Κινητήριο Πρόγραμμα για τους Παραβάτες στη Φυλακή και στους υπό Αστυνομική Επιτήρηση.

Ιστορική Αναδρομή

Το 1994 η σουηδική κυβέρνηση φυλακών και δοκιμασίας (Swedish Prison and Probation Administration, SPPA) εισήγαγε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα επαναπροσδιορισμού των αποκαλούμενων γνωστικών δεξιοτήτων. Το πρόγραμμα αναπτύχθηκε στον Καναδά στα μέσα της δεκαετίας του '80 από τους Elizabeth Fabiano και Robert Ross. Στον Καναδά το πρόγραμμα τιτλοφορείται επιμορφωτικό πρόγραμμα συλλογισμού και αποκατάστασης (Reasoning and Rehabilitation Training Programme, R & R) και αυτό οργανώνεται τώρα από τους Elizabeth Fabiano και Frank Porporino. Το πρόγραμμα αναπτύχθηκε σε απάντηση των επικρατούντων στη δεκαετία του '80, λιγότερο επιτυχόντων θεραπευτικών προγραμμάτων, στην καναδική κυβέρνηση φυλακών και δοκιμασίας. Έναν επιπλέον αιτιολογικό παράγοντα δημιουργίας του προγράμματος αποτέλεσε η όλο και περισσότερο σαφή ένδειξη των θετικών επιδράσεων της σκέψης, του συλλογισμού και της

ερμηνείας των κοινωνικών δεδομένων, στα συναισθήματα και τη συμπεριφορά.

Οι διάφορες μελέτες και οι δοκιμές σε έξι καναδικές φυλακές έδειξαν ότι οι συμμετέχοντες στα προγράμματα μπορούσαν να απορροφήσουν τα μισά από αυτά που είχαν διδαχθεί. Αρχική αιτία ήταν εκτός από την ανεπαρκή προσαρμογή στους κοινωνικούς κανόνες, οι συμπεριφοριστικές και μαθησιακές δυσκολίες. Ο σκοπός του προγράμματος συλλογισμού και αποκατάστασης (Reasoning and Rehabilitation Training Programme, R & R) ήταν ο προσδιορισμός των αιτιολογικών παραγόντων των γνωστικών ελλείψεων και η ανάπτυξη νέων γνωστικών μεθόδων διατήρησης της γνώσης. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας παρατίθενται, μαζί με ένα εννοιολογικό πρότυπο προγραμμάτων αποκατάστασης της παραβατικής συμπεριφοράς, βασισμένων στη γνώση, ένα βιβλίο των Ross & Fabiano' s (Time to Think, 1985) που παρέχει τη βάση του προγράμματος γνωστικών δεξιοτήτων.

Μετά την επιτυχή εφαρμογή του προγράμματος στον Καναδά, η εφαρμογή του εξαπλώθηκε σ' όλη τη χώρα. Τα θετικά αποτελέσματα διαδόθηκαν γρήγορα σε διάφορες χώρες, συμπεριλαμβανομένων των Η.Π.Α., της Βενεζουέλας, της Ισπανίας, της Αγγλίας, της Σκωτίας και της Αυστραλίας. Το 1990, ένα διεθνές σεμινάριο θεραπευτικών προγραμμάτων για παραβάτες έλαβε χώρα στον Καναδά. Ένας εκ των συμμετεχόντων ήταν Σουηδός εκπρόσωπος του προγράμματος συλλογισμού και αποκατάστασης (Reasoning and Rehabilitation Training Programme, R & R), ο οποίος έδειξε ενδιαφέρον για τα παρουσιασθέντα αποτελέσματα. Μετά από συζητήσεις με τις άλλες Σκανδιναβικές χώρες λήφθηκε η απόφαση εφαρμογής του προγράμματος γνωστικών δεξιοτήτων (Cognitive Skills, το διεθνές όνομα του προγράμματος που χρησιμοποιείται σε όλες τις χώρες εκτός

από τον Καναδά). Από το 1994 έως το 1997, λήφθηκαν άδειες εφαρμογής του προγράμματος Γνωστικών δεξιοτήτων, από τη Σουηδία, την Δανία, τη Νορβηγία, τη Φινλανδία και τη Γερμανία. Διάφορες άλλες χώρες έχουν επιδείξει ενδιαφέρον για την εισαγωγή του προγράμματος.

Πιλοτικά Σχέδια στη Σουηδία

Το 1994 εφαρμόστηκε ένα πιλοτικό πρόγραμμα στις περιοχές Malmö και Gothenburg της Σουηδίας. Κατά την διάρκεια του πρώτου χρόνου εκπαιδεύτηκαν δώδεκα υπεύθυνοι προγραμμάτων, δέκα από τον τομέα των φυλακών του και δώδεκα ηγέτες προγράμματος που εκπαιδεύσαν στο πρώτο έτος: δέκα από τον τομέα των φυλακών της σουηδική κυβέρνηση φυλακών και δοκιμασίας (Swedish Prison and Probation Administration, SPPA) και δύο από την υπηρεσία δοκιμασίας. Όταν εγκαινιάστηκαν τα προγράμματα για του παραβάτες, ένας ερευνητής ασχολήθηκε εξ' αρχής με την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του προγράμματος σε σχετιζόμενες με παραβατικό πληθυσμό περιοχές. Η αξιολόγηση περιελάμβανε παρατηρήσεις των υπευθύνων για την πριν και μετά δοκιμασία των συμμετεχόντων και συνεντεύξεις μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος. Τέσσερις από τους αρχικούς δώδεκα ηγέτες προγραμμάτων, έγιναν εκπαιδευτές νέων υπευθύνων προγραμμάτων και κατά την διάρκεια του πιλοτικού προγράμματος αυτοί οι εκπαιδευτές έθεσα σε εφαρμογή εκπαιδευτικό πρόγραμμα υπευθύνων, για 20 μέλη προσωπικού των φυλακών της σουηδική κυβέρνηση φυλακών και δοκιμασίας (Swedish Prison and Probation Administration, SPPA).

Το πιλοτικό έργο διάρκεσε από το 1994 έως το 1996, με την συμμετοχή 73 παραβατών στο πρόγραμμα γνωστικών δεξιοτήτων. Η αξιολογική έκθεση του έργου έχει παρουσιάσει τέτοια θετικά

αποτελέσματα που η σουηδική κυβέρνηση φυλακών και δοκιμασίας (Swedish Prison and Probation Administration, SPPA) έχει αποφασίσει να διατηρήσει το γνωστικό πρόγραμμα δεξιοτήτων ως μόνιμο μέρος της θεραπευτικής στρατηγικής της.

Εξέλιξη μέχρι το έτος 2000

Από το 1994 πάνω από 100 ηγέτες προγράμματος έχουν εκπαιδευθεί. Εργάζονται σε ζευγάρια σε 25 από τις 37 αρχές φυλακών και δοκιμασίας, οι οποίες περιλαμβάνουν 16 φυλακές, 12 περιοχές δοκιμασίας, και 3 φυλακές παραπομπής. Κατά τη διάρκεια του 1999 συνολικά 28 σειρές μαθημάτων γνωστικών δεξιοτήτων για τους παραβάτες ολοκληρώθηκαν. Ένα θετικό στοιχείο του προγράμματος είναι η συνεχής έρευνα της αποτελεσματικότητάς του. Η τρίτη ερευνητική έκθεση έδειξε σαφώς την θετική αποτελεσματικότητα των 27 σειρών μαθημάτων που δόθηκαν το 1998. Υπάρχει μια προοπτική πως οι αξιολογήσεις θα θέσουν τα θεμέλια μιας μακροπρόθεσμης αξιολογικής βάσης των επαναπαραβατών μετά από μια πενταετή περίοδο.

Σκανδιναβικό - Καναδική συνεργασία

Η οργάνωση του προγράμματος γνωστικών δεξιοτήτων είναι παρόμοια σε όλες τις Σκανδιναβικές χώρες. Πραγματοποιείται συνάντηση συντονιστών, ερευνητών και εκπαιδευτικών ανά έτος με σκοπό την ανταλλαγή εμπειριών και την εξέλιξη της μεθοδολογίας του προγράμματος. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι δημιουργοί του προγράμματος, Elizabeth Fabiano και Frank Porporino, συμμετέχουν επίσης. Αυτό είναι ένα μέρος της συνεχούς συμμετοχής τους στην

περαιτέρω ανάπτυξη του προγράμματος Γνωστικών δεξιοτήτων, με νέο υλικό για το σκελετό του προγράμματος και τα παραρτήματά του. Η συνεχής συμμετοχή των δημιουργών του προγράμματος εγγυάται υψηλή ποιότητα τόσο για το ίδιο το πρόγραμμα όσο και για τους χρήστες του.

Κύριες Απαιτήσεις του Προγράμματος Γνωστικών Δεξιοτήτων

Οι βασικές απαιτήσεις των μαθημάτων είναι οι ακόλουθες:

Στρατολόγηση και κατάρτιση του κατάλληλου προσωπικού με επίδειξη ιδιαίτερου ενδιαφέροντος στην απόκτηση ηγετικής θέσης στο πρόγραμμα.

Η συμμετοχή δύο ηγετών προγράμματος στην εργασία με ομάδες των 6 έως 8 παραβατών ο καθένας.

Ένα χρονικό πλαίσιο 36 δώρων μαθημάτων, τρεις φορές εβδομαδιαίως για τρεις μήνες.

Χρονικές δαπάνες έξι ωρών ανά σειρά ημερησίων μαθημάτων για τους ηγέτες προγράμματος.

Προσεκτική επιλογή των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα

Παραβάτες με τουλάχιστον απομείναντα χρόνο τριών μηνών για την εξυπηρέτηση των προτάσεών τους.

Παραβάτες με επαρκή κατανόηση και δυνατότητα έκφρασης στη Σουηδική γλώσσα.

Τη συνεχή επίβλεψη των ηγετών προγραμμάτων και την απόκτηση άδειας μετά από διοργάνωση εγκεκριμένων σειρών μαθημάτων.

Ομάδα – Στόχος

Το πρόγραμμα Γνωστικών Δεξιοτήτων είναι κατάλληλο για ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού παραβατών. Το σημαντικότερο κριτήριο για την αποδοχή στο πρόγραμμα είναι η παρουσίαση του παραβάτη σαφών ενδείξεων ριζωμένων εγκληματικών σχεδίων σκέψης και συμπεριφοράς. Αυτό απαραίτητως δεν σημαίνει ότι ο παραβάτης έχει καταδικαστεί στη φυλακή ή τη δοκιμασία. Ένα παράδειγμα θα ήταν μια ανήλικη εγκληματίας που καταδικάζεται σε επίβλεψη υπό την αιγίδα των κοινωνικών αρχών. Ο ηγέτης προγράμματος λαμβάνει μια απόφαση για το ποιος πρόκειται να γίνει αποδεκτός στο πρόγραμμα μετά από μια σε βάθος συνέντευξη με τον παραβάτη. Το πρόγραμμα ενδείκνυται και για τα δύο φύλα.

Περιεχόμενο του Προγράμματος

Το πρόγραμμα αποτελείται από επτά ιδιαίτερα δομημένες ενότητες με σαφείς οδηγίες όπως πού, πώς και πότε μπορεί να χρησιμοποιηθεί. Αυτό σημαίνει ότι η ζήτηση στους ηγέτες προγράμματος είναι, πολύ υψηλή: πρέπει να έχουν την προγενέστερη εμπειρία της εργασίας ομάδας και να είναι σε θέση να προσεγγίσουν τα προβλήματα και τις συγκρούσεις κατά τρόπο λογικό και εκπαιδευτικό.

1. επίλυση - προβλήματος

Αυτή η ενότητα περιλαμβάνει ορισμούς της έννοιας του προβλήματος, του τρόπου εύρεσης εναλλακτικών λύσεων και τις συνέπειες των παραπάνω. Οι συμμετέχοντες επιδίδονται στην διαχώριση των γεγονότων και των απόψεων, στον τρόπο εκμάθησης επιπρόσθετων ικανοτήτων για την καλύτερη λειτουργικότητα και θέση σε διάφορες καταστάσεις. Επιπρόσθετα δίνεται βαρύτητα στη λεκτική και μη-λεκτική

επικοινωνία.

2. κοινωνικές δεξιότητες

Πρακτική ενημέρωση των καθημερινών πτυχών της ζωής και εκμάθηση νέων τρόπων συμπεριφοράς που οδηγεί σε λιγότερα μελλοντικά προβλήματα.

3. δεξιότητες διαπραγμάτευσης

Σε αυτήν την ενότητα, οι συμμετέχοντες μαθαίνουν να δέχονται τους συμβιβασμούς, να αποφεύγουν τις συγκρούσεις στην καθημερινή ζωή, και όταν βρίσκονται αντιμέτωποι με μια επιλογή να βρίσκουν εναλλακτικά σχέδια δράσης μέσω της ανάλυσης των διαφορετικών συνεπειών.

4. εξέταση των συναισθημάτων

Αυτή η ενότητα αντιμετωπίζει ζητήματα σχετικά με τις μορφές συναισθημάτων κατά την διάρκεια έναρξης ενός προβλήματος, την αιτία πρόκλησης της συναισθηματικής αναταραχής και της πρόκλησης του θυμού. Οι διάφορες τεχνικές εστιάζουν στο χειρισμό των ισχυρών συγκινήσεων. Οι συμμετέχοντες καταγράφουν τις καταστάσεις που προκαλούν το θυμό.

5. δημιουργική σκέψη

Ο σκοπός αυτής της ενότητας είναι η ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης των συμμετεχόντων για την αποφυγή των απλών λύσεων των προβλημάτων που έδιναν μέχρι πρότινος. Οι συμμετέχοντες χρησιμοποιούν επτά «μεθόδους» για τον υπολογισμό όσο το δυνατόν περισσότερων παραγόντων και συνεπειών πριν τις ενέργειές τους.

6. αξίες

Σε αυτήν την ενότητα οι συμμετέχοντες εξετάζουν τη διαφορετική σκέψη των ανθρώπων και την ευρύτητα της διαφορετικότητας των αξιών. Παρέχεται εξάσκηση στην ενεργητική συμμετοχή, τις συζητήσεις και στην ευρύτητα της σκέψης για την αποδοχή των άλλων.

7. κριτική σκέψη

Οι συμμετέχοντες εκπαιδεύονται στη λεπτομερή και λογική σκέψη. Σκοπός είναι η συνειδητοποίηση της ικανότητας αξιολόγησης των προσωπικών ιδεών όσο και των άλλων, διαθέτοντας ευρύτητα πνεύματος και επιδεικνύοντας ενεργητική συμμετοχή. Οι συμμετέχοντες μαθαίνουν όχι μόνο να αξιολογούν τις ιδέες, τις στάσεις και τις ενέργειές αλλά και να βελτιώνονται στην κρίση της αξιοπιστίας των πληροφοριών που λαμβάνουν.

Η Εκπαιδευτική Φιλοσοφία του Προγράμματος Γνωστικών Δεξιοτήτων

Ο υπεύθυνος του προγράμματος παρουσιάζει αρχικά την εισαγωγή του θέματος του ημερησίου μαθήματος και των συγκεκριμένων περιεχομένων του. Προκειμένου να καταστεί το θέμα πιο σχετικό με τις συνθήκες της πραγματικής ζωής, το μάθημα περιλαμβάνει πρακτικές ασκήσεις και υπόδυση ρόλων. Ο σκοπός αυτής της διαδικασίας είναι η εμπέδωση των περιεχομένων του μαθήματος με τη συνακόλουθη θετική επιρροή στη συμπεριφορά και τις στάσεις. Οι συμμετέχοντες αποκτούν έτσι τη δυνατότητα εγκατάλειψης της άκαμπτης σκέψης, της παρορμητικής συμπεριφοράς και αναπτύσσουν μια λειτουργικότερη κοινωνική προσαρμογή.

Η αλλαγή της συμπεριφοράς επιτυγχάνεται με την τροποποίηση του περιεχομένου και του τρόπου σκέψης. Η συμπεριφορά, τα συναισθήματα και οι σκέψεις συνδέονται πάντα με κάποιο τρόπο. Εάν μεταβληθεί ένας από αυτούς τους παράγοντες, επηρεάζονται και οι τρεις. Η εργασία με τις Γνωστικές μεθόδους εστιάζεται στη διαδικασία σκέψης, ως ευπρόσιτου παράγοντα για την επίτευξη της αλλαγής.

Οι μέθοδοι περιλαμβάνουν επίσης τη συνόψιση των γεγονότων του ημερησίου μαθήματος για τον προσωπικό έλεγχο των πληροφοριών.

Χρησιμοποιείται επίσης ως συμπληρωματικό εργαλείο, τηλεοπτική μηχανή (camera), τόσο για την δυνατότητα επίβλεψης του έργου των υπευθύνων του προγράμματος, όσο και για την αυτοπαρατήρηση των συμμετεχόντων στη υπόδοση ρόλων (role- playing). Με την χρήση της τηλεοπτικής μηχανής, οι υπεύθυνοι των προγραμμάτων έχουν τη δυνατότητα να παρουσιάσουν στους συμμετέχοντες τη λεκτική και μη λεκτική στάση τους, τις κοινωνικές δεξιότητες στις οποίες εκπαιδεύονται, το χειρισμό του θυμού και άλλες συμπεριφορές.

Τι Επιφυλάσσει το Μέλλον

Στις προσπάθειές του να μειώσει την υποτροπή, το SPPA λειτουργεί με τις διαφορετικές μεθόδους για τους παραβάτες. Μεταξύ των μεθόδων είναι τα "national programs". Οι γνωστικές δεξιότητες είναι το πρώτο πρόγραμμα που συμπεριλαμβάνεται σε αυτήν την κατηγορία, δεδομένου ότι έχει αξιολογηθεί και έχει επιφέρει θετικά αποτελέσματα. Το πρόγραμμα Γνωστικών Δεξιοτήτων, μπορεί να θεωρηθεί ως βασικό πρόγραμμα ουδέτερης παρακίνησης των συμμετεχόντων στην συνέχιση άλλων προγραμμάτων ή θεραπειών. Αρκετά από τα «national programs» που δρομολογούνται στο εγγύς μέλλον είναι βασισμένα στις γνωστικές θεωρίες, με αποτέλεσμα να καθίστανται «συμβατά» με το πρόγραμμα Γνωστικών Δεξιοτήτων. Η συνδυασμένη εμπειρία παρέχει αυξανόμενη γνώση και μεγαλύτερες δυνατότητες για μια εποικοδομητική ανάπτυξη του προγράμματος που προσφέρεται από το SPPA.

Το προσωπικό των εκπαιδευτών του προγράμματος Γνωστικών Δεξιοτήτων, προέρχεται από διάφορες περιοχές της Σουηδίας. Πρώτιστος στόχος αποτελεί η διασφάλιση της ποιότητας του προγράμματος μέσω της επίβλεψης και της ανάπτυξης του αριθμού των υπευθύνων προγράμματος.

Κατά τη διάρκεια του έτους 2000 θα αναπτυχθεί μια «συνέχεια», ή μια αναθεώρηση του προγράμματος, βασισμένη στο παρόν υλικό, σε απάντηση της ανάγκης αναθεώρησης ή επανεξέτασης του προγράμματος και την αίτηση της υπό όρους αποφυλάκισης ορισμένων παραβατών.

Το γνωστικό πρότυπο δεξιοτήτων έχει χρησιμοποιηθεί για την κατάρτιση προσωπικού σε διάφορες άλλες χώρες, ένα ζήτημα που έχει αντιμετωπιστεί επίσης στη Σουηδία (Kazdin, A.E., Siegel, T.C., & Bass, D., 1992).

6.3. Πολυσυστημική Θεραπεία

Εισαγωγή

Η Πολυσυστημική Θεραπεία αναπτύχθηκε προς το τέλος της δεκαετίας του '70 και σχεδιάστηκε από τον ψυχολόγο Scott Henggeler του Πανεπιστημίου της Νότια Καρολίνα για να εξετάσει διάφορους περιορισμούς των υπάρχουσών διανοητικών και υγειονομικών υπηρεσιών για τους ανήλικους παραβάτες. Αυτοί οι περιορισμοί περιλαμβάνουν την ελάχιστη αποτελεσματικότητα, τη χαμηλή υπευθυνότητα των φορέων παροχής υπηρεσιών και το υψηλό κόστος.

Γενικά, οι θεραπευτικές προσπάθειες, έχουν αποτύχει στην εξέταση της πολυπλοκότητας των διαφορετικά προσανατολισμένων αναγκών της νεολαίας. Λαμβάνοντας υπόψη τα συντριπτικά εμπειρικά στοιχεία, τα οποία φανερώνουν ότι η σοβαρή αντικοινωνική συμπεριφορά καθορίζεται από την αλληλεπίδραση του ατόμου, της οικογένειας, του φύλου, του σχολείου και της γειτονιάς, δεν είναι εκπληκτικό ότι οι θεραπευτικές διαδικασίες της σοβαρής αντικοινωνικής συμπεριφοράς είναι κατά ένα μεγάλο μέρος ατελέσφορες. Κάποιες περιοριστικές διαδικασίες, όπως η κατ' οίκον θεραπεία, η εισαγωγή σε

ψυχιατρικό νοσοκομείο και η φυλάκιση, αποτυγχάνουν να εξετάσουν τους γνωστούς καθοριστικούς παράγοντες της σοβαρής αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Επιπλέον, οι φορείς ψυχικής υγείας και οι αρχές δικαιοσύνης των ανηλίκων δεν είχαν ουσιαστικά καμία υπευθυνότητα για την έκβαση των περιπτώσεων των ανήλικων παραβατών. Η αναποτελεσματικότητα των διαδικασιών, όπως της κατ' οίκον θεραπείας, που περιλαμβάνει εξαιρετικά υψηλές δαπάνες, έχει οδηγήσει πολλούς συνηγόρους της νεολαίας στην αναζήτηση βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων. Η πολυσυστημική θεραπεία είναι μια πρότυπη θεραπεία, με μια καλά τεκμηριωμένη δυνατότητα εξέτασης των προαναφερθέντων δυσκολιών, για την παροχή αποτελεσματικών υπηρεσιών στους ανήλικους παραβάτες (Borduin, C. M., Mann, B. J., Cone, L. T., Henggeler, S.W., Fucci, B. R., Blaske, D. M., & Williams, R. A., 1995).

6.3.1. Εννοιολογικό Πλαίσιο

Σύμφωνα με τα κοινωνικά - οικολογικά πρότυπα της συμπεριφοράς και των συμπερασμάτων των αιτιωδών μελετών διαμόρφωσης της εγκληματικότητας και της χρήσης ναρκωτικών, η πολυσυστημική προσέγγιση σημειώνει τη σύνδεση της νεανικής αντικοινωνικής συμπεριφοράς με τα χαρακτηριστικά της νεολαίας και της οικογένειας, της όμοιας ομάδας, του σχολείου και των κοινωνικών πλαισίων. Υπό αυτήν την προϋπόθεση, οι επεμβάσεις της πολυσυστημικής θεραπείας στοχεύουν στη μείωση των παραγόντων κινδύνου, στηριζόμενες στις δυνάμεις της νεολαίας και των οικογενειών (προστατευτικοί παράγοντες) σε ιδιαίτερα εξατομικευμένη και περιεκτική βάση. Η παροχή υπηρεσιών (βασισμένων στο σπίτι) παρακάμπτει τα εμπόδια της προσβασιμότητας των υπηρεσιών που αντιμετωπίζουν συχνά οι οικογένειες των ανήλικων παραβατών. Η

έμφαση στη γονική ενδυνάμωση για την τροποποίηση του φυσικού - κοινωνικού δικτύου των παιδιών, συμβάλει στη διατήρηση των θεραπευτικών οφελών (Henggeler, S. W., Borduin, C. M., Melton, G. B., Mann, B. J., Smith, I., Hall, J. A., Cone, I., & Fucci, B. R., 1991).

6.3.2. Σκοποί και Μετρήσιμοι Στόχοι

Οι αρχικοί στόχοι της πολυσυστημικής θεραπείας είναι: **1.** να μειώσει την εγκληματική δραστηριότητα της νεολαίας, **2.** να μειώσει άλλους τύπους αντικοινωνικών συμπεριφορών, όπως η κατάχρηση ναρκωτικών ουσιών, και **3.** να επιτύχει αυτές τις εκβάσεις στη μείωση του κόστους και με τη μείωση των ποσοστών φυλάκισης και θεραπευτικών μεθόδων όπως της εισαγωγής σε ψυχιατρικό νοσοκομείο. Ακόμα, επιδιώκει την επίτευξη αυτών των στόχων μέσω μιας θεραπείας που να εξετάζει τους παράγοντες κινδύνου σε μια εξατομικευμένη, περιεκτική και ενσωματωμένη στην κοινωνία βάση (Henggeler, S. W., Melton, G. B., & Smith, I. A., 1992).

Παράγοντες Κινδύνου και Προστατευτικοί Παράγοντες.

Η εμπειρική πρακτική και η βιβλιογραφία, στηρίζουν την κοινωνική οικολογική άποψη (Bronfenbrenner, 1979) της αντικοινωνικής συμπεριφοράς παιδιών και εφήβων. Η κεντρική αρχή αυτής της άποψης είναι, ότι η συμπεριφορά είναι απόρροια της αμοιβαίας αλληλεπίδρασης του παιδιού και του κοινωνικού δικτύου του, συμπεριλαμβανομένης της οικογένειας, των συνομηλίκων, του σχολείου, της γειτονιάς, και άλλων κοινωνικών υπόβαθρων. Σύμφωνα με αυτήν την προοπτική, έχει παρατηρηθεί συσχετισμός μεταξύ των διαφόρων μορφών αντικοινωνικής συμπεριφοράς και των βασικών

χαρακτηριστικών (δηλ. κίνδυνος και προστατευτικοί παράγοντες) των μεμονωμένων νεολαιών και των κοινωνικών συστημάτων στα οποία ενσωματώνονται (δηλ. οικογένεια, φίλοι, σχολείο, γειτονιά). Γενική, αυτοί οι παράγοντες κινδύνου και οι προστατευτικοί παράγοντες είναι σχετικά σταθεροί, εάν η διαγνωσμένη αντικοινωνική συμπεριφορά περιλαμβάνει προβλήματα συμπεριφοράς, εγκληματικότητα ή κατάχρηση ουσιών. Παρατίθενται ένας γενικός κατάλογος παραγόντων κινδύνου και προστατευτικών παραγόντων.

<i>ΠΛΑΙΣΙΟ</i>	<i>ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ</i>	<i>ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ</i>
ΑΤΟΜΟ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ευνοϊκή στάση απέναντι στην αντικοινωνική συμπεριφορά ➤ Ψυχιατρική συμπτωματολογία ➤ Γνωστική προκατάληψη (μετάθεση εχθρικών προθέσεων σε άλλους) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Νοημοσύνη ➤ Εύκολη ιδιοσυγκρασία ➤ Συμβατικές τοποθετήσεις ➤ Δεξιότητες επίλυσης προβλήματος
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Έλλειψη ελέγχου, ατελέσφορη πειθαρχία ➤ Ανυπαρξία συναισθηματικής κάλυψης ➤ Συγκρούσεις ➤ Γονεϊκές δυσκολίες (π.χ. εξαρτήσεις, ψυχιατρικά προβλήματα, εγκληματικότητα) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Επικοινωνία με τους γονείς ➤ Ενθαρρυντικό οικογενειακό περιβάλλον ➤ Συζυγική αρμονία
ΣΥΝΟΜΗΛΙΚΟΙ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Σύνδεση με παραβατικούς ανηλίκους 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Σύνδεση με μη παραβατικούς συνομηλίκους

Ο πίνακας 1 παρουσιάζει τους παράγοντες κινδύνου και τους προστατευτικούς παράγοντες που απορρέουν από το άτομο, την οικογένεια και τους συνομηλίκους. Παράγοντες κινδύνου που συνδέονται με το ίδιο το άτομο, αποτελούν τόσο η ευνοϊκή στάση απέναντι στην παραβατικότητα όσο και η ψυχιατρική συμπτωματολογία ενώ ως προστατευτικοί παράγοντες ορίζονται η ευέλικτη ιδιοσυγκρασία του παιδιού, οι δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων και η νοήμων σκέψη. Παράγοντες κινδύνου που απορρέουν από την οικογένεια, αποτελεί η ανυπαρξία γενικότερης οικογενειακής ατμόσφαιρας, επικοινωνίας και οργάνωσης, συνοδευμένη από γονεϊκά προβλήματα. Οικογενειακούς προστατευτικούς παράγοντες αποτελούν η ύπαρξη υποστηρικτικού και ενθαρρυντικού οικογενειακού περιβάλλοντος θεμελιωμένο στη συζυγική αρμονία και την ύπαρξη επικοινωνίας. Τέλος, αναφορικά με του συνομηλίκους, παράγοντας κινδύνου αποτελεί η σύνδεση με παραβατικούς νέους, ενώ η αντίθετη σύνδεση (με μη παραβατικούς νέους) προμηνύει προστατευτικό παράγοντα.

Τουλάχιστον είκοσι ερευνητικές ομάδες έχουν πραγματοποιήσει περίπλοκες αιτιώδεις μελέτες διαμόρφωσης της αντικοινωνικής συμπεριφοράς, λαμβάνοντας υπ' όψη τους γνωστούς καθοριστικούς παράγοντες της αντικοινωνικής συμπεριφοράς, σε μία προσπάθεια περιγραφής των αμοιβαίων σχέσεων αυτών των συστατικών. Τα συμπεράσματα από τους τομείς της εγκληματικότητας και της κατάχρησης ουσιών είναι σχετικά σαφή. Κατ' αρχάς, οι συσχετισμοί με τους παρεκκλίνοντες συνομηλίκους είναι ουσιαστικά πάντα ισχυρός προάγγελος της αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Δεύτερον, οι οικογενειακές σχέσεις μπορούν να αποτρέψουν την αντικοινωνική συμπεριφορά, αλλά και να την ενισχύσουν. Τρίτον, οι σχολικές δυσκολίες μπορούν να οδηγήσουν στην ένωση με τους παρεκκλίνοντες συνομηλίκους. Τέταρτο, τα χαρακτηριστικά ενίσχυσης της γειτονιάς και

της κοινότητας μπορούν είτε να συμβάλλουν στην αποτροπή της αντικοινωνικής συμπεριφοράς ή και στην ενίσχυση. Οι μελέτες, παρά την ιδιαίτερη παραλλαγή στις ερευνητικές μεθόδους και τις μετρήσεις, έχουν σημειώσει ότι η αντικοινωνική συμπεριφορά της νεολαίας συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με τους παράγοντες κινδύνου και τους προστατευτικούς παράγοντες καθώς και με τα συστήματα αλληλεπίδρασης.

Επιπτώσεις των Παραγόντων Κινδύνου και των Προστατευτικών Παραγόντων για την Θεραπεία.

Οι κλινικές επιπτώσεις αυτών των συμπερασμάτων φαίνονται σχετικά απλές. Εάν ο αρχικός στόχος της θεραπείας είναι να βελτιώσει την πιθανότητα των μειωμένων ποσοστών αντικοινωνικής συμπεριφοράς, τότε οι θεραπευτικές προσεγγίσεις πρέπει να έχουν την ευελιξία να μειώσουν τους πολλαπλάσιους γνωστούς καθοριστικούς παράγοντες της αντικοινωνικής συμπεριφοράς (δηλ. παράγοντες κινδύνου), ενισχύοντας τους προστατευτικούς παράγοντες. Δηλαδή η αποτελεσματική θεραπεία πρέπει να έχει την ικανότητα να επέμβει περιεκτικά, στο άτομο, την οικογένεια, το φιλικό περιβάλλον, το σχολείο και ενδεχομένως ακόμη και στο επίπεδο της γειτονιάς.

Όσον αφορά στην πολυσυστημική θεραπεία ειδικότερα, οι επεμβάσεις έχουν ως σκοπό να εξετάσουν εκείνους τους παράγοντες κινδύνου και τους προστατευτικούς παράγοντες που είναι πιο κοντά στους προσδιορισμένους στόχους θεραπείας. Κατά συνέπεια, σε οποιαδήποτε περίπτωση, η πολυσυστημική μέθοδος θα εξετάσει ένα εξατομικευμένο υποσύνολο του κινδύνου και των προστατευτικών παραγόντων. Λόγω του ευρέως φάσματος του ενδεχομένου υψηλού κινδύνου και των προστατευτικών παραγόντων, στην πολυσυστημική

θεραπεία θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη μια ευρεία και περιεκτική σειρά των σχετικών μεταβλητών. Συνεπώς, ο προσδιορισμός των βασικών μεταβλητών σε μια ιδιαίτερη περίπτωση είναι ο σημαντικότερος στόχος της αξιολόγησης της πολυσυστημικής θεραπείας (Henggeler, S. W., Melton, G.B., Smith, I.A., Schoenwald, S.K. Hanley, J.H. 1993).

6.3.3. Συνοπτική Περιγραφή της Επέμβασης

Η πολυσυστημική θεραπεία είναι μια προσανατολισμένη στην θεραπεία μέθοδος, που στοχεύει συγκεκριμένα σε εκείνους τους παράγοντες του κοινωνικού δικτύου κάθε νεολαίας που συμβάλλουν στην αντικοινωνική συμπεριφορά του. Συνεπώς, οι επεμβάσεις της, στοχεύουν χαρακτηριστικά στο να βελτιώσουν την προσφορά βοήθειας, τις πρακτικές πειθαρχίας, να ενισχύσουν τις οικογενειακές συναισθηματικές σχέσεις, να μειώσουν τη σχέση της νεολαίας με τους παρεκκλίνοντες συνομηλίκους, να αυξήσουν τη σχέση της νεολαίας με τους μη παραβατικούς ανηλίκους, να βελτιώσουν τη σχολική ή την επαγγελματική απόδοση, να προωθήσουν τη νεολαία στις νόμιμες ψυχαγωγικές εξόδους και να αναπτύξουν ένα γηγενές δίκτυο υποστήριξης των εκτεταμένων οικογενειών και γειτονιών, καθώς και των φίλων ώστε να ενισχύσουν τα κέντρα προσφοράς βοήθειας στην επιτυχία διατήρησης τέτοιων αλλαγών. Οι συγκεκριμένες τεχνικές θεραπείας που χρησιμοποιούνται για να ενισχύσουν αυτά τα οφέλη είναι ενσωματωμένες σε θεραπείες με εμπειρική υποστήριξη, όπως γνωστικές-συμπεριφοριστικές θεραπείες και θεραπείες οικογενειών. Οι υπηρεσίες της πολυσυστημικής θεραπείας παραδίδονται στο φυσικό περιβάλλον (π.χ., σπίτι, σχολείο, κοινότητα). Το σχέδιο επεξεργασίας σχεδιάζεται σε συνεργασία με τα οικογενειακά μέλη και είναι, επομένως, οικογένεια που

οδηγείται παρά το θεράποντα. Ο τελευταίος στόχος της πολυσυστημικής θεραπείας είναι η ενδυνάμωση των «υγιών» σχέσεων της οικογένειας, μέσω της κινητοποίησης του παιδιού, της οικογένειας και της κοινότητας. Η χαρακτηριστική διάρκεια των υπηρεσιών της πολυσυστημικής (που βασίζονται στο σπίτι) είναι περίπου 4 μήνες, με τις πολλαπλάσιες οικογενειακές θεραπευτικές επαφές που λαμβάνουν χώρα κάθε εβδομάδα.

Αν και η πολυσυστημική θεραπεία, είναι μία οικογενειακή θεραπεία βασισμένη στο πρότυπο επεξεργασίας που έχει τις ομοιότητες με άλλες προσεγγίσεις οικογενειακής θεραπείας, ουσιαστικές διαφορές είναι εμφανείς. Κατ' αρχάς, η πολυσυστημική, δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στους παράγοντες κινδύνου, την οικογένεια και στα κοινωνικά δίκτυα εφήβων που συνδέονται με την αντικοινωνική συμπεριφορά. Ως εκ τούτου, οι προτεραιότητες της πολυσυστημικής περιλαμβάνουν παραδείγματος χάριν, την απομάκρυνση των παραβατών από τις παρεκκλίνουσες όμοιες ομάδες, την ενίσχυση της σχολικής ή της επαγγελματικής απόδοσης και την ανάπτυξη ενός γηγενούς δικτύου υποστήριξης της οικογένειας ώστε να διατηρηθούν τα θεραπευτικά οφέλη. Δεύτερον, τα προγράμματά της έχουν μια εξαιρετικά ισχυρή δέσμευση για την κατάργηση των εμποδίων στην πρόσβαση υπηρεσιών (βλ. π.χ. το σπίτι-βασισμένο πρότυπο της παροχής υπηρεσιών). Τρίτον, οι υπηρεσίες της είναι εντατικότερες από την παραδοσιακή οικογενειακή θεραπεία (π.χ., αρκετές ώρες θεραπείας την εβδομάδα εναντίον 50 λεπτών). Τέταρτον και σημαντικότερο, έχει τις καλά τεκμηριωμένες μακροπρόθεσμες εκβάσεις με τους εφήβους που παρουσιάζουν τη σοβαρή αντικοινωνική συμπεριφορά και με τις οικογένειές τους. Η ισχυρότερη υποστήριξη για την αποτελεσματικότητα της πολυσυστημικής προέρχεται από τις ελεγχόμενες μελέτες που εστίασαν στους βίαιους και χρόνια ανήλικους εγκληματίες. Τα αποτελέσματα από

αυτές τις μελέτες έδειξαν ότι οι εκβάσεις της πολυσυστημικές ήταν παρόμοιες για την νεολαία πέρα από την εφηβική ηλικία (δηλ. 12-17 έτη), τόσο για τα αγόρια και τα κορίτσια, όσο και για Αφροαμερικάνους εναντίον των λευκών νεολαιών και των οικογενειών τους (Borduin, C. M., Mann, B. J., Cone, L. T., Henggeler, S.W., Fucci, B. R., Blaske, D. M., & Williams, R. A., 1995).

6.3.4. Πληθυσμός - Στόχος

Η πολυσυστημική θεραπεία έχει εφαρμοστεί σε 4 τυχαίες κλινικές δοκιμές με πάνω από 300 ανήλικους παραβάτες και τις οικογένειές τους. Έτσι, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της εφαρμογής της πολυσυστημικής θεραπείας, η πλειοψηφία των νέων στους οποίους εφαρμόζεται η πολυσυστημική μέθοδος είναι αρσενικού φύλου και μέλη μονογονεϊκών οικογενειών με χαμηλό εισόδημα. Με εξαίρεση ένα από αυτά τα προγράμματα, οι αμερικανοαφρικανοί νέοι έχουν ξεπεράσει αριθμητικώς τους λευκούς παραβάτες. Επιπλέον, οι ελεγχόμενες αξιολογήσεις και τα προγράμματα διάδοσης που χρησιμοποιεί η πολυσυστημική, είναι αυτήν την περίοδο εν εξελίξει σε δώδεκα κράτη και τον Καναδά με άλλους πληθυσμούς νέων, που παρουσιάζουν σοβαρά κλινικά προβλήματα (π.χ., η πολυσυστημική ως εναλλακτική λύση της εισαγωγής σε νοσοκομείο έκτακτης ανάγκης των παιδιών που παρουσιάζουν ψυχιατρικά προβλήματα). Οι στόχοι των προγραμμάτων είναι τόσο η μείωση του κόστους των συνηθισμένων παρεχομένων υπηρεσιών όσο και η καλύτερη αντιμετώπιση των ανηλίκων παραβατών και των οικογενειών τους (Clarke, G., 1995).

6.3.5. Θεωρία Θεραπείας

Η «θεωρία της θεραπείας» υπογραμμισμένη από την πολυσυστημική θεραπεία βασίζεται στις αιτιώδεις μελέτες διαμόρφωσης των θεωριών σοβαρής αντικοινωνικής συμπεριφοράς και κοινωνικών-οικολογικών και οικογενειακών συστημάτων της συμπεριφοράς. Το κοινωνικό-οικολογικό πρότυπο (Bronfenbrenner, 1979) απεικονίζει τη διαδικασία της ανθρώπινης ανάπτυξης ως αμοιβαία ανταλλαγή μεταξύ του ατόμου και των «τοποθετημένων ομόκεντρων δομών» (π.χ. οικογένεια, συνομήλικοι, σχολείο) που επηρεάζουν αμοιβαία το ένα το άλλο. Τα συστήματα εκτός οικογένειας, όπως το σχολείο, η εργασία, οι συνομήλικοι, ακόμη και τα κοινοτικά και πολιτιστικά ιδρύματα θεωρείται πως συνδέονται και αλληλεπιδρούν με το άτομο και την οικογένειά του. Επομένως, αυτή η οικολογική άποψη ότι η συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα πολλών παραγόντων υποστηρίζεται έντονα από τις αιτιώδεις μελέτες διαμόρφωσης της συμπεριφοράς. Ανακεφαλαιώνοντας, οι μελέτες δείχνουν ότι ένας συνδυασμός, ατόμου (με προκατειλημμένες, αντικοινωνικές συμπεριφορές και απόδοση), οικογένειας (ζεστασιά, σύγκρουση, χαμηλή κοινωνική υποστήριξη), φίλων (επαφές με τους παρεκκλίνοντες συνομηλίκους), σχολείου (μη βοηθητική οικογένεια - σχολική σύνδεση, προβλήματα με την ακαδημαϊκή και κοινωνική απόδοση) και γειτονιάς (αποδιοργάνωση, εγκληματική υποομάδα), συνδέεται με τη σοβαρή αντικοινωνική συμπεριφορά των εφήβων. Η προβληματική συμπεριφορά μπορεί να είναι μια λειτουργική δυσκολία μέσα σε οποιαδήποτε από αυτά τα συστήματα ή και δυσκολία που χαρακτηρίζει τις δι-επαφές μεταξύ αυτών των συστημάτων (π.χ. οικογένεια σχολικές σχέσεις, σχέσεις οικογένειας - γειτονιάς). Κατά συνέπεια, σύμφωνα με τους εμπειρικά καθοριστικούς παράγοντες της σοβαρής αντικοινωνικής συμπεριφοράς

και με την κοινωνική-οικολογική θεωρία, το πεδίο των επεμβάσεων της πολυσυστημικής θεραπείας δεν περιορίζεται στο μεμονωμένο έφηβο ή το οικογενειακό σύστημα, αλλά περιλαμβάνει τις δυσκολίες μεταξύ άλλων συστημάτων όπως το οικογενειακό σχολικό και το οικογενειακό - συνομηλικών (Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, πηγή διαδικτύου).

6.3.6. Προδιαγραφή Θεραπείας και Κλινικές Διαδικασίες

Ένα κεντρικό χαρακτηριστικό γνώρισμα του προτύπου λειτουργίας της πολυσυστημικής θεραπείας, είναι η ολοκλήρωσή των εμπειρικών θεραπευτικών προσεγγίσεων, οι οποίες έχουν εστιάσει ιστορικά σε μια περιορισμένη πτυχή της κοινωνικής οικολογίας των νέων (π.χ., η μεμονωμένη νεανικότητα, οικογένεια), σε μία ευρεία βάση οικολογικού πλαισίου που εξετάζει μια σειρά σχετικών παραγόντων σε ολόκληρη την οικογένεια, το φύλο, το σχολείο και τα κοινοτικά πλαίσια. Η επιλογή της μορφής που χρησιμοποιείται για την εξέταση ενός ιδιαίτερου προβλήματος είναι βασισμένη κατά ένα μεγάλο μέρος στην εμπειρική βιβλιογραφία αναφορικά με την αποτελεσματικότητα της θεραπείας. Υπό αυτήν τη μορφή, οι επεμβάσεις της πολυσυστημικής θεραπείας προσαρμόζονται συνήθως και ενσωματώνονται από τις πραγματικές, εστιασμένες το πρόβλημα θεραπείες που έχουν τουλάχιστον κάποια εμπειρική υποστήριξη. Αυτές περιλαμβάνουν τη στρατηγική της οικογενειακής θεραπείας, της δομικής οικογενειακής θεραπείας, της συμπεριφοριστικής κατάρτισης γονέων και της γνωστικής θεραπείας συμπεριφοράς. Επιπλέον και ανάλογα με την περίπτωση, οι βιολογικές αιτίες στα προσδιορισμένα προβλήματα προσδιορίζονται και η ψυχολογική-φαρμακευτική θεραπεία είναι ενσωματωμένη στην ψυχοκοινωνική θεραπεία.

Σύμφωνα με την ολοκλήρωση των εμπειρικών προσεγγίσεων της θεραπείας, μια κρίσιμη πτυχή της πολυσυστημικής θεραπείας είναι η έμφασή της στην προώθηση της αλλαγής συμπεριφοράς στο φυσικό περιβάλλον των νέων. Υπό αυτήν τη μορφή, ο εξαιρετικά σημαντικός στόχος της πολυσυστημικής θεραπείας είναι να εξουσιοδοτηθούν οι γονείς με τις δεξιότητες και τους πόρους που απαιτούνται για να εξετάσουν ανεξάρτητα τις αναπόφευκτες δυσκολίες που προκύπτουν στην ανατροφή των εφήβων και να εξουσιοδοτήσουν τη νεολαία να αντιμετωπίσει την οικογένεια, το συνομήλικο, το σχολείο και τα προβλήματα της γειτονιάς. Ο γονέας και η οικογένεια γενικότερα, ενισχύονται για να αναλάβουν τον ανήλικο. Μέσα σε ένα πλαίσιο υποστήριξης και ικανότητας, ο θεράπων τοποθετεί εξελικτικά τις κατάλληλες απαιτήσεις στον έφηβο και την οικογένεια για την ανάλογη συμπεριφορά. Σε αυτό το σημείο τοποθετούνται επίσης και οι γονείς - φύλακες οι οποίοι προσπαθούν ώστε να μην καταστρατηγούνται οι κανόνες λειτουργίας που έχουν επιβληθεί από τους αρμόδιους θεράποντες.

Οι αρχικές σύνοδοι θεραπείας προσδιορίζουν τις δυνάμεις και τις αδυναμίες του εφήβου, της οικογένειας και των συναλλαγών τους με τα εκτός οικογένειας συστήματα (π.χ. συνομήλικοι, φίλοι, σχολείο, εργασιακός χώρος). Τα προβλήματα που προσδιορίζονται από κοινού από τα οικογενειακά μέλη και το θεράποντα στοχεύουν ρητά στην αλλαγή, και οι δυνάμεις κάθε συστήματος χρησιμοποιούνται για να επιτύχουν την αλλαγή. Αν και οι συγκεκριμένες δυνάμεις και οι αδυναμίες μπορούν να ποικίλουν ευρέως από οικογένεια σε οικογένεια, διάφορες προβληματικές περιοχές προσδιορίζονται χαρακτηριστικά για τους ανήλικους παραβάτες και τις οικογένειές τους.

Στο οικογενειακό επίπεδο, οι γονείς και οι έφηβοι εκδηλώνουν συχνά υψηλά ποσοστά σύγκρουσης και χαμηλά ποσοστά αρμονικής

συμβίωσης και συναισθηματικής κάλυψης. Ομοίως, οι γονείς - φύλακες συχνά σημειώνουν αρνητικά τις στρατηγικές πειθαρχίας των γονέων και την επίδραση των προσωπικών τους προβλημάτων (π.χ., κατάχρηση ουσιών, κατάθλιψη) στην ικανότητα επίδειξης βοηθητικής και ενισχυτικής στάσης αντιμετώπισης της παραβατικής συμπεριφοράς. Οι οικογενειακές επεμβάσεις της πολυσυστημικής θεραπείας προσπαθούν συχνά να παρέχουν στο γονέα τους «πόρους» που απαιτούνται για την αποτελεσματική ανάπτυξη των αναγκών της οικογενειακής δομής και συνοχής. Τέτοιες επεμβάσεις όπως ο συστηματικός έλεγχος, η ανταμοιβή και τα συστήματα πειθαρχίας, προτρέπουν τους γονείς να επικοινωνήσουν αποτελεσματικά ο ένας με τον άλλον για τα εφηβικά προβλήματα και τις καθημερινές συγκρούσεις και να αναπτύξουν τα γηγενή κοινωνικά δίκτυα υποστήριξης με τους φίλους, την εκτεταμένη οικογένεια, μέλη εκκλησίας και ούτω καθ' εξής. Στο ίδιο επίπεδο, ένας άλλος στόχος της θεραπείας είναι η μείωση της συχνότητας των επαφών του εφήβου με εγκληματικά «στοιχεία», η απεξάρτηση και η ενδυνάμωση των συσχετίσεων με μη παραβατικούς νέους (π.χ. ομάδες νεολαιών, αθλητισμός, σχολικές δραστηριότητες). Οι επεμβάσεις για αυτόν το λόγο διευθύνονται βέλτιστα από τους γονείς των νέων που παρουσιάζουν παραβατική συμπεριφορά, με την καθοδήγηση των θεραπόντων, και κάποιες φορές συμμετέχουν οργανώσεις με νεαρούς οι οποίοι δεν παρουσιάζουν παραβατική συμπεριφορά και υποστηρίζουν τους γονείς ενεργά (π.χ. παρέχουν τη μεταφορά) και αποθαρρύνουν οργανώσεις με παρεκκλίνοντες συνομήλικους.

Επεμβάσεις της Πολυσυστημικής Θεραπείας:

Στο οικογενειακό επίπεδο, πρέπει να παρέχονται στο γονέα οι πόροι που απαιτούνται για την αποτελεσματική ανάπτυξη αυξανόμενων

αναγκών της οικογενειακής δομής και συνοχής.

Στο όμοιο επίπεδο, ένας συχνός στόχος της θεραπείας είναι να μειωθεί η σχέση της νεολαίας με τους εγκληματίες και να ενισχυθεί η κοινωνική δικτύωση με τους μη παραβατικούς ανηλίκους.

Στο σχολικό επίπεδο, έμφαση δίνεται στην ανάπτυξη μιας εποικοδομητικής σχέσης μεταξύ των γονέων και του σχολικού προσωπικού για την προώθηση των ακαδημαϊκών προσπαθειών.

Επιπλέον, κάτω από την καθοδήγηση του θεράποντος, οι γονείς αναπτύσσουν στρατηγικές ελέγχου και ενίσχυσης της χολικής απόδοσης της νεολαίας και της επαγγελματικής λειτουργίας. Χαρακτηριστικά, περιλαμβάνονται σε αυτόν τον τομέα στρατηγικές για τη δημιουργία θετικής επικοινωνίας στοχεύοντας στην προώθηση των ακαδημαϊκών προσπαθειών. Έμφαση δίνεται στην ανάπτυξη μιας σχέσης συνεργασίας, μεταξύ των γονέων και του σχολικού προσωπικού. Τέλος, αν και η έμφαση της θεραπείας δίδεται στη συστημική αλλαγή, υπάρχουν επίσης καταστάσεις στις οποίες οι μεμονωμένες επεμβάσεις μπορούν να διευκολύνουν τη συμπεριφοριστική αλλαγή στον έφηβο ή τους γονείς. Οι επεμβάσεις σε αυτές τις καταστάσεις εστιάζουν γενικά στη χρησιμοποίηση της γνωστικής θεραπείας συμπεριφοράς, για την τροποποίηση κοινωνικών προοπτικών, λαμβάνοντας υπόψη τις δεξιότητες και την προσωπικότητα του ατόμου (Henggeler, S. W., Rodick, J. D., Borduin, C. M., Hanson C. I., Watson, S. M., & Urey, J. R., 1986).

Θεωρητικά και Εμπειρικά Θεμέλια της Πολυσηστικής Θεραπείας

Η πολυσυστημική θεραπεία είναι βασισμένη σε έναν κοινωνικό – οικολογικό θεωρητικό πρότυπο (Bronfenbrenner, 1979), βάση του οποίου η λανθάνουσα παραβατική συμπεριφορά διαφοροποιείται μέσα

από την κινητοποίηση του ίδιου του ατόμου, της οικογένειας, του σχολείου, των φίλων και των κοινοτικών συστημάτων με τα οποία ο νέος διασυνδέεται και αλληλεπιδρά. Σύμφωνα με το κοινωνικό - οικολογικό πρότυπο, (α) η συμπεριφορά γίνεται κατανοητή καλύτερα όταν αντιμετωπίζεται μέσα στο φυσικό εμφανιζόμενο πλαίσιο της και (β) για να μεγιστοποιήσουν την πιθανότητα της επίτευξης της αλλαγής, οι θεραπείες πρέπει να έχουν την ικανότητα να εξετάσουν τα διάφορα υποσύνολα των παραγόντων που συμβάλλουν στα προσδιορισμένα προβλήματα. Κατά συνέπεια, το πεδίο των επεμβάσεων της πολυσυστημικής θεραπείας δεν περιορίζεται στο μεμονωμένο έφηβο ή το οικογενειακό σύστημα αλλά περιλαμβάνει τις δυσκολίες μεταξύ άλλων συστημάτων, όπως το σύστημα οικογένεια-σχολείο και το σύστημα οικογένεια συνομήλικοι. Αυτή η προοπτική είναι σύμφωνη με τα εμπειρικά στοιχεία, αναφορικά με τον πολλαπλάσιο κίνδυνο και τους προστατευτικούς παράγοντες που συνδέονται με την ανάπτυξη των συναισθηματικών και συμπεριφοριστικών προβλημάτων στη νεολαία. Συνοψίζοντας, τα στοιχεία από τις πολλές δι-ατομικές μεταβλητές και διαχρονικές μελέτες- ένας συνδυασμός ατόμου (προκατειλημμένες ή αντικοινωνικές συμπεριφορές), οικογένειας (προβλήματα προσωπικότητας γονέων, κοινωνική προέλευση, ικανότητα επικοινωνίας και συναισθηματικής διαντίδρασης με το παιδί), φίλων, σχολείου (προβλήματα με την ακαδημαϊκή και κοινωνική απόδοση) και οι παράγοντες γειτονιάς (αποδιοργάνωση, εγκληματική υποομάδα) - συνδέεται με τη σοβαρή αντικοινωνική συμπεριφορά στους εφήβους.

Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό γνώρισμα του προτύπου επεξεργασίας της πολυσυστημικής θεραπείας είναι η ολοκλήρωση των εμπειρικών θεραπευτικών προσεγγίσεων (π.χ., στρατηγικές και λειτουργικές προσεγγίσεις οικογενειακής θεραπείας, συμπεριφοριστική κατάρτιση γονέων, γνωστική θεραπεία συμπεριφοράς), οι οποίες

εστιάζουν σε μια περιορισμένη πτυχή της κοινωνικής οικολογίας της νεολαίας (π.χ., οι δεξιότητες επίλυσης προβλήματος της μεμονωμένης νεολαίας οι στρατηγικές πειθαρχίας ενός γονέα) σε ένα οικολογικό πλαίσιο που εξετάζει τους σχετικούς παράγοντες σε ολόκληρη την οικογένεια, το συνομήλικο, το σχολείο και τα κοινοτικά πλαίσια. Επιπλέον και ανάλογα με την περίπτωση, προσδιορίζεται η συμμετοχή των βιολογικών παραγόντων στα προβλήματα και η ψυχοφαρμακολογική θεραπεία ενσωματώνεται στην ψυχοκοινωνική επεξεργασία. Σε όλη την διάρκεια της θεραπείας, οι επεμβάσεις επιλέγονται στρατηγικά και ενσωματώνονται στη σκέψη τρόπων μεγιστοποίησης της αλληλεπίδρασης που προκαλείται από τη συνεργασία. Αν και οι τεχνικές είναι εξατομικευμένες στις δυνάμεις και τις ανάγκες κάθε νεολαίας και οικογένειας, οι αρχές της πολυσυστημικής θεραπείας περιορίζουν τη σειρά των επιλογών που ένας νοσοκομειακός γιατρός μπορεί να εξετάσει. Κατά συνέπεια, ένα μεγάλο μέρος της εκλεκτικής πρακτικής που χαρακτηρίζει τους επαγγελματίες σε κοινοτικό επίπεδο είναι απαγορευμένο στην πολυσυστημική θεραπεία (Henggeler, S. W., Melton, G. B., & Smith, L. A., 1992).

6.3.7. Στοιχεία Προγράμματος Πυρήνων Πολυσυστημικής Θεραπείας και οι Οχτώ Αρχές τους.

Όπως σημειώνεται παραπάνω, οι επεμβάσεις της πολυσυστημικής θεραπείας απευθύνονται στα άτομα, στις δυαδικές σχέσεις, στις οικογενειακές σχέσεις, στις φιλικές σχέσεις, τη σχολική απόδοση και άλλα κοινωνικά συστήματα που περιλαμβάνονται στα προσδιορισμένα προβλήματα. Το σχέδιο και η εφαρμογή των επεμβάσεων της πολυσυστημικής είναι βασισμένα σε οχτώ αρχές πυρήνων της πολυσυστημικής θεραπείας. Αυτές οι αρχές χρησιμεύουν να

καταστήσουν λειτουργική την πολυσυστημική θεραπεία ενώ οι αξιολογήσεις της θεραπείας είναι βασισμένες στις εκτιμήσεις των συμμετεχόντων (δηλ. γονέας, νέοι, θεράπων) και της επιμονής των θεραπόντων σε αυτές τις αρχές. Πράγματι, πρόσφατα έχει αποδειχτεί ότι η επιμονή στις αρχές της πολυσυστημικής θεραπείας προβλέπει ευνοϊκές μακροπρόθεσμες εκβάσεις για τους βίαιους και χρόνιους ανήλικους παραβάτες, ενώ η μη λήψη υπόψη αυτών των αρχών προβλέπει τα υψηλά ποσοστά φυλάκισης. Λαμβάνοντας υπόψη αυτά τα συμπεράσματα - η ιδιαίτερη κατάρτιση, εποπτικοί και συμβουλευτικοί πόροι συσχετίζονται με την μεγιστοποίηση της επιμονής των θεραπόντων στις ακόλουθες αρχές επεξεργασίας της πολυσυστημικής θεραπείας.

Παρακάτω παρατίθενται οι συνοπτικές περιλήψεις των οχτώ αρχών της πολυσυστημικής θεραπείας (Henggeler, Schoenwald et al) ακολουθούν:

Αρχή 1: Ο αρχικός σκοπός της αξιολόγησης είναι να γίνει κατανοητή η συσχέτιση των προσδιορισμένων προβλημάτων και του ευρύτερου συστημικού πλαισίου τους.

Ο στόχος της αξιολόγησης της πολυσυστημικής θεραπείας είναι να γίνει κατανοητή η συσχέτιση των προσδιοριζόμενων προβλημάτων με το κοινωνικό οικολογικό πλαίσιο της νεολαίας. Ως εκ τούτου, ο θεράπων ενσωματώνει τις πληροφορίες που λαμβάνονται από τα οικογενειακά μέλη, τους δασκάλους, τις πηγές παραπομπής και ούτω καθ' εξής για τον καθορισμό των παραγόντων (άτομο, οικογένεια, συνομήλικοι, σχολείο, γειτονιά) που συμβάλλουν στα προβλήματα. Οι στόχοι των επεμβάσεων καθορίζονται έπειτα από τις υποθέσεις που διατυπώνονται, λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία αξιολόγησης. Αυτές οι υποθέσεις επιβεβαιώνονται στη συνέχεια ή αντικρούονται μέσω των εκβάσεων των επεμβάσεων. Όταν οι υποθέσεις αντικρούονται από την αναποτελεσματικότητα μιας

επέμβασης, ο θεράπων αναζητά νέες πληροφορίες ή ενσωματώνει τα «μαθήματα» από την αποτυχημένη επέμβαση για την διατύπωση νέων υποθέσεων και αντίστοιχων επεμβάσεων. Κατά συνέπεια, η αξιολόγηση της πολυσυστημικής θεραπείας είναι μια συνεχής διαδικασία που εξελίσσεται έως ότου επιτευχθούν οι στόχοι της επεξεργασίας.

Αρχή 2: Οι θεράποντες πρέπει να υπογραμμίσουν τα θετικά στοιχεία και να -χρησιμοποιήσουν τις συστημικές δυνάμεις ως μοχλούς για την αλλαγή.

Οι θεράποντες πρέπει να εστιάσουν στα θετικά στοιχεία για να εξασφαλίσουν την συνεργασία με την οικογένεια. Χωρίς την σημαντική, οικογενειακή συνεργασία, οι στόχοι της θεραπείας θα είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθούν. Η εστίαση στις οικογενειακές δυνάμεις έχει πολυάριθμα πλεονεκτήματα, που περιλαμβάνουν: την μείωση των αρνητικών επιδράσεων μέσα από την καλλιέργεια ελπιδοφόρων συναισθημάτων και θετικών προσδοκιών, προσδιορίζοντας τους παράγοντες κινδύνου που μειώνουν τις πιθανότητες επίλυσης του προβλήματος. Κατά συνέπεια, οι θεράποντες της πολυσυστημικής θεραπείας εστιάζουν στην ανάδειξη των δυνάμεων του συστήματος και στην ανάπτυξη και διατήρηση αυτών.

Αρχή 3: Οι επεμβάσεις πρέπει να έχουν ως σκοπό την προώθηση της υπεύθυνης συμπεριφοράς και την μείωση της ανευθυνότητας μεταξύ των οικογενειακών μελών.

Οι θεραπευτικές παρεμβάσεις της πολυσυστημικής προσέγγισης, στοχεύουν στην ενίσχυση της υπεύθυνης συμπεριφοράς των γονέων και των νέων. Οι γονικές ευθύνες περιλαμβάνουν την παροχή της οικογενειακής δομής και της πειθαρχίας, την έκφραση της αγάπης και την ενστάλαξη αρχών, την ικανοποίηση των βασικών φυσικών αναγκών. Η δέουσα συμπεριφορά των νέων περιλαμβάνει π.χ. την σχολική απόδοση και την ενεργητική συμμετοχή στην οικογενειακή και

κοινωνική ζωή. Η επισήμανση αυτών των ευθυνών και συμπεριφορών, με την αποδοχή των συμμετεχόντων οικογενειακών μελών, συμβάλλουν στην επιλογή της θεραπευτικής διαδικασίας. Επιπλέον, η ενίσχυση της αρμόδιας συμπεριφοράς δημιουργεί ελπιδοφόρα μηνύματα για την αλλαγή.

Αρχή 4: Οι επεμβάσεις πρέπει να είναι εστιασμένες στο παρόν και προσανατολισμένες στη δράση, απευθυνόμενες στα συγκεκριμένα και καθορισμένα με σαφήνεια προβλήματα. Σκοπός αυτής της θεραπευτικής αρχής είναι η ενθάρρυνση των οικογενειακών συναλλαγών που αποβαίνουν βοηθητικές στις συγκεκριμένες εκβάσεις της διαδικασίας. Παραδείγματος χάριν, όπως εκτίθεται λεπτομερώς Henggeler, Schoenwald et al, αυτή η αρχή επιτρέπει σε όλους τους συμμετέχοντες θεραπειών να γνωρίζουν πλήρως την κατεύθυνση της θεραπείας και τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για να αξιολογήσουν την επιτυχία. Προσδοκάτε η ενεργή συμμετοχή των οικογενειακών μελών προς την επίτευξη των στόχων. Οι σαφείς στόχοι επιτρέπουν στα μέλη, τους θεράποντες και τις οικογένειες, την σκιαγράφηση των κριτηρίων λήξης της θεραπείας.

Αρχή 5: Οι επεμβάσεις πρέπει να στοχεύουν στα πολλαπλάσια συστήματα που διατηρούν τα προσδιορισμένα προβλήματα.

Αυτή η αρχή υπογραμμίζει ότι η θεραπεία στοχεύει: (α) στους τρόπους με τους οποίους οι μεταβαλλόμενες οικογενειακές αλληλεπιδράσεις προωθούν την αρμόδια συμπεριφορά και (β) στην προώθηση των οικογενειακών συνδέσεων με υποστηρικτικά συστήματα, όπως του σχολείου, των φίλων, της τοπικής κοινότητας και της εκκλησίας. Σύμφωνα με τις θεωρίες συμπεριφοράς των οικογενειακών συστημάτων και μέσω της πολυσυστημικής προσέγγισης συμπεριφοράς, οι απόψεις της πολυσυστημικής προσέγγισης, η αλλαγή των διαπροσωπικών συναλλαγών παιδιού και περιβάλλοντος (οικογενειακό,

κοινωνικό κ.λ.π.) αποτελεί το κλειδί βελτίωσης προβλημάτων συμπεριφοράς.

Αρχή 6: Οι επεμβάσεις πρέπει να ανταποκρίνονται στις αναπτυξιακές ανάγκες της νεολαίας.

Η φύση των επεμβάσεων πρέπει να ποικίλει, ανάλογα με το αναπτυξιακό επίπεδο της νεολαίας και της οικογένειας. Παραδείγματος χάριν, στις οικογένειες με τους εφήβους που παρουσιάζουν σοβαρή **αντικοινωνική συμπεριφορά**, οι επεμβάσεις θα εστιαστούν συνήθως στην ανάπτυξη των κατάλληλων και αποτελεσματικών γονικών στρατηγικών. Για τους νέους 18 ετών, οι επεμβάσεις μπορούν να εστιαστούν στην ανάπτυξη της ικανότητας για ανεξαρτησία. Ομοίως, έμφαση δίδεται στην ικανότητα, των υπό διαμόρφωση χαρακτήρων των εφήβων, ανάπτυξης διαφιλικών σχέσεων και ακαδημαϊκών και επαγγελματικών δεξιοτήτων που θα προωθήσουν μια επιτυχή μετάβαση στην ενηλικίωση.

Αρχή 7: Η αποτελεσματικότητα της επέμβασης αξιολογείται συνεχώς συσχετιζόμενη με τις προοπτικές και τις δυνατότητες της επιτυχημένης θεραπευτικής έκβασης.

Η ακρίβεια των θεραπευτικών υποθέσεων, οι προσπάθειες των οικογενειακών μελών και η βιωσιμότητα των επεμβάσεων αξιολογούνται αναφορικά με τις επιθυμητές εκβάσεις. Η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της επέμβασης είναι ουσιαστικό να παρέχει την **έγκαιρη ανατροφοδότηση** αυτών των παραγόντων. Όταν οι επεμβάσεις παράγουν τα επιθυμητά αποτελέσματα, ο θεράπων μπορεί λογικά να σκεφτεί ότι οι υποθέσεις είναι ακριβείς, τα οικογενειακά μέλη εργάζονται και οι επεμβάσεις είναι κατάλληλες. Αφ' ετέρου, όταν δεν παράγουν οι επεμβάσεις τα επιθυμητά αποτελέσματα, ο θεράπων πρέπει αυστηρά να εξετάσει κάθε έναν από τους τρεις παράγοντες και να λάβει άμεσα διορθωτικά μέτρα.

Αρχή 8: Οι επεμβάσεις πρέπει να έχουν ως σκοπό τη

μακροπρόθεσμη συντήρηση της θεραπευτικής αλλαγής.

Κρίσιμó σημείο αποτελεί η διατήρηση των θεραπευτικών οφελών μετά τη λήξη της θεραπείας. Για την επίτευξη της διατήρησης, μέσω της πολυσυστημικής θεραπείας οι οικογένειες ενθαρρύνονται στην εξέταση μελλοντικών προβλημάτων με την υποστήριξη ενός γηγενούς κοινωνικού δικτύου φίλων, γειτόνων και εκτεταμένης οικογένειας. Κατά συνέπεια, οι θεράποντες αποφεύγουν να εμπλακούν σ' αυτό το σημείο. Σε αντίθεση με τις περισσότερες επεμβάσεις ψυχικής υγείας, οι αλλαγές γίνονται πρώτιστα από τα οικογενειακά μέλη με τους θεράποντες να ενεργούν ως σύμβουλοι και συνήγοροι (Fraser, M.W., Nelson, K.E., & Rivard, J.C., 1997).

6.3.8. Ο Ρόλος του Θεράποντος και της Οικογένειας στην Πολυσυστημική Θεραπεία

Η πολυσυστημική θεραπεία εφαρμόζεται στο φυσικό περιβάλλον (π.χ., σπίτι, σχολείο, κοινότητα). Τα οικογενειακά μέλη συμμετέχουν στη σχεδίαση του θεραπευτικού προγράμματος, μια συμμετοχή που εξασφαλίζει ότι η θεραπεία θα καθοδηγείται από την οικογένεια παρά από τον θεράποντα. Οι θεράποντες είναι αρμόδιοι για τη συμμετοχή της οικογένειας και άλλων βασικών συμμετεχόντων στο περιβάλλον της νεολαίας (π.χ. δάσκαλοι, σχολικοί διοικητές, κοινοτικά μέλη). Ομοίως, οι θεράποντες είναι υπεύθυνοι για την επίτευξη της αλλαγής και για τις θετικές εκβάσεις της περίπτωσης. Για τους θεράποντες της πολυσυστημικής, η θεραπεία είναι μια τρέχουσα διαδικασία «τακτοποίησης» των προσδιορισμένων προβλημάτων και του ευρύτερου συστημικού πλαισίου τους. Οι θεράποντες εξετάζουν τη συμπεριφορά των οικογενειακών μελών μέσα από τη λογική των οικογενειακών μελών. Η εργασία του θεράποντος είναι να καταλάβει την συμπεριφορά

και να επινοήσει τις στρατηγικές που βοηθούν στην κάλυψη των αναγκών των μελών.

Με την υποστηρικτική ικανότητα του θεράποντος, τοποθετούνται εξελικτικά οι κατάλληλες απαιτήσεις από τον έφηβο και την οικογένεια για την επίτευξη της υπεύθυνης συμπεριφοράς. Οι θεράποντες υπογραμμίζουν τα θετικά στοιχεία των μελών και χρησιμοποιούν τις δυνάμεις της οικογένειας ή του ατόμου για να επιφέρουν την αλλαγή. Οι επεμβάσεις στοχεύουν πάντα στα συγκεκριμένα, καθορισμένα με σαφήνεια προβλήματα, εστιάζουν στους παρόντες όρους και είναι προσανατολισμένες στη δράση. Η πολυσυστημική προσέγγιση αντιλαμβάνεται τα άτομα σαν να περιβάλλονται από ένα δίκτυο διασυνδεδεμένων συστημάτων που καλύπτουν το άτομο, την οικογένεια και τους πρόσθετα οικογενειακούς (συνομήλικοι, σχολείο) παράγοντες και αναγνωρίζουν ότι οι επεμβάσεις μπορούν να είναι απαραίτητες σε οποιοδήποτε σύστημα ή συνδυασμό αυτών των συστημάτων για την επίτευξη της επιθυμητής αλλαγής.

6.3.9. Εκβάσεις Προγράμματος

Οι αξιολογήσεις της πολυσυστημικής θεραπείας έχουν καταδείξει: μειωμένα μακροπρόθεσμα ποσοστά εγκληματικής συμπεριφοράς στους σοβαρά ανήλικους παραβάτες, εκτενείς βελτιώσεις στην οικογένεια, μειωμένα προβλήματα ψυχικής υγείας για τους σοβαρά ανήλικους παραβάτες, ευνοϊκές εκβάσεις στη μείωση κόστους σε σύγκριση με τις συνηθισμένες υπηρεσίες ψυχικής υγείας και δικαιοσύνης ανηλίκων.

Αναπτυξιακή και Πολιτιστική Καταλληλότητα.

Η πολιτιστική και αναπτυξιακή καταλληλότητα της πολυσυστημικής θεραπείας υποστηρίζεται με διάφορους τρόπους. Πρώτος και σημαντικότερος, είναι τα συμπεράσματα από τις τυχαίες δοκιμές της θεραπείας με τους βίαιους και χρόνια ανήλικους παραβάτες, όπου έδειξε ότι τα ευνοϊκά αποτελέσματα της πολυσυστημικής θεραπείας δεν επηρεάστηκαν από το νεανικό έθνος (Αμερικανοαφρικανοί εναντίον των λευκών) ή την ηλικία. Κατά συνέπεια, η πολυσυστημική θεραπεία είναι εξίσου αποτελεσματική τόσο με τις Αμερικανοαφρικανικές οικογένειες όσο και με τις λευκές οικογένειες, αλλά τόσο με την νεότερη γενιά εφήβων όσο και με την παλαιότερη. Αυτές οι εκβάσεις αποτελούν τα εμπειρικά στοιχεία της πολιτιστικής και αναπτυξιακής καταλληλότητας της πολυσυστημικής θεραπείας.

Δεύτερον, οι θεράποντες βλέπουν τα οικογενειακά μέλη ως κανονικούς συνεργάτες στη διαδικασία προγραμματισμού, με τους στόχους επεξεργασίας να τίθενται πρώτιστα από τους γονείς. Αυτή η συνεργασία μειώνει την πιθανότητα επηρεασμού των στόχων επεξεργασίας από τις προκαταλήψεις του κυρίαρχου πολιτισμού και εξασφαλίζει την καταλληλότητα των επεμβάσεων για όλες τις πολιτιστικές αξίες οικογενειών.

Τρίτον, η πολυσυστημική θεραπεία υπογραμμίζει την ανάπτυξη της εκτεταμένης οικογένειας και των άτυπων δικτύων υποστήριξης για την οικογένεια. Εξ ορισμού, η οικοδόμηση της γηγενούς οικογένειας και των άτυπων δικτύων υποστήριξης, απεικονίζουν τον πολιτισμό της νεολαίας και της οικογένειας.

Τέλος, οι ομάδες επεξεργασίας της πολυσυστημικής θεραπείας απεικονίζουν συνήθως την εθνική σύνθεση του πληθυσμού που

εξυπηρετείται. Η πολυπολιτισμική σύνθεση ομάδων παρέχει ένα πλαίσιο στο οποίο οι πολιτιστικά κατάλληλες και ακατάλληλες πρακτικές μπορούν να προσδιοριστούν και να συζητηθούν μεταξύ των ομοϊδεατών συναδέλφων, των οποίων ευρύτερος σκοπός είναι η διευκόλυνση της επίτευξης των ευνοϊκών κλινικών εκβάσεων μεταξύ των συμμετεχόντων του προγράμματος.

6.3.10. Στοιχεία της Αποτελεσματικότητας του Προγράμματος

Η πρώτη μελέτη πολυσυστημικής θεραπείας με ανήλικους παραβάτες δημοσιεύθηκε το 1986 και από τότε έχουν πραγματοποιηθεί τέσσερις τυχαίες κλινικές δοκιμές με τους βίαιους και χρόνιους ανήλικους παραβάτες. Σε αυτές τις δοκιμές, η πολυσυστημική θεραπεία έχει καταδείξει τις μακροπρόθεσμες μειώσεις της εγκληματικής δραστηριότητας, των εξαρτήσεων, των βίαιων παραβάσεων και της φυλάκισης. Αυτή η επιτυχία έχει οδηγήσει σε διάφορες δοκιμές και πειραματικές μελέτες που στοχεύουν στην επέκταση της αποτελεσματικότητας της θεραπείας σε άλλους πληθυσμούς της νεολαίας και των οικογενειών τους, που παρουσιάζουν σοβαρά προβλήματα.

Συμπέρασμα

Η πολυσυστημική θεραπεία αναπτύχθηκε για να εξετάσει διάφορους περιορισμούς των υπάρχουσών διανοητικών υγειονομικών υπηρεσιών για τους ανήλικους παραβάτες, όπως η ελάχιστη αποτελεσματικότητα, οι υψηλές δαπάνες και η χαμηλή υπευθυνότητα των φορέων παροχής υπηρεσιών για τις εκβάσεις. Έχει αποδειχθεί αποτελεσματικό στη μείωση των μακροπρόθεσμων ποσοστών της ανήλικης παραβατικότητας. Το πρότυπο έχει επιτύχει τις ευνοϊκές

εκβάσεις με μειωμένο κόστος έναντι των συνηθισμένων υπηρεσιών διανοητικής υγείας και δικαιοσύνης των ανηλίκων. Επιπλέον, τα αποτελέσματα είναι ελπιδοφόρα από μελέτες χρήσης της πολυσυστημικής μεθόδου με άλλους πληθυσμούς που παρουσιάζουν τα σύνθετα κλινικά προβλήματα (π.χ. νέοι που αντιμετωπίζουν διάφορα ψυχιατρικά προβλήματα και που δεν έχουν την κατάλληλη στήριξη από τους γονείς), (Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, πηγή διαδικτύου).

6.4. Κλινικές Παρεμβάσεις

Η τιμωρία είναι μια μορφή αντιμετώπισης η οποία σήμερα δεν είναι επικρατούσα σε τέτοιο βαθμό όπως στο παρελθόν και δεν εξετάζεται ως βιώσιμη τεχνική επεξεργασίας. Γενικά, υπάρχουν δυο βασικές προσεγγίσεις στην αντιμετώπιση των νέων: Η εργασία με το άτομο και την ομάδα. Η μεμονωμένη εργασία με το άτομο χρησιμοποιείται γενικά από τους ψυχιάτρους και τους ψυχολόγους και τους κοινωνικούς λειτουργούς, ενώ η μέθοδος της ομαδικής εργασίας περιλαμβάνει τους δασκάλους, τους ειδικούς αναψυχής και τους κοινωνικούς λειτουργούς. Η γνώση των διαφόρων προσεγγίσεων αντιμετώπισης και αποκατάσταση του παραβάτη ή των ομάδων υψηλού κινδύνου είναι σημαντική για τον επαγγελματία που ασχολείται στο σύστημα δικαιοσύνης ανηλίκων. Ο θεραπευτής παρά την ύπαρξη πολλών μεθόδων αντιμετώπισης της νεανικής παραβατικότητας, σημειώνει την αποτελεσματικότητα της ολιστικής προσέγγισης.

6.4.1. Ψυχοθεραπεία

Η ψυχοθεραπεία ορίστηκε ως μια μέθοδος θεραπείας, βασισμένη στην ψυχολογία, των συναισθηματικών προβλημάτων της προσωπικότητας. Στόχος αυτής της μεθόδου είναι απαλοιφή συμπτωμάτων ή συμπεριφορών που συμβάλλουν στη δυσλειτουργική συμπεριφορά. Βασική έννοια της ψυχοθεραπείας είναι η αλληλεπίδραση και μεταβίβαση των συναισθημάτων του θεραπευόμενου στο θεραπευτή. Ο Aichhorn, ήταν ένας από τους πρώτους ανθρώπους που εφαρμόζοντας την ψυχοθεραπεία με παραβάτες, σημείωσε την θεραπευτική της σπουδαιότητα στην ανήλικη παραβατικότητα. Στην ψυχοθεραπευτική μέθοδο αποδίδεται συχνά μια αύρα μυστικισμού. Με απλούς όρους, η ψυχοθεραπεία είναι μια μέθοδος συνομιλίας μεταξύ του πελάτη και του θεραπευτή, η δημιουργία μιας θεραπευτικής σχέσης που συμβάλει στην ανάπτυξη επικοινωνίας. Οι μελέτες της αποτελεσματικότητας της ψυχοθεραπείας στην αντιμετώπιση της εγκληματικής συμπεριφοράς δεν είναι ενθαρρυντικές και σε μερικές περιπτώσεις, κατά την διάρκεια της ψυχοθεραπείας επιδεινώνεται η εγκληματική συμπεριφορά. Οι εξαιρέσεις περιλαμβάνουν τα προγράμματα που χρησιμοποιούνται μόνο για τους νέους που έχουν κριθεί ως κατάλληλα υποκείμενα ψυχοθεραπείας και τα προγράμματα που χρησιμοποιούν την ψυχοθεραπεία σε συνδυασμό με άλλες μεθόδους αντιμετώπισης.

6.4.2. Κοινωνική Εξέταση Κατά Περίπτωση

Παραδοσιακά, η κοινωνική εργασία σχετιζόταν πρώτιστα με το τμήμα διορθώσεων του ποινικού δικαστικού συστήματος. Κατά τη διάρκεια των προηγούμενων λίγων δεκαετιών, η κοινωνική εργασία έχει επεκτείνει τις υπηρεσίες της σε ολόκληρο το σύστημα. Η εξέταση κατά

περίπτωση με τους εγκληματίες μπορεί να προσδιοριστεί ως μια τριφασική διαδικασία: παθητική εξέταση κατά περίπτωση, επιθετική εξέταση κατά περίπτωση, και επέμβαση με επιτακτική αντιπροσωπεία. Μια άλλη μορφή αποκαλούμενης εξέτασης κατά περίπτωση είναι η "κατευθυνόμενη φιλία" που περιλαμβάνει επισκέψεις επαγγελματιών σε σπίτια και σχολεία με σκοπό την προσωπική συμβουλευτική και καθοδήγηση.

6.4.3. Θεραπεία Πραγματικότητας

Η σημαντικότερη προϋπόθεση της θεραπείας πραγματικότητας είναι ότι όλα τα πρόσωπα έχουν ορισμένες πρώτες ανάγκες τις οποίες είναι ανίκανοι να εκπληρώσουν και ενεργούν κατά τρόπο ανεύθυνο. Το αντικείμενο της θεραπείας πραγματικότητας είναι η ενίσχυση της υπεύθυνης συμπεριφοράς. Σε περιπτώσεις παραβατών στόχος είναι η απαλοιφή της αντικοινωνικής δραστηριότητας. Η θεραπεία πραγματικότητας υπογραμμίζει και θεωρεί την παρούσα συμπεριφορά του νεαρού το σημαντικότερο γεγονός. Ο Glaser δημιουργός της θεωρίας της πραγματικότητας, σημείωσε ότι η έρευνα στο παρελθόν είναι «ένα άκαρπο ιστορικό περιοδικό - που οδηγεί στη συγχώρηση των προηγούμενων ενεργειών του παραβάτη ως ανεπιτυχές αποκορύφωμα της ιστορίας του». Ο θεράπων αντιμετωπίζει το νέο ως υπεύθυνο άτομο παρά ως ανεπιτυχή. Αναμένει από το νέο υπακοή στους κανόνες της θεραπευτικής σχέσης και είναι δεν είναι απορριπτικός σε περιπτώσεις ανυπακοής. Ενισχύει πάντα την υπεύθυνη δραστηριότητα του πελάτη. Η θεραπεία πραγματικότητας έχει επικριθεί καθώς πολλοί θεωρούν ότι είναι μια υπεραπλοποίηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς, και σε μερικές περιπτώσεις η διαβίβαση των προσδοκιών στο νεαρό μπορεί να έχει τα αρνητικά αποτελέσματα εάν ο νεαρός προήλθε από μια κατάσταση στην

οποία υπήρξαν πολλές διαβιβασθείσες προσδοκίες Ανεξάρτητα από την κριτική, εντούτοις, υπάρχουν στοιχεία για την αποτελεσματικότητα της μεθόδου. Η θεραπεία πραγματικότητας, όπως άλλες θεραπείες, είναι τόσο αποτελεσματική, όσο ο μεμονωμένος σύμβουλος ή ο θεράπων. Ένας βασικός παράγοντας της θεραπείας είναι η συνέπεια.

6.4.4. Ανάλυση Συναλλαγών

Η ανάλυση συναλλαγών, που μπορεί εφαρμοσθεί τόσο ατομικά όσο και ομαδικά, ασχολείται κυρίως με την αξιολόγηση και την ερμηνεία των διαπροσωπικών σχέσεων και των δυναμικών συναλλαγών μεταξύ του πελάτη και του περιβάλλοντος. Ο σημαντικότερος σκοπός της θεραπείας είναι η κατάδειξη των διαφόρων τακτικών του πελάτη στην προσπάθεια ενδυνάμωσης των ενήλικων στοιχείων της προσωπικότητας, την απαλοιφή των ανώριμων στοιχείων της παιδικής προσωπικότητας και την μείωση της υποκειμενικής κρίσης του γονικού συστατικού. Ακόμα κι αν αυτή η μέθοδος έχει χρησιμοποιηθεί πρώτιστα με τους ενήλικους, μερικοί υποστηρίζουν ότι έχει μια ειδική αξία για τους εφήβους λόγω της χαρακτηριστικής αντίστασής τους στην ψυχοθεραπεία.

6.4.5. Επαγγελματική Παροχή Συμβουλών

Η επαγγελματική παροχή συμβουλών είναι διαφορετική από τις προηγούμενες θεραπευτικές μεθόδους. Δεν εξετάζει τη διαπροσωπική δυναμική της ανθρώπινης συμπεριφοράς ή δεν αναλώνεται στη διάγνωση. Ο κύριος σκοπός της επαγγελματικής παροχής συμβουλών είναι η αύξηση των γνώσεων των επιλογών σταδιοδρομίας του πελάτη, των προδιαγραφών εργασίας, και των προσόντων και της κατάρτισης

που απαιτούνται για την επιτυχή απασχόληση. Η θετική συμπεριφορά, οι δεξιότητες, και οι συνήθειες που αναπτύσσονται όταν απασχολούνται οι νέοι, μεταφέρονται και στην κοινοτική ζωή τους και έχουν θετική επίπτωση στη διαντίδραση με τους άλλους ανθρώπους. Εργασιακές τοποθετήσεις των νέων και προγράμματα απασχόλησης μειώνουν επιτυχώς την παραβατικότητα, περιλαμβάνοντας ένα σημαντικό στοιχείο: παρέχουν στη νεολαία εργασία που δεν αποτελεί αδιέξοδο αλλά που επιτρέπει την πρόοδο της σταδιοδρομίας. Τα προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού που περιλαμβάνουν την επαγγελματική παροχή συμβουλών είναι συχνά αποτελεσματικά στον επαναπροσανατολισμό της ενέργειας των εγκληματικών νεαρών στις θετικές προκλήσεις.

6.4.6. Συμπεριφοριστικές Συμβάσεις

Η συμπεριφοριστική συμβολή (επίσης αποκαλούμενη διαχείριση πιθανότητας) έχει γίνει μια πολύ δημοφιλής και χρήσιμη μέθοδος με τους έφηβους παραβάτες. Οι υποθέσεις του συμβολαίου τροποποίησης συμπεριφοράς έχουν αποδειχθεί χρήσιμες στην γραφική επεξήγηση στον πελάτη των προσδοκίες του συμβούλου και τις συνεπειών της συμπεριφοράς πελατών. Για την ενίσχυση της χρησιμότητας των συμβάσεων μεταξύ της νεολαίας και του σωφρονιστικού προσωπικού, οι συμβάσεις μπορούν επίσης να αναπτυχθούν μεταξύ της νεολαίας και των γονέων. Διάφορες μελέτες έχουν παρουσιάσει την αποτελεσματικότητα της χρησιμοποίησης των συμβάσεων συμπεριφοράς στα σωφρονιστικά προγράμματα. Αυτή η μέθοδος επεξεργασίας εμφανίζεται επίσης να είναι αποτελεσματική στα κοινωνικά υπόβαθρα. Τα ουσιαστικά βήματα στη συμπεριφοριστική αναδοχή περιλαμβάνουν (α) ανάλυση της συμπεριφοράς του πελάτη με

σκοπό τον καθορισμό της προηγούμενης συμπεριφοράς και των συνεπειών της, (β) η συμπεριφοριστική σύμβαση πρέπει όχι μόνο να είναι δίκαιη και επίσημη, αλλά πρέπει επίσης ακριβώς να δηλώνει τους όρους της συμφωνίας και (γ) η σύμβαση πρέπει να δηλωθεί στους θετικούς όρους και να εφαρμοστεί με τις θετικές ανταμοιβές για τη θετική συμπεριφορά.

6.4.7. Επέμβαση Κρίσης

Η βάση της μεθόδου επέμβασης σε κρίση είναι η περαιτέρω τρωτότητα κατάρρευσης που επιφέρει η ψυχολογική επιβάρυνση. Η ανάλυση της τρέχουσας κρίσης μπορεί επίσης να οδηγήσει στη λύση των παλαιότερων προβλημάτων, μέσω της αναζωπύρωσης των φόβων και των κατασταλασμένων προβλημάτων που επαναλαμβάνονται κατά τη διάρκεια της κρίσης. Ο εγκληματίας εκφράζει συχνά την επιθετικότητα του στην κοινότητα ερχόμενος σε σύγκρουση με το νόμο. Σε μερικές περιπτώσεις, η επέμβαση σε κρίση περιλαμβάνει την οικογένεια καθώς επίσης και το νέο. Όταν είναι στο στάδιο κρίσης και επικρατεί πολλή ανησυχία, τα διαχειριζόμενα προβλήματα μπορούν να συμβάλουν στην επίλυση προβλήματος. Η επέμβαση κρίσης, ως τεχνική αντιμετώπισης των προβλημάτων επί τόπου, μπορεί να προάγει την αλλαγή και να βοηθήσει τον παραβάτη στην αναζήτηση νέων μεθόδων αντιμετώπισης της έντασης, της απογοήτευσης και της επιθετικότητας σε καταστάσεις κρίσεων.

6.4.8. Συμβουλευτική Ατόμων και Ομάδων

Η παροχή συμβουλευτικής μπορεί να εφαρμοσθεί και σε ομάδες και σε τα άτομα. Συνήθως, οι σημαντικότεροι στόχοι είναι υποστήριξη

και επανεκπαίδευση. Υπάρχουν διάφοροι τύποι μεμονωμένων μεθόδων αντιμετώπισης των παραβατών. Η πιο επικρατούσα ομαδική θεραπευτική προσέγγιση σε ιδρυματικές τοποθετήσεις και προγράμματα δικαστηρίων ανηλίκων είναι η συμβουλευτική ομάδας, που περιλαμβάνει ανταλλαγή προσωπικών αναζητήσεων, προβλημάτων και καθημερινών εμπειριών μέσα στην ομάδα. Στην συμβουλευτική ομάδας ή τη θεραπευτική ομάδα, είναι σημαντικό να επιλεχτούν εκείνοι οι νεαροί που μπορούν να ωφεληθούν από την ομάδα χωρίς να είναι αποδιοπομπαίοι τράγοι. Η υπόδοση ρόλων (role-playing) μπορεί να είναι ένα ιδιαίτερα αποτελεσματικό συστατικό της παροχής συμβουλευτικής σε ομάδα καθώς επιτρέπει στους νέους να αντιμετωπίσουν μια κατάσταση ερχόμενοι στη θέση του άλλου. Η βασική έννοια της υπόδησης ρόλου είναι η εξέταση των διαφορετικών αντιλήψεων και ρόλων σε μια μη απειλητική κατάσταση για το νέο συνειδητοποιώντας πως η συμπεριφορά είναι κυρίως το αποτέλεσμα μιας αντίδρασης σε αυτό που άλλοι άνθρωποι σκέφτονται για ένα πρόσωπο ή τι θεωρεί αυτό το πρόσωπο πως σκέφτονται. Πολλά σχήματα μπορούν να χρησιμοποιήσουν την υπόδοση ρόλων. Αν και μερικά προγράμματα παροχής συμβουλευτικής σε ομάδα είναι αποτελεσματικά στη μείωση της υποτροπής και στη βελτίωση άλλων συμπεριφορών, πολλά δεν είναι.

6.4.9. Θεραπεία Ομάδας

Επιλέγοντας ανάμεσα στην θεραπεία ομάδας, την παροχή συμβουλευτικής σε ομάδα, την ομαδική ψυχοθεραπεία, την καθοδηγημένη αλληλεπίδραση της ομάδας και την κοινωνική εργασία με ομάδα μπορεί να επικρατήσει σύγχυση. Οι Sauti και Vinter περιέλαβαν την ψυχοθεραπεία, την καθοδηγημένη αλληλεπίδραση ομάδας, και την εργασία κοινωνικής ομάδας κάτω από τη θεραπεία ομάδας.

Επισημαίνουν την επιλογή της μεθόδου ανάλογα με τον τύπο του θεραπευτή που εκτελεί την εργασία. Μερικοί υποστηρίζουν ότι η θεραπεία ομάδας είναι μια εντονότερη διαδικασία από την εργασία κοινωνικής ομάδας - η έμφαση είναι ακόμα στο άτομο ενώ η ομάδα χρησιμοποιείται ως μηχανισμός για να καταλάβει καλύτερα τη συμπεριφορά ατόμων και του συγκεκριμένου ατόμου. Η διαδικασία της ομάδας δεν λύνει από μόνη της όλα τα προβλήματα της αντίστασης στην αντιμετώπιση. Οι ομάδες περνούν γενικά μέσω των διάφορων φάσεων με διακριτά χαρακτηριστικά και διαδικασίες. Όπως και στις περισσότερες άλλες μεθόδους που αναφέρθηκαν, ο συγκεκριμένος προσανατολισμός που ο ηγέτης της ομάδας ακολουθεί προς την εκπλήρωση του στόχου βοηθείας των νέων ποικίλει ανάλογα με την κατάρτιση του ηγέτη ομάδας, την προσωπικότητα, και την ομάδα πελατών.

6.4.10. Εργασία Κοινωνικής Ομάδας

Ο Ferguson καθορίζει την εργασία κοινωνικής ομάδας ως κοινωνική εργασία «εστιασμένη στο ατομικότητα σε μια ομάδα», που προσπαθεί να βοηθήσει αποτελεσματικότερα κάθε λειτουργία των μελών της ομάδας μέσα σ' αυτήν και την άντληση μεγαλύτερης ικανοποίησης από αυτήν την συμμετοχή. Η μέθοδος εργασίας κοινωνικής ομάδας λειτουργεί κάτω από πολλές συνθήκες, ίδιες με την κοινωνική εξέταση κατά περίπτωση, αν και είναι πιο σύνθετη λόγω του αριθμού μελών της ομάδας και της αυξανόμενης διαπροσωπικής δυναμικής. Ο εργαζόμενος πρέπει να είναι σε θέση όχι μόνο και καταλαβαίνει τα μεμονωμένα προβλήματα, αλλά και να απεικονίσει και να αντιληφθεί τον τρόπο με τον οποίο οι διαδικασίες της ομάδας μπορούν να συμβάλουν στην επίλυση προβλήματος. Μια ιδιαίτερη παραλλαγή της εργασίας ομάδας

και της θεραπείας εργασίας καλείται «αποσυνδεμένη» μέθοδο εργασίας ομάδας. Αν και δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η «αποσυνδεμένη» μέθοδος εργασίας ομάδας περιλαμβάνει την εργασία του κοινωνικού λειτουργού με τους νέους που δεν θα προσέρχονταν σ' ένα ρυθμισμένο πρόγραμμα, έχουν υπάρξει μερικά σοβαρά προβλήματα στη χρησιμοποίηση αυτής της μεθόδου. Μερικές μελέτες των αποτελεσμάτων αυτής της μεθόδου είναι αρνητικές. Εκτός από τις διάφορες άμεσες υπηρεσίες που προσφέρονται στους νεαρούς, οι κοινωνικοί λειτουργοί παρέχουν επίσης υπηρεσίες στις οικογένειες των νεαρών και έμμεσες υπηρεσίες σχετιζόμενες με τη λειτουργία ομάδας «σπιτιού».

6.4.11. Εργοθεραπεία

Η μέθοδος της εργοθεραπείας είναι κατάλληλη για τα πολύ μικρά παιδιά, τους παραβάτες και τις ομάδες υψηλού κινδύνου. Μια ομάδα έξι έως οκτώ παιδιών συγκεντρώνεται ή καλείται να συναντηθεί σε έναν συγκεκριμένο χρόνο και τόπο για να συμμετέχει στο παιχνίδι, όπως τα παιχνίδια ομάδας ή κάποια καλλιτεχνική προσπάθεια. Δεν είναι μόνο σημαντική η επιλογή των υποψηφίων νέων εργοθεραπείας είναι επίσης ουσιαστική η λήψη προσοχής στην επιλογή κατάλληλων δραστηριοτήτων. Η χρήση των παιχνιδιών στη θεραπεία είναι βασισμένη στην ιδέα της σπουδαιότητας του παιχνιδιού στην κοινωνικοποίηση των παραβατών. Ανεξάρτητα από τη θεραπευτική τεχνική που χρησιμοποιείται, πρέπει να γίνει μια προσεκτική αξιολόγηση σχετικά με την καταλληλότητά της για τον ιδιαίτερο πελάτη.

6.4.12. Καθοδηγημένη Αλληλεπίδραση Ομάδας

Η καθοδηγημένη αλληλεπίδραση ομάδας είναι βασικά παρόμοια με τη θεραπεία ομάδας ή την ψυχοθεραπεία ομάδας δεδομένου ότι είναι επίσης βασισμένη στην υπόθεση της επίλυσης των προβλημάτων μέσω της ομάδας. Η ομάδα είναι ένας σημαντικός φορέας για την αλλαγή. Η ομάδα μπορεί να ασκήσει πολλή πίεση στα μεμονωμένα μέλη της αφότου έχει σταθεροποιηθεί η ομάδα, ο ηγέτης έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη και ο σημαντικός διάλογος έχει πραγματοποιηθεί. Η διαδικασία που περιγράφεται για την καθοδηγημένη αλληλεπίδραση ομάδας αναφορικά με τη δομή της ομάδας και των στόχων για την επιτυχία του σημαντικού διαλόγου, την επικοινωνία και την έκφραση είναι παρόμοια με τις διαδικασίες ομάδας που παρουσιάστηκαν νωρίτερα. Ο Gottfredson κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, στην κοινότητα, η καθοδηγημένη αλληλεπίδραση ομάδας παρέχει μια εναλλακτική λύση στην τοποθέτηση σε ίδρυμα.

6.4.13. Θεραπεία Περιβάλλοντος

Εάν ο νεαρός είναι σε ένα ίδρυμα, κοντινής απόστασης από το σπίτι του ή σε κάποιο ελεγχόμενο ή ημι-ελεγχόμενο περιβάλλον, η θεραπεία αυτή επιχειρεί την παροχή ενός περιβάλλοντος που θα διευκολύνει τη σημαντική αλλαγή, την αυξανόμενη ανάπτυξη και την ικανοποιητική αποκατάσταση. Επειδή το περιβάλλον είναι, στην πραγματικότητα, η θεραπευτική ρύθμιση, οι καθημερινές δραστηριότητες, που περιλαμβάνουν και τις αποτυχίες και τις επιτυχίες, είναι τα θέματα της συζήτησης μεταξύ των πελατών και εκείνων των προσώπων που αποτελούν μέρος του περιβάλλοντός τους. Η θεραπεία περιβάλλοντος περιλαμβάνει έναν γενικότερο προσανατολισμό στη

θεραπεία από την καθοδηγημένη αλληλεπίδραση ομάδας, τη θεραπεία ομάδας, την κοινωνική εξέταση κατά περίπτωση, και άλλες μεθόδους επειδή εστιάζει στο συνολικό περιβάλλον του ατόμου και αντιμετωπίζεται ως σημαντικότερος θεραπευτικός πράκτορας.

6.5. Χαρακτηριστικά κλινικών παρεμβάσεων που έχουν καλύτερα αποτελέσματα στη μείωση των αποτροπών

- **Θεωρητική επάρκεια.** Οι κλινικές παρεμβάσεις βασίζονται σε ένα άρτιο θεωρητικό μοντέλο σχετικό με τα αίτια της παραβατικής συμπεριφοράς το οποίο μοντέλο επιβεβαιώνεται από τα διαθέσιμα ερευνητικά δεδομένα και αξιοποιεί γνώσεις από την Κοινωνική Εργασία, Ψυχολογία και συναφείς κοινωνικές επιστήμες.

- **Εκτίμηση της πιθανότητας ή ρίσκου της υποτροπής.** Μια αποτελεσματική παρέμβαση πρέπει να κάνει διάκριση μεταξύ παραβατών με υψηλό ρίσκο και εκείνων με περιορισμένη πιθανότητα υποτροπής. Όσοι ανήκουν στην πρώτη ομάδα χρειάζονται εντατικές παρεμβάσεις ενώ εκείνοι της δεύτερης ομάδας χρειάζονται πολύ λιγότερη ή και καθόλου παρέμβαση.

- **Διάκριση μεταξύ εγκληματογόνων και μη αναγκών.** Εγκληματογόνες είναι οι ανάγκες η βελτίωση των οποίων οδηγεί σε μείωση της παραβατικότητας. Για παράδειγμα, η κατάχρηση ουσιών οι δυσκολίες στην επικοινωνία η έλλειψη εμφανούς κατάλληλης εκπαίδευσης και η ανεργία αποτελούν θεραπευτικούς στόχους η επίτευξη των οποίων μπορεί να μειώσει την παραβατικότητα. Το άγχος και η αυτοεκτίμηση αποτελούν παραδείγματα μη εγκληματογόνων αναγκών μη συνδεδεμένων με μελλοντική παραβατικότητα.

- **Συγκεκριμένη μεθοδολογία.** Κατά κανόνα γνωσιακές και συμπεριφοριστικές παρεμβάσεις είναι πιο αποτελεσματικές από άλλες

μορφές θεραπείας. Αυτές οι παραδοσιακές θεραπείες θεωρούν ως προϋπόθεση την ικανότητα του πελάτη να λεκτικοποιήσει τις ανάγκες του και να κατέχει ήδη ένα επαρκές επίπεδο κοινωνικών δεξιοτήτων. Πολλοί νεαροί παραβάτες όμως είναι ιδιαίτερα ανεπαρκής λεκτικά και επιπλέον χαρακτηρίζονται από συγκεκριμένες γνωσιακές ανεπάρκειες όπως σε θέματα αξιών, λήψης αποφάσεων και αντιμετώπισης κοινωνικών διλημμάτων, στον τρόπο που αντιλαμβάνονται και χειρίζονται τις ανθρώπινες σχέσεις.

- **Δομημένες παρεμβάσεις** με στόχο την αλλαγή συγκεκριμένων συμπεριφορών όπου οι ειδικά εκπαιδευμένοι θεραπευτές εφαρμόζουν αυστηρά δομημένες συνεδρίες. Προγράμματα τα οποία στοχεύουν στην βελτίωση δεξιοτήτων επικοινωνίας και αντίδρασης στην χρήση ουσιών, διαχείρισης του θυμού και αυτοελέγχου μπορούν να μειώσουν τις υποτροπές μέχρι και 50%.

- **Εξωϊδρυματικές παρεμβάσεις.** Αρκετοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι παρεμβάσεις εκτός ιδρυματικών πλαισίων οι οποίες μάλιστα συμπεριλαμβάνουν την οικογένεια υπερτερούν εκείνων που πραγματοποιούνται μέσα σε φυλακές οι κλειστά ιδρύματα. Οι οικογένειες έχουν ένα πλούτο πληροφοριών σχετικά με τα πλεονεκτήματα και τις ανάγκες του παραβάτη και για αυτό θα πρέπει να συμμετέχουν ενεργητικά στην ανάπτυξη και εφαρμογή του ευρύτερου θεραπευτικού πλάνου.

Οι κλινικές αυτές παρεμβάσεις θα πρέπει να εφαρμόζονται από ειδικά εκπαιδευμένο και εποπτευόμενο προσωπικό το οποίο χρησιμοποιώντας βιβλία ασκήσεων, τεχνικών και δομημένων συνεδριών παρακολουθεί στην συνέχεια και αξιολογεί την πιστότητα μεταξύ μακροπρόθεσμων στόχων και καθημερινής πρακτικής.

6.6. Κριτική Αξιολόγηση Κλινικών Παρεμβάσεων

Η νεανική παραβατική συμπεριφορά αποτελεί απόρροια και σύμπτωμα πολλαπλών παραγόντων και κοινωνικό-οικονομικών συνθηκών. Αυτός καθ' αυτός ο όρος παραβατικότητα συμπεριλαμβάνει πλήθους επιμέρους κατηγοριών, για παράδειγμα, ψυχιατρικούς ασθενείς που, εκτός των άλλων, παρουσιάζουν και παραβατικότητα, άτομα που προέρχονται από στερημένες οικονομικά και κοινωνικά κοινότητες και οικογένειες και για τους οποίους οι νόμιμες ευκαιρίες είναι περιορισμένες, σεξουαλικούς παραβάτες, και εκείνους που ναι μεν έχουν υψηλό επίπεδο διαβίωσης, αλλά για λόγους προσωπικής και οικογενειακής δυσλειτουργίας παραβιάζουν το νόμο. Ένα λοιπόν τόσο πολυσύνθετο φαινόμενο απαιτεί πολυδιάστατη αντιμετώπιση και σύμφωνα με τον Δρίτσας (2003), είναι η πρώτη φορά που το κλινικό θεραπευτικό πλαίσιο λαμβάνει σοβαρά υπ' όψιν του και προσπαθεί να αντιμετωπίσει εγκληματογόνες ανάγκες, όπως έλλειψη εκπαίδευσης, ανεργία και κατάχρηση ουσιών. Αναγνωρίζοντας το γεγονός ότι οι παραβάτες αντιμετωπίζουν πολλαπλά προβλήματα προσέθεσε ένα ακόμη χαρακτηριστικό αποτελεσματικών προγραμμάτων, αυτό του εύρους των θεραπευτικών στόχων, δηλαδή της αναγκαιότητας να περιλαμβάνουν τα κλινικά προγράμματα πολλαπλές ομάδες στόχων παρέμβασης. Για παράδειγμα, μια ομάδα στόχων προσπαθεί να αντιμετωπίσει δυσκολίες στον εκπαιδευτικό, επαγγελματικό και διαπροσωπικό τομέα, μια άλλη ομάδα στοχεύει στη βελτίωση της οικογένειας και των κοινοτικών δικτύων υποστήριξης, ενώ μια τρίτη ομάδα ασχολείται με δυσλειτουργίες σε γνωσιακό και συμπεριφοριστικό επίπεδο. Αυτή η ολιστική προσέγγιση αποφεύγει το μονοδιάστατο ιατρικό μοντέλο και την ετικετοποίηση της παραβατικής συμπεριφοράς ως απόρροια και μόνον της ψυχοπαθολογίας του ανήλικου,

αναγνωρίζοντας την πολλαπλότητα των παραγόντων, οι οποίοι συντελούν στην εμφάνιση τέτοιων συμπεριφορών. Αυτή βέβαια η τάση αντιμετώπισης του παραβατικού προβλήματος μέσα στο κοινωνικο-οικονομικό περιεχόμενο και μικρόκοσμο (πέραν των όποιων χαρακτηριστικών και γνωσιακών δυσλειτουργιών) του ατόμου δεν χαρακτηρίζει όλα τα θεραπευτικά προγράμματα πολλά εκ των οποίων δεν συμπεριλαμβάνουν καν την οικογένεια του παραβάτη. Αυτή η τάση προς μια ολιστική αντιμετώπιση της παραβατικής συμπεριφοράς, σύμφωνα με τον Δρίτσα (2003), έρχεται να δικαιώσει τον άμεσα εμπλεκόμενο θεραπευτή (κλινικό κοινωνικό λειτουργό ή ψυχολόγο), ο οποίος δίκαια αναρωτιέται πόσο αποτελεσματική μπορεί να π.χ. η γνωσιακή θεραπευτική παρέμβαση όταν μετά το τέλος της ο νεαρός παραβάτης επιστρέφει σε μια γειτονιά όπου βρίθεται ανεργίας, χαμηλού μορφωτικού επιπέδου και μιας ευρύτερης κουλτούρας ανομίας και απαξίωσης των κανόνων κοινωνικής συμπεριφοράς του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Για παράδειγμα, πόσο αποτελεσματικό μπορεί να είναι ένα πολυθεματικό τρίμηνο πρόγραμμα ενίσχυσης δεξιοτήτων επικοινωνίας, αντιμετώπισης του θυμού και ενισχυτικής διδασκαλίας σε ένα νεαρό τσιγγάνο ή μετανάστη που θα επιστρέψει στον κοινωνικά αποκλεισμένο καταυλισμό του, έχοντας να αντιμετωπίσει σε καθημερινή βάση την έλλειψη ευκαιριών, την προκατάληψη και την εκμετάλλευση από άλλες κοινωνικές ομάδες; Και ίσως ένα παράδειγμα (βασισμένο στο Μοντέλο των Αλληλοσυμπληρούμενων Συστημάτων Κοινωνικής Φροντίδας) μιας πιο ολιστικής προσέγγισης στην αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας αποτελούν οι ομάδες κατά της παραβατικότητας στο Ηνωμένο Βασίλειο (multi agency youth offending teams) στις οποίες εκπρόσωποι διαφορετικών κοινωνικών υπηρεσιών συνεργάζονται για να αντιμετωπίσουν την ατομική παραβατικότητα μέσα στο κοινωνικό και πολιτιστικό της περιεχόμενο και υποσύστημα.

Όσον αφορά στην ερευνητικά υποστηριζόμενη αποτελεσματικότητα των προτεινομένων κλινικών παρεμβάσεων και εδώ εγείρονται ερωτηματικά. Δεν είναι λίγες οι φωνές της κριτικής που αναφέρονται σε μεθοδολογικά ερευνητικά προβλήματα, όπως προκατειλημμένη επιλογή όσων συμμετέχουν σε τέτοια προγράμματα. Δηλαδή, πρώτον, ως κριτήριο υποτροπής θεωρείται η επανακαταδίκη από δικαστήριο και όχι η διάπραξη αξιόποινης πράξης και δεύτερον, οι πλέον συνεργάσιμοι παραβάτες επιλέγονται για θεραπεία, ενώ οι λιγότερο κινητοποιημένοι στέλνονται στη φυλακή. Αυτές οι μεθοδολογικές ατέλειες όχι μόνο δεν επιτρέπουν τη σύγκριση μεταξύ θεραπείας και τιμωρητικών ποινών, αλλά και ενθαρρύνουν τους επικριτές (Fraser, 2002) των κλινικών παρεμβάσεων να ισχυρίζονται ότι οι μειωμένες επανακαταδίκες και υποτροπές αντανακλούν την αυξημένη κινητοποίηση όσων συμμετείχαν και όχι τα θεραπευτικά αποτελέσματα της παράβασης. Βέβαια οι υποστηρικτές των κλινικών παρεμβάσεων διατείνονται ότι οι αξιολογήσεις τέτοιων κλινικών παρεμβάσεων θα πρέπει να συμπεριλαμβάνουν εκτός των όποιων διαφορών στα ποσοστά υποτροπών μεταξύ θεραπείας και τιμωρητικών ποινών και άλλα κριτήρια, όπως αν ο χαρακτήρας αυτών των υποτροπών είναι λιγότερο σοβαρός και σε ποιόν βαθμό η κλινική παρέμβαση επηρεάζει θετικά αντικοινωνικές και δυσλειτουργικές πεποιθήσεις, σκέψεις και κατά συνέπεια συμπεριφορά μακροπρόθεσμα (Δρίτσας, 2003).

Ένα άλλο σημείο που θα πρέπει να τονισθεί είναι το γεγονός ότι καθώς οι αξιολογητικές έρευνες είναι πολύ γενικές για να επιτρέψουν συμπεράσματα του είδους γιατί οι κλινικές θεραπείες είναι αποτελεσματικές, για ποιόν και σύμφωνα με ποιόν μηχανισμό, θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στο ποια προγράμματα είναι πάντοτε κατάλληλα. Το επίπεδο ωριμότητας και κινητοποίησης για αποχή από

την παραβατικότητα είναι σημαντικοί παράγοντες στα νεαρά άτομα και σύμφωνα με το Μοντέλο Αλλαγής της Συμπεριφοράς των Prochaska and Di Clemente η γνωσιακή θεραπεία μπορεί να είναι χρήσιμη σε κάποιο στάδιο αυξημένης κινητοποίησης, ενώ εναλλακτικές στρατηγικές όπως η επανορθωτική δικαιοσύνη ή ήπια υποστηρικτική επίβλεψη, μπορεί να είναι αποτελεσματικότερες σε άλλα στάδια ή σε άλλους παραβάτες. Συμπερασματικά, αν και η ποιότητα των αξιολογητικών ερευνών που αφορούν την αποτελεσματικότητα της κλινικής θεραπείας της νεανικής παραβατικότητας προς το παρόν επιτρέπει αμφισβητήσεις και ερωτηματικά σε επιμέρους ζητήματα, παρ' όλα αυτά τα νεότερα δεδομένα αποτελούν την αντηρίδα όσων θεωρούν ότι η θεραπεία κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις και για συγκεκριμένο πληθυσμό μπορεί να είναι αποτελεσματική. Το μήνυμα είναι ότι αυτή καθ' αυτή η συγκεκριμένη κλινική παρέμβαση με τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά και πλαισιωμένη από παράλληλες δράσεις στον κοινωνικο-οικολογικό μακρόκοσμο του νεαρού παραβάτη όχι μόνο επαναφέρει την πίστη στη δυνατότητα αποτελεσματικής θεραπείας, αλλά και καταδεικνύει την αναγκαιότητα μιας ολιστικής αντιμετώπισης του φαινομένου (Δρίτσας, 2003).

Ανακεφαλαίωση

Στο παραπάνω κεφάλαιο παρουσιάστηκαν οι διαφορετικοί τύποι θεραπευτικών παρεμβάσεων της ανήλικης παραβατικότητας. Συμπερασματικά, επισημαίνουμε την αξία αυτών των προσεγγίσεων καθώς οι αξιολογήσεις αυτών των θεραπειών δίνουν πολύ υψηλά ποσοστά επιτυχίας (έως και 95%). Κάθε θεραπεία προσεγγίζει από διαφορετική σκοπιά και με διαφορετικό τρόπο τον ανήλικο παραβάτη και αυτό βοηθάει ώστε κάθε φορά να επιλέγεται από τους ειδικούς

επιστήμονες ο κατάλληλος τρόπος αντιμετώπισης του ανήλικου σύμφωνα με τις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά της εκάστοτε περίπτωσης.

Το γνωστικό-συμπεριφοριστικό πρότυπο, οι γνωστικό-συμπεριφοριστικές θεραπευτικές προσεγγίσεις έχουν αποδειχθεί ιδιαίτερα αποτελεσματικές για τους νέους στο σύστημα της δικαιοσύνης των ανηλίκων, καθώς επίσης και για τα παιδιά που παρουσιάζουν επιθετική συμπεριφορά. Η γνωστικό- συμπεριφοριστική προσέγγιση είναι βασισμένη στη θεωρία του καθορισμού τη συμπεριφοράς και των συναισθημάτων από τις σκέψεις και τις πεποιθήσεις. Δηλαδή ο τρόπος αξιολόγησης και πρόσληψης μιας κατάστασης επηρεάζει την συναισθηματική και συμπεριφοριστική μας στάση. Η γνωστικό-συμπεριφοριστική αντιμετώπιση είναι μια διδακτική προσέγγιση που περιλαμβάνει την εκμάθηση της σύνδεσης των σκέψεων συναισθημάτων - συμπεριφορών με τις πράξεις των παιδιών, στοχεύοντας στην τροποποίηση των σκέψεων για την καλύτερη προσαρμοστική συμπεριφορά σε προκλητικές καταστάσεις. Η γνωστικό-συμπεριφοριστική προσέγγιση είναι αποτελεσματική για τη νεολαία στο σύστημα δικαιοσύνης των ανηλίκων καθώς είναι ιδιαίτερα δομημένη και εστιάζει στην αποδιοργανωτική ή επιθετική συμπεριφορά τους.

Στην πολυσυστημική αντιμετώπιση, ο θεραπευτής συνεργαζόμενος με την οικογένεια, το σχολείο και την κοινότητα εξετάζει τους παράγοντες κοινωνικής απόκλισης των νέων, των απορρεόντων προβλημάτων και καθορίζει τη θεραπευτική γραμμή παρεμβάσεων. Ο θεραπευτής είναι αρμόδιος για την καταστολή των εμποδίων πρόσβασης σε υπηρεσίες και για την ενδυνάμωση των νέων και των οικογενειών τους στην επιτυχία βιώσιμων αποτελεσμάτων κάθε φορά. Οι τελευταίοι στόχοι της πολυσυστημικής θεραπείας είναι η προετοιμασία της οικογένειας στην αντιμετώπιση των προκλήσεων ανατροφής των

παιδιών που εμφανίζουν συμπεριφοριστικά και συναισθηματικά προβλήματα χωρίς να δημιουργηθούν προβλήματα στην οικογένεια, το σχολείο, τη γειτονιά. Η πολυσυστημική θεραπεία έχει σχεδιαστεί με στόχο την αποτελεσματική μείωση της υποτροπής κατά 70% στις εσωτερικές και εξωτερικές τοποθετήσεις και μέχρι 64% ενάντια στις ομάδες του ελέγχου των στις διάφορων, τυχαίων κλινικών δοκιμών. Επιπλέον, η πολυσυστημική θεραπεία είναι οικονομικά αποδοτικότερη.

Στη συνέχεια παρατέθηκαν οι ακόλουθες θεραπευτικές μέθοδοι αντιμετώπισης των παραβατικών νέων, οι οποίες χρησιμοποιούνται και στα προγράμματα πρόληψης και αποκατάστασης, καθώς επίσης και στα προγράμματα παρεκτροπής όπως και από τους υπευθύνους που ασχολούνται με την υψηλού κινδύνου νεολαία της κοινότητας: Κοινωνική εξέταση κατά περίπτωση, Θεραπεία πραγματικότητας, Ανάλυση συναλλαγών, Ψυχοθεραπεία, Επαγγελματική παροχή συμβουλών, Θεραπεία συμπεριφοράς, Συμπεριφοριστικές συμβάσεις, Επέμβαση κρίσης, Συμβουλευτική ατόμων και ομάδων, Θεραπεία ομάδας, Εργασία κοινωνικής ομάδας, Ψυχοθεραπεία ομάδας, Εργοθεραπεία, Καθοδηγημένη αλληλεπίδραση ομάδας, Θεραπεία περιβάλλοντος, Επέμβαση με τις οικογένειες, Προληπτικές μέθοδοι επέμβασης.

Συμπερασματικά, αν και η ποιότητα των αξιολογητικών ερευνών που αφορούν την αποτελεσματικότητα της κλινικής θεραπείας της νεανικής παραβατικότητας προς το παρόν επιτρέπει αμφισβητήσεις και ερωτηματικά σε επιμέρους ζητήματα, παρ' όλα αυτά τα νεότερα δεδομένα αποτελούν την αντηρίδα όσων θεωρούν ότι η θεραπεία κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις και για συγκεκριμένο πληθυσμό μπορεί να είναι αποτελεσματική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: «ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ»

Μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση της μελέτης αναλύθηκαν τόσο το θεσμικό πλαίσιο αντιμετώπισης των ανήλικων παραβατών στην Ελλάδα όσο και οι νέες θεραπευτικές προσεγγίσεις.

Η αντιμετώπιση της ανήλικης παραβατικότητας διεξάγεται από:

- Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων: πρόληψη-προστασία
- Υπηρεσίες Επιμελητών των Δικαστηρίων Ανηλίκων: πρόληψη-καταστολή.
- Ιδρύματα αγωγής: εκτέλεση του αναμορφωτικού μέτρου της εισαγωγής σε Ίδρυμα
- Σωφρονιστικά καταστήματα: ποινικός σωφρονισμός.

Αναφορικά με τις νέες θεραπευτικές προσεγγίσεις της ανήλικης παραβατικότητας αναπτύχθηκαν αναλυτικά η Γνωστική – Συμπεριφοριστική προσέγγιση, η Πολύ-συστημική θεραπεία.

Η Γνωστική – Συμπεριφοριστική προσέγγιση θεωρεί ότι η συμπεριφορά ενός ατόμου είναι αποτέλεσμα μάθησης που έγινε σε προηγούμενα στάδια ζωής. Βάση αυτού του ισχυρισμού η προβληματική συμπεριφορά εκλαμβάνεται ως «μαθημένη δυσπροσαρμοστική αντιμετώπιση» που καθορίζεται από προσωπικές εμπειρίες όπως οι σχέσεις του ατόμου με το κοινωνικό, πολιτισμικό, οικογενειακό και εργασιακό περιβάλλον του. Καθώς κυρίαρχο ρόλο στη διαμόρφωση της οποιασδήποτε συμπεριφοράς παίζει η μάθηση, το συμπεριφοριστικό μοντέλο αποσκοπεί, χρησιμοποιώντας τους νόμους της μάθησης, στην τροποποίηση της συμπεριφοράς ή στην διδασχά νέων τρόπων συμπεριφοράς.

Στόχος της πολυσυστημικής θεραπείας είναι η ενδυνάμωση τόσο της οικογένειας, ώστε να μπορεί να αντιμετωπίσει τις συναισθηματικές

και συμπεριφοριστικές δυσκολίες του παραβάτη, όσο και του τελευταίου στην αντιμετώπιση των δυσλειτουργιών μέσα στην οικογένεια, στο σχολείο και στις σχέσεις με τους συνομήλικους. Ο θεραπευτής συνεργάζεται με την οικογένεια για να καθορίσουν τους παράγοντες στο κοινωνικό-οικολογικό περιβάλλον (συνομήλικοι, σχολείο, τοπική γειτονιά) του νεαρού που συντελούν στην εμφάνιση του προβλήματος και στη συνέχεια να αποφασίσουν πως θα τους αντιμετωπίσουν από κοινού.

Πάντοτε υπήρχαν συγγραφείς οι οποίοι ισχυρίζονται ότι η θεραπεία των παραβατών δεν ήταν ένας απραγματοποίητος στόχος. Όμως ένα από τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν αυτοί οι υποστηρικτές της αποτελεσματικής θεραπείας ήταν το γεγονός ότι η νεανική παραβατικότητα όχι μόνο είναι πολυδιάστατο και πολυπαραγοντικό φαινόμενο αλλά και η θεραπεία έχει πολλές μορφές, διεξάγεται σε διαφορετικές συνθήκες, για διαφορετικούς πληθυσμούς και υπάρχουν πολλαπλά κριτήρια της «αποτελεσματικότητας».

Πρέπει να δώσουμε ιδιαίτερη σημασία στον τομέα «Πρόληψη της Παραβατικότητας Ανηλίκων». Το έργο αυτό το έχουν αναλάβει κυρίως οι εταιρείες προστασίας ανηλίκων. Αυτό γιατί, είναι καλύτερα να προλαμβάνουμε παρά να θεραπεύουμε το κακό. Ακόμα γιατί, με την καταπολέμηση της ανήλικης παραβατικότητας θα έχουμε σίγουρα κοινωνικό όφελος, άμεσα και οικονομικό.

Να τονίσουμε πως πρέπει να καλυφθούν άμεσα οι θέσεις που είναι ορισμένες, εδώ και πάρα πολύ καιρό των επιμελητών ανηλίκων. Γνωρίζουμε μετά από στατιστικές έρευνες πως το σύνολο των οργανικών θέσεων των επιμελητών ανηλίκων είναι 45 και καλύπτονται μόνο οι 16 σε όλη την Ελλάδα. Αυτή η κατάσταση δημιουργεί φόρτο εργασίας των ήδη υπάρχοντων υπαλλήλων με αποτέλεσμα να μην παρέχουν παραγωγικό έργο.

Ακόμη κρίνετε αναγκαία η λειτουργία διαγνωστικών και θεραπευτικών μονάδων για την πρόληψη ψυχολογικών δυσλειτουργιών, εθισμού και για την έγκαιρη αποκατάσταση της ψυχικής υγείας των ανηλίκων. Πιστεύουμε πως πρέπει να δοθεί έμφαση στην πρόληψη παραβατικής συμπεριφοράς, στην αντιμετώπιση των ανηλίκων σε κίνδυνο, στη διαπαιδαγώγησή τους και ιδιαίτερα στην προστασία των δικαιωμάτων τους.

Σημαντική για εμάς κρίνετε η πρόσληψη σχολικών συμβούλων οι οποίοι θα συνεργάζονται με τους μαθητές, με τους γονείς των παιδιών και με τους εκπαιδευτικούς, δίνοντας συμβουλές στους γονείς για τις διάφορες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα παιδιά τους, συμβουλεύοντας τους εκπαιδευτικούς για σωστή διδασκαλία και προσέγγιση των παιδιών και βοηθώντας τα παιδιά να ξεπεράσουν οποιαδήποτε δυσκολία και απαντώντας στα διάφορα ερωτηματικά τους.

Επίσης σημαντική θα ήταν και η δημιουργία ομάδων γονέων σε κάθε σχολείο στην οποία θα υπάρχει κοινωνικός λειτουργός ή ψυχολόγος και οι γονείς θα είναι σε θέση να ανταλλάσσουν τις εμπειρίες τους με άλλους γονείς να συζητάνε τα προβλήματά τους και να βρίσκουν λύση για τα διάφορα προβλήματά τους.

Το σχολείο θα πρέπει να προάγει τη μάθηση, τη συμμετοχή και την υπευθυνότητα, έτσι λοιπόν οι καθηγητές θα πρέπει να βρίσκονται κοντά στα παιδιά και να μην ενδιαφέρονται μόνο για την ύλη των μαθημάτων αλλά κυρίως για την ψυχολογία του παιδιού.

Σημαντική επίσης είναι η συχνή ενημέρωση στα σχολεία από διάφορους φορείς π.χ. ΟΚΑΝΑ για την πρόληψη των ναρκωτικών, του αλκοολισμού και της παραβατικής συμπεριφοράς.

Επίσης προτείνετε να παρέχεται στο προσωπικό των σωφρονιστικών προγραμμάτων εξειδικευμένη μόρφωση και κατάρτιση

μέσα από δημόσιες σχολές και ειδικότερα ως προς τα διευθυντικά στελέχη, να επιμορφώνονται συνεχώς πάνω σε εγκληματολογικά θέματα.

Σημαντικό ρόλο στη ζωή των κρατουμένων, αλλά και στη μετασφρονιστική τους εξέλιξη διαδραματίζει η επαγγελματική κατάρτιση και εργασία. Το θέμα της εργασιακής απασχόλησης μέσα στις φυλακές είναι σημαντικότερο όταν πρόκειται για νεαρά άτομα. Η συμμετοχή σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης θα πρέπει να είναι δελεαστική για τους κρατούμενους και ωφέλιμη για τη διαβίωσή τους.

Επίσης θα πρέπει να ληφθούν αποτελεσματικότερα μέτρα για την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού όσων από τους κρατούμενους είναι αγράμματοι καθώς και η εξασφάλιση προϋποθέσεων για όσους επιθυμούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η προσπάθεια που πρέπει να γίνει, με την διάθεση των απαραίτητων κονδυλίων, για την κτιριακή βελτίωση των εγκαταστάσεων, ώστε να υπάρχει μεγαλύτερη άνεση στη διαβίωση των κρατουμένων και να εξασφαλιστούν περισσότεροι χώροι για την ανάπτυξη της προσωπικότητας των κρατουμένων.

Αλλά ένα ακόμη σημαντικό θέμα είναι αυτό της ενημέρωσης – ευαισθητοποίησης του κοινού σχετικά με την αποδοχή – απάλειψη του στίγματος αλλά και στην απορρόφηση στην αγορά εργασίας των ανήλικων αποφυλακισμένων.

Ακόμη, επιθυμία όλων είναι η υιοθέτηση της εξωιδρυματικής πολιτικής ως μέτρο σφρονισμού ανήλικων και ο εγκλεισμός τους να παραμένει η έσχατη λύση.

Γνωρίζουμε πως στην εποχή που ζούμε οι κοινωνικές μεταβολές είναι ραγδαίες και οδηγούν στην αποδυνάμωση των κοινωνικών θεσμών (οικογένεια, σχολείο, γειτονιά) με συνέπεια την αύξηση της παραβατικής

συμπεριφοράς. Γι' αυτό βάζουμε ως στόχο την υλοποίηση νέων μέτρων για την αντιμετώπισή της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αρβανιτάκη Αθηνά - Σαρμανιώτη Βασιλική, «Νέες θεραπευτικές προσεγγίσεις της ανήλικης παραβατικότητας» Πάτρα, 2004
- Βενιζέλος Βασίλης, «Αυγή» 8-6-2001
- Γεωργούλα Αντωνία, «Η Εκπαίδευση των Ανηλίκων στα Ιδρύματα Αγωγής και στα Σωφρονιστικά Καταστήματα της Χώρας μας», Τόμος 2, Τεύχη 2-3, Μάρτιος, 2001
- Γεωργούλας Στράτος, «Ανήλικοι Παραβάτες στην Ελλάδα», Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 2001
- Δρίτσας Ιωάννης, «Φέρνοντας σε Επαφή Θύματα και Θύτες – Νέες Προοπτικές για το Σύστημα Δικαιοσύνης Ανηλίκων Μέσα από τα Μονοπάτια του Παρελθόντος», Περιοδικό Κοινωνικής Εργασίας, Τεύχος 69^ο, Αθήνα, 2003.
- Δρίτσας Ιωάννης, «Προς μια Ολιστική Προσέγγιση στη Κλινική Θεραπεία της Νεανικής Παραβατικής Συμπεριφοράς», Περιοδικό Κοινωνικής Εργασίας, Τεύχος 72^ο, Αθήνα, 2003.
- Ιωαννίδη - Ψυχογιού Βασιλική «Ο θεσμός των αναμορφωτικών καταστημάτων\ Ιδρυμάτων αγωγής. Παιδαγωγική θεμελίωση και πράξη», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001
- Καρβουνιάρης Ν. Βασίλειος, Εργασία: Η πρόληψη στους ανήλικους παραβάτες, Πάτρα 2003
- Κουράκης, Ν. Ε. «Εγκληματολογικοί Ορίζοντες Α΄. Θεωρία και πρακτική της ποινικής καταστολής», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1991
- Κουράκης, Ν. Ε. κ.α., «Ερευνα στις ελληνικές φυλακές Α΄. Τα σωφρονιστικά καταστήματα ανήλικων Κορυδαλλού και Κασσαβέτειας», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1995
- Μπεζέ Λουκία, «Ανήλικοι Παραβάτες», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1985.
- Παπαδημητρίου Ζ., «Παραβατικότητα», Π. Ψ. Ε. – Λεξικό, Εκδόσεις «Ελληνικά Γράμματα», Αθήνα 1991
- Παπαζαχαρίου Κ. Ιωάννου, «Επιστημονική Επιτηρίς του Ακ. Έτους 1952-1953», Εκδόσεις Πάντειος-Ανωτάτη σχολή Πολιτικών Επιστημών των Αθηνών, Αθήνα, 1955
- Σαρλή Ελένη – Λάζου Παναγιώτα, «Ελληνικό Σωφρονιστικό Σύστημα», Υπεύθυνη Καθηγήτρια: Κατσαρού Φανή 7-3-2000

- Σιδηροπούλου Αναστασία «Παραβατικότητα Ανηλίκων Ηλικίας 13-17 ετών στον Ελλαδικό Χώρο και ο Ρόλος της Αστυνομίας και της Κοινωνικής Εργασίας στην Αντιμετώπισή της», Υπεύθυνη Καθηγήτρια: Αλεξοπούλου Ουρανία, Πάτρα, 1997
- Σπινέλλη, Κ. & Λούτση, Ζ., «Κοινωνική ανισότητα και ηθική παρεκτροπή ανηλίκων», στο Αφιέρωμα στον Η. Δασκαλάκη, ΕΚΚΕ, Αθήνα 1988.
- Σπινέλλη, Κ. & Τρωιανού – Λουλά, Α., «Ελληνικό Δίκαιο ανηλίκων δραστών και θυμάτων. Ένας κλάδος υπό διαμόρφωση», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1992
- Τάτσης Νικόλαος, «Θεωρητικοί και μεταθεωρητικοί προβληματισμοί στην κοινωνιολογία των ανήλικων παραβατών», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1988
- Τζαννουε – Τζώρτζη « Η συμβολή των κοινωνικών παραγόντων στη δημιουργία κοινωνικά αποκλινόντων ατόμων » Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1990.
- Τζέρμπη Φωτεινή, «Πρόληψη και αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων από την αρμόδια Διεύθυνση και Υπηρεσίες του Υπ. Δικαιοσύνης», Ελληνογαλλικό Συμπόσιο, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1988.
- Τίτσου Παρασκευή – Πετρονικόλου Ματίνα, «Αιτιολογική Προσέγγιση και Πρόληψη της Παραβατικότητας», Υπεύθυνη Καθηγήτρια: Κατσαρού Φανή, 1993
- Φαρσαδάκης Ι. Ιάκ., «Αντικοινωνική συμπεριφορά των νέων», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1987.
- Φαρσαδάκης Ι. Ιάκωβος, Παραβατικότητα και κοινωνικό έλεγχο των ανηλίκων, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1986
- Φραγκουδάκη, Α., «Γλώσσα και Ιδεολογία», 4^η έκδοση, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα, 1987
- Φρατζεσκάκης Ι. « Αντικοινωνική Συμπεριφορά των Νέων », Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1987.
- Φρονίμου, Ε., «Προβλήματα εκ της εγκληματικότητας των ανηλίκων», Δικαιοσύνη 5 (1964).
- Χάιδου, Α., Η ιδρυματική και εξωιδρυματική μεταχείριση ανηλίκων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1991.
- Χάιδου, Α., «Η μεταχείριση των ανηλίκων σύμφωνα με το σχέδιο του κώδικα βασικών κανόνων για τη μεταχείριση των κρατουμένων και το νομοσχέδιο περί μονάδων μέριμνας και αγωγής νεότητας», στο Πρόληψη-Αντιμετώπιση της Εγκληματικότητας των Ανηλίκων (Λ. Μπεζέ επιμ.), Εισηγήσεις

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bass, D., Whiting, L. & Richards, D., *Helping vulnerable youths: runaway and homeless youths in the U.S.*, Washington D.C.: National Association of Social Workers Press, 1992
- Borduin, C. M., Mann, B. J., Cone, L. T., Henggeler, S. W., Fucci, B. R., Blaske, D. M., & Williams, R. A., *Multisystemic Treatment of Serious Juvenile Offenders: Long – Term Prevention of Criminality and Violence*. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 1995
- Blaske, D. M., Borduin, C. M., Henggeler, S. W. & Mann, B. J., *Individual, family and peer characteristics of adolescent sex offenders and assaultive offenders*. Developmental Psychology, 1989
- Clarke, G., *Improving the transition from basic efficacy research to effectiveness studies: Methodological issues and procedures*. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 1995
- Fraser, M. W., Nelson, K. E., & Rivard J. C., *The effectiveness of family preservation services*. Social work research, 1997
- Henggeler, S. W., Melton, J. B., Smith, L. A., Schoenwald, S. K., & Hanley, J., *Family Preservation Using Multisystemic Therapy: Long – term follow up to a clinical trial with serious juvenile offenders*. Journal of Child and Family Studies, 1993
- Henggeler, S. W., Rowland, M. D., Randall, J., Ward, D. M., Pickrel, S. G., Cunningham, P. G., Miller, S. L., Edwards, J., Zealberg, J. J., Hand, L. D. & Santos, A. B., *Home based multisystemic therapy as an alternative to the hospitalisation of youths in psychiatric crisis: Clinical outcomes*. Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 1999
- Henggeler, S. W., Rodick, J. D., Bordwin, C. M., Hanson, C. L., Watson, S. M., & Urey, J. R., *Multisystemic treatment of juvenile offenders: Effects on adolescent behaviour and family interactions*. Developmental Psychology, 1986
- Hoffman, J. A., *Psychological separation of late adolescents from their parents*. Journal of Counselling Psychology 31, 1984

- Kazdin, A. E., & Kendall, P. C., *Current progress and future plants for developing effective treatments: Comments and perspectives*. Journal of Clinical Child Psychology, 1998
- Kitsuse, J. *Societal Reaction to deviant behaviour*, Social Problems 9, 1962
- Rains, P. & Teram, E., *Normal bad boys public policies, institutions and the politics of client recruitment*. Quebec: Mc Gill-Queens University
- Singer, S., *Homegeneous victim – offender populations: A review and some research implications*. Journal of Criminal Law and Criminology 72, 1981

- <http://www.greekhelsinki.gr/>
- <http://www.findarticles.com>
- <http://ojjd.ncjrs.org>
- <http://www.mstservices.com>
- <http://www.state.id.us/crimevictim>
- <http://www.kikker.com>
- http://www.greekhelsinki.gr/bhr/greek/articles/pr_08_06_01.html
- <http://www.auth.gr>
- <http://www.auth.gr/virtualschool/2.23/Praxis/GeorgoulaReformatoryEducation.html>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

δικαστηρίου ανηλίκων, με την οποία καταδικάστηκε ο ανήλικος σε περιορισμό σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων,

ε) κατά της απόφασης του μονομελούς ή τριμελούς δικαστηρίου ανηλίκων με την οποία ο ανήλικος που κατά την τέλεση της πράξης είχε συμπληρώσει το δέκατο τρίτο έτος, δικάστηκε όμως μετά τη συμπλήρωση του δέκατου όγδοου έτους της ηλικίας του, καταδικάστηκε κατά το άρθρο 130 του Ποινικού Κώδικα σε ποινή στερητική της ελευθερίας μεγαλύτερη από τις ποινές που προβλέπονται στα εδάφια β' και γ'».

6. Στο άρθρο 549 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προστίθεται παράγραφος 5 που έχει ως εξής:

«5. Για την εκτέλεση των αποφάσεων των δικαστηρίων ανηλίκων φροντίζει αυτεπαγγέλτως ο αρμόδιος εισαγγελέας ανηλίκων και, αν η απόφαση έχει εκδοθεί από το εφετείο ανηλίκων, ο εισαγγελέας του δικαστηρίου αυτού, ο οποίος μπορεί να αναθέσει την εκτέλεση στον εισαγγελέα ανηλίκων. Επίσης, ο ίδιος εισαγγελέας επιβλέπει την εφαρμογή των αναμορφωτικών και θεραπευτικών μέτρων, καθώς και τον περιορισμό σε ειδικά καταστήματα κράτησης νέων.»

7. Το άρθρο 565 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 565 — Αμφιβολίες σχετικά με το είδος ή τη διάρκεια της ποινής

Κάθε αμφιβολία ή αντίρρηση σχετικά με την εκτελεστότητα της απόφασης και το είδος ή τη διάρκεια της ποινής λύεται από το δικαστήριο των πλημμελειοδικών του τόπου όπου εκτίεται η ποινή. Το ίδιο ισχύει και σε περίπτωση περιορισμού σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων. Κατά της απόφασης αυτής επιτρέπεται να ασκηθεί αίτηση ανάρρησης από τον εισαγγελέα και από τον καταδικασμένο.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β' ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΠΕΡΙ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ

Άρθρο 5

1. Το πρώτο εδάφιο του άρθρου 8 του ν. 1729/1987 (ΦΕΚ 144 Α') αντικαθίσταται ως εξής:

«8. Με ισόβια κάθειρξη και με χρηματική ποινή είκοσι εννέα χιλιάδων τετρακοσίων δώδεκα (29.412) ευρώ μέχρι πεντακοσίων ογδόντα οκτώ χιλιάδων διακοσίων τριάντα πέντε (588.235) ευρώ τιμωρείται ο παραβάτης των άρθρων 5, 6 και 7, αν είναι υπότροπος ή ενεργεί κατά επάγγελμα ή κατά συνήθεια ή ενεργεί με σκοπό να προκαλέσει τη χρήση ναρκωτικών ουσιών από ανήλικους ή χρησιμοποιεί με οποιονδήποτε τρόπο ανήλικα πρόσωπα κατά την τέλεση των παραπάνω πράξεων ή μετέρχεται κατά την τέλεση των πράξεων αυτών ή προς το σκοπό διαφυγής του τη χρήση όπλων ή οι περιστάσεις μαρτυρούν ότι είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος.»

2. Ο τίτλος του άρθρου 12 του ν. 1729/1987 αντικαθίσταται ως εξής: «Χρήση ναρκωτικών ουσιών».

3. Το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 12 του ν. 1729/1987, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 14 του ν. 2161/1993, αντικαθίσταται ως εξής:

«Όποιος για δική του αποκλειστική χρήση προμηθεύεται ή κατέχει με οποιονδήποτε τρόπο ναρκωτικά σε ποσότητα, που αποδεδειγμένα εξυπηρετεί αποκλειστικά τις δικές του ανάγκες ή κάνει χρήση τους ή καλλιεργεί

φυτά κάνναβης σε αριθμό ή έκταση που δικαιολογούνται μόνο για δική του αποκλειστική χρήση, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους.»

4. Το τρίτο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 12 του ν. 1729/1987, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 14 του ν. 2161/1993, αντικαθίσταται ως εξής:

«Με αποφάσεις του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας μπορεί να προσδιορίζονται τα όρια ποσότητας της κάθε επί μέρους ναρκωτικής ουσίας, που θεωρείται ότι καλύπτει τις ανάγκες ενός χρήστη, εστώ και εξαρτημένου, για ορισμένο χρόνο.»

5. Η παράγραφος 2 του άρθρου 12 του ν. 1729/1987, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 14 του ν. 2161/1993, καταργείται και στη θέση της τίθεται νέα παράγραφος που έχει ως εξής:

«2. Καταδικαστικές αποφάσεις της προηγούμενης παραγράφου δεν καταχωρίζονται στα αντίγραφα των δελτίων ποινικού μητρώου, εκτός αν μέσα σε πέντε χρόνια από τη δημοσίευση της αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης επακολουθήσει αμετάκλητη καταδίκη για την ίδια πράξη.»

6. Το τρίτο εδάφιο της παραγράφου 4 του άρθρου 12 του ν. 1729/1987, όπως η παράγραφος αυτή προστέθηκε με την παράγραφο 1 του άρθρου 9 του ν. 2721/1999, αντικαθίσταται ως εξής:

«Αν συντρέχει διακεκριμένη περίπτωση από τις προβλεπόμενες στο άρθρο 6 ή επιβαρυντική περίπτωση του άρθρου 8, η διάταξη του πρώτου εδαφίου δεν εφαρμόζεται.»

7. Το τέταρτο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 14 του ν. 1729/1987, όπως το άρθρο αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 16 του ν. 2161/1993, αντικαθίσταται ως εξής:

«Την εισαγωγή του δράστη σε Ειδικό Θεραπευτικό Κατάστημα ή Ειδικό Τμήμα Καταστήματος Κράτησης, που λειτουργεί υπό την ευθύνη αναγνωρισμένου κατά νόμο φορέα, μπορεί να διατάξει και ο ανακριτής με σύμφωνη γνώμη του Εισαγγελέα, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 13 παράγραφος 1.»

8. Το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 14 του ν. 1729/1987, όπως το άρθρο αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 16 του ν. 2161/1993, αντικαθίσταται ως εξής:

«2. Όποιος καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης και υποβάλλεται σε θεραπευτικό πρόγραμμα κατά την προηγούμενη παράγραφο, μπορεί με βούλευμα του συμβουλίου πλημμελειοδικών του τόπου της κράτησης, μετά από γνώμη του επιστημονικού συμβουλίου του Ειδικού Θεραπευτικού Καταστήματος ή του υπευθύνου του Ειδικού Τμήματος του Καταστήματος Κράτησης, να απολυθεί υπό όρο και πριν από τη συμπλήρωση του απαιτούμενου κατά τα άρθρα 105 επ. Π.Κ. χρόνου, εφόσον έχει παρακολουθήσει με επιτυχία το πρόγραμμα απεξάρτησης.»

9. Το άρθρο 17 του ν. 1729/1987 αντικαθίσταται ως εξής:

«1. Σε κάθε περίπτωση καταδίκης σε ποινή κάθειρξης για παράβαση του νόμου αυτού, το δικαστήριο, αν κρίνει ότι η διαμονή του καταδικασμένου σε ορισμένους τόπους δημιουργεί κινδύνους για τον ίδιο ή για τρίτους, μπορεί να διατάξει την απαγορευση της διαμονής του στους τόπους αυτούς για χρονικό διάστημα ενός (1) μέχρι πέντε (5) ετών.

2. Για αλλοδαπούς που καταδικάζονται για παράβαση του νόμου αυτού σε ποινή κάθειρξης το δικαστήριο δια-

ονται σε χρηματικές ποινές, ύστερα από αίτηση του κα-
 δικασθέντος που υποβάλλεται αυτοπροσώπως ή με
 πληρεξούσιο στον αρμόδιο για την εκτέλεση των ποινών
 εισαγγελέα μέσα σε αποκλειστική προθεσμία έξι μηνών
 από τη δημοσίευση του νόμου αυτού. Η μετατροπή απο-
 κρίνεται, αν η ποινή φυλάκισης έχει περιληφθεί σε συνο-
 κή ποινή κάθειρξης που εξακολουθεί να ισχύει.

2. Για τη μετατροπή της ποινής αποφασίζει αμετακλή-
 τως το δικαστήριο που εξέδωσε την καταδικαστική από-
 φασή ύστερα από κλήτευση του αιτούντος, σύμφωνα με
 τα άρθρα 155 έως 161 και 166 του Κώδικα Ποινικής Δικο-
 νομίας. Μπορεί όμως ο αιτών να παραιτηθεί από την κλή-
 τευση, καθώς επίσης και να εκπροσωπηθεί από συνήγο-
 ο, εφόσον προβεί σε σχετική δήλωση στην αίτησή του
 με μεταγενέστερο έγγραφο προς τον εισαγγελέα ή το
 δικαστήριο.

3. Μετά την υποβολή της αίτησης, που προβλέπεται
 στο εδάφιο α', δεν επιτρέπεται η άσκηση οποιουδήποτε
 αγωγικού ή έκτακτου ένδικου μέσου κατά της απόφασης
 που επέβαλε την ποινή ή η άσκηση αίτησης ακυρώσεως
 της διαδικασίας ή της αποφάσεως και εφόσον ασκηθεί
 η αίτηση απαράδεκτο, σύμφωνα με το άρθρο 476
 αρ.1 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Άρθρο 9

1. Στη θέση του άρθρου 675Α του Κώδικα Πολιτικής Δι-
 καστικής Διαδικασίας αντικαθίσταται η παρ. 1 του άρθρου
 675Α του Κώδικα Πολιτικής Διαδικασίας με το ακόλουθο κείμενο:

κονομίας, που καταργήθηκε με την παράγραφο 3 του άρ-
 θρου 32 του ν. 2172/1993, τίθεται νέο ταυτάριθμο άρθρο,
 το οποίο έχει ως εξής:

« Άρθρο 675Α. Το άρθρο 669 εφαρμόζεται
 και στην αναίρεση.»

2. Το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 21 του άρθρου
 20 του ν. 2738/1999 (ΦΕΚ 180 Α') αντικαθίσταται ως
 εξής:

« Σύζυγος ή τα τέκνα Ελλήνων πολιτών, οι οποίοι φο-
 νεύθηκαν ή τραυματίσθηκαν σοβαρώς συνεπεία τρομο-
 κρατικής πράξης, είτε αυτή στρεφόταν εναντίον τους εί-
 τε εναντίον άλλων, προσλαμβάνονται στο Δημόσιο και
 στα νομικά πρόσωπα της παρ.1 του άρθρου 14 του ν.
 2190/1994, όπως αυτή αντικαταστάθηκε με την παρ.1
 του άρθρου 1 του ν. 2527/1997, καθώς και στους φορείς
 της παρ. 3 του άρθρου 1 του ν. 2527/1997, καθ' υπέρβα-
 ση του προβλεπόμενου από την προκήρυξη αριθμού θέ-
 σεων, εφόσον: α) επιτύχουν σε γραπτό διαγωνισμό ή β) ε-
 καταταγούν σε πίνακα προτεραιότητας, σε σειρά πέραν
 του αριθμού των διοριστέων.»

Άρθρο 10

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευ-
 σή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα,

2003

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ,
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ

ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Θεωρήθηκε και τέθηκε η Μεγάλη Σφραγίδα του Κράτους

Αθήνα,

2003

Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Πίνακας 4Α. Ανήλικοι Υποβλήθέντες Σε Αναμορφωτικά Ή Θεραπευτικά Μέτρα, Συμφωνιστικό Περιορισμό Και Ενήλικες Εις Περιορισμόν Εντός Ψυχιατρικού Καταστήματος, Κατά Κατηγορία Αδικημάτων Έτους: 2002

Σελίδα: 1

Κατηγορίες Αδικημάτων	Φύλο	Αναμορφωτικά Ή Θεραπευτικά Μέτρα				Συμφωνιστικό Περιορισμό		Περιορισμό
		Μέχρι 12 Ετών	13-17 Ετών	18-20 Ετών	Ανω των 20 Ετών	Μέχρι 9 Μήνα	Πολύ περισσότερο από 9 μήνα	
Γ ε ν ι κ ό Σ ύ ν ο λ ο	Σ	3633	259	3119	140	0	108	7
	Α	3374	206	2939	125	0	99	5
	Θ	259	53	180	15	0	9	2
Εγκλήματα εσχάτης προδοσίας	Σ	0	0	0	0	0	0	0
	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Λοιπά εγκλήματα εσχάτης προδοσίας	Σ	0	0	0	0	0	0	0
	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Προδοσία της χώρας	Σ	0	0	0	0	0	0	0
	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Επιβουλή της ακεραιότητας της χώρας	Σ	0	0	0	0	0	0	0
	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Κατασκοπία	Σ	0	0	0	0	0	0	0
	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Επιβουλή κοινωνικού καθεστώτος	Σ	0	0	0	0	0	0	0
	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Λοιπά εγκλήματα προδοσίας της χώρας	Σ	0	0	0	0	0	0	0
	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Εγκλήματα κατά ξένων κρατών	Σ	0	0	0	0	0	0	0
	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Λοιπά εγκλήματα κατά ξένων κρατών	Σ	0	0	0	0	0	0	0
	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Εγκλήματα κατά πολιτικών αμμάτων	Σ	0	0	0	0	0	0	0
	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Λοιπά εγκλήματα κατά πολιτικών αμμάτων	Σ	0	0	0	0	0	0	0
	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Εγκλήματα κατά τις εκλογές	Σ	0	0	0	0	0	0	0
	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Λοιπά εγκλήματα κατά τις εκλογές	Σ	0	0	0	0	0	0	0
	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Προβολές κατά της πολιτειακής εξουσίας	Σ	0	0	0	0	0	0	0
	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0

Πίνακας 4Α. Ανήλικοι Υποβληθέντες Σε Αναμορφωτικά Ή Θεραπευτικά Μέτρα, Σωφρονιστικό Περιορισμό Και Ενήλικες Είς Περιορισμό Ενός Ψυχιατρικού Καταστήματος, Κατά Κατηγορία Αδικημάτων Έτους: 2002

Σελίδα: 2

Κατηγορίες Αδικημάτων	Φύλο	Αναμορφωτικά Ή Θεραπευτικά Μέτρα		Αναμορφωτικά Ή Θεραπευτικά Μέτρα		Σωφρονιστικό Καταστήμα	Μη Αποβληθέντες	Περιορισμός
		Μέχρι 12 Ετών	13-17 Ετών	18-20 Ετών	21-24 Ετών			
Αντίσταση	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Απειθεία	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Στάση	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Απόδραση κρατουμένου	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Παραβίαση κατασχέσεως	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Περιύβριση αρχής και συμβόλων	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Παραβίαση περιορισμών διαμονής	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Στάση κρατουμένου	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Λοιπές προσβολές κατά της πολιτειακής εξουσίας	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Επιβουλή δημοσίας τάξης	Σ	1	1	0	0	0	0	0
	Α	1	1	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Διατάραξη της κοινής ειρήνης	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Διατάραξη της ειρήνης των πολιτών	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Διατάραξη συνεδριάσεως	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Λοιπά εγκλήματα κατά της δημοσίας τάξεως	Α	1	1	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0

Κατηγορίες Αδικημάτων	Φύλο	Αναμορφωτικά Η Θεραπευτικά Μέτρα		Αναμορφωτικά Η Θεραπευτικά Μέτρα		Σαφρο- νιστι- κά Μέτρα	Μη Ιατρ- κα Πολύ- (Άνω Τών 20 Ετών)
		Μέχρι 12 Ετών	13-17 Ετών	18-20 Ετών	20 Ετών		
Λοιπά εγκλήματα περί την απονομή της δικαιοσύνης	Α	2	0	2	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Εγκλήματα περί την υπηρεσία	Σ	0	0	0	0	0	0
	Α	0	0	0	0	0	0
Δωροδοκία δικαστού	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Παραβίαση οικότου ασύλου	Α	0	0	0	0	0	0
Θ	0	0	0	0	0	0	0
Λοιπά εγκλήματα περί την υπηρεσία	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Κοινώς επικίνδυνα εγκλήματα	Σ	20	4	14	0	0	0
	Α	15	2	12	0	0	2
Εμπρησμός (και από αμέλεια)	Α	5	2	2	0	0	0
	Θ	4	1	2	0	0	1
Εμπρησμός σε δόση	Α	3	0	3	0	0	0
Θ	4	2	2	0	0	0	0
Πλημύρα	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Έκρηξη	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Νοθε(α) τροφίμων	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Παραβίαση μέτρων προλήψεως ασθενειών	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Παραβίαση μέτρων προλήψεως επιζωοτιών	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Παραβίαση των κανόνων της οικοδομικής	Α	5	1	4	0	0	0
	Θ	1	0	0	0	0	1

Πίνακας 4Α. Ανήλικοι Υποβληθέντες Σε Αναμορφωτικά ή Θεραπευτικά Μέτρα, Σωφρονιστικό Περιορισμό και Ενήλικες Είς Περισρισμό Εντός Ψυχιατρικού Καταστήματος, Κατά Κατηγορία Αδικημάτων Έτους: 2002

Σελίδα: 5

Κατηγορίες Αδικημάτων	Φύλο	Αναμορφωτικά ή Θεραπευτικά Μέτρα		Σωφρο- νοσι- κά Μέτρα	Μη- Αλληλο- κα- τα- πο- ι- νή (Άνω Των 20 Ετών)	Περιορι- σμός Είς Ψυχιατρί- κά Κατα- στήματα (Άνω Των 20 Ετών)
		Μέχρι 12 Ετών	13-17 Ετών			
Λοιπά εγκλήματα κοινώς επικίνδυνα	Α	3	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0
Εγκλήματα κατά των συγκοινωνιών και κατά των κοινοφελών εγκαταστάσεων	Σ	2	0	0	0	0
	Α	1	0	0	0	0
Διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών	Θ	1	0	0	0	0
	Α	0	0	0	0	0
Διατάραξη της ασφάλειας σιδηροδρόμων, πλοίων και αεροσκαφών	Α	0	0	0	0	0
	Θ	1	0	0	0	0
Λοιπά εγκλήματα κατά της ασφάλειας των συγκοινωνιών	Α	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0
Εγκλήματα κατά της ζωής	Σ	7	1	0	0	0
	Α	7	1	0	0	0
Ανθρωποκτονία εκ προθέσεως	Θ	0	0	0	0	0
	Α	2	0	0	0	0
Ανθρωποκτονία εξ αμελείας	Α	0	0	0	0	0
	Θ	1	0	0	0	0
Ανθρωποκτονία εξ αμελείας δια αυτοκινήτου	Α	4	1	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0
Παιδοκτονία	Α	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0
Άμβλυση	Α	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0
Έκθεση	Α	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0
Αποπειρά ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως	Α	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0

Πίνακας 4Α. Ανήλικοι Υποβαρθθέντες Σε Αναμορφωτικά Η Θεραπευτικά Μέτρα, Εμφρονιστικό Περιεχόμενο Και Ενήλικες Εις Περιορισμόν Εντός Ψυχιατρικού Καταστήματος, Κατά Κατηγορία Αδικημάτων Έτους: 2002

Κατηγορίες Αδικημάτων	Φύλο	Εύνολο	Αναμορφωτικά Η Θεραπευτικά Μέτρα				Σωφρο- νιστι- κά Μέτρα	Περιορι- ση Μή Προσ- επι- ληψι- μοί Εις Κατα- στά- ση Πολύ Προ- σφρα- γί- στα (Ανα Των 120 Ετών)
			Μέχρι 12 Ετών	13-17 Ετών	18-20 Ετών	Παύση Η Ανα- στο- λή Εις Κατα- στά- ση Πολύ Προ- σφρα- γί- στα (Ανα Των 120 Ετών)		
Λοιπά εγκλήματα κατά της ζωής	A	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Σωματικές βλάβες	Σ	22	0	22	0	0	0	0
	A	21	0	21	0	0	0	0
	Θ	1	0	1	0	0	0	0
Απλή σωματική βλάβη	A	8	0	8	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Επικίνδυνη σωματική βλάβη	A	8	0	8	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Βαρεία σωματική βλάβη	A	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Θανατηφόρος σωματική βλάβη	A	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Σωματική βλάβη εξ αμελείας	A	1	0	1	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Σωματική βλάβη εξ αμελείας δια αυτοκινήτου	A	4	0	4	0	0	0	0
	Θ	1	0	1	0	0	0	0
Λοιπές σωματικές βλάβες	A	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Εγκλήματα κατά της προσωπικής ελευθερίας	Σ	17	0	17	0	0	0	0
	A	15	0	15	0	0	0	0
	Θ	2	0	2	0	0	0	0
Ακούσια απαγωγή	A	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Εκούσια απαγωγή	A	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Παράνομη βία	A	14	0	14	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Αυτοδικία	A	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0

Πίνακας 4Α. Ανήλικοι Υποβληθέντες Σε Αναμορφωτικά Ή Θεραπευτικά Μέτρα, Σωφρονιστικό Περιορισμό Και Ενήλικες Εις Περιορισμό Εντός Ψυχιατρικού Καταστήματος, Κατά Κατηγορία Αδικημάτων Έτους: 2002

Σελίδα: 7

Κατηγορίες Αδικημάτων	Φύλο	Αναμορφωτικά Ή Θεραπευτικά Μέτρα		Αναμορφωτικά Ή Θεραπευτικά Μέτρα		Σωφρο- νιστι- κή Μέτρα	Μη Ισοδύναμοι Ψυχιατρικά Καταστήματα	Περιορι- σμός
		Μέχρι 12 Ετών	13-17 Ετών	18-20 Ετών	Πολύ Πολύ			
Απειλή	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	2	0	2	0	0	0	0
Διατάραξη οικογενειακής γαλήνης	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Άρπαγή ανηλίκου	Α	1	0	1	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Λοιπά εγκλήματα κατά της προσωπικής ελευθερίας	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Εγκλήματα κατά των ηθών	Σ	4	0	4	0	0	0	0
	Α	4	0	4	0	0	0	0
Βιασμός	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Εξαναγκασμός σε ασέλγεια	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Κατάχρηση σε ασέλγεια	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Αποπλάνηση παιδιών	Α	1	0	1	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Αιμομιξία	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Παρά φύσιν ασέλγεια	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Διευκόλυνση αλλότριας ακολασίας	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Πρόκληση σκανδάλου με όσες προξείεις	Α	3	0	3	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Μαστροπεία	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0

Πίνακας 4Α. Ανήλικοι Υποβληθέντες Σε Αναμορφωτικά Ή Θεραπευτικά Μέτρα, Σωφρονιστικό Περίορισμό Και Ενήλικες Είς Περίορισμό Εντός Ψυχιατρικού Καταστήματος, Κατά Κατηγορία Αδικημάτων Έτους: 2002

Σελίδα: 8

Κατηγορίες Αδικημάτων	Φύλο	Εύνολο	Αναμορφωτικά Ή Θεραπευτικά Μέτρα				Συμφωνητικά Μέτρα	Μη Ισοβή Είς Περίορισμό
			Μέχρι 12 Ετών	13-17 Ετών	18-20 Ετών	Παρά 20 Ετών		
Εκμετάλλευση πορνών-σωματεμπορία	Α	0	0	0	0	0	0	
Θ	0	0	0	0	0	0	0	
Λοιπά εγκλήματα κατά των ηθών	Α	0	0	0	0	0	0	
Θ	0	0	0	0	0	0	0	
Εγκλήματα περί το γάμο και την οικογένεια	Σ	1	0	1	0	0	0	
Α	1	0	1	0	0	0	0	
Θ	0	0	0	0	0	0	0	
Α	0	0	0	0	0	0	0	
Θ	0	0	0	0	0	0	0	
Παράβαση της υποχρέωσης προς διατροφή	Α	0	0	0	0	0	0	
Θ	0	0	0	0	0	0	0	
Εγκατάλειψη εγκυμονούσας	Α	0	0	0	0	0	0	
Θ	0	0	0	0	0	0	0	
Λοιπά εγκλήματα περί το γάμο και την οικογένεια	Α	1	0	1	0	0	0	
Θ	0	0	0	0	0	0	0	
Εγκλήματα κατά της τιμής	Σ	11	1	8	2	0	0	
Α	8	0	7	1	0	0	0	
Θ	3	1	1	1	0	0	0	
Α	8	0	7	1	0	0	0	
Θ	3	1	1	1	0	0	0	
Δυσφήμιση	Α	0	0	0	0	0	0	
Θ	0	0	0	0	0	0	0	
Συκοφαντική δυσφήμιση	Α	0	0	0	0	0	0	
Θ	0	0	0	0	0	0	0	
Λοιπά εγκλήματα κατά της τιμής	Α	0	0	0	0	0	0	
Θ	0	0	0	0	0	0	0	
Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας	Σ	488	49	365	11	0	63	
Α	455	42	347	9	0	57	0	
Θ	33	7	18	2	0	6	0	
Α	406	38	309	9	0	50	0	
Θ	30	7	16	1	0	6	0	

Πίνακας 4Α. Ανήλικι και Υποβληθέντες Σε Αναμορφωτικά Η Θεραπευτικά Μέτρα, Σωφρονιστικό Περιορισμό Και Ενήμερες Εις Περιορισμό Εντός Ψυχιατρικού Καταστήματος, Κατά Κατηγορία Αδικημάτων Έτους: 2002

Σελίδα: 9

Κατηγορίες Αδικημάτων	Φύλο	Αναμορφωτικά Η Θεραπευτικά Μέτρα				Σωφρο- νιστικό Μέτρα	Μη Διηλώθε(Ψυχιατρικ κά Μέτρα	Ποινή στίματα (Ανω Των 120 Ετών)
		Μέχρι 12 Ετών	13-17 Ετών	18-20 Ετών	Αγνω- στη Ηλικία			
Υπεξαίρεσεις	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	1	0	0	1	0	0	0
Κλοπές και υπεξαίρεσεις ευτελούς αξίας	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Ληστεία	Α	26	4	15	0	0	7	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Φθορά ξένης ιδιοκτησίας	Α	23	0	23	0	0	0	0
	Θ	2	0	2	0	0	0	0
Κλοπή μεταφορικού μέσου	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Αγροτική κλοπή	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Λοιπά εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Εγκλήματα κατά περιουσιακών δικαιών	Σ	27	0	25	1	0	1	0
	Α	25	0	24	0	0	1	0
	Θ	2	0	1	1	0	0	0
	Α	3	0	3	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Απάτη	Α	2	0	2	0	0	0	0
	Θ	1	0	0	1	0	0	0
Απάτη ευτελούς αξίας	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Αποδοχή και διάθεση προϊόντων εγκλήματος	Α	20	0	19	0	0	1	0
	Θ	1	0	1	0	0	0	0
Παρόνομη αλιεία	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0
Καταβολ(ευση δανειαίων (συμμετοχή)	Α	0	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0

Πίνακας 4Α. Ανήλικοι Υποβληθέντες Σε Αναμορφωτικά Ή Θεραπευτικά Μέτρα, Σωφρονιστικό Περίορισμό Και Ενήλικες Εις Περίορισμόν Εντός Ψυχιατρικού Καταστήματος, Κατά Κατηγορία Λοιπήτων Έτους: 2002

Σελίδα: 10

Κατηγορίες Αδικημάτων	Φύλο	Σύνολο	Αναμορφωτικά Ή Θεραπευτικά Μέτρα			Συμμο- νιστι- κή Μέτρα	Μη- Δηλωθε- σα Κατα- ποιη- σήματα (Ανω Των 20 Ετών)
			Μέχρι 12 Ετών	13-17 Ετών	18-20 Ετών		
Χρεωκοπία (συμμετοχή)	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Τοκογλυφία	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Λοιπά εγκλήματα κατά περιουσιακών δικαίων	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Επατεία και αλητεία	Σ	172	109	51	6	0	0
	Α	139	86	43	5	0	0
Λοιπά εγκλήματα επατείας και αλητείας	Α	33	23	8	1	0	0
	Θ	139	86	43	5	0	0
Αδικήματα ποινικού κώδικα	Σ	0	0	0	0	0	0
	Α	0	0	0	0	0	0
Λοιπά εγκλήματα ποινικού κώδικα	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Παραβάσεις ειδικών ποινικών νόμων	Σ	2841	91	2590	119	0	37
	Α	2664	72	2445	109	0	35
Απαγορευμένα όπλα	Α	177	19	145	10	0	2
	Θ	14	1	12	0	0	1
Παραβάσεις της περί Δημόσιας Υγείας Νομοθεσίας	Α	5	1	3	0	0	0
	Θ	10	1	8	0	0	0
Παραβάσεις της περί Εργατικής Πρόνοιας Νομοθεσίας	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	1	0	1	0	0	0
Ζωοκλοπές-Ζωοκτονίες	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Παραβάσεις αγορανομικού κώδικα	Α	3	0	3	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Παραβάσεις της περί αυτοκινήτων νομοθεσίας	Α	2334	16	2206	93	0	19
	Θ	113	2	103	8	0	0

Πίνακας 4Α. Ανήλικοι Υποβλήθέντες Σε Αναμορφωτικά Ή Θεραπευτικά Μέτρα, Σωφρονιστικό Περιορισμό Και Ενήλικες Εις Περιορισμό Εντός Ψυχιατρικού Καταστήματος, Κατά Κατηγορία Αδικημάτων Έτους: 2002

Σελίδα: 11

Κατηγορίες Αδικημάτων	Φύλο	Σύνολο	Αναμορφωτικά Ή Θεραπευτικά Μέτρα				Σωφρο- νιστι- κά Μέτρα	Μη Αδελ- φω- σικά Κατα- στά- ση (Άνω Τών) 120 Ετών)
			Μέχρι 12 Ετών	13-17 Ετών	18-20 Ετών	Ποινή Μέτρα (20 Ετών)		
Παραβάσεις Δασικής Νομοθεσίας	Α Θ	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0
Χαρτοπισικτικές Λάχες και τυχερά παιχνίδια	Α Θ	67 8	0 0	61 7	6 1	0 0	0 0	0 0
Χρήση ναρκωτικών	Α Θ	46 6	0 0	41 5	3 0	0 0	2 1	0 0
Αδικήματα τύπου	Α Θ	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0
Παραβάσεις Π.Π.Κ.Ε.Ν.	Α Θ	1 0	0 0	1 0	0 0	0 0	0 0	0 0
Επιταγές	Α Θ	1 0	0 0	1 0	0 0	0 0	0 0	0 0
Συνάλλαγμα (προστασία Εθνικού Νομισματος)	Α Θ	1 0	0 0	1 0	0 0	0 0	0 0	0 0
Λαθρεμπόριο, γενικός (καπνού, άλλων ειδών)	Α Θ	2 0	0 0	2 0	0 0	0 0	0 0	0 0
Εμπορία-διακίνηση ναρκωτικών	Α Θ	2 0	0 0	1 0	0 0	0 0	1 0	0 0
Καλλιέργεια ναρκωτικών	Α Θ	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0
Φορολογικές παραβάσεις	Α Θ	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0
Αρχειοκαπηλία	Α Θ	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0
Λαθραία εισοδος-έξοδος-παραμονή αλλοδαπών	Α Θ	163 38	52 16	95 20	4 1	0 0	11 1	0 0
Λοιπές παραβάσεις Ειδικών Ποινικών Νόμων	Α Θ	25 0	2 0	18 0	3 0	0 0	1 0	0 0

Κατηγορίες Αδικημάτων	Φύλο	Αναμορφωτικά Ή Θεραπευτικά Μέτρα				Σωφρο- νιστι- κά Μέτρα	Μη Αηλοθε- σα Ποινή (Άνω Των 120 Ετών)
		Μέχρι 12 Ετών	13-17 Ετών	18-20 Ετών	Άνω- 120 Ετών		
Αδικήματα στρατιωτικού ποινικού κώδικα	Σ	0	0	0	0	0	0
	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Εγκλήματα κατασκοπείας	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Αποφυγή στρατιωτικής υποχρέωσης	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Εγκλήματα κατά της στρατιωτικής πειθαρχείας	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Εγκλήματα κατά του στρατιωτικού καθήκοντος	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Εγκλήματα κατά της στρατιωτικής τάξεως	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Εγκλήματα κατά της περιουσίας	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0
Λοιπά αδικήματα του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα	Α	0	0	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0

Πίνακας 6. Καταδικασθέντες Ανήλικοι Μετεφηβικής Ηλικίας Κατά Κατηγορίες Αδικημάτων, Ηλικία, Φύλο και Γεωγραφικό Διαμέρισμα 2002

Σελίδα: 8

Γενικές Κατηγορίες Αδικημάτων	Ηλι- Α Σύν.		Περτ- Α.Στ Πελο- Ιόνι		Ηπει- Θεο-		Μακε- Θράκη		Νήσοι		Κρήτη		Εξωτερ	
	κία	Κατα/φερ.	Ελλάδι	ών- οι	ρος	σαλτα	δονία			Αιγ-	αίου			
	θ	των	πρωτ.	ευθ.	νησοι									
13-17 ετών	A	12	7	1	1	1	0	1	1	0	0	0	0	0
	θ	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
18-20 ετών	A	26	6	1	3	0	2	1	3	2	4	4	0	0
	θ	3	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18-20 ετών	A	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	θ	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Μέχρι 12 ετών	A	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	θ	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας	Σ	951	395	106	64	6	17	121	155	36	29	22	0	0
	A	887	361	99	63	6	17	114	147	35	23	22	0	0
	θ	64	34	7	1	0	0	7	8	1	6	0	0	0
Μέχρι 12 ετών	A	4	1	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
	θ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18-20 ετών	A	3	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0
	θ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18-20 ετών	A	11	4	0	2	0	0	0	0	2	1	2	0	0
	θ	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
13-17 ετών	A	27	12	3	2	0	0	7	2	0	1	0	0	0
	θ	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
18-20 ετών	A	12	1	1	1	0	0	0	0	9	0	0	0	0
	θ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13-17 ετών	A	31	23	4	1	0	0	0	0	3	0	0	0	0
	θ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Μέχρι 12 ετών	A	38	18	12	1	0	2	2	3	0	0	0	0	0
	θ	7	5	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18-20 ετών	A	287	63	15	39	5	5	43	80	7	12	18	0	0
	θ	23	7	1	1	0	0	2	8	1	3	0	0	0

Καταδικασθέντες Κατά Ηλικία Και Επιβληθείσες Ποινές Έτους: 2002	Ομάδες Ηλικιών												
	Φ	Ε	Υ	Κα	Α	Β	Γ	Δ	Ε	Σ	Κ	Α	
Καταδικασθέντες Κατά Ηλικία Και Επιβληθείσες Ποινές Έτους: 2002	13-17	18-20	21-24	25-29	30-34	35-44	45-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+	
I. Επιβληθείσες Ποινές													
Αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα συνολικών	A	3270	206	2939	125	0	0	0	0	0	0	0	0
Μη δηλωθήσα ποινή	Θ	248	53	180	15	0	0	0	0	0	0	0	0
	A	5	0	0	0	1	1	2	1	0	0	0	0
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
II. Βαθμός Εκπαίδευσης													
Αγράμματος	A	424	116	89	33	32	34	27	36	25	28	4	4
	Θ	84	35	4	0	4	7	3	14	6	10	1	1
Στοιχειώδης εκπαίδευση	A	36154	90	3065	2316	3182	3783	4184	7748	8345	3032	409	68
	Θ	4854	18	205	220	338	499	553	1213	1169	571	68	68
Μέση Τεχνική και Επαγγελματική	A	20359	0	762	2272	2604	2876	2757	4434	3526	969	159	159
	Θ	3220	0	45	204	318	458	502	925	564	159	45	45
Ανώτατη εκπαίδευση	A	759	0	0	8	36	112	131	243	194	32	3	3
	Θ	108	0	0	0	2	11	30	36	28	0	1	1
Δεν δήλωσαν	A	89	0	3	2	4	7	8	7	2	2	54	54
	Θ	10	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	9
III. Οικογενειακή Κατάσταση													
Άγαμος	A	26399	203	3883	4473	5455	5678	3375	2485	515	115	217	217
	Θ	4450	53	252	394	582	756	624	971	559	187	72	72
Έγγαμος με παιδιά	A	30520	3	31	149	379	1060	3570	9713	11367	3904	344	344
	Θ	3665	0	0	19	67	205	446	1169	1174	539	46	46
Έγγαμος χωρίς παιδιά	A	552	0	1	5	20	56	139	164	132	27	8	8
	Θ	101	0	1	11	11	12	11	27	22	2	4	4
Χήρος ή διαζευγμένος με παιδιά	A	208	0	1	1	2	8	15	91	74	13	3	3
	Θ	54	0	1	0	2	2	6	20	11	12	0	0

Καταδικασθέντες Κατά Ηλικία	Ομάδες Ηλικιών										
	Φυσικοί	Υπόκατα	13-17	18-20	21-24	25-29	30-34	35-44	45-59	60ετών ή άνω	Άλλη
III. Οικογενειακή Κατάσταση											
Χήρος ή διαζευγμένος χωρίς παιδιά	A	11	0	0	0	0	1	6	2	2	0
Δεν δηλώσε	Θ	2	0	0	0	0	1	0	1	0	0
	A	95	0	3	3	2	10	7	9	2	57
	Θ	4	0	0	0	0	0	1	1	0	2
IV. Επάγγελμα											
ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΔΕΧΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ, ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΑΥΤΩΝ ΒΟΗΘΟΙ	A	433	0	0	2	16	46	57	155	138	17
	Θ	58	0	0	0	2	2	15	17	22	0
ΔΙΕΥΘΥΝΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΕΡΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΣΥΤΕΛΕΧΗ	A	16	0	0	0	3	2	1	5	2	1
	Θ	3	0	0	0	0	0	1	2	0	0
Μέλη των βουλευμένων σωμάτων, ανώτερα διοικητικά και διευθυντικά στελέχη του δημόσιου και ιδιωτικού	A	2031	0	10	117	346	352	315	486	366	32
	Θ	236	0	1	6	24	53	48	75	23	4
ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΓΡΑΦΕΙΟΥ Κ.Π.Τ.Ε.	A	7192	0	10	115	257	675	1090	2262	2256	463
	Θ	1519	0	1	16	53	158	236	486	453	95
Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα	A	3560	0	13	119	208	348	346	782	1067	557
	Θ	110	0	0	1	3	10	9	22	35	24
ΕΜΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΠΩΝΤΕΣ	A	7192	0	10	115	257	675	1090	2262	2256	463
	Θ	1519	0	1	16	53	158	236	486	453	95
Τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί και ακούσιες συναφή επαγγέλματα	A	3560	0	13	119	208	348	346	782	1067	557
	Θ	110	0	0	1	3	10	9	22	35	24
ΠΡΟΣΩΠΑ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΓΕΩΡΓΙΑ, ΖΩΟΚΟΜΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ, ΑΛΙΕΙΑ ΚΑΙ ΘΗΡΑ	A	7192	0	10	115	257	675	1090	2262	2256	463
	Θ	1519	0	1	16	53	158	236	486	453	95
Υπάλληλοι γραφείου και ακούσιες συναφή επαγγέλματα	A	3560	0	13	119	208	348	346	782	1067	557
	Θ	110	0	0	1	3	10	9	22	35	24

Καταδικασθέντες Κατά Ηλικία Και Επιβληθείσες Ποινές Έτους: 2002	Ομάδες Ηλικιών												
	13-17	18-20	21-24	25-29	30-34	35-44	45-59	60ετών/άνω	10	11	12	13	14
V. Κατοικία													
ΘΡΑΚΗ (>10.000)	Α	1247	1	185	94	102	160	143	272	235	48	7	
	Θ	163	0	20	10	6	13	29	45	26	13	1	
ΘΡΑΚΗ (<10.000)	Α	1241	1	141	89	156	133	158	265	229	68	1	
	Θ	110	0	7	2	6	9	15	36	24	10	1	
ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ (>10.000)	Α	1351	1	38	143	180	163	133	278	306	78	31	
	Θ	303	0	8	30	35	39	31	84	52	12	12	
ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ (<10.000)	Α	2205	0	76	141	214	242	269	481	561	191	30	
	Θ	418	0	9	17	32	43	51	96	120	48	2	
ΚΡΗΤΗ (>10.000)	Α	1442	1	76	179	159	175	225	277	236	59	55	
	Θ	261	0	10	14	24	37	28	79	45	15	9	
ΚΡΗΤΗ (<10.000)	Α	1927	0	71	160	223	251	269	355	350	152	96	
	Θ	191	0	4	11	20	22	28	35	40	22	9	
ΚΑΤΟΙΚΟΥΝΤΕΣ ΕΙΣ ΤΟ ΕΣΤΕΡΙΚΟ ΚΑΙ ΑΓΝΩΣΤΟΥ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	Α	2876	104	323	338	430	542	387	418	233	70	31	
	Θ	566	28	38	69	90	132	67	87	32	18	5	

Κατηγορίες Αδικημάτων (Αναλυτική Εκτύπωση)	Φ ύ λ ο	Αναμορφωτικά												
		Γενικό Σύνολο	Επίπληξη				Υπεύθυνος Επιμέλεια Γονέων Επιτροπών Κλπ							
			Σ	Επίπληξη			Μέχρι 12 Ετών	Μέχρι 13-17 Ετών	18-20 Ετών	Άγνω- στη Ηλικία	Μέχρι 12 Ετών	13-17 Ετών	18-20 Ετών	Άγνω- στη Ηλικία
				υ	λ	ο								
Εγκλήματα κατά της τιμής	Σ	45	11	0	2	1	0	1	3	0	0	0		
	Α	38	8	0	2	1	0	0	2	0	0	0		
	Θ	7	3	0	0	0	0	1	1	0	0	0		
Δυσφήμιση	Α	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	Θ	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Εξύβριση	Α	38	8	0	2	1	0	0	2	0	0	0		
	Θ	5	3	0	0	0	0	1	1	0	0	0		
Λοιπά εγκλήματα κατά της τιμής	Α	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Συκοφαντική δυσφήμιση	Α	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας	Σ	951	421	0	41	6	0	24	144	2	0	0		
	Α	887	395	0	40	5	0	19	134	1	0	0		
	Θ	64	26	0	1	1	0	5	10	1	0	0		
Αγροτική κλοπή	Α	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Κλοπές και υπεξαιρέσεις ευτελούς αξίας	Α	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Κλοπές πάσης φύσεως	Α	797	353	0	31	5	0	18	124	1	0	0		
	Θ	59	23	0	1	0	0	5	10	1	0	0		
Κλοπή μεταφορικού μέσου	Α	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Ληστεία	Α	47	19	0	0	0	0	1	3	0	0	0		
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Λοιπά εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας	Α	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Υπεξαιρέσεις	Α	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	Θ	2	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0		
Φθορά ξένης ιδιοκτησίας	Α	38	23	0	9	0	0	0	7	0	0	0		
	Θ	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Εγκλήματα κατά περιουσιακών δικαιών	Σ	45	26	0	0	0	0	0	8	0	0	0		
	Α	42	24	0	0	0	0	0	7	0	0	0		
	Θ	3	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0		

Πίνακας 15: Υπότροποι Κατά Επιβληθείσες Ποινές, Ηλικία, Βαθμό Εκπαίδευσης, Οικογενειακή Κατάσταση, Επάγγελμα Κατοικία Και Διαρεύσαντα Χρόνο Από Της Πρώτης Καταδικής Μέχρι Της Τελέσεως Της Τελευταίας Πράξεως 2002 Σελίδα: 2

Υπότροποι Κατά	Φ	Σύνολο	Διαρεύσας Χρόνος Από Της Πρώτης Καταδικής Μέχρι Τελέσεως Της Τελευταίας Πράξεως		Α	Υ	Ν	Ω	Σ	Ρ	Τ	Π	Α	Υ	
			Μέχρι 5 Ετών	Ανω Των 5 Ετών											
Περιορισμός εντός αφρονιστικού κατα/τος	Α	99	3	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
	Θ	9	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα ανηλίκων	Α	3270	24	17	5	1	0	0	1	0	0	0	0	0	62
	Θ	248	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Μη δηλωθήσα ποινή	Α	5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	Θ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
II. Ηλικία 13-17 ετών	Α	886	14	4	2	0	1	1	2	2	0	0	2	0	37
	Θ	66	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
18-20 ετών	Α	4501	118	64	15	8	4	2	8	5	0	3	9	150	
	Θ	408	9	3	0	1	0	0	0	4	0	0	1	11	
21-24 ετών	Α	5858	363	177	59	23	10	16	17	21	6	6	28	138	
	Θ	662	21	18	3	0	0	0	0	0	0	0	0	16	
25-29 ετών	Α	6812	730	298	87	39	11	41	60	65	42	11	76	238	
	Θ	975	73	42	10	3	3	5	2	3	0	0	5	42	
30-34 ετών	Α	7107	1244	399	180	49	39	34	126	136	95	40	146	294	
	Θ	1088	108	60	24	5	1	5	3	3	2	2	3	42	
35-44 ετών	Α	12468	3185	613	464	121	33	76	282	452	363	157	624	520	
	Θ	2188	377	120	106	22	7	18	16	29	21	5	33	104	
45-59 ετών	Α	12092	3618	274	242	47	26	45	338	793	639	176	1038	517	

